

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Disputationes Qvædam, Ex Libro Concordiæ Liberi Arbitrii Cvm Gratia
Donis Excerptæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

DISPUTATIONES
Q V Æ D A M,
EX LIBRO CONCORDIÆ
LIBERI ARBITRII
CVM GRATIÆ DONIS
EXCERPTÆ.

*Quæ ad hanc primam D. Thomæ partem spectare visa sunt, & quibus
hæc Commentaria in quaestionibus potissimum de Scientia,
Voluntate, Providentia & Prædestinatione Dei
plurimum illustrantur.*

Autore eodem LVDOVICO MOLINA, Primario quondam in Eborensi
Academia Theologiæ professore è Societate IESV.

Ooo 2

DISPUTATIONES

Q V A E D A M

EX LIBRO CONCORDIAE

LIBRI ARBITRII

CVM GRATIA DONIS

EXCEPTA

Quae ad hunc partem D. Thomae partem spectant esse sunt & omnia
sunt Commentaria in questionibus philosophicis de scientiis
Natura, Praedestinatione & Praedestinatione Dei
plurimum tractantur

Immo eodem Lutovico Moravia Primario quondam in Eboraci
Academiae Theologiae professoris & Societatis lae v

ANGLON
LIBRARIUS
D. V. D.
4

EIVSDEM AVTORIS LVDOVICI MOLINÆ DISPV TATIONES QVÆDAM,

ex libro Concordiæ liberi arbitrij cum
gratiæ donis excerptæ.

DISPV TATIO III.

De quadruplici humana nature, eiusdemque li-
beri arbitrij statu: & quod ad supernatu-
ralia etiam opera humana liber-
tas se extendat.

QVAMVIS natura doctrinaque ordo postulare videbatur, explicata questione de natura & nomine liberi arbitrij, protinus illud esse demonstraremus: quia tamen commodius id fiet, si eorum omnium, quæ tota hac Concordia dicenda sunt, illud veluti fundamentum & basim posuerimus prius, qualibus nempe viribus ad naturalia, ac supernaturalia opera præditum à viris Catholicis constituitur: id ante omnia nonnullis disputationibus exequemur. Illis verò hanc tertiam præmittimus, in qua status quatuor, secundum quos humana natura perspicuitatis gratia spectari solet, viresque arbitrij nostri confueverunt expendi, declarantur.

Natura hu-
mana qua-
druplex sta-
tu.

Primus.
Homo in pu-
ro naturali-
bus consti-
tus qualis
esset.

Primus est, status naturæ humanæ in puris naturalibus, sine peccato, & sine gratia, ac sine vlllo alio dono supernaturali. Hunc statum numquam homo habuit, neque vniquam habebit: Philosophi tamen naturales in eo crediderunt hominem fuisse conditum, neque aliud sine lumine diuinæ revelationis intelligere potuerunt. Homini ita spectato, vt naturalis est vis intelligendi, ac volendi facultas, quæ ratione sequitur: ita naturalis est pars sentiens, quæ irascibilem, & concupiscibilem complectitur, vt in hac prima parte q. 2. artic. 3. ratione 4. ostendimus. Qua ratione ei naturales sunt motus virium sentientium, qui cum ratione pugnant, voluntatemque sollicitant, inclinant, ac pertrahere conantur ad id quod turpe & contra rectam rationem est. Naturales eidem etiam sunt defectus omnes, qui constitutionem corporis, propter vires sentientes, à natura collatam, vt eadem ratione quarta explicatum est, necessariò consequuntur, nempe fames, sitis, fatigatio, aduersæ valetudines,

Molina in D. Thom.

A mors, &c. Atque hæc omnia in causa sunt, vt solus homo, qui quasi duabus naturis inter se contrariis constat: à fine naturali secundum portionem superiorem sibi proprio, hoc est, ab operatione secundum rectam rationem, quam sapissimè deniet, maximaque cum difficultate illam exerceat, corpore nimirum, quod corrumpitur, portionem superiorem aggrauante, viribusque sentientibus in contrariam partem eam sollicitantibus atque allicientibus: cum tamen cæteræ res naturales non solum suos fines vt plurimum assequantur, sed etiam promptè & suauiter in eos ferantur.

B Secundus status est, in quo re ipsa primus parens ante peccatum fuit constitutus, qui innocentia status appellatur. Cum enim Deus in Adam totum genus humanum, ab eo per generationem propagandum, in finem supernaturalem condiderit, nempe in claram sui visionem ac fruitionem, volueritque, vt homines ad eum finem per propria merita eidem fini congruentia peruenirent, vt sic finis adeptus in maiorem ipsorum laudem ac honorem cederet, contulit primo parenti pro se, ac posteris suis non solum principia, quibus vitam æternam possent promereri, nempe fidem, gratiam, caritatem, & alias supernaturales virtutes, sed etiam dono iustitiæ originalis (sic nuncupata, quod ad posteros propagatione esset transfundenda) ita vires sentientes compescuit, vt aduersus rationem non mouerentur, bellumque illi nullum inferrent, eodemque dono atque sua assistentia corpus à fatigatione, morbis, aliisque ærumnis omnino immune reddidit, vt homo ita ab innata vitium sentientium rebellione, molestiaque corporis liberatus, promptè summamque cum facilitate viam mandatorum omnium posset currere, vitam æternam promereri, & ad eam ita per propria merita (quæ quatenus à donis gratis homini collatis prouenirent, simul essent dona Dei) peruenire, vt & homo præmio, laude, atque honore esset dignus, & tandem omnia in laudem atque honorem ipsius conditoris, à quo velut è fonte emanarunt, cederent ac redundarent.

Secundus
status.
Innocentia
status qua-
lis.

D De hoc verò iustitiæ statu, siue rectitudine primi hominis loquitur Salomon Ecclesiasticus 7. cum ait: *Fecit Deus hominem rectum, &c.* & liber Ecclesiasticus, dum cap. 17. habetur, *Deus de terra creauit hominem,*

O o o 3

hominem,

hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & secundum se vestivit illam virtute. Quam etiam rectitudinem totam aperte docent Concilium Arausicanum, & Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato originali, dum definiunt, primū parentem amisisse per peccatum sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, fuisseque totum secundum corpus & animam in deterius commutatam. Addit præterea Concilium Tridentinum, non solum mortem, & penas corporis in omne genus humanum transfudisse Adamum, sed etiam peccatum: sanctitatemque, & iustitiam & sibi, & posteris suis amisisse. Manere tamen, ait, in renatis concupiscentiam, vel fomitem relicto ad agonem, & cumulatius meritum. Rationes alias non contemnendas, quare expediētissimum fuerit, ut per Christum generi humano non fuerint in hac vita ea omnia restituta, quæ illi in statu innocentie fuerunt collata, reddidimus tertia parte q. 1. art. 2.

Tertius status. Status hominis post peccatum & ante gratiam.

Vires ante gratiam tales in natura lapsa remanserunt, quales essent si homo in solis naturalibus esset conditus. Iustitia originalis, gratia, & aliorum donorum carentia est vera privatio, & vera poena in natura lapsa, secus in condita in solis naturalibus.

Tertius status est hominis post peccatum, ante gratiam tamē gratum faciētem recuperatam. Cum enim dona status innocentie a lege Adamo, & posteris tradiderit Deus, ut cum primū ille peccaret, toti generi humano omnino ea amitteret, atque propter rationes quas tertia parte loco citato conserimus, meritō cōstituerit Deus, non prius reconciliare sibi genus humanum, quā pro delictis illius sibi esset satisfactum, neque illi iterum imperitari dona in finem supernaturalem, nisi aliquis id promeretur: utique eo ipso, quōd primus parens peccavit, totum genus humanum ab eo propagandum donis omnibus supernaturalibus iuste fuit spoliatum, destitutumque sunt vires naturales eo vigore, quem à iustitia originali, & ab aliis donis supernaturalibus erant recepturæ. At vires naturales tales secundum se manserunt, quales illas esse habuit, si in puris naturalibus ad finē tantum naturalem à principio conditi fuisset. Peccatum namque primi patris solum in grauitis nobis nocuit, & ob id naturalia in nobis, & in Angelis post peccatum integra remanserunt, qualia essent suapte natura si nullo dono supernaturali fuissent affecta, ut D. Thomas prima parte q. 95. art. 1. docet. Itaque hoc solum interest inter naturam humanam post peccatum ante illa dona gratie, & eadem, si in puris naturalibus fuisset condita, quōd exclusio à gloria, carentia gratie, iustitie originalis, & aliorum donorum supernaturalium habent propriè rationem priuationis. cōparatione naturæ post peccatum, eō quōd opposita dona, vel certè ius ad illa, fuerit illi in Adamo collatum: cōparatione verō naturæ ipsius in puris naturalibus spectatæ, minime: eō quōd nullū omnino ius habuisset ad eadē dona. Quare natura humana post peccatum rectè dicitur spoliata donis supernaturalibus, quæ habebat in Adamo: condita verō in puris naturalibus non diceretur spoliata eisdem donis, cum ea nunquam antea habuisset. In de etiam faciliè intelligitur tam negationes proximè commemoratas, quā defectus, qui inde sunt secuti, nempe rebellionem passionū, mortem, & cæteras corporis ærumnas, habere quidem propriè ac verè rationem pœnæ cōparatione naturæ humanæ post peccatum, nō verō cōparatione eiusdem naturæ, si in puris naturalibus esset condita.

Quia ergo genus humanum post peccatum indignit redemptore, cuius meritis ab eo liberaretur, conferrenturque iterum illi media gratie ad finem supernaturalem: & qua ratione dictum est, expediens fuisse, ut in statu innocentie ita hominibus conferrentur media gratie, ut nihilominus ipsi propriis meritis, quæ simul essent dona Dei, per-

uenirent ad præmium maius, vel minus, prout plius vel minus cooperari vellent cum diuina gratia: eadem quoque ratione non minis expediens fuit, ut res simili modo fieret per redemptorem post peccatum: simulque ratio postulabat, ut adulti post gratiam culpa amissam, non nisi cum labore, cooperantēque cum diuino auxilio ad gratiam atque amicitiam diuinam redirent (quorum omnium tertia parte loco citato ratio reddita est) inde est, quōd post peccatum duos hominis status constituamus, qui dicuntur naturæ lapsæ, à sancti videlicet status innocentie: Vnus est, de quo modo agimus, nempe ante gratiam gratum faciētem recuperatam, qui tertius est illorum quatuor, quos explicamus. Alter verō est post gratiam gratum faciētem recuperatam, qui quartus est, & postremus.

Potriō in tertio statu spectare possumus hominem, vel ante omnia omnino dona gratie, ut se habent infideles, quando primō vocantur ad fidē, & gratiā: vel postquam habent aliqua dona gratie, ut fidem & spem, acceduntque ad recuperandā gratiam gratum faciētem, quam per peccatum amisserunt: quo pacto se habuit Adamus per peccatū, & multi fideles, qui quotidie per peccata, quæ neque cum fide, neque cum spe pugnant gratiam amittunt.

Illud verō animaduertendum est, iustitiam originalem, præcisè consideratam à gratia & virtutibus Theologicis, solum inferuisse ad sanandam eos defectus, qui naturæ humanæ erant innati & proprii, atque adde licet naturæ humanæ tribueret vigorem, ut sine illō defectu posset exequi omnia, quæ ad finem naturalem erant accommodata: non tamen ut illa eo modo efficeret, ut transcenderent limites operum naturalium, accommodatæque essent fini supernaturali. Hinc effectum est, ut cōparatione naturæ humanæ interdum tam iustitia ipsa, quā vigor, quem ex præsentia illius voluntas, & aliæ vires in statu innocentie consequerentur, inter naturalia hominis computetur, licet sit donum simpliciter supernaturale. Dona verō, quæ vltterius hominem disponebant in finem supernaturalem, appellentur gratuita. Atque hinc etiam emanauit dictum illud, hominem per peccatum spoliatum esse gratuitis, & vulneratum fuisse in naturalibus, liberūque arbitrium per peccatū non fuisse quidem extinctum, at fuisse attenuatum, & inclinatum, imminutamque fuisse libertatem illius, ut Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 1. & Arancanum canone primo affirmat. Loquitur namque cōparatione virium, quas liberum arbitrium habebat in statu innocentie ex præsentia iustitie originalis: non verō cōparatione virium, quas habuisset, si homo in puris naturalibus esset conditus.

Illud etiam antequam vires arbitrij humani in singulis statibus expendamus summam, atque in genere est obseruandum: Patrum sententiam esse, eamque orthodoxam, voluntatem humanam, non solum cōparatione actuum sibi connaturalium, quæ limites naturæ non excedunt, esse suapte natura ad eum sensum liberam, quōd in potestate ipsius est eos exercere, aut non exercere, aut etiam circa idem obiectum exercere indifferenter actum volendi, aut nolendi, prout maluerit: sed etiam circa actus suos supernaturales, qui sine auxilio Dei esse non possunt, esse ita liberam, quōd in potestate ipsius est cooperari, aut non cooperari cum auxilio diuino, vel etiam elicere actum repugnantem. Quare huiusmodi actus supernaturales, siue sint ex eorum numero, qui iustificationem adulti antecedunt & ad illam disponunt, siue ex his, qui iustificatio

MOLLINA
D. V. I.

injustificationem sequuntur, meritorique iam sunt A incrementi gratiae & vitae aeternae, utique quemadmodum ab auxilio supernaturali, diuinae gratiae pendunt, ut sint, sic quoque pendent a libero concursu voluntatis. Quò fit, ut voluntas propriissime fortiat rationem liberi arbitrii, non solum comparatione volitionum indifferentium ex suo genere, quales sunt volitiones plantandi vineas, ac edificandi domos: & earum, quae male sunt, & a fine naturali, aut etiam supernaturali deuiant, ut sunt volitiones vitiorum: atque etiam earum, quae bonae sunt, fini tamen naturali dumtaxat commensuratae, quales sunt volitiones virtutum moralium: sed etiam comparatione volitionum supernaturalium supernaturali fini accommodatarum: id quod Concilium Tridentinum sess. 6. praesertim a canone 4. definit, & in sequentibus fiet manifestum.

DISPUTATIO IIII.

Quosque vires liberi arbitrii in statu innocentiae se extendent.

UT à secundo eorum statuam, qui disputatione praecedente explicati sunt, ordiamur: Communis est Diui Thomae 1. 2. q. 109. art. 2. 3. 4. & 8. atque art. 10. ad tertium, & Doctorum sententia, in statu innocentiae ratione iustitiae originalis, quae vires sentientes coëcebat, ne bellum aduersus rationem moueret, quaque in causa erat, ne corpus fatigaretur, vllamve molestiam sustineret in executione operum virtutum, atque in parendo rectae rationi & legi Dei, hominem per suum liberum arbitrium, cum solo concursu generali Dei potuisse absque alio auxilio speciali implere, etiam ad longissimum tempus, totam legem quoad substantiam actus, quae ad nihil supernaturale obligaret, atque adeò potuisse se continere ab omni peccato tam veniali, quam lethali, per quodcumque tempus, licet longissimum. Cum enim ea omnia sine labore & tædio, summaque cum facilitate praestare posset, neque vllas alias tentationes haberet, praeter eas, quae extrinsecus inferrentur, & praeter innatum appetitum excellentiae, ac laudis quoad voluntatem & intellectum, quae omnia in tanta tranquillitate passionum, tamque praclaris donis praeditus, facile poterat superare, utique nihil erat, quominus totam legem ad longissimū quodcumque tempus suo libero arbitrio posset seruare, continereque se ab omni peccato lethali & veniali.

Hominis in statu innocentiae cum solo concursu Dei generali implere poterat totam legem naturalem.

Cum habitibus fidei, spei, & caritatis, & communi Dei auxilio operari poterat suam salutem.

Communis praeterea sententia Doctorum est, hominem in eodem statu per dona supernaturalia fidei, spei, caritatis, ac gratiae potuisse cum communi auxilio Dei operari suam salutem, vitamque aeternam promereri, absque aliis auxiliis specialibus. Cum enim eiusmodi habitus accommodati sint ad eliciendum cum viribus naturalibus, & communi Dei influxu, actus ad quos ordinantur, nullaque esset difficultas in Adamo, vel in illis eliciendis, vel in continuandis, & multiplicandis eiusdem actibus, utique cum communi auxilio Dei poterat operari suam salutem, vitamque aeternam promereri.

Quod ex eo confirmatur, quoniam nos, comparato habitu fidei, spei, aut caritatis supernaturalis, possumus cum communi auxilio Dei elicere vnum, aut alterum actum fidei, spei, aut caritatis supernaturalis, elicereque vnum, aut alterum opus meritorium, licet diu totam legem, propter rebellionem virium sentientium, & debilitatem corporis, ac molestiam, implere non possumus, ut praeter alios affirmat Sotus tertio de natura & gratia cap. 4. cum

ergo in Adamo nulla esset tunc debilitas, molestia, aut rebellio, consequens profectò est, ut cum communi auxilio Dei poterit operari suam salutem, vitamque aeternam promereri.

Quare primi parentes in statu innocentiae plenissimam libertatem habebant, tum ad declinandam ea omnia, quibus à fine tam naturali, quam supernaturali auerti poterant, tum etiam ad ea omnia executioni mandanda, quae ad vtrumque finem asequendum essent necessaria. Vnde Augustinus de correct. & grat. cap. 10. & duobus sequentibus plenissimam eos habuisse libertatem affirmat, accepisseque gratiam & auxilium, non quidem quo non potuerint non perseverare in gratia: id enim ad statum sempiternae felicitatis spectat: sed quo potuerunt perseverare, & non perseverare: per solum verò eorum liberum arbitrium stetit, quominus id opere implerent. Eandem quoque plenitudinem libertatis affirmat eos accepisse Hypognost. lib. 3. in principio ipse, aut quicumque alius eius operis est autor.

Plenissimam habebant libertatem ad declinandam omnia, quibus à naturali, & supernaturali sine poterant auerti.

Obiicit nobis aliquis fortasè cap. 19. prouincialis Concilij secundi Arauscani, quod ita habet: *Natura humana etiam si in illa integritate, in qua est condita permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adiuuante, seruaret, vnde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quae accepit: quo modo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit.* Ex qua definitione constare videtur, primos parentes ad vitanda lethalia peccata, sine quibus salutem, quam acceperat, non amitterent, atque adeò ad perseverandum in originali iustitia, & gratia, eguisse superaddito auxilio particulari gratiae, praeter iustitiam originalem, donaque habitualia gratiae ac virtutum Theologaliū quemadmodum post gratiam habitualement amissam indiget homo peculiari auxilio ad eam recuperandam.

Obiectio.

D. Thomas prima secundae q. 109. art. 2. 3. & 4. affirmat, ut homo naturae integræ naturali dilectione Deum super omnia diligeret, seruaretque praecipua omnia naturalia, etiam quae sub veniali culpa obligant, atque adeò ab omni peccato abstineret nullo gratuito Dei auxilio, sed solo vniuersali, quo cum omni causa secunda cooperatur, indiguisse. Articulo verò 8. eiusdem quaestionis eguisse ait, auxilio Dei in bono conseruantis: quo substracto, inquit, etiam ipsa natura in nihilum decideret. Nominine autem huius auxilij non aliud videtur intellegere, quam influxum vniuersalem, quo cuncta in esse conseruat, à quo actiones, effectusque omnes causarum secundarum quamdiu in rerum natura existunt pendunt: de quo dicitur inferius cum de concursu Dei vniuersali sermo erit. Difficultatem verò ex capite 19. concilij Arauscani nunc propositam, neque solutam, neque à quoquam in medium productam hactenus me legisse memini.

Solutio autem, veraque illius capituli intelligentia inde elucebit, si duo quaedam ante mentis oculos habeamus. Primum est Pelagianos, ut disp. 1. dictum est, constabitque magis ex sequentibus, asseruisse, solas vires naturales arbitrii nostri, praesens spectatas à quocumque auxilio, & dono Dei superaddito, esse satis: tum ad conseruandam amicitiam cum Deo, tum etiam ad illam redintegrandam, recuperandamve per penitentiam, postquam per peccatum esset amissa. Secundum verò, Patres (ut ex dicendis in progressu huius operis erit manifestum) dum aduersus huiusmodi Pelagianorum errores loquebantur, quippiamve desinebant, nomine auxilij gratiae, id omne intellexisse, quod superadditum viribus arbitrii nostri, has adiuuat, ut non succumbant, & ut supernaturalia opera

O o o 4 exercant,

exerceant, siue id esset habitus supernaturalis influens cum potentia, siue motio & influxus sine habitu. Atque id totum comprehendebant nomine gratia, qua aduersus Pelagianos dicebant arbitrium nostrum, ultra suas vires naturales, indigere.

*Dilatatur
obiectio.*

Hoc iacto fundamento, dicendum est, Patres concilij Arausici eo in capite hanc potissimum conclusionem aduersus Pelagianos inuenisse desinire. Homo salutem spiritualem amissam recuperare non potest suis viribus sine gratia, hoc est, sine Dei supernaturali adiutorio, modo paulò ante explicato. Ut verò eam definirent, præmiserunt: *Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita permaneret, nullo modo seipsam (suis scilicet solis viribus naturalibus ut Pelagiani dicebant) creatore suo non adiuvante (saltem per influxum habituum iustitiæ originalis, gratia, & Theologicalium virtutum) seruaret. Vnde cum sine gratia Dei (solum scilicet influxu suarum virium naturalium) salutem non possit custodire, quam accepit: quomodo sine Dei gratia (solis scilicet suis viribus) poterit recuperare, quod perdidit? Quare nemo potest ex eiusmodi definitione colligere, primos parentes in innocentia statu ad vitanda lethalia peccata, perseverandumque in gratia, eguisse auxilio particulari superaddito habitibus iustitiæ originalis, gratia, & Theologicaliumque virtutum.*

Consonat hæc dicit Augustinus de natura & grat. cap. 48. dum ait, *Naturam humanam in presenti statu egere ad non peccandum perseverandumve sine lethali culpa, adiutorio medicinae Saluatoris.* Sanè medicina Saluatoris habituales gratiam, qua famamur, includit, ac proinde in adiutorio illo influxum habitualis gratia comprehendit.

Et de correç. & grat. c. 11. & 12. proculdubio nomine adiutorij, cum quo Adam in statu innocentia perseverare potuit sine peccato, non aliud intellexit, quàm dona habitualia iustitiæ originalis, gratia & Theologicalium virtutum, aliorumque habituum supernaturalium, per quæ & continebatur pars inferior, ne bellum aduersus rationem moueret, & totus homo in naturale, & supernaturale bonum per eiusmodi habitualia dona propendebat, facileque viam mandatorum poterat currere, resisteretque illi ipsi tentationi, cui succubuit. Vnde cap. 11. citato ait: *Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus: sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua, etiam cum libero arbitrio, bonus esse non posset: sed eam tamen liberum arbitrium deserere posset. Neque ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, qua reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem (supernaturale intellige, de quo est sermo) nihil est, nisi adiuvetur ab omnipotenti bono: quod adiutorium, si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium semper esset bonus: sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adiutorium quod desereret, & in quo permaneret, si vellet: non quo fieret, ut non vellet. Hæc prima est gratia qua data est primo Adam. Hæc tenus ibi Augustinus.*

Et cap. 12. ait: *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adiutorium perseverantia, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo liberum arbitrium perseverare non posset. Et infra: Ut perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires eius habebat voluntas, qua sine illo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentiabiliter resistebat, ut dignè tante bonitati, & bene viuendi facultati, perseverandi concommitaretur arbitrium. Ecce, per eadem habitualia*

dona per quæ interna bella erant sublata, ad bonumque propendebat, ait Adam um in innocentia statu consecutum fuisse arbitrium, facultatemve perseverandi, si vellet.

Et D. Thomas prima secundæ q. 109. art. 1. o. ad tertium, hoc ipsum cum Augustino locis citatis vult esse donum, quod Adam accepit, per quod perseverare potuit: eoque pacto Medina ad eundem articulum eum exponit. Atque iuxta ea, quæ ex ipso paulò ante retulimus, proculdubio est dicendum, id ex D. Thomæ sententia sufficere, ut diu vitare posset, etiam omne veniale peccatum, ne dum lethale, atque adeò, ut perseverare posset in gratia. Non tamen contentio cum Medina eodem loco affirmante, sicut Adamo sufficiens fuit ad perseverandum in gratia habituale donum iustitiæ originalis & gratia: ita, ex D. Thomæ sententia, satis esse nobis ad perseverandum in gratia ipsum habituale donum gratia gratum facientis, quod, dum à peccato resurgimus, accipimus. Neque enim id D. Thomas docet, neque est par vitiose ratio: cum primi parentes vires illas habuerint non tam à gratia gratum faciente, quàm à dono iustitiæ originalis quæ partem continebat inferiorem, ne bellum aduersus superiorè moueret. Ac sanè contrarium definit concilium Tridentinum sessio. 6. cano. 22. nempe nos ad perseverandum in gratia, ultra ipsum habituale gratia donum, indigere quotidiano Dei auxilio superaddito, quod Deus nunquam iustis denegat, quantum satis est, ut, si velint, in gratia perseverent, ut suo loco videbimus.

Quando autem Augustinus de correç. & gratia, & cum eo D. Thomas loco citato asserunt, plus homines accepisse per Christi donum, quatenus multi acceperunt, non solum id quo perseverare poterant, si vellet, sed etiam ut re ipsa perseverarent, quam fuerit, quod accepit Adam, nempe donum, quo perseverare potuit, non tamen perseveravit: in primis id intelligunt ex parte effectus, quia maiorem effectum habuit gratia Christi in adultis, quæ usque ad finem vitæ perseverauerunt (cooperante tamen ad perseverandum libero ipsorummet arbitrio) quàm habuerit gratia Adamo collata: per quam, ex Adamo defectu non volentis cum ea cooperari, non perseveravit. Non tamen negant, neque negare possunt, gratiam Adamo collatam, si per arbitrium Adam non sterisset, potuisse re ipsa habere utrumque effectum, solaque culpa Adam

illud non habuisse. Quod si Adamus, ut potuit, perseverasset, certè secundus effectus, hoc est, perseverantia ipsa in gratia, se ipsum ab omni lethali culpa continendo, non fuisset ex solis viribus Adam, sed præcipuè ex cooperatione Dei per habitualia dona, quæ ad perseverandum illi contulerat, per solumque Adamum stetit, quo minus haberent eum effectum, ad quem, dependeret tamen ab ipsius arbitrio, fuerant eidem collata. Admonet verò optimè D. Thomas in responsione ad tertium citata, multò facilius homines in statu innocentia potuisse per suum arbitrium perseverare

cum æquali gratia, quàm possimus modo. Atque hinc elicere possumus secundum modum exponendi doctrinam D. Augustini & D. Thomæ, de qua agimus, nempe, ut intelligatur etiam ex parte ipsiusmet gratia, & non solum ex parte effectus. Etenim cum iustitia originalis, ea ex parte, qua sensualitatem continebat, ne aduersus rationem bellaret, quodammodo computetur inter naturalia, ut disputatione præcedente dictum est: sanè longè maior est gratia, quæ per Christum data fuit martyribus,

martyribus, per quam non solum perseverare poterunt, sed re ipsa diuturnum fortissimumque pro Christo bellum superaverunt, quam fuerit gratia Adamo collata, per quam licet perseverare poterit, in summa tamen tranquillitate levi admodum tentatione superatus est. Etenim longè maiora auxilia gratiæ necessaria fuerunt martyribus, ut Laurentio, ac Vincentio, ad victorias aded insignes, carne, mundo & diabolo tam acriter oppugnantibus, reportandas, quam fuerint Adamo ad perseverandum sine peccato in tam felici, & tranquillo statu. Atque hoc est quod Aug. de correct. & grat. locis citatis & vult & aperte docet.

DISPUTATIO V.

Quid extra statum innocentie possit liberum arbitrium cum solo Dei concursu generali circa actiones singulas, que finem naturalem non transcendunt.

Conclusio.

Homo cum solo concursu Dei generali effecere potest opus bonum morale, quod naturali fini, non vero supernaturali sit accommodatum.

UT ad vires liberi arbitrii in homine, siue in puris naturalibus, siue post naturam lapsam spectato accedamus, sit hæc conclusio. Cum solo concursu generali Dei, absque alio dono vel auxilio gratiæ, potest homo efficere opus bonum morale, quod fini naturali hominis accommodatum, atque comparatione illius sit verè bonum, ac virtutis opus: non tamen quod fini supernaturali sit accommodatum, quodque comparatione illius bonum simpliciter, ac virtutis opus dici queat. Posterior pars dilucida fiet disputatione sequenti: prior verò communis est Scholasticorum, si modo Gregorium Ariminensem, & Capreolum, paucosque alios excipias, qui existimant neque ad id liberum arbitrium habere vires in statu naturæ lapsæ sine speciali auxilio Dei. Est etiam doctrinæ Patrum consentanea, quicquid nonnulli dicant.

Ea verò probari potest, quoniam in homine est lumen naturale ad cognoscendum, quid honestum, decens, & consentaneum rectæ rationi sit, ut experientia ipsa testatur: patetque ex Psalmo 4. vbi cum Propheta præmisisset, *Multi dicunt, quis ostendit nobis bona?* subiungit, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quia scilicet ad tui imaginem conditi sumus, quo quid bonum, atque honestum sit, cognoscimus, imò quia id ratione cognoscimus, denotatio à recta ratione culpa est atque peccatum, quo ea dumtaxat ratione carent pueri & amentes dum turpe aliquid committunt, quod inter bonum & malum morale discernere nequeant: cum ergo in multis bonis, ut in honore parentibus exhibendo, in elemosyna pauperi ex commiseratione tribuenda, in soluendo debito coniugali, & in plerisque aliis, quæ ad alias virtutes morales pertinent, non tantum difficultatis experiamur, quin id voluntate amplecti, executionisq; mandare facile possimus: consequens est, ut similia bona moralia solo concursu Dei generali, viribusq; naturalibus liberi nostri arbitrii non solum velle, sed etiam efficere possimus. Mirum namque esset, quod ad agendum honestè, tamquam in fine naturalem, esse nos conditi, nullum tamè actum honestū viribus propriis, soloque concursu generali Dei possemus efficere.*

Verum respondet Gregorius. Ut eiusmodi opera sint bona moralia, necessarium esse, ut in Deum tamquam in ultimum finem referantur: quod tamen, ut ait, sine speciali auxilio Dei homo præstare non potest. Nihilominus cum vnaqueque vir-

tas ex suo proprio obiecto, atque sine immediato bonitate morale sibi propriam vendicat, sicut etiam distinctionem à quacumque alia virtute, non verò ex relatione per virtutem superiorem ad finem superiorem, quis non videat necessariam non esse talem relationem, ut actus aliquis bonitatem morale virtutis, verbi gratia, misericordiam, aut iustitiæ consequatur, sed satis esse, quod virtute ad Deum referatur: quo pacto quemadmodum bona cuncta supapte natura, atque ex præordinatione divina sunt propter ultimum finem: ita eo ipso quod secundum se sunt volita, sunt virtute volita propter ultimum finem. Adde, cum Deus lumine naturali cognoscatur esse prima causa, & ultimus finis omnium rerum, ut ex Paulo ad Romanos 1. constat: liberum arbitrium ex viribus suis naturalibus, solo concursu Dei generali referre posse huiusmodi actus in Deum ita cognitum: quod satis erit, ut tales actus sint boni moraliter comparatione finis naturalis.

Confirmatur eadem conclusio ex illo ad Romanos 2. *Cum gentes, quæ legem non habent* (scriptam scilicet) *naturaliter, quæ leges sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Ecce, Paulus naturaliter, hoc est, ex solis viribus naturæ, ait gentes interdum efficere, quæ leges naturalis sunt: quæ planè sunt bona moralia fini naturali accommodata.

Conclusionem nostram aperte affirmat Augustinus seu alius eius operis autor, Hypogn. lib. 3. vbi cum docuisset primum parentem in statu innocentie habuisse plenam libertatem, etiam ad bonum supernaturale, vitamque æternam promerendam & sequendam: hanc autem libertatem ad bonum sibi & nobis perdidisse: per Christumque nos consequi auxilia & dona gratiæ ut huiusmodi bonum facere possimus, ita concludit: *Esse fatemur liberum arbitrium in omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo, aut inchoare, aut certe peragere: sed tantum in operibus vite presentis, tã bonis, quam etiam malis. Bonis dico quæ de bono natura oriuntur: id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere: velle habere amicum: velle habere indumenta: velle fabricare domum: velle ducere, pecora nutrire, artem discere diversarum rerum bonarum: velle quicquid bonum ad presentem pertinet vitam: quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imò ex ipso, & per ipsum sunt, vel esse coeperunt: malis dico, ut velle idola colere, velle homicidium, &c.* Hactenus ille. Cum autè non neget hominem per liberum arbitrium sine speciali auxilio gratiæ posse velle comedere, quantum recta ratio dicitur, & prout dicitur recta ratio, imò id aperte confiteatur: quandoquidem quando committio limites rationis transgredere, inter mala esset computanda: planè confitetur sine auxilio gratiæ posse à nobis exerceri hoc opus temperantiæ, & alia opera moraliter bona fini naturali solum accommodata, maxime cum dicat liberum arbitrium sine gratia posse velle quicquid bonum ad presentem pertinet vitam, solumque excludat bonum, quod ad Deum (ut finis scilicet est supernaturalis) pertinet, quod planè bonum supernaturale esse debet, aut certe per bonum aliquod supernaturale ad ordinem bonorum supernaturalium eleuatum. Eandem conclusionem apertius adhuc affirmat idem Augustinus lib. de spiritu, & litera cap. 28. iunctis præcedentibus & sequentibus, vbi licet ostendat, nos per gratiam Christi iustificari, efficereque bona opera, & neque per legem naturalem, neque per scriptam esse iustitiam, ait tamen

Gregorius
responsio.
Consulatio.

men per peccatum non vsque adeo extinctam esse imaginem Dei in nobis, quin etiam dum in peccato sumus, & malè viuimus, possimus efficere bona aliqua opera iuxta testimonium ad Rom. 2. supra citatum. Vnde ait: *Sicut non impediunt à vitæ æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vitæ non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vitæ cuiuslibet pessimi hominis inueniuntur.* In eadem conclusionem videretur inclinare Concilium Tridentinum sess. 6. canone 1. vbi satis innuit, esse posse bona opera moralia, quæ fiant per solam vim naturæ humanæ, vel per legis doctrinam: eum definiat illa non satis esse ad iustificationem, absque diuina per IESUM CHRISTUM gratia.

DISPUTATIO VI.

Utrum liberum arbitrium cum solo concursu Dei generali aliquid possit, quod ad supernaturalem finem conducatur.

Conclusio. Liberum arbitrium, sine speciali auxilio aut dono supernaturali Dei, nihil potest fini supernaturali quo modo commensuratur.

Disputatione precedente dictum est de viribus arbitrij nostri cum solo concursu Dei generali ad actiones bonas moraliter, quæ finem naturalem non transcendunt, idque siue in puris naturalibus, siue in statu naturæ lapsæ consideretur. Quod verò ad actiones atinet quæ ad finem supernaturalem, tanquam illi in suo ordine & gradu proportionata, conducunt, sit sequens conclusio.

Liberum nostrum arbitrium cum solo concursu Dei generali nihil efficere potest, non solum quod vitam æternam, aut gratiæ incrementum promeretur, sed neque quod, tanquam ordinem ad finem naturalem transcendens, commensuratum cum fine supernaturali aliquo modo sit, etiam tanquam remota dispositio ad gratiam, tam ex parte voluntatis, quam intellectus: sed ad id omne indiget auxilio & ope supernaturali, vel per influxum Dei immediatum, vel per habitum supernaturalem ad eam rem collatum. Quare cum post peccatum primorum parentum statuerit Deus nihil horum, quæ ordinis sunt supernaturalis, atque ad finem supernaturalem peculiariter ordinantur, conferre hominibus, nisi meritis Christi, necessarius fuit nobis Christus, tanquam redemptor, vt hæc omnia nobis conferrentur, possemusque coram Deo sempiternam felicitatem promereri.

Redemptoria necessitas.

Conclusio est de fide directè pugnans cum errore Pelagij, quam plurimis in locis demonstrat Augustinus ex Scripturis sanctis aduersus Pelagianos, contendens primum parentem per peccatum amississe toti generi humano omne bonum ordinis supernaturalis, & ob id libertatem operandi quicquid, tanquam transcendens limites boni naturalis, ad finem spectaret supernaturalem, etiam si dispositio remota, nisi dono, aut auxilio supernaturali Dei ad id adiuuaretur: quemadmodum adiuuatur auxiliis & donis, quæ nobis per Christum conferuntur.

Primum conclusiois fundamentum.

Duo verò sunt propositæ conclusionis fundamenta. Primum est, purè naturalia non habere commensurationem & accommodationem ad sempiternam felicitatem, & ob eam causam Deum ad illam exegisse, tam in Angelis quam in hominibus, media supernaturalia, tunc ex parte intellectus, tunc ex parte voluntatis, quæ proinde ex suis tantum viribus nullo modo poterunt habere, sed ex dono & auxilio Dei. Quo posito fundamento notissimum est, liberum arbitrium, non solum si spectetur in homine cõdito in puris naturalibus, aut in statu naturæ lapsæ: sed etiã si spectetur in

Naturalia commensurationem non habent ad sempiternam felicitatem.

A Adamo cum sola iustitia originali præscindendo à gratia & omni alio dono supernaturali, aut in Angelo condito in puris naturalibus cum solo concursu generali, nihil omnino eorum, de quibus liberum arbitrium ita spectatum nihil potest, quod limites operationis ac rei naturalis transcendat: ea autem, de quibus conclusio agit, res sunt supernaturales. Quare prior pars conclusionis propositæ vera est, intellecta tam de Angelis in puris naturalibus conditis, quam ab Adamo condito cum sola iustitia originali absque gratia, & aliis donis supernaturalibus. Licet enim iustitia originalis donum esset supernaturale, quia tamen eò solum spectabat, vt vires nostras sentientes cohiberet, nosque ab interitu, morbis, membrorum defatigatione, terrore huius vitæ miseris immunes redderet, vt sine vlla difficultate, & per quantumvis temporis spatium continere se posset homo in officio: sanè non tribuebat vires ad faciendum opus aliquod, quod vires naturæ excederet, sed solum ad perseuerandum sine vilo defectu in bono naturali rectæ rationi consentaneo. Vnde Aug. in Enchiridion cap. 105. ait, *Quantumvis sine gratia neque tunc (in statu felicitatis innocentiæ) vllum meritum esse potuisset.*

B Secundum fundamentum est, Deum tam Angelis, quam primo parenti contulisse dona & media supernaturalia, quibus vitam æternam per suum liberum arbitrium potuerunt viterius promereri, vt pro ratione meritorum cuiusque ad maiorem vel minorem beatitudinem promouerentur, donoque iustitiæ originalis ita corroborasse debilitatem homini innatam ad perseuerandum in operatione secundum rationem, vt penè parem Angelis ea in parte cum efferret: at verò Angelis ita dona & media supernaturalia ad vitam æternam promerendam contulisse, vt qui sua culpa semel ea amitteret, nunquam amplius possent eadem recuperare: primo autem parenti, & in illo posteris, ita hæc ipsa donasse, vt si peccando ea amitteret, nunquam deinceps posset ea recuperare, nisi per merita alicuius, qui ex condigno pro peccatis generis humani satisfaceret, & dona illa coram Deo verè ac proprie promeretur.

C Cum Pelagius à primo fundamento discesserit, dum arbitrius est solas vires naturales liberi arbitrij satis esse, tum ad promerendam vitam æternam, tum etiam ad obtinendam, & impetrandam per penitentiam veniam peccatorum, si quæ homo sua culpa commisisset, necessarium illi etiam fuit à secundo fundamento, atque à tota conclusionis proposita discedere, asserere que nullum misse peccatum, quod origine traduceretur ad posteros: Adamumque similiter fuisse mortuum, si non peccasset, & Christum non redemptorem generis humani, sed doctorem solum, ac legidarum extitisse, satisque esse vires naturales liberi arbitrij, tum ad credendum, vt oportet ad salutem, omnia quæ per Christum & alios à Deo nobis reuelata sunt, tum etiam ad implendum ea omnia, quæ nobis præcepta sunt, & ad superandas, ac vincendas tentationes & difficultates omnes, quæ nobis impedimento esse solent, ne eum finem assequamur, tum denique ad obtinendam vitam æternam, quæ omnia planè Scripturas sacras, & fidè Catholicam magna ex parte evertunt, vt Augustinus, alique Patres variis in locis latè, præclareque demonstrant. Quia verò institutum nostrum hoc loco non est de his disserere, eum alibi suas proprias habeant sedes, sed solum ex his ea perstringere, quæ necessaria videntur.

D **E** **F**

MOLLINA
D. V. I.

dentur, ut ostendamus, quam bene liberum arbitrium, gratia, præcipientia, providentia, prædestinatio ac reprobatio inter se concordent, satis erit si priorem partem conclusionis propositæ definitionibus Ecclesiæ comprobemus, maxime quia Lutherani, aduersus quos potissimum libertatem arbitrii nostri demonstrare molimur, facillè totam conclusionem propositam aduersus Pelagianos nobis concedent.

In Concilio igitur Tridentino sess. 6. cano. 1. ita habetur: *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per naturam humanam, vel per legis doctrinam fieri, absque diuina per IESVM Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Et canone 3. *Si quis dixerit sine præsentente Spiritus Sancti inspiratione atque adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, tot ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Et in concilio Arausicano cap. 5. & sequentibus, etiam ipsum initium fidei definitur & ostenditur esse non posse absque speciali auxilio Dei, ut interim alias definitiones omitamur.

Cùm autem in Scripturis sanctis & in Conciliis ordinariè sit sermo de operibus nostris, ut ad finem supernaturalem cõducunt, ad quem intrinsece, effingeretque nos intendunt, non verò ut conducant præcisè ad finem naturalem (ea enim consideratio operum nostrorum ad philosophos morales potius spectat) utique quando docent, opera aliqua peculiaria fieri non posse à nobis absque speciali auxilio aut dono Dei, id intelligendum esse volunt, modò ita fiant, ut in suo ordine & gradu fini supernaturali deferantur, ad eumque proportionem habeant: ac proinde apud eos sermo est de operibus quæ conclusionem nostram continentur. Reliquorum namque operum, quæ à libero arbitrio emanant, nulla habetur ratio, quod ad finem supernaturalem atinet. Imò, ut in articulum 36. Lutheri rectè docet Roffensis, aliquando ea sola opera aliquò in Scripturis dici solent ac putantur, quæ vitæ æternæ meritoria sunt: reliqua verò esto ope supernaturali fiant, nihil dicuntur, aut reputantur. Vnde Ioan. 15. ait Christus: *Ego sum vitis, vos palmitees, qui manet in me, & ego in eo, hic fiet fructum multum, quia sine me nihil potestis facere:* quod fructus scilicet, meritive ad vitam æternam rationem habeat, & primæ ad Corinthios 13. *si linguis hominum loquar & Angelorum, & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, si a vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.*

Virtutem ac bonum quod solè reputat Augustinus.

Hinc Augustinus interdum nullum reputat bonum ac virtutem, si coniunctam non habeat caritatem, quæ forma est virtutum comparatione finis supernaturalis: interdum verò nullum reputat bonum, si ad Deum, finemve supernaturalem non pertineat, aut cum eo non sit in suo ordine & gradu commensuratum. De gratia enim & libero arbitrio cap. 18. ait: *Quicquid si putauerit homo fieri bene, si fiat sine caritate, nullo modo sit bene:* & lib. 4. aduersus Iulianum cap. 3. contendit, opera infidelium non esse veras virtutes, non solum, quòd sæpè extrema aliqua vitia, quæ cum medio virtutis aliquam habent similitudinem, laudi eis tribuebantur, ut pertinacia, quasi esset constantia: & temeritas, ac si esset fortitudo: & quòd medium virtutis adiectione sinistri finis infectum in vitium conuertebant: sed etiam quòd nihil habeat simpliciter rationem virtutis, quæ meritum aliquod habeat apud Deum, nisi per fidem & caritatem in vltimum finem supernaturalem referatur. Vnde ad finem capituli concludit, nos

A illud dicere bonum opus hominum, quod ad æternum Dei regnum perducit, neque eiusmodi opus posse esse sine Dei gratia, quæ datur per vnum mediatorum Dei & hominum. Et Hypog lib. 3. c. 4. ut supra retulimus, ait: *Esse fitemur liberum arbitrium omnibus hominibus habens quædam iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut in honore, aut cerè peragere, sed tantum in operibus vite præsentis tam bonis, quam etiam malis.* & cap. 5. subiungit: *Vt ut ergo libero arbitrio, totus homo est vitiosus, per quod absque adiutorio gratia quod Deo placeat, nec valet incipere, neque perficere sufficit.* & cap. 10. Est (inquit) liberum arbitrium in homine, quod quisquis esse negauerit, Catholicus non est, & quisquis sic esse dixerit, quòd sine Deo bonum opus, id est, quòd ad eius sanctum propositum pertinet, nec incipere nec perficere possit. Catholicus est. Atque eiusmodi opus epist. 146. in testimonio disputatione prima relato appellauit opus secundum Deum. Denique Augustinus iuxta Scripturas sanctas, arque ut Theologus, nomine operis boni illud solum intelligit, quod vel vitæ æternæ meritum continet, vel certè fini supernaturali in suo ordine & gradu sit accommodatum, atque ad eò quod sit ex numero eorum bonorum, de quibus in nostra conclusionem est sermo: eaque bona sunt, quæ interdum appellat opera secundum Deum, interdum verò dicit ad sanctum eius propositum pertinere, inter quæ computantur fides, & ea quæ ad gratiam gratum facientem disponunt: atque ita inter alios intelligunt, & interpretantur Augustinum Sotus primo de natura & gratia capite 21. & Ruardus decanus Louaniensis in articulo de libero arbitrio fol. 189.

Quin Augustinus sumens bonum hoc modo, cernensque facultatem ac libertatem, quam primi parentes in statu innocentie ratione supernaturalium donorum, quæ acceperant, ad id exercendum habebant, simùque cõsiderans per peccatum, quemadmodum supernaturalia dona, sic etiam facultatem & libertatem illud exercendi fuisse amissam, nisi dona per Christum restituerentur, arbitriumque supernaturaliter adiuuaretur, docuit per peccatum amissam fuisse libertatem ad bonum, fuisseque per Christum instauratam, ut inferius multis eiusdem Patris citandis restinonitiis ostendemus. Cùm tamen manifestum sit, tum ex testimonio disputatione præcedente relatis, tum ex aliis, quæ in progressu huius operis referemus, Augustinum non negasse in nostro arbitrio supernaturalibus bonis per peccatum spoliato, quin potius optatissimè affirmasse libertatem ad ea moralia bona, quæ finem naturalem non transcenderent.

De eisdem quoque operibus intelligenda sunt pleraque alia scripturæ testimonia, cuiusmodi est illud primæ ad Corinthios 12. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* & illud 2. ad Corint. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Neque enim Paulus negat, etiam infideles cum solo concursu generali Dei posse proferre nomen IESVS, aut habere cogitationem aliquo modo bonam: sed solum docere intendit, neminem absque speciali auxilio ac dono Dei posse per veram fidem inuocare Dominum IESVM, illumque confiteri, aut cogitare aliquid, quod in suo ordine & gradu ad finem supernaturalem conferat. Porro Concilia huic etiam consona re doctrinæ, statim erit manifesta.

DISPUTATIO VII.

Vtrum liberum arbitrium cum solo concursu Dei generali elicere possit assensum fidei, quoad solam actus substantiam, seu merè naturalem.

Peculiariter explicandæ sunt vires liberi arbitrii quoad actus, qui ad iustificationem infidelis adulti sunt necessarii, nempe credendi, sperandi, diligendi ac ponitendi: sigillatimque circa eorum unum quemque examinandum est, quid liberum arbitrii quoad illius substantiam possit, hoc est, ut producat merè naturalis, non qualis ad iustificationem est necessarius: & quid cooperetur ac possit, ut supernaturalis & qualis ad iustificationem oportet eliciatur, quibusque diuinis auxiliis ad id indigeat. Ne verò circa singulos actus eadem repetantur, in disputationibus, quas de credendi actu conficiemus, dum quippiam aliis etiam actibus commune occurrerit, ad eos sermonem extendemus.

Rebus fidei, ut tanquam reuelatis quocumque actu assentiamur, necesse est doceamur esse reuelata.

Ut ergo ab actu credendi ordiamur, dubium in primis non est, præsertim si sermo sit de iis, in quorum cognitionem solo lumine naturali non possumus deuenire, qualia sunt Deum esse Trinum in personis, Christum esse Deum, & similia, necesse esse ea prius nobis credenda proponi, quam eisdem assentiamur. Dubium etiam non est, si tanquam rebus à Deo reuelatis assentiri eisdem debeamus, in quorum cognitionem solo lumine naturali possumus peruenire, cuiusmodi sunt hæc, Deum esse, esse unum, &c. egere nos doctrinam, qua addiscamus prius ea à Deo esse reuelata: neque enim id solo lumine naturali valeamus assequi. Vnde Paulus ad Romanos 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine predicante?* & infra: *Ergo fides ex auditu.* Quod itaque disputamus est, Vtrum propositis & explicatis iis quæ credenda sunt, adhibitis in super argumentis, quæ afferri solent, ut homines meritis sibi persuadeant, ea reuelata esse à Deo, & iussa credi, & denique accedente externa vocatione ad fidem per concionatores, aliisque Ecclesiæ ministros, Vtrum, inquam, sit in facultate liberi arbitrii cum solo concursu generali Dei, rebus propositis assentiri tanquam à Deo reuelatis, actu tamen qui sit merè naturalis, qui que ex parte intellectus non sit satis ad iustificationem: an verò interna vocatio, mentis illustratio, & attractio per auxilium supernaturale, de quibus disputatione sequenti erit sermo, ita necessaria sint ad assentiendum iis, quæ ad fidem spectant, ut non solum actu supernaturali, qualis ex parte intellectus ad iustificationem requiritur, eis assentiri non possimus, sed ne actu quidem merè naturali assensum ipsis præstare valeamus?

Pars affirmans explicatur.

Pars affirmans questionis propositæ semper mihi vera visa fuit cum Doctoribus inferius citandis. Adducor in primis, quia experientia ipsa testatur, quando sunt rationes & argumenta, quæ rem aliquam reddunt credibilem, hoc est, dignam, cui propter tales rationes & argumenta assensus præbeatur, in facultate liberi arbitrii esse suum assensum præbere, voluntate imperante, captiuantéque intellectum ad eiusmodi assensum: sed ea, quæ fide tenentur, ex miraculis in eorum confirmationem factis, ex variciniis complurium prophetarum, nouique ac veteris testamenti consensione, atque ex multis aliis, quæ suo loco exponemus, nimis credibilia facta sunt, ut Propheta ait, ad eò ut à culpa le-

thali non sint excusandi, qui auditis iis, quæ fides docet, post adductas rationes, quæ afferri solent ad persuadendum à Deo esse reuelata, assensum non præbuerint: ergo in facultate liberi arbitrii est cum solo concursu generali actu merè naturali illis tunc assensum præbere.

Confirmatur ex illo Ioannis 5. *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* & cap. 10. *Ei similibi non vultis credere, operibus credite.* & cap. 15. *Si non venissem, & locusus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* & rursum, *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: ergo saltem qui Christum audierunt, & miracula illius viderunt, poterunt cum solo concursu generali Dei assensum præbere doctrinæ Christi, quæ ex tot miraculis mirum in modum credibilis effecta est, atque ea ratione peccatum incredulitatis vitare poterunt.*

Secundò, Iudæi hodie assentiuntur iis omnibus, quæ ex fide Catholica credebant veteres Iudæi ante aduentum Christi, cum tamen longè difficilius assentiuntur eisdem rebus hoc tempore, cum videant Messiam aduentum toto penè orbe divulgatum ac creditum: se verò post Hierosolymitani templi excidium, sine propheta, sine sacerdote, sine sacrificio, sine lege, tum à Deo, tum ab omnibus nationibus despectos, & ludibrio habitos per tot penè sæcula, quor à Christi Domini passione huicque effluerunt: quam foret eisdem Iudæis ante aduentum Christi, dum nihil de Messia aduentu erat auditum, nihilque eorum, quæ de tempore Messie erant prædicta, videbant impletum. At non solum ridiculum, sed etiam impium esset affirmare, perfidos Iudæos peculiari Dei auxilio adiutos assentiri hodie iis, quibus prius Iudæi ante Christi aduentum assentiebantur: cum ergo iuxta Augustinum, aut quemuis alium eius libri autorem, Hypog. lib. 3. in fin. & alios Patres, imò & iuxta Concilium Trident. sess. 6. c. 2. & sequentibus, eadem sit fides Ecclesiæ tempore legis scriptæ & gratiæ, neque minus tempore legis scriptæ credere, ut oportet ad salutem, esset donum Dei, quam modò: consequens profectò est, ut licet neque tunc poterint, neque modò possumus assentiri iis, quæ docet fides, ut oportet ad salutem, sine speciali auxilio Dei, nihilominus & tunc poterint, & possumus modò assentiri illis eisdem rebus actu merè naturali, minimeque idoneo ad salutem, qui cum solo concursu generali Dei ex viribus liberi arbitrii eliciatur.

Possumus idem confirmare, quoniam eadem est fides, quæ post Adami peccatum fuit in lege naturæ, in lege scripta, & gratiæ, tamen in vno tempore fuerit magis aucta quoad numerum credendorum explicite, quam alio: neque dicendum est actum credendi, ut ad salutem oportet, quem fideles leges naturæ eliciebant, non fuisse supernaturalem, Deique donum, atque ad eò de eorum numero quos Concilia negant viribus arbitrii elici posse absque speciali auxilio Dei: nemo autem dixerit in principio legis naturæ, quando nulla adhuc erant scæta, homines, qui de nouo nascebantur à suis parentibus doctos unum esse Deum omnium conditorem, remuneratoremque inquirentium se, & pauca alia quæ tunc erant de fide non potuisse solis suis viribus eis quoad actus substantiam assentiri, conformarèque se in ea existimatione cum reliquo hominum cœtu, qui tunc erat in orbe: tamen, nisi à Deo particulariter adiuuarentur, actum supernaturalem non elicerent, qualis ad salutem est necessarius.

Tertio.

Tertio, Qui cum pertinacia errat circa unum articulum fidei, amittit fidem supernaturalem, qua reliquos omnes credebat, neque deinceps elicit actum supernaturalem fidei, sed naturalem circa reliquos articulos, in quibus non errat: cum ergo experientia conficit, haereticos, amissa fide, assentiri reliquis rebus quae sunt de fide, tanquam Dei revelationibus, neque credendum sit, eos peculiari Dei auxilio, quoties eliciunt assensum, adiuvari: sit, ut ex viribus liberi arbitrii, soloque concursu Dei generali assentiri possimus actu merè naturaliis, quae fide Catholica continentur.

Quarto, Lutherani, aut alij haeretici, adducere possunt hominem ethnicum, ut amplectatur ipsorum sectam, & tanquam Dei revelationibus assentiat omnibus, quibus ipsi assentiantur, in quibus ponimus praecipuos articulos fidei contineri, & errores aliquos non minus difficiles creditu, quam ea, quae ad fidem pertinent: cum ergo ad assensum, quem hic ethnicus elicit, sit satis concursus generalis Dei (neque enim credendum est, eum supernaturaliter ad talem actum adiuvari) sit, ut ad assensum merè naturalem eorum, quae sub fidem cadunt, sit etiam satis generalis Dei concursus.

Quinto, Longè difficilior, qui iudicio & ingenio pollent, mysterio sanctissimae Trinitatis, Incarnationis, atque Eucharistiae assentiantur, quam rudes, qui leuibus suasionibus, autoritateque aliorum potius, quam iudicio & ratione adducuntur ad credendum, assentiantur in genere omnibus iis, quae fides credenda proponit, paucis quibusdam pro capite eorum dumtaxat explicatis: vnde, ceteris paribus, magis merentur apud Deum viri docti & ingeniosi, cum assentiantur iis, quae ad fidem pertinent, quam rudes & imperiti: sed is haereticus, qui circa tria illa mysteria non errat, assentitur tam ipsis, quam ceteris suis erroribus actu merè naturali, cum solo concursu Dei generali, sibi persuadens tria illa mysteria esse Dei reuelationes: ergo qui tardi & rudes ingenio, vixque percipientes quae dicuntur, suasionibus atque autoritate aliorum accedunt ad fidem: utique, ut diuinitus adiuti eliciunt assensum eorum, quae fides habet, qualis necessarius est ad salutem, ita eisdem suasionibus, autoritateque aliorum mori, cum solo concursu generali Dei assensum merè naturalem de eisdem obiectis possent elicere: quandoquidem non aliunde negari potest facultas liberi arbitrii ad eiusmodi actum merè naturalem, quam ex difficultate ipsius.

Sexto, Demus puerum non baptizatum inter fidei Christianos educari, diligentisque morum, & fidei documentis imbui, nihilque vniquam audire de contrario aliquo errore, & Deum insuper statueri non aliter cum eo concurrere, quam solo concursu generali: tunc quis affirmare audeat, assensum non praebiturum iis, quae ad fidem pertinere cognoscit, aut aliorum hominum, quam Catholicorum, cum quibus degit, regulam credendi secutum? Quare cum eiusmodi assensum eliciat ex solis viribus liberi arbitrii cum concursu Dei generali, dicendum erit, vires esse in libero arbitrio ad eliciendum, cum solo concursu generali Dei, assensum merè naturalem circa ea, quae ad fidem spectant, qui quidem ad iustificationem minimè sit satis.

Accedit ad confirmationem nostrae sententiae, quia Concilium Tridentinum sess. 6. canon. 3. dum inquit: *Si quis dixerit sine praeueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, speculare, diligere, aut ponere posse, sicut oportet, ut ei iustificatio ignis gratia conferatur, anathema sit: manifestè Molina in D. Thom.*

A innuit, eiusmodi actus merè naturales, ac proinde non ut oportet ad iustificationem, elici posse viribus liberi arbitrii cum solo concursu Dei generali: aut saltem non obscure innuit, sine villo periculo id affirmari posse. Idem apertè innuit Concilium Araucanicum, dum cap. 6. ait: *ut credamus, velimus, vel haec omnia, sicut oportet, agere valeamus* & cap. 7. *Si quis per naturam vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet, vitæ aeternae cogitare, &c.* & cap. 25. *Per peccatum primi hominis ita inclinatum & aueratum fuisse liberum arbitrium, ut nullus posset aut diligere Deum, si- cut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit.* Quare Concilium solè negat, fieri posse eiusmodi opera per solum vigorem naturae, absque speciali auxilio & dono Dei, ut oportet ad iustificationem aut meritum, aut ita, ut pertineat ad salutem vitæ aeternae: non verò quoad substantiam actus, atque intra limites actuum merè naturalium, qui ad salutem vitæ aeternae minimè conferant. Vnde Mirandalin sua summa Concilio- rum, post caput septimum citatum, haec, quae sequuntur, subiungit: *Recentiores, inquit, nonnulli theologi interpretantur haec duo loca (caput videlicet illud & praecedens) de auxilio Dei generali, sine quo nihil omnino valeamus facere, neque opus aliquod natura: magis legitimè est, quod hic sentitur à Concilio, & Pontifice, ut hic non negentur opera natura: sicut quae pertinent ad salutem vitæ aeternae.* Haec ille.

Nostram sententiam, praeter Mirandam, sequuntur Caieranus prima secunda qu. 109. art. 1. & 4. Scotus in tertio d. 23. q. 1. Gabriel eadem d. q. 2. conclusionè 2. Almainus q. 3. conclusionè 4. Durandus in 2. dist. 28. q. 1. Capreolus in 3. d. 24. q. 1. ad primum & quartum Scoti contra secundam conclusionem. Paludanus in quarto d. 14. q. 2. Scotus 2. de natura & gratia cap. 83. & alij. D. Thomas etiam secunda secunda q. 5. art. 3. in corpore articuli, & in respon- sione ad primum affirmat, haereticum, errantem circa unum articulum, habere assensum merè naturalem erga alios, circa quos non errat, qui nihil aliud est, inquit, quam quadam opinio elicta ex proprio iudicio, atque voluntate, & non ex habitu fidei supernaturali: ubi non negat, nec salua veritate negare potest, haereticum eo assensu & opinione persuadere sibi posse articulos, circa quos non errat, non solum veros esse, sed etiam reuelatos à Deo: cum ea tantum ratione credat illos esse veros, quia sibi persuadet reuelatos esse à Deo, ut ibidem latius ostendimus: cum ergo additio vnius articuli supra reliquos omnes, modicum aut nihil addat difficultatis, sanè qua ratione D. Thomas concedit, amisso habitu fidei propter haereseum circa unum articulum, esse vires in libero arbitrio ad eliciendum cum solo concursu generali Dei assensum merè naturalem & opinatiuum circa reliquos omnes, concedere teneatur, esse etiam vires ad assentiendum simili modo illi eidem articulo cum reliquis, facta hypothesi quòd Deus ad talem assensum solum concurrere velit concursu generali. Neque nos alium assensum intendimus hoc loco probare posse elici verbis liberi arbitrii & concursu generali Dei circa ea, quae ad fidem pertinent, quam opinionem, fidemve humanam, quae actus sit merè naturalis ex proprio spiritu humano, & viribus humanis elictus, distinctusque specie à Christiano assensu, qui circa eadem obiecta per appallum Spiritus sancti, Spiritumque fidei infusa elicitur.

Ille ergo loca Ioan. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* & infra: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit illū.* est autè sermo de

aduentu per fidē, vt ex antecedentibus & cōsequen-
 tibus patet Matth. 16. *Caro & sanguis non reuelauit
 tibi, sed Pater meus, qui in caelis est.* itē Pauli 2. ad Cor. 3.
*Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis,
 quasi ex nobis, sed sufficientiā nostrā ex Deo est.* & 1. ad
 Cor. 12. *Nemo potest dicere Dominus IESVS, nisi
 in Spiritu S.* intelligenda sunt de assensu, & confes-
 sione fidei, ac inuocatione Christi, qualis necessaria
 est ad iustificationem, & salutem.

*Auxilium
 speciale con-
 fert, vt fidei
 assensus etiā
 quoad sub-
 stantiā actus
 eliciatur.*

Illud tamen animaduertendum est, licet auxiliū
 supernaturale gratiæ non sit simpliciter necessā-
 rium, vt liberum arbitrium assentiatur actū merē
 naturali iis, quæ fides docet, sed solum vt assentiatur
 prout oportet ad salutem: nihilominus quā sē-
 pissimē non solum conferre, vt assensus eliciatur
 qualis oportet, sed etiam vt simpliciter eliciatur: eō
 quod liberum arbitrium neque supernaturalem,
 neque naturalem assensum tunc eliceret, nisi diuini-
 tatis illustraretur intellectus, & supernaturaliter
 voluntas excitaretur, alliceretur, ac suauiter ad as-
 sensum traheretur. Atque id maximē euenire solet
 in prima uocatione adulti ad fidem, quando iudicio
 ducitur ad credendum, defendendūque sunt inue-
 rati errores, neque simul inducitur ad credendum
 ex affectu aliquo sæculari, vel placendi alteri, vel ti-
 more offendendi, vel spe quippiam consequendi,
 vel vitandi damnum temporale. Cū enim homi-
 nes afficiantur parum ad spiritualia, assensusque my-
 steriorum fidei difficilis sit propter eorum sublimi-
 tatem, pristinique errores difficilē deferantur, si nul-
 lus sæcularis affectus simul interueniat & alliciat,
 difficilē sōta prædicatione Euangelij & explanatio-
 nē rationum, quæ afferri solent ad credendum, in-
 ducuntur ad infideles, tum ad expendendum, quæ
 proponuntur, tum ad præbendum illis assensum,
 etiam si vtrumque sit in eorum potestate. Quapro-
 pter quā sēpissimē, qui consentiunt Euangelio,
 neque actū supernaturalem, neque naturali illi assen-
 tiantur, nisi prius diuina gratia illustrarentur & ex-
 citarentur. Vnde Actor. 16. de Lydia purpuraria di-
 citur: *Cuius Dominus aperuit cor intendere eis, quæ di-
 cebantur à Paulo.* Atque hoc etiam innunt simul
 Scripturæ sacræ, quæ docent, fidem donum Dei esse,
 ad eamque homines tractu, & appulsu Spiritus sancti
 perducit.

DISPUTATIO VIII.

*Quibus supernaturalibus subsidiis liberum ar-
 bitrium indigeat ad eliciendum credendi
 actum, qualis ad iustificationem
 est necessarius.*

Dicendum nunc est de credendi actū, qualis ad
 iustificationem exigitur, quibus videlicet sub-
 sidiis (quantum præsens disputatio postulat) arbi-
 trium nostrum ad eum eliciendum indigeat, & quo-
 usque cooperetur. Exactior namque auxiliorum om-
 nium, quæ ad adulti iustificationē necessaria sunt,
 explanatio, & qua ratione cum eiudem arbitrij li-
 bertate consentiant, inferius suo loco tradetur.

Ad eiusmodi itaque actum concurrat necesse est
 particulare auxilium gratiæ præuenientis atque ex-
 citantis, non solum ex parte intellectus, sed etiam ex
 parte voluntatis, vt secunda secundæ qu. 4. art. 2. &
 plenius qu. 6. art. 1. ostendimus. Propositis namque &
 explicatis homini adulto pro captu ipsius iis, quæ ad
 fidem pertinent, vtique vt talem assensum præbeat,
 qualis ad salutem necessarius est, opus est, vt saltem
 naturæ ordine præcedat illustratio supernaturalis in

*Fidei super-
 naturalis as-
 sensus exigit
 præueniente
 gratia ex
 parte intel-
 lectus & vo-
 luntatis.*

A intellectu, & motio, seu affectio similiter supera-
 naturalis ad illis assensum præbendum ex parte vo-
 luntatis: quæ duo interna uocatio Dei appellantur,
 illisque mediantibus, vt mox subiungā, dicitur Deus
 trahere credentes ad fidem. Deinde sequitur libe-
 rum imperium voluntatis, quo adulti imperat in-
 tellectui, vt assentiatur: vltimò verò præbetur assen-
 sus, qui fides nuncupari solet. Atque his duobus
 actibus dicitur adulti liberè accedere ad fidē. Quo-
 niam ergo ad illos actus (vt supernaturales sint, &
 quales oportet ad salutem) necessariò influit, coo-
 peraturque uocatio diuina, dicitur Deus, dum sunt,
 trahere credentes ad fidem: neque enim antequā
 actus illi fiant, trahuntur credentes, sed solum uoca-
 tione interna alliciuntur, & inuitantur ad credendū.
 Quia verò iidem actus emanant à libero arbitrio, si-
 ne cuius concursu profus non essent) quatenus cō-
 sensum præbet uocationi diuinæ, dicitur adulti ius-
 dem actibus accedere ad fidem. Quare neque tra-
 ctio, & uocatio diuina tollunt libertatem arbitrij,
 neque liberum arbitrium sine attractione & uoca-
 tione diuina possent eos actus elicere, ad fidem ve ac-
 cedere. Prædictos actus (maximè si baptisimus acce-
 dat) consequitur tanquam dispositionem vltimam
 infusus habitus fidei supernaturalis, qui in solo Deo
 est, & in intellectu residet, adiunctumque habet aliū
 habitum infusum voluntati, per quem ipsa imperat
 assensum fidei, vt secunda secundæ locis citatis o-
 stendimus.

Consonant his omnibus verba illa ex libro de Ec-
 clestasticis dogmatibus cap. 21. *Manet ad quæren-
 dam salutem arbitrij libertas, id est, rationalis voluntas,
 sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem, vt
 vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est,
 inspiratione Dei: vt autem consequatur quod elegit, vel
 quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse liberè con-
 fitemur.* Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habē-
 mus: vt acquiramus salutiferam inspirationem nostræ po-
 restatis est: vt adipiscamur, quod acquirendo admoni-
 tioni cupimus (iustificationem videlicet ipsam, habi-
 tūque, ex quibus coalescit) diuini est numeris: vt non
 labamur in adepto salutis munere, sollicitudinis nostræ
 est, & cælestis pariter adiutorij: vt labamur potestatis
 nostræ est, & ignauiæ. Sicut ergo initium salutis nostræ
 Deo miserante, & inspirante habere nos credimus: ita
 arbitriū nature nostræ sequax esse diuina inspirationis,
 liberè confitemur. Igitur vt non labamur à bono, vel na-
 turæ, vel meriti, sollicitudinis nostræ est, & cælestis pari-
 ter adiutorij: vt labamur, potestatis nostræ & ignauiæ.
 Hæc ibi. Eadem repetuntur de spiritu & anima cap.
 48. quicumque fuerit autor eius libri.

Porro habitus fidei infusus, spiritus fidei inhabi-
 tans solet ab aliquibus appellari, eoque fideles, quo-
 ties postea volunt, eliciunt cum solo concursu gene-
 rali Dei actum fidei supernaturalem. Quod idem
 eadem quoque ratione dicendum est de spe. Quæ
 si fidelis peccato lethali aliquo, quod neque fidei,
 neque spei repugnet, gratiam amittat, indiget quidē
 ad suam iustificationem auxilio particulari, quo vel
 ex Dei dilectione de peccatis doleat, vt oportet, quo
 pacto sine sacramento iustificabitur, vel saltem vt ex
 timore seruilis doleat etiam, sicut oportet, acceden-
 tēque sacramento iustitiam consequetur: at vt ex
 fide atque spe in Deum ita doleat, non indiget alio
 auxilio particulari præter cōcursum habitum fidei
 & spei, qui in eo remanserunt: quo tamen peculiari
 auxilio ad credendum, ac sperandum indiget is, qui,
 dum primò ad fidem accedit, iustificatur: eō quod
 habitus illos supernaturales habeat. Atque de huius-
 iusmodi iustificatione, quæ fit, dum quis primò ac-
 cedit

MOLINA
 D. VII

cedit ad fidem, potissimum sermo est in Concilio Tridentino scilicet.

Quod ergo ad eliciendum primum assensum eorum, quae fides tenet, talem, qualis ad salutem opus est, praerogatur divina vocatio, quae auxilium illud duplex supra explicatum complectitur, docet satis aperte Concilium Tridentinum sess. 6. Etenim cap. 5. sic ait: *Declarat praerogata ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum praeviente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, ut qui per peccata à Deo everserant, per eius excitantem atque adiuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo & cooperando disponantur, ut ita, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat in inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris literis cum dicitur, Convertimini ad me, & ego converterar ad vos, libertatis nostrae admonemur: cum respondemus, Convertere nos Domine ad te, & converteremur, Dei nos gratia praevenerit confitemur.* Haec Concilium. Et cap. 6. subiungit: *Disponitur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quae divinitus revelata & promissa sunt, &c.* Et canone 3. *Si quis dixerit sine praeviente Spiritus sancti inspiratione atque adiutorio, hominem credere sicut oportet, &c.* Ecce, vocatio divina, de qua loquitur Concilium, per intellectum planè est, consonatque illud Christi Iohan. 6. *Omnis, qui audit à Patre & didicit, venit ad me.* Vbi sermo est de adventu per fidem: illuminatio item atque inspiratio, de qua in eo est sermo, & quam gratia praeviens, atque excitans complectitur, ad intellectum pertinent. Cum verò voluntas non minus praeviente gratia indigeat, quam intellectus, à liberòque imperio ipsius pendeat, quod intellectus assensum praebet iis, quae ad fidem spectant, profectò non minùs peculiari motu praevenerit, atque allicitur voluntas, vt imperet assensum fidei. Eiusmodi autem motum innuunt verba illa Concilij Tridentini cap. 5. *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminatione, nomine enim, cordis, non nudus intellectus, sed voluntas potissimum intelligitur: & illa cap. 6. dum excitati divina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum.* Idem constat apertius ex Concilio Arausiano 2. cap. 5. vbi ita habetur: *Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iustificat impium, non per gratia donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius probatur, beato Paulo dicente: Confidimus, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet, & vobis datum est pro Christo, non solum vt credatis, & gratia salvi facti estis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum est. Ecce, affectum credulitatis dicit Concilium Arausianum conferri à Deo. Et Augustinus de praedestinatione Sanctorum cap. 5. & 1. retractationum cap. 23. ac alibi docet, *Credere, aut non credere, in arbitrio esse voluntatis humanae, sed in electis preparari voluntatem humanam à Domino, vt credant: quare ad fidem etiam pertinet illud, Quid habes, quod non accepisti? Quia ergo habitus fidei infusus non praecedit primum actum credendi, sicut oportet ad salutem, quin potius per primum actum credendi disponitur ad infusionem habitus, inde est, quod gratia praev-**

Molina in D. Thom.

niens primum actum non sit donum habituale, sed illustratio intellectus, & motio, atque affectio voluntatis per auxilia particularia, quae cessant elicitò primo actu credendi. Postquam verò habitus est infusus, is, cum concursu generali Dei, satis est, ad eliciendos actus credendi supernaturales, fini supernaturali accommodatos, quamvis negandum non sit per illustrationes & auxilia particularia collata per dona Spiritus sancti, sapientiae, intellectus, consilij, pietatis, & timoris, &c. multum adiuvari habitum fidei, & ceterarum virtutum supernaturalium, ad eliciendos suos actus ferventiores, & praestantiores.

Hic etiam breviter recolendum est id quod latius 2. 2. quaest. 4. art. 2. dicebamus. Sicut imperandum actus alios intellectus, quando oportet, atque vt oportet, comparamus in voluntate habitum virtutis moralis ad similes actus imperandos, qui stultiofitas dicitur: ita etiam, esto Deus nullum habitum supernaturalem infunderet voluntati ad imperandum actus fidei supernaturales, compararet voluntas habitum ad eisdem promptè imperandum: praesertim cum in imperandis actibus fidei supernaturalis plus difficultatis insit, quam in imperandis aliis actibus intellectus. Quia tamen maxime congruum est, vt sicut Deus divinitus euclit intellectum ad eliciendum assensum fidei, ita eleuet supernaturaliter voluntatem ad imperandum eundem assensum, consequens est, vt quemadmodum euclit voluntatem per particulare auxilium vt primum fidei assensum imperet, ita dum intellectui infundit fidem, infundat etiam voluntati habitum supernaturalem, ad fidei assensus deinceps imperandos. Neque is est habitus charitatis, vt quidam obiebat, charitatis habitum sufficere. Tum quia charitas solum inclinad ad diligendum Deum: hic verò habitus supernaturalis constituitur ad imperandum assensum fidei, sicut spes ad eliciendum actum sperandi. Tum etiam quia habente Christiano homine in eam culpam lethalem, quae cum fide non pugnet, amittit charitatem: & nihilominus indiget ex parte voluntatis eiusmodi habitu supernaturali, qui praevient gratiae per auxilia particularia, qua voluntas eius, dum ad fidem primò perductus est, fuit mota, respondeat, eamque suppleat, vt quotiescumque talis Christianus voluerit, fidei assensum imperet.

Ex dictis iam facile intelligi poterit, quanam sit necessitas constituendi habitum fidei supernaturalem, esto homo ex suis naturalibus assentiri possit reuelatis actu merè naturali. Neque enim, vt secunda secunda quaest. 6. art. 1. dicebamus, ob eam causam necessariò ponendus est, vt intellectus facile assentiat, contra intellectus duritiam, & discretè contra intellectus errores, vt Durandus in secundo d. 28. quaest. 1. multique alij affirmarunt: neque item vt actus assentiendi sit certus & firmus certitudine & firmitate ex parte credentis, vt Sotus 2. de natura & gratia cap. 8. voluit. Haereticus namque potest firmius illo modo assentiri, non solum articulis fidei, sed etiam suis erroribus, quam multi fidelium assentiantur per fidem infusam veritatibus Catholicis. Sed ideo necessariò constituendus est, quoniam ad illos actus eliciendos, vt fini supernaturali sint accommodati, & quales ad salutem sunt necessarii, requiritur vt vel per inspirationem & auxilium particulare S. Spiritus eliciantur, vel per concursum habitus supernaturalis. Expediit verò, vt postquam semel aliquis motione & auxilio particulari Spiritus sancti ad fidem perductus est, habeat

Ppp 2 habitum

Gratia praeviens ad credendum non habetis sed illustratio intellectus, motio ac affectio voluntatis per auxilia particularia.

Fidei habitus cur constituitur exigit voluntatis habitum supernaturalem.

Fidei habitus supernaturalis quaeritur necessitate constituitur.

Vocatio ad fidem, illuminatio & inspiratio ad intellectum pertinent. Gratia praeviens atque excitans ad fidem quae voluntas indiget etiam praeviente gratia ad fidem, quae in ea recipiatur.

Vertical text in the left margin, partially cut off.

habitu fidei infusum in se manentem, vt quoties A voluerit, non solum elicere valeat similes actus, sed etiam promptè, solo concursu generali Dei adiutus, eisdem possit elicere.

DISPUTATIO IX.

Initium fidei, caterorumque actuum ad iustificationem pertinentium, esse à Deo: quantum iustificatio, collatioque ipsius ini- ty ab arbitrio nostro, concurr- suque Ecclesie pendeat, explicatur.

Credendi ini- stium à Deo per gratiam praeuenientem.

EX dictis disputatione precedente intelligetur facile, initium actus credendi, vt ad salutem oportet, esse à solo Deo per gratiam praeuenientem & excitantem. Etenim liberum nostrum arbitrium nisi à Deo, modo praecedente disputatione explicato, auxilio suae gratiae praeueniatur & exciteretur, non solum producere nequit eum actum, sed etiam quicquid ex solis suis naturalibus homo efficiat, siue vt actu merè naturali reuelatis assentiatur, siue, vt, postquam edoctus fuerit naturalem assensum esse ad salutem necessarium, optet ita credere, aut etiam conetur ex dono & auxilio Dei supernaturali assentiri, siue denique auxilium illud sibi donari petat, aut ad illud recipiendum satagat se disponere, sanè id totum nullius est meriti aut vigoris, vt ei gratia praeueniens propter eiusmodi dispositiones impendatur, sed quoties confertur, ex solis Christi meritis, donoque Dei, ac proinde misericorditer omnino, non solum tamquam subiecto non digno, sed etiam tamquam indigno propter peccatum, originale saltem, in quo est, tribuitur, & merè gratis ea, quae merito gratia dicitur, conferri solet cuiuscumque datur. Quò fit vt iure optimo Augustinus de praedestinatione sanctorum cap. 3. & 1. Retract. cap. 23. tamquam errorem retractauerit id, quod antea quam esset episcopus asseruerat, nempe propositis prius & explicatis credendis, initium fidei, id est, primum actum credendi vt ad salutem oportet, esse in facultate liberi arbitrij cum solo concursu generali Dei.

Gratia praeueniens ex solis Christi meritis, & Dei liberalitate conferitur.

Contrarium retractauit August.

Gratia non tollit, sed supponit ac perficit naturam, ad diuinam quae sapientiam ac prouidentiam spectat, ita creaturas arbitrio praeditas donis gratiae in finem supernaturalem perducere, vt & libero cuiusque arbitrio, & conatu ac regimini Ecclesiae suum relinquat locum, rationi, Scripturis sanctis, quin & ipsi quodammodo experientiae valde consentaneum iudico, vt etiam si Deus dona gratiae, quae nobis Christus promeruit, tamquam nulli debita, distribuatur prout vult, leges tamen ordinarias, in eisdem donis gratis adultis distribuendis, magna ex parte vsui arbitrij ipsorum, regimini, atque conatui Ecclesiae accommodauerit, id quod sequentia magis dilucidum reddent.

Praeuenientem gratiam ad credendum Deum ordinariè non tribuit, sine praeuia aliunde notitia eorum, nisi qua fides doceat.

Hinc, iuxta illud Pauli ad Roman. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audiet sine praedicante? Ergo fides est ex auditu: dicendum arbitror Deum optimum maximum ordinariè non tribuere auxilia gratiae praeuenientis & excitantis ad fidem, nisi praeuia aliunde notitia & consideratione eorum, quae fides habet. Neque enim consuevit immittere adultus eas accipit, vel praedicatione & instructione alterius, vel si, quae fides con-

tinet, legat, vel in memoriam reducat, quae antea audiuit aut legit, atque ea consideret, solet Deus quasi se inferendo per gratuita dona, eisdemque donis adiutuando atque euehendo naturam ad effectum, quem sola non potest producere, solet, inquam, Deus illustrare intellectum adulti, non aliter, quam particulari supernaturalique suo influxu cum illo pariter concurrendo, vt producat, caldem quidem notitias ex parte obiecti, at supernaturales, vt suo supernaturali lumine afficiant, alliciantque intellectum ad fidei assensum producendum. Simul etiam tangere solet peculiari aliquo suo influxu, afficerèque voluntatem, notitia supernaturali intellectus iam excitatam, vt assensum fidei imperet.

Quin etiam, quò rationes & persuasiones à ministro Ecclesiae adductae, atque ad credendum propositae, vel sapientia ac dexteritate proponens, vel gratia ad id ei in aliorum vtilitatem gratis data, efficaciores fuerint, eò (Deo simul per illas se inferente ac illustrante intellectum, vt res magis penetret, & tangente voluntatem) solent homines efficacius, aut remissius moueri ad fidem, maiorque aut minor fructus sequi consuevit, vt experientia ipsa testatur. Conducit autem ad id non parum inculcata vita ministrorum Euangelij, familiaritasque eorum cum Deo: non solum quoniam id multum permouet, tum vt, quae docent, vera esse credantur, tum etiam vt homines ad imitationem pertrahantur: sed etiam quoniam potentiori sapientia, & spiritu loqui consueverunt, maiorque auxilia gratiae audientibus soleant à Deo impetrare.

Ex dictis in primis patet, internam Dei vocationem ad fidem, licet donum Dei sit, multum tamen à ministro, & conatu Ecclesiae pendere. Id quod testatur etiam visio illa Actor. 16. Troade ostensa Paulo: Vir Macedo quidam erat stans, & aspiciens eum dicens: Transiens in Macedonia adiuua nos: quasi ex praedicatione & industria Pauli uocatio eorum ad fidem, salusque penderet. Atque illud Christi Luc. cap. 10. cum septuaginta duos mitteret binos ante faciem suam, Messis quidem multa, operarj autem pauci: rogat ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Patet deinde ratio, tum quare regulariter fides ex auditu concipiatur, tum etiam quare, licet Deus facienti, quod in se est, non denegat gratiam, rari, aut nulli inieris uocentur, aut conuertantur ad fidem, ad quos praedicatione, & notitia exterius proposita eorum, quae ad fidem pertinent, nondum peruenit. Neque enim Deus consuevit vocare ad fidem, notitiam eorum, quae ad fidem spectant, singulis immittendo: sed facta promulgatione fidei secundum ordinem suae sapientiae diuersis temporibus (qualis facta fuit primò sub lege naturae, deinde populo Israelitico per Moysen vltimò sub gratia per Christum Iesum, & Apostolus vniuerso orbi, vt ea ratione à prioribus in posteriores semper notitia eorum, quae ad fidem pertinent, deriuaretur) relinquit suae naturae regimen, & cursum huius vniuersi, naturamque supponens, atque notitias rerum aliunde habitas, in se fit se cogitationibus, naturamque euehit & perducit, quò sola peruenire non poterat, eamque adiuuat ac perficit. Quoniam verò tanta est debilitas & miseria natura humanae post peccatum, vt regulariter nullus in Deo naturaliter cognoscendo, colendo, eique obtemperando faciat totum, quod potest, inde fit, vt vix vllus supra communem cursum, aut praeter leges ordinarias à Deo institutas, super naturaliter illuminetur.

Patet tertio, vocationem Dei internam multum etiam

MOLLIS
D. VI

*Vocatio in
terna ad fidem
quantum pen-
deat ab ar-
bitrio eius,
qui vocatur.*

etiam pendere à libero arbitrio eius, qui vocatur. Tum quia potuit accedere, aut non accedere ad audiendum vel legendum verbum Dei, unde notitias compararet, quibus Deus se inferere, & ad fidem vocare solet, tum etiam quia, postquam accessit, potuit diuertere aliò cogitationem, neque intendere iis, quæ credenda proponebantur. Tum denique quia accedere potuit, vel animo addiscendi atque amplectendi quod verum bonumque esset iudicaret, vel animo irritandi, aut impugnandi quæ dicerentur. Licet autem Deus non vocet ad finem propter merita aliqua eius, quæ vocatur, imò sæpè eos etiam misericorditer vocet, qui pertinaciter resistunt & contradicunt: nihilominus magis indignus, ut supernaturaliter adiuuetur & vocetur, is est, qui sinistra intentione ad Euangelium audiendum accedunt, & quod audiùs, sinceriorique animo veritatem cognoscere volunt, eò plures à Deo & vocati ad fidem, & illuminari.

*Gratia prae-
ueniens ad
penitentiam,
quantum ab
arbitrio eius
quis iustificatur,
& ministri
Ecclesiae
pendent.*

Quod hac & præcedente disputatione dictum est de interna vocatione ad fidem, intelligendum est etiam de excitatione interna fidelis ad penitentiam per gratiam praeuenientem, imò & de illustrationibus & auxiliis, quibus iustificati à Deo adiuuantur, tum ut maiora spiritus incrementa percipiant, tum ne tentationibus succumbant. Pendent enim quàm maximè à ministris, & conatu Ecclesiae, atque à libero cuiusque arbitrio, quo liberè ad audiendas conciones, ad lectionem Scripturarum sacrarum, ad orationem ac meditationem rerum spiritualium, aut ad sacramentalem confessionem ex præcepto Ecclesiae singulis annis, aut sæpiùs ex laudabili consuetudine liberè faciendam accedit, & ab aliis similibus. Ex his enim omnibus excitari solent cogitationes piæ, & supernaturales ex concursu habitus fidei, vel simul Deo per illustrationem atque auxilium particulare influente, quibus grauitas & ingratiudo peccatorum, pericula ac damna, quæ nobis attulerunt, expendantur. Dum verò similibus cogitationibus excitatur voluntas, quasi inferere se solet Deus, infunderèque affectum amoris, aut timoris supernaturalis, quibus praeuenit, allicit, & quasi inuitat voluntatem ad contritionem, aut attritionem, quæ cum sacramento sit satis ad veniam impetrandam. Accedente verò libero consensu, cooperationeue voluntatis, quæ ex aliquo illorum affectuum influit in dolorem & penitentiam, quod Deum ita offenderit, efficitur contritio aut attritio supernaturalis, quæ & est à Deo influente in eum dolorè per affectum immisissimam gratiamve praeuenientem, tamquam per principium efficiens, & à libero arbitrio liberè cooperante atque influente ad eundem dolorem eo modo quo disputatione præcedente explicatum est, assensum fidei supernaturalem esse simul efficienter à Deo per vocationem internam, ac gratiam praeuenientem, & à libero arbitrio liberè etiam consentiente, seu cooperante eundem assensum. Quatenus ergo excitatio illarum cogitationum, sine quibus Deus non influit affectum timoris aut amoris supernaturalis, pendet à ministris & conatu Ecclesiae, atque à libero arbitrio eius in quo excitantur, iuxta ea quæ paulò antè explicata sunt de cogitationibus neces-

Molina in D. Thom.

A fariis, ut quis interiùs vocetur ad fidem, eatenus gratia praeueniens voluntatem peccatoris ad attritionem, vel contritionem, pendet ab eisdem ministris conatùque Ecclesiae, atque à libero arbitrio eius cui confertur. Etenim quamuis Deus illam non conferat propter ea, quæ antecedunt, sed merè, nihilominus, nisi illa antecedant, conferre eam non solet. Quare licet alius sit literalis sensus illorum verborum regij vatis psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris*: sanè quod primo aspectu sonant, verissimum est, quadratque in re proposita. Verbis enim atque exemplis aliorum mirum in modum adiuuamur, ut cogitationes sanctæ in nobis excitentur, quibus Deus se inferat, & adiuuemur, tum ut ad gratiam gratum facientem vocemur, Deoque cooperante ad eam disponamur: tum etiam, ut in ea iam adepta crescamus & promoueamur.

B Ut quæ hac disputatione dicta sunt quasi in epilogum redigamus, eaque Scripturæ ac sanctorum testimoniis robaremus, illud ex dictis in primis constat. Licet initium fidei, quæ radix & fundamentum est iustificationis, à Deo sit nullis præcedentibus nostris meritis, sed potiùs demeritis, reliquæque, quæ initium fidei sequuntur, ordinis sunt supernaturalis, à Deo sint, nihilque proinde habeat iustus, quo à peccatore, imò ab infideli discernatur, de quo ita gloriari possit quasi illud non acceperit, atque adeo Deus autor sit, ut vitæ nostræ spiritualis, ita etiam incrementi ipsius: eo tamen modo sua sapientia leges, quibus vitam spirituales atque eius incrementum conferret, accommodasse, ut sicut per gratiam hominis naturam ex se liberam perficiebat, ita etiam ante receptionem gratiæ, & in ipsa gratiæ receptione, ac postea in augmento illius, suum locum libero relinqueret arbitrio, quatenus ita ipse autor esset omnium bonorum, omniæque ei accepta referrentur, ut nihilominus libero arbitrio propria industria & laus feruaretur. Imò post peccatum, actuale cuiusque, Deus ita nostram cooperationem, industriam, atque laborem, & liberum cuiusque arbitrium ad iustificationem exigit, ut Bernardus sermone de eo, quod legitur in Iob, *In sex tribulationibus, &c. dixerit, Quod in nobis minus est, ipse supplet, modicum tamen illud, quodcumque nostrum est, non patitur reseruari*. Atque prædicta omnia exigere videtur Deus à peccatore illis verbis Zachariæ. *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos*. Vnde Augustinus, sermone 15. de verbis Apostoli, exponens illa verba, *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*, id est, ut iustos nos faciat, & ait: *Eris opus Dei, non solum quia homo es, sed etiam quia iustus es: melius est enim iustum esse, quam te hominem esse. Si hominem te fecit Deus, & iustum tu te facis, melius aliquid facis, quam fecit Deus: sed sine te fecit te Deus, non enim adhibuisti aliquem consensum, ut te faceret Deus: qui ergo fecit te sine te, non te iustificat sine te: ergo fecit nescientem, iustificat volentem*.

Leges ordinarias quibus dona gratia conferret, ita Deus statuit, ut arbitrio suum locum relinqueret.

F Illud deinde constat, ita Deum voluisse esse gratiæ autorem, incrementique illius, ut regimini atque conatui Ecclesiae suum locum reliquerit, ut ea ratione, & qui plantant, & qui rigant, & qui seminant, & qui metunt, mercedem accipiant, & simul gaudeant fructumque congregent in vitam æternam. Vnde Paulus inter dona, quæ à Christo ascendente in alium ad Ephel. 4. hominibus collata fuisse affirmat, sequentia enumerat: *Quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam autem prophetas: alios verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in edificationem corporis Christi*.

ut veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministracionis, secundum operationem in mensuram cuiusque membri, augmentum corporis facit, in adificationem sui in charitate.

DISPUTATIO X.

An facienti ex suis naturalibus, quod in se est, semper Deus conferat sufficientia auxilia ad fidem, & iustificationem: an vero propter gravia peccata interdum ea aliquibus deneger.

Gratia præueniētiis auxilia conferat Deus semper conanti ex suis naturalibus officere quod in se est

ILLud etiam iis, quæ duabus præcedentibus disputationibus diximus, addendum est, quotiescūque liberum arbitrium ex suis viribus naturalibus conatur, præstōve est ad conandum totum id, quod ex se se potest, tam circa ea, quæ fides habet, addiscenda & amplectenda, quàm circa dolorem de peccatis ac iustificationem, à Deo conferri gratiam præuenientem, auxiliæve quibus id faciat, ut oportet ad salutem: non quidem quasi eo conatu dignus efficiatur talibus auxiliis, vllaque ratione ea promereatur, sed quoniam id obtinuit nobis Christus ob sua merita, atque inter leges, quas tam ipse, quàm Pater æternus statuerunt de auxiliis & donis, quæ nobis Christus promeruit, merè gratis conferendis, vna, eaque rationi maximè consentanea fuit, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere, quod in nobis est, præstō nobis essent auxilia gratiæ, quibus ea, ut oportet ad salutem, efficeremus, ut ea ratione, dum essemus in via, semper in manu liberi arbitrii nostri posita esset salus nostra, per nos ipsos stare, quòd ad Deum non conuerteremur. Quare sicut Deus semper præstō est per concursum generalem libero arbitrio, ut naturaliter vllit, aut nolit, prout placuerit: ita præstō illi est per auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties ex suis viribus naturalibus aggredi volerit opus aliquod ex iis, quæ ad iustificationem spectant, illud exequatur prout ad salutem oportet: lapè etiam liberum arbitrium quasi sopitum ac torpens excitat & pulsat, longèque maioribus auxiliis adiuuat: quamuis alia ex parte magnum cernatur discrimen. Nam per concursum generale præstō est Deus libero arbitrio ad naturalia, lege quasi naturali ordinaria quæ agentibus omnibus statuit non denegare talè augmentum. At verò libero arbitrio præstō adest per auxilium gratiæ saltem sufficiens, ob merita Christi, qui ut verus redemptor id nobis promeruit atque obtinuit, eamque legem subueniendi hominibus cum Patre constituit: quod planè satis innuunt multa scripturæ loca. Ioan. enim 1. dicitur: *Dedit eis potestatem* (Christus scilicet suo aduentu) *filios Dei fieri.* Quod ut Roffensis in art. 3. Lutheri rectè adnotauit, intelligendum non est de iis, qui per gratia facti sunt iam filij, dignitatèque possident, sed de iis, qui ad eam nondum peruenerunt. His enim eatenus facta est potestas, ut filij Dei fiant, quatenus, si quantum in se est, conentur, præstō illis aderit Deus, ut fidem & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur: quare ea ratione in potestate eorum est, ut filij Dei fiant. Primæ item ad Timotheum 1. *Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem Dei venire.* Quod si conantibus ex suis naturalibus, facientibusque quod in se est, vel ut fidem amplectantur, vel ut de peccatis doleant, Deus non est

A semper præstō per auxilia & gratiam præuenientem, ut sint actus, quales ad salutem oportet, quam ratione verum erit, Deum velle omnes homines saluos fieri: eaque ratione acceptum coram eo esse, ut obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus fiant; ut eo loco Paulus docet. Vnde Ambrosius, *vult omnes homines saluos fieri, sed si accedant ad eum, non enim sic vult, ut nolentes saluentur, sed vult illos saluari, si & ipsi velint: nam vni que legem omnibus dedit, nullum excepit à salute.* Quædam alia addit in hanc sententiam. Et B Oecumenius in eundem locum: *Si ergo Deus vult, quare non fit, quod vult? Non fit, quia illi nolunt: nihil enim ex necessitate facit in nobis Deus.* D. Thomas etiam tertio contra gentes cap. 159. *Deus, quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare: vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: comparatque Deum soli, quantum ex se est, lumen conferre omnibus parato: Ezech. 18. Numquid voluitatis mee est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à viis suis, & viuat: & infra: Proiciat à vobis omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite.* C Profectò hæc omnia aperitissimè ostendunt, Deum semper paratum esse ad optulandum, at per nos ipsos semper stare, quòd ad Deum non conuertamur, fidemque & gratiam non consequamur. Apocal. 1. *Sto ad ostium, & pulso, &c.* Planè sine vlla intermissione ad ostium cordis stat, paratus semper conatus nostros adiuuare, desiderantque ingressum: non tamen sine intermissione pulsat specialibus auxiliis, sed sapè, non solum quando se apta occasio offert, sed etià quando torpens ac pigrum liberum nostrum prospicit arbitrium. Mitto pleraque alia loca scripturæ.

D De quibusdam insignibus peccatoribus, qui ob sua scelera in scripturis sanctis leguntur à Deo obdurati, excœcati, traditi in reprobum sensum, ac in desideria cordis sui, vel derelicti, dubiū est, an Deus omnino denegeret supernaturale auxilium, ut quicquid ex naturalibus conentur, aut faciant, conuertere non possint ad Deum.

E Partem affirmatè asserere videtur Aug. in libro expositionis quarundam propositionum ex epist. ad Rom. in illa verba propol. 62. *Obduratum est cor Pharaonis. Vbi ita ait: Obduratum est cor Pharaonis, ut tam euidentibus signis non moueretur. Quòd ergo tuus Pharaon non obtemperabat præceptis Dei, iam de supplicio veniebat. Non autem quisquam potest dicere, obdurationem illam cordis immeritò accidisse Pharaoni, sed iudicio Dei retribuentis incredulitati eius debitam pœnam.* Non ergo hoc illi imputabatur, quod tunc non obtemperauerit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate. Sicut enim in iis, quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, ut per munus Dei bene operentur, sic & iis, quos damnat, infidelitas & impietas inchoat pœnæ meritum, ut per ipsam pœnam etiam male operentur. Hæc August. In eadem sententia est Roffensis in art. 3. Lutheri, & quidam alij, quos Ruardus in art. de libero arbitrio citat.

F Semper tamen vera mihi visa est contraria sententia quæ cum aliorū Patrum doctrina magis cōgruit, eamque aliis in locis sequitur idem August. & communi consensu videntur asserere, quotquot abioluntè affirmant, facienti quod in se est, Deum nunquam negare gratiam, pluribusque eam veram esse contēdit Sotus primo de natura & gratia c. 15. & 18. Ruardus verò vbi supra neutram improbabilem iudicat. Hac

Hac ergo propositione continetur, Deus numquam peccatori, quantumvis scelerato, denegat auxilium, quo licet peruersi difficile corrigantur, si tamen, dum sui quisque compos est, vltimumque habet liberi arbitrij, efficere velit totum quod potest, iustificabitur: per subtractionem vero maiorum auxiliorum dicuntur peccatores obdurari, excæcari, tradi desiderijs cordis sui, ac derelinqui, despiciq; à Deo, eò magis, quò magis auxilia subtrahuntur, atque in pœnam suorum delictorum in grauiores tentationes, atque occasiones peccandi deuenire, iustè permittuntur: Deus tamen non obdurat, aut obcæcat, duritiam, aut cœcitatem apponendo, sed quia propriam duritiam, cœcitatem, aut difficultatem peccatoris per auxilia ac dona sua non aufert.

Vnde de prædestinatione & gratia c. 4. tomo 7. operum August. illud, quem vult indurari, non ita intelligendum est, ait autor illius libri, quasi Deus in homine, ipsam, quæ non esset, duritiam cordis operetur: indurare enim Deus dicitur eum, quem molire noluerit. Sic etiam excæcare dicitur eum, quem illuminare noluerit. Et in libro de essentia diuinitatis ait August. Indurare dicitur Deus quorundam malorum corda, sicut de Pharaone scriptum est, non quòd omnipotens Deus per potentiam suam corda eorum induret, quòd est impium ita credere, sed exigentibus eorū culpis, cum duritiam cordis, quam ipsi sibi mala perpetrando nutriunt, non aufert, quasi eos induret, quia iusto iudicio indurari sinit. Hæc August. Idem affirmat epistola 105. ad Xistum, & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & plerisque alijs in locis. Idem Hieronymus in epist. ad Hedibiam q. 10. & 11. Cyrillus li. 8. in Ioan. cap. 21. & Greg. in lib. 11. Moralium c. 5. in illa verba, si incluseris hominem, nullus est, qui aperiat. & hom. 11. in Ezechielem.

Hanc sententiam mihi persuadeo, primò quoniã testimonia Scripturæ supra citata, quæ affirmant Deum velle omnes homines saluos fieri, non velle mortem peccatoris, stare ad ostium, & dedisse eis potestatem filios Dei fieri, vniuersum prolata sunt, nullumque excipiunt: ergo nemo in hac vita erit excipiendus. Quamuis enim Deus iustè in pœnam delictorum aggrauet aliquando manum specialiora auxilia subtrahendo, & grauiora mala, & occasiones maioris ruinæ, prout peccata committerentur permittendo, semper tamen dum peccator est in via, potiturque meritis Christi, vtique vt demereri, fordesceretque amplius, Deo id ipsum in pœnam permittente, in manu eius positum est: ita etiam resurgere à peccatis, atque mereri, Deo ipso, quantum satis est, ob merita Christi opitulante: nec enim proliuior dicendus est ad puniendum, quàm ad miserendum Deus: quinimò vellet, si per peccatorem non staret, eum iuuare, & vt cum ope diuina talem se præberet à quo tam grauitè puniendò manum suam coerceret, idque totum Christus copia sua redemptione, ac meritis, quæ infinito intervallo demerita nostra superant, nobis promeruit & impetravit. Vnde Christus Matth. 11. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Vbi nullum prorsus peccatorem excipit. Incredible namque videtur, & indignum infinita Dei clementia asserere, eum qui ita mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum non pereat, sic propter multitudinem ac grauitatem criminum alicui, dum in hac vita est, atque à participatione meritorum Christi minimè exclusus, clausisse viscera misericordiæ suæ, vt constitueret, quicquid talis peccator ex suis naturalibus facere attentaret, nunquam se opem la-

aturum, vt à peccatis resurgeret. Præterea eo dato, concedendum esset, miserum illum hominem, antequàm per egressum ex hac vita atque exclusionem à regno cœlesti, habitu spei supernaturalis (si fidelis esset) vnà cum fide ipsa spoliaretur, carere omni spe vitæ æternæ: quod tamen nulla ratione videtur concedendum de homine in via constituto. Item nõ tantopere vituperanda esset desperatio Iudæ & blasphemia illa Cain Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear, si aliqua scelera sint propter quæ Deus in hac vita statuat denegare omne auxilium quo homo ad pœnitentiam possit adduci, ac veniam consequi. Meritò ergo D. Thomas 3. p. q. 86. art. 1. affirmat, errorem esse credere, vllum posse dari peccatum quod per pœnitentiam non possit deleri: quoniam, inquit, id libertati arbitrij nostri, gratia, benignitati, ac misericordia Dei, & efficacia passionis Christi derogat. Vnde Hieronymus in illud Amos 5. Super tribus sceleribus Moab, &c. Sola, inquit, impœnitentia est in causa cur Deus iniquis non parcat. Et Chryostomus hom. 2. ex viginti septem in varia loca Matth. late docet, pœnitentiam cum Dei adiutorio in nostra esse potestate, nec esse vllam malitiam, quæ pœnitentia non dissoluatur. Imò hoc ipsum, quòd D. Thomas atque hi duo patres affirmant, apertè videtur definitum in Concilio Lateranensi c. Firmiter. de summa Trinitate & fide Catholica, his verbis: Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potestatem semper pœnitentiam reparari.

Moueor secundò, quoniam Pharaon, etiam post induratum cor, in libera potestate sua habebat populum dimittere, vt facis apertè Scriptura innuit, lethalitèrque peccabat, quòd populum iuxta præceptum Domini non dimitteret, atque in pœnam delictorum, quæ ea ratione accumulabat, pœnæ etiam multiplicatæ fuerunt, ad interfectionem vsque primogenitorum, subuersionemque ipsius Pharaonis cum exercitu suo. Exodi enim 7. c. statim ante primum signum virgæ in colubrum versæ, dixit Deus: Indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea. Factòque eo signo dicitur, Induratum est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus. Et inferius ante comminationem aliorum flagellorum dicitur, Nisi dimiseris populū hac aut illa plaga te percutiam, quasi in potestate illius esset dimittere populum, ideòque esset noua plaga percutiendus, quòd populum non vellet dimittere. Et additur, Indurauit Pharaon cor suum, quasi ipse se ipsum indurauerit: Deus autem non aliter eum induravit, quàm quòd non tribuerit illi ea auxilia, sine quibus præuidebat Pharaonem ex sua nequitia nõ dimissuram populum, cum tamen posset. Et c. 9. Pharaonem obiurgando, quòd populum nollet dimittere, ex persona Dei ait Moyses: Adhuc retines populum meum, & non vis eum dimittere? En pluam, &c. Atque in eodem c. Pharaon ait, Peccavi etiam nunc: Dominus iustus & ego & populus meus impij. Et paulò inferius, non Pharaon, qui mentiri & decipi poterat, sed Scriptura ipsa dicit, Videns autem Pharaon quòd cessasset pluuia & grandis & tonitrua, auxit peccatum & ingrauatum est cor eius & seruorum illius, & induratum nimis, nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus. Quid clariùs ad probandum, Pharaonem, postquam induratum habebat cor, peccasse, quòd populum non dimitteret, in potestateque proinde illius fuisse tunc dimittere eum, vt Deus præcipiebat: Et cap. 10. ex persona Dei dicitur illi, Vsq; quò non vis subici mihi? Dimitte populum meum, sin autem resistis & non vis dimittere eum, Ecce ego inducam cras locustam, &c. quæ planè verba & obiurgationes apertè

Pharaonis
obduratio
qualis

Pharaonis obduratio qualis

innuunt, in potestate Pharaonis tunc fuisse dimittere populum peccasseque quod eum non dimitteret, eaque de causa flagellari. Dicentibusque seruis Pharaonis, *Vsq̄ quod pariemur hoc scandalum? Dimittes homines vt sacrificent Deo suo, nonne vides quod perierit Aegyptus?* concessit facultatem, vt viri soli pergerent ad sacrificandum. Et infra ait Pharao, *Peccavi in Dominum Deum vestrum: sed nūc dimitte peccatum meum etiam hac vice, &c.* Constat ergo per obdurationem illam non fuisse sublatam facultatem à Pharaone, faciendi id, circa quod obdurato persistebat corde, potuisseque duritiam illam vincere, si vellet, per ipsūque stetit quod eam re ipsa non vicerit, id quod Origenes, tertio Periarchon c. 1. docet latēque ostendit.

Iudaeorum obduratio qualis.

De Iudaeis etiam, de quibus Isaiā 6. dicitur, *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum,* constat credere potuisse, si vellet, & quod noluerint credere, peccasse lethaliter: quod sanè sine facultate ad credendum nulla ratione esse potuit, eò quod peccatum esse, & voluntarium non esse, pugnancia omnino sint. Matth. etiam 11. dicitur, *Va tibi Corozaim, ve tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quae factae sunt in vobis olim in cilicio & cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicij, quā vobis.* Vbi manifestè innuitur peccatum lethale Iudaeorum, quòd in Christum credere noluerint. Et Ioan. 15. *Si non venissem, & locus non fuisset eis, peccatum non haberent.* Saepè alibi Christus peccati arguit populum illum, quòd noluerit credere, neque ea de re est dubitandum. Hic enim est populus de quo, quòd in Christum credere noluerit, Paulus ad Rom. 10. exponit illud Isaiā 65. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi.* quod sine peccato esse non potuit. Et primè ad Thessal. 2. de eisdem Iudaeis ait, *Qui & Dominum occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes nos gentibus loqui, vt salua fiant, vt impleat peccata sua semper: peruenit enim ira Dei super illos usque in finem.* Atque eodem de populo ait Christus Matt. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiti. Ecce relinquetur vobis domus vestra in desertum in pœnam scilicet tanti delicti.*

Quando ergo Ioan. 12. dicitur: *Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Isaias, Excæcauit oculos eorum, &c.* sermo est de impotentia, quæ ortum habet ex necessitate consequentiæ: quatenus existente vaticinio illo, fieri non poterat vt crederent: eò quòd si illi credituri fuissent, vt re vera poterāt, Deus id præsciuisset, neque prædixisset oppositum per Isaiam: non verò de impotentia, quæ ortum habeat ex necessitate consequentis quasi in potestate eorum non esset, etiam existente vaticinio illo, credere, si vellet. Vnde Augustinus tractatu 53. in Ioannem edisserens verba illa ait: *Non poterant credere, quia hoc Isaias propheta prædixerat: hoc autem propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præsciuit. Quare autem non poterant, si à me queratur, cuiò respondeo, quia volebant: malam quippe eorum voluntatem præuidit Deus, & per prophetiam prænuñciavit ille, cui abscondi futura non possunt. Illud idem quod Ioannes eo loco docuit, clariùs expressit Christus Matth. 13. his verbis: *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt, vt adimpleatur in eis propheta Isaiæ dicen-**

tis: Audiu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis: incrasatum est enim cor populi huius, & auribus grauitè audierunt, & oculos suos clausurunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. His verbis Christus Dominus Iudæis culpæ tribuendum esse significat, quòd auribus grauitè audierint & oculos suos clausurunt, ob eamque causam illis auxilia illa magis specialia denegauerit, sine quibus eos non credituros præuidebat: semper tamen illis præbuit ea auxilia, quibuscum credere possent, si vellet: imò verò adeo efficacia fuerunt, vt alij non ita præuè affecti, summa cum facilitate credidissent penitentiamque egissent, vt de Tyriis & Sidoniis Christus affirmauit.

Quia ergo eos ipsos peccatores, qui in Scripturis sanctis leguntur obdurati, & excæcati à Deo, ex eisdem Scripturis constat, lethaliter peccasse non adimplendo ea, circa quæ leguntur obdurati & excæcati, manifestum est, Deum non denegasse eis auxilia sine quibus nulla ratione obedire possent: alioquin nulla ratione eis imputaretur ad culpam, quòd Deo tunc non obedirent, vt Augustinus concedit. Porro quòd antea commiserint crimina aliqua, in quorum pœnam iustè à Deo sint indurati ac obcæcati, id planè non efficit, vt, quæ post indurationem & excæcationem committunt, peccata sint, illisque ad culpam imputentur, si iam tunc nulla ratione ea vitare possunt, vt prima secunde de ebrio & aliis similibus latè ostendimus: quare si aliqua fuit culpa, vtique tota fuit in ea ipsa priori causa & radice, vnde hi posteriores effectus euenerunt, quando is, qui eorum causam liberè præbuit, animaduertere debebat tales effectus inde posse sequi: in oppositione igitur ipsa causæ tunc, tota ratio culpæ consistit, quæ postea neque augetur, neque minuitur, siue sequantur effectus, quos in nostra potestate iam non est impedire, siue nulli sequantur.

Ad illud verò de Antiocho 2. Machab. 9. *Orabat hic scelestus Deum à quo non esset misericordiam consecutus.* Respondet D. Thomas 3. part. loco citato, causam fuisse, quoniam non habebat veram penitentiam propter Deum, sed dolebat solum propter grauitatem morbi, optans ab eo liberari. Adde, quòd neque damna omnia, quæ iniustè dederat, secum decreuerat refarcire: quòd tamen ad veram penitentiam erat illi necessarium. Possumus denique locum illum ita interpretari, Orabat Deum, pro salute videlicet obtinenda, à quo consecutus non erat eam misericordiam, nempe sanitatem corporis, quam postulabat.

Ad dictum verò Augustini contra nostram sententiam dicendum est, multa ex iis, quæ in expositione illius propositionis docuit, nempe fidem esse ex nobis, illamque esse principium meritum, & infidelitatem demeritorum retractasse primo libro retractationum cap. 23. & de prædestinatione sanctorum cap. 3. neque dictum illud esse recipiendū, cum ex Scripturis ostensum sit, inobedientiam Pharaonis post obdurationem, imputatam illi fuisse ad culpam, atque in eius potestate fuisse tunc obedire Deo, si vellet. Quod idem Augustinus satis apertè postea docuit de prædestinatione & gratia cap. 6. si Augustinus eius libri fuit autor, vbi ait: *Qui piè querens aliquid, desiderat inuenire illum locum eiusdem Scripture (Exodi scilicet) relegat, vbi primò Moysi in rubo ignis apparuit, & ibi inuenit hoc rotum quòd indurasse Deus cor Pharaonis præmittit, non ad operationem Dei, sed ad præscientiam pertinere: loquens enim*

enim Dominus de rubro sic dicit: Ego autem scio, quod non dimittet vos Pharaon Rex Aegypti, nisi per manum magnam: sed extendens manum meam percussit Aegyptios in omnibus mirabilibus quae faciam, & postea dimittet vos. Haec prima vox Dei est qua futuram voluntatem Pharaonis, sicut praevidebat, iudicabat. Postea iam inter ipsos miraculorum imbres dixisse legitur, Ego autem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populum. Vbi iam aperte intelligitur, primam interesse sententiam: quid est enim, Indurabo cor, nisi non emolliam? Haec auctor illius libri. Et cap. 14. ait: An forte, si pie de Deo, sicut expedit, sentiamus, etiam Pharaonis datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem, qua differens iustum meritoriumque supplicium, miraculorum verbera crebra densabat. Numquid non potuit sicut flagellis cadens expulsi populum, ita miraculis credens Deum tantae virtutis agnosceret? Et c. 15. conferens Pharaonem cum Nabuchodonosor, cum ostendisset, pares eos fuisse in multis, ait: Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propria inquitatis ingemuit alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio? Legito Augustinum quaest. 24. in Exodum, quo loco idem sentit.

DISPUTATIO XI.

In fidelitatis peccatum posse incurri etiam dum gratia praeveniens liberum arbitrium non tangit.

Ut peccent, qui audientes Evangelium, nec se sentientes interiori vocatos illud non amplectuntur.

EX haecenus dictis patet, quid dicendum sit ad dubium illud: si nullus credere valeret, nisi gratia Dei praeveniatur, atque interiùs à Deo vocetur, consequens erit illos, quibus Evangelium promulgatur, & gratia Dei non praeveniuntur, neque se sentientes interiùs vocatos, non peccare lethali ter si fidem non recipiant. Dicendum namque est eos lethali ter peccare, non solum si dum gratia praeveniuntur & interiùs vocantur, vocationi non consentiant fidem amplectendo, assensumque illius eliciendo, sed etiam si, antequam gratia praeveniatur, sua nequitia Evangelio contradicant, aut attendere non velint ad ea, quae proponuntur, resque tanti momenti, ex quibus pendere ipsorum, ceterorumque hominum salutem edocentur, expendere non velint, ut veritate comperta, salutem ex suis naturalibus viribus conentur Evangelicæ doctrinæ assentiri: ad que omnia cum solo concursu Dei generali libertatem arbitrii habent ut haecenus explicatum est. Quod si ea sincero animo expendere velent, ut tenentur, utique gratia diuina interim dum docerentur, illaque expenderent, praevenerentur, etiam antequam ex suis naturalibus, eo modo quo possunt, conarentur elicere assensum. Cùmque Deus sua scientia praevideat, quinam ex iis, qui auditi sunt Evangelium, conaturi sint ex suis naturalibus ad assensum eliciendum ut tenentur, & qui non: sanè ut à peccato non excuserentur qui assensum fidei supernaturalem non elicerent, satis est, Deum suo auxilio & gratia praestò esse ad praeveniendum in eodem instanti quoscumque praeviderit ex suis naturalibus ad assensum conaturos, ut ita, non quidem tempore, sed natura praevienti, talem eliciant fidei assensum, qualis necessarius est ad salutem.

DISPUTATIO XII.

Num à sola praeveniente gratia proveniat, quod è duobus alter convertatur, & alter non?

EX dictis etiam patet, quid dicendum sit ad illam quaestionem, unde non proveniat, quod ex iis, qui audiunt Evangelium, conspiciuntque eadem miracula in confirmationem illius effecta, quidam convertantur & amplectantur fidem: alij verò minime. Dicendum namque est, id non provenire praecise ex eo, quod illi, qui convertuntur, praeveniatur à Deo gratia & vocatione interna, alij verò non. Licet enim nemo credere possit, ut ad salutem oportet, nisi praeveniatur gratia diuina, nihilominus auxilium gratiae non est sola & integra causa, quod fidei assentiantur: quandoquidem de fide est, eum, qui praeveniatur gratia, & vocatur ad fidem, posse per suum liberum arbitrium non consentire & non converti, ut in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. & canone 4. definitum est. Quare fieri potest, ut duorum, qui aequali auxilio interiùs à Deo vocantur, vnus pro libertate sui arbitrii convertatur, & alter in infidelitate permaneat. Sepe etiam accidit ut cum quo auxilio vnus non convertitur, alius convertatur: id quod satis aperte docuit Christus Dominus ex ea collatione incolarum Bethsaida & Corozaim cum Tyriis & Sidoniis. Imò fieri potest, ut aliquis praevenerit & vocatus longè maiori auxilio pro sua libertate non convertatur. Saepè enim Deus vocat, & peccatores renuunt, despiciuntque omne consilium Dei. Neminem enim Deus, vim necessitatisque inferendo, consuevit ad se adducere, sed sponte sua ac voluntate quisque adducitur. Unde Hieronymus in epistola ad Hedibiam quaestione 12. ad eandem quaestionem respondens ait: Quia homines suo arbitrio relictis sunt: neque enim bonum necessitate faciunt, sed voluntate, ut credentes coronam accipiant, increduli supplicis mancipentur: ideo odor noster, qui per se bonus est, virtute eorum & vitio qui suscipiunt sine non suscipiunt, in vitam transit aut moriem, ut qui crediderint, salvi fiant: qui verò non crediderunt, pereant. Et lib. 13. comm. in cap. 49. Isaia: Dei, inquit, vocare est, & nostrum credere: nec statim, si nos non credimus, impossibilis Deus est, sed potentiam suam nostro arbitrio derelinquit, ut iusti voluntas premium consequatur: quia ergo voluerunt per me in te credere, iudicium meum apud te est, quod omnia fecerim, quae eis facere debu, dicens in Evangelio: Ego te clarificavi super terram, opere completo quod dedisti mihi ut facerem. Haecenus Hieronymus. Et Augustinus lib. 83. quaestionum quaest. 68. Ad eam illam magnam, inquit, neque omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent nisi vocarentur. Itaque neque illi debent sibi tribuere, qui venerunt: quia vocati venerunt: neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed vnicuique sibi: quoniam, ut venirent, vocati erant in libera voluntate. Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritum, ut vocaretur, si inchoat meritum supplicij, cum vocatus venire neglexerit. Et 12. de Civitate Dei cap. 6. docet: Si duo aequales per omnia in omnibus, conspiciant eandem mulierem pulchram, euenire posse à sola libertate arbitrii vtriusque, ut vnus consentiat in peccatum eam concupiscendo, alter non item. Eademque est ratio de eodem modo affectis, aequaliterque à Deo ad fidem vocatis: pro sola namque eorum libertate potest euenire, ut vnus amplectatur fidem, alter verò eandem contemnat. Quod fit, ut non soli gratia

Fidem cur quidam audientia Evangelium, recipiant, alij non.

Vocatori aequali auxilio fieri potest, ut vnus convertatur, & alius non.

præ

præuenienti tribuendum sit, quòd ex audientibus A
Euangelium quidam conuertantur, quidam non
conuertantur: sed suus etiam locus relinquendus sit
libero arbitrio cuiusque, à quo (præstò existente au-
xilium gratiæ) pendet, quòd peccator conuertatur,
aut non conuertatur: & ob id conuersio laudi ipsi-
met peccatori tribuitur: imò etiam in meritum vitæ
æternæ eidem cedit, si simul in gratia reponatur. Ad-
de etiam quòd, quamuis nullum omnino meritum
antecedat auxilium gratiæ præuenientis, attamen
quòd peccator aptus reddatur, vt iuxta leges à Deo
constitutas, illud recipiat, multum pendet à libero
arbitrio eius qui illud est recepturus, & à conatu
Ecclesiæ, ministrorumque illius, vt disputat. 9. expli-
catum est. Quare conuersio ad fidem, non in so-
lùm influxum gratiæ præuenientis referenda est,
sed etiam in liberum arbitrium, & in externa au-
xilia, circumstantiasque externas. Idem quoque di-
cendum est de conuersione peccatoris iam fidelis ad
pœnitentiám. Neque Augustinus de prædestinatio-
ne sanctorum cap. 6. 8. & 9. & D. Thomas secunda
secundæ quaest. 6. artic. 1. interrogari quicquam ho-
rum negarent: si enim attentè legantur, solùm con-
tendunt aduersus Pelagianos, volúntque, vt nul-
lum omnino meritum nostrum præcedat gratiam,
qua ad fidem, aut pœnitentiám præuenimur, ac
vocamur: sed vt ex sola misericordia, ac liberalitate
diuina ea nobis conferatur. Luxta ea, quæ his dispu-
tationibus, necnon quarta & sexta dicta sunt, intel-
ligendus est Augustinus epistolâ 107. ad Vitalem
Carthaginensem.

Neque est cur quisquam aduersus hæcenus di-
cta nobis obiiciat illud Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à
Patre, & didicit, venit ad me*: quasi ex vocatione, &
motione Dei ita pendeat accessus ad Christum per
fidem, vt & qui non vocatur, venire nequeat, &
qui vocatur, licet sponte veniat, ita tamen accedat,
vt in ipsius potestate non sit tunc non venire. Hoc
namque postremum præcudubio fidei Catholicae,
definitionique Ecclesiæ, tum alibi, tum in Concilio
Tridentino Sess. 6. c. 5. & Can. 4. vt sæpe dictum est
repugnat, ac libertatem arbitrij in momento con-
sensus vocationi, & motioni diuinæ, accessusque
per credendi actum ad Christum, prorsus euerit.
Neque enim ad rationem libertatis satis est sponta-
neum, quod & bestis cõuenit, & Lutherani con-
tra fidem Catholicam contendunt esse solùm in
operibus nostris, vnde sanè nihil virtutis aut vitij, ac
proinde nec laude aut vituperio, præmioque aut
pœna dignum potest provenire: sed vterius exigi-
tur, vt qui ita operatur, possit in eodem temporis
momento non operari, & in re proposita requiri-
tur, vt qui consentit vocationi diuinæ, cooperandò
ve cum auxiliis gratiæ elicit actum credendi qua-
lem oportet, simulque per eundem actum à Patre
tractus venit ad Christum, possit in eodem temporis
momento non consentire, atque ad eò non coopera-
ri ad Christumque per fidem non venire.

Sensus autem verborum Christi hic est. Præmise-
rat: *Nemo potest venire ad me* (per fidem vtique, quæ
per caritatem operatur, de qua ibi erat sermo) *nisi
Pater, qui misit me, traxerit eum*, auxiliis videlicet præ-
uenientis gratiæ, atque eo ipso, qui trahitur, coo-
perante. Vt verò id probaret, adduxit testimonium,
quod de tempore aduentus Messis ac legis gratiæ
habetur: tum in alijs prophetis, tum præsertim Isaia
54. *Est, inquit Christus, scriptum in prophetis, Erunt
omnes docibiles Dei*, id est, docti à Deo, vt transfert
Syriacus interpres, habeturque apertè in Isaia. Quo
in loco sermo est de filiis futuri Ecclesiæ per fidem

quæ per caritatem operatur, vt legenti Isaia erit
perspicuum. Quare neque in hoc Euangelij loco,
neque in illo Isaia sermo est de omnibus vniuersum
hominibus, sed de illis tantum, qui membra Chri-
sti, partisque Ecclesiæ per fidem erant futuri. Quia
verò fidem hanc habere non possunt ex suis viri-
bus, sed illustrati, vocati, ac interius docti prius
à Deo per auxilia gratiæ præuenientis ac excitantis,
iuxta eos modos quos disputationibus præcedenti-
bus explicauimus, idcirco qui fidem recipiunt, ad
Christumque per eam veniunt, dicuntur venire do-
cti à Deo. Atque hoc est, quod continò explicat
Christus dicens: *Omnis qui audiuit à Patre, & didi-
cit, venit ad me*: quasi diceret, & nullus alius, quon-
iam id omnino est necessarium vt ad me veniat.
Vnde non intendit Christus docere, eiusmodi ho-
minem, qui ita audiuit, ac didicit à Patre, non ve-
nire ad Christum per credendi actum propria li-
bertate, quasi in instanti, in quo actum credendi
elicit, & venit ad Christum in sua potestate situm
non habeat, continere influxum liberi arbitrij in
talem actum, efficeretque vt non sit, ac proinde
ad Christum non venire: id namque non dubito
quin sit fidei Catholicae contrarium, arbitrijque li-
bertatem ad credendi actum de medio tollat. Neque
item docere intendit Christus, credere in ipsum
fide Catholica, ita esse opus Dei, vt simul in eo ip-
so instanti, in quo fit, non sit opus liberum ipsius
credentis, pendens, vt fit, à libero eiusdem influxu
sicut etiam præcipue pendebat ab influxu, & coop-
eratione Patris per auxilia gratiæ. Quin potius, qua-
tenus ille actus liberè fit ab ipso credente per influ-
xum, quem tunc potest continere, est accessus liber
ipsius credentis ad Christum, opusque virtutis eius-
dem credentis laude dignum: quatenus verò est
præcipue à Deo, est Dei opus supernaturale, per
quod Pater æternus sui misericordia simul trahit
credentem ad Christum, seruansque illi integrè suã
innatam libertatem cooperatur cum eo liberum il-
lum ad Christum accessum, qui verè est opus virtu-
tis. Ac sanè Christus ipse illo eodem capite satis
apertè docuerat, credere id ipsum simul esse opus
Dei, & liberum ipsorum credentium à libero eo-
rundem influxu dependens. Dixerat enim: *Amen
amen dico vobis, queretis me, non quia vidistis signa
quæ (quæ scilicet feci quando vos quinque pani-
bus atque duobus piscibus paui, & expleui) idque
illis permoti intendatis ad quod exhibita vobis sunt,
sed quia manducaastis ex panibus, & saturati estis. Ope-
ramini, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam
æternam. Quasi diceret, querite & operamini ea, qui-
bus vitam æternam habeatis. Quæ sanè non ab ipsis
exigeret, neque ad illa præstanda eos incitaret, nisi
etiam ab ipsorum arbitrio penderent. Dixerunt ad
eum: *Quid faciemus, vt operemur opera Dei?* Respon-
dit Iesus & dixit eis: *Hoc est opus Dei* (à quo scilicet
pendent cætera, quibus vitam æternam assequami-
ni) *vt credatis in eum quem misit ille*. Ecce, licet de
hoc eodem opere, & tunc doceat, & postea pro-
bet ac explicet esse opus Patris æterni, neque sine
interna ope & auxilio Patris præstari posse, prius ta-
men satis apertè docuerat, esse simul liberum ipso-
rum credentium opus, eaque ratione, tamquam in ip-
sorum potestate cum Dei adiutorio positum, ab eis
illud exegit, ad illudque prout in ipsorum erat pote-
state, præstandum eos inuitauit.*

Ne quem verò, quæ in eodem capite sequuntur,
verba perturbent, exponenda à nobis sunt. Cum
Christus (vt caput illud intuenti facile patebit) ser-
monem cum Iudæis confertret, tum de Eucharistiæ
myste

mysterio, tum de accessu ad Christum ipsum per fidem viam, quae, conseruata vique ad extremum vitae spiritum, vitam aeternam tribuit esuriemque ac sic in sempiternum ratione vitae aeternae, quae propter eam praestatur, extinguit: in eoque toto progressu ostendere intendat, aduentum ad ipsum per fidem viam ita ab arbitrio eorum, qui accedunt, pendere, vt nihilominus sit donum, atque opus Dei: occasione sumpta à mentione, quam fecerant Iudaei de manna patribus ipsorum praestito, dixit Christus: *Ego sum panis vitae, qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in aeternum. Sed dixi vobis quia & vidistis me, & non credidistis.* Protinusque subiungit verba quae dixi esse à nobis explicanda, ne quem turbarent: eis autem docet, accessum ad Christum per fidem viam esse Dei donum, dicens, *Omne quod dat mihi Pater, ad me venit, & cum qui venit ad me, non euiciam foras: quia descendit de caelo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me: Haec est enim (seu potius, vt alij textus habent,) Haec est autem voluntas eius qui misit me Patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Haec est enim voluntas Patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt Filium, & credit in eum (permanenter fide viua vsque ad vitae terminum: hic enim est, qui non secundum praesentem iustitiam solùm, sed simpliciter datur Christo à Patre) habeat vitam aeternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.*

Accessus ad Christum per fidem Dei donum. Est autem animaduertendum, quòd cum accessus adulti ad Christum per fidem viam sit Patris aeterni donum per internam illustrationem, vocationem, & cooperationem cum illius arbitrio, sanè quicumque ad Christum accedit, datus Christo misericorditer à Patre accedit, ac proinde valet haec frequentia: accedit quis ad Christum, ergo datus à Patre misericorditer per auxilia gratiae accedit. Sicut autem accessus adulti ad Christum per fidem viam (vt esse fidei dogma est ostensum) simul pendet, praecipue quidem auxiliis gratiae quibus, dum credit, misericorditer ac suauiter, sed liberè à Patre trahitur ad Christum, & minus praecipue à libero ipsius adulti in eundem credendi actum influxu, quem, nihil impediens auxiliis gratiae, potest continere, ac proinde efficere, vt actus credendi, accessusque ad Christum per fidem non sit: sic etiam quòd adultus aliquis rationem dati Christo à Patre habeat, positum quidem est in auxiliis gratiae, quae prauidendo illum pro sua libertate eis accessurum per fidem ad Christum, misericorditer ipsi dare statuit, in aeternaque voluntate ea misericorditer illi conferendi: at sicut, si Deus non prauideret illum pro sua libertate ita esse cooperaturum vt crederet & ad Christum perueniret, voluntas conferendi illi ex sua parte ea auxilia, collatioque actualis eorumdem auxiliorum, non haberent rationem dandi illum Christo: ita nisi ipse adultus eodem pacto pro sua libertate esset cooperaturus sanè eadem voluntas & collatio auxiliorum rationem non haberent dandi illum Christo. Neque enim quia Deus prauidit illum cum eis auxiliis liberè cooperaturum actum credendi, accessumve per eum ad Christum, idcirco adultus eum actum esse cooperaturus, sed è contrario, quia ita illum pro sua libertate esse cooperaturus, cum pro eadem libertate possit in eum non influere, ad Christumque non accedere, Deus altitudine & eminentia sui intellectus, supra id quod rei contingentia, libertasque ad vtrumlibet adulti habet, id prauidit, vt suo loco in sequentibus ostendamus.

A Quod itaque contendimus est, nihil impediens auxiliis quibus adultus aliquis idè datur Christo, quia illis mediantibus re ipsa sua libertate ad Christum fide viam deueniet, nihilque impediens voluntate aeterna eadem illi conferendi, in potestate eiusdem adulti esse ad Christum non deuenire: neque à sola quantitate & qualitate eiusmodi auxiliorum pendere, quòd talis adultus ad Christum accedat, rationemque habeat dati Christo à Patre aeterno, sed simul etiam à libera cooperatione eiusdem adulti, quia semper integrum illi manet accedere, aut non accedere, eaque de causa accessus virtuti ac laudi, non accessus verò vitio & vituperio illi tribuitur: suntque haec notissima: ex doctrina Christi Marth. 11. Etenim cum quibus auxiliis habitatores Corozaim & Bethsaida ad Christum non accesserunt, rationemque datorum Christo à Patre aeterno non habuerunt, eò quòd pro sua libertate & nequitia ad Christum accedere noluerunt, quòd Christus ibidem illis exprobrauit, cum iisdem pro eadem arbitrij libertate accessissent, rationemque datorum Christo per viam fidem habuissent Tyrj & Sidonij: vtrumque enim apertissime eo loco docet Christus. Quare licet Deus dona sua gratiae prauenientis, excitantis, & cooperantis ad accessum ad Christum, non distribuat pro qualitate vsus liberi arbitrij & cooperationis adulti praenisa, sed pro sua tantum voluntate: quòd tamen adultus cum his vel illis auxiliis hic, & nunc ad Christum accedat, rationemque dati Christo à Patre aeterno habeat, pendens est à libera cooperatione arbitrij ipsius, quam innatam habet, & quam, eo ipso quòd viator est, exigit sibi relinqui, vt virtutis ac vitij, meriti & demeriti, laudis & vituperij, praemij ac supplicij capax sit. Quia ergo, quòd adultus aliquis rationem habeat dati Christo à Patre, pendens est ex eo, quòd ipse ita pro sua libertate sit cooperaturus, vt gratiae auxilia, quibus à Patre prauenitur, excitatur, vocatur, & adiunatur, ad Christum perueniat, idque Pater aeternus altitudine & eminentia sui intellectus prauideat: sanè licet mutud valeat consequentia: accedit quisquam fide viua ad Christum, ergo misericorditer est illi datus à Patre aeterno: & datus est Christo à Patre aeterno, ergo ad Christum accedit: antecedens tamen huius posterioris consequentiae non tollit libertatem adulti ad consequens: quoniam sicut consequens à libero influxu adulti in actum credendi pendet, ita ratio antecedentis ab eodem libero influxu futuro, à Deoque altitudine sui intellectus prauido, est dependens, vt explicatum est, patebitque ex iis quae in sequentibus dicentur.

B Christus itaque toto progressu illius capitis à nobis haecenus explicato, vt nos humiles agnitores beneficiorum, gratosque erga Deum redderet, atque vt non nostris viribus superbe innixi, sed sub potenti manu Dei, à quo tantopere in initio, progressuque toto iustificationis nostrae pendemus, humiliaui spem nostram in ipso collocarem, quotidianis precibus ad eum confugientes, docere intendit, fidem, accessumque per eam ad ipsum, donum esse aeterni Patris ab illo per illuminationem internam, vocationem & cooperationem praecipue pendens: non tamen negare intendit, eandem fidem, & accessum minus praecipue ita à libero nostro influxu pendere, vt in quo instanti credimus & accedimus in potestate nostra sit continere eundem influxum, efficereque vt credendi actus, accessusque per eum ad ipsum omnino non sit: quin potius ex innumeris alijs Scripturae testimonijs, definitionibus Ecclesiae

clesia, & ex ipfomet progressu eiusdem capitis, vt ostensum est, penfere constat. Idcirco namque in eo ipfo progressu Iudeos ad eundem accessum inuocabat, illisque arguebat, quod yfis tor signis ad fidem accedere nollent, neque id ab eo quaerent, ad quod eadem signa illis erant exhibita.

Non iniuria fortasse aliquis, vt exponat illum locum. *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me, dicit.* Audire à Patre & discere, includere consensum liberi arbitrij adulti quo operatur actum credendi & venit ad Christum, quali idem omnino sint audire à Patre & discere, ac tractum à Patre venire ad Christum: quo pacto dubium non est, omnem omnino, qui audit à Patre & discit, venire ad Christum, quia nec prius, nec aliud est audire à Patre & discere, quam venire ad Christum. Neque tunc vlla esse potest difficultas, an vnum horum libertatem arbitrij circa alterum impediatur. Rem verò hæc totam in hunc modum explicabit. Sicut audire corporis, seu sensus externi, quempiam loquentem, dicit actum vitalem auditus, quo loquentis sermo ad eundem auditum perueniens percipitur: ita audire cordis, liberi arbitrij, est assensum præbere illustrationi, ac vocationi diuinæ circa ea, quæ sunt fidei atque adeo est elicere assensum fidei imperio voluntatis, influxuque intellectus, cooperante illustratione, & vocatione diuina. Et vt res magis in aperto sit, est illud audire de quo Christus saepe in Euangelio ait: *Qui habet aures audiendi, audiat:* habere namque audiendi aures, est arbitrium nostrum auxiliis gratiæ, expulsiōneque prauæ affectionis ad ea quæ docentur & inspirantur, esse præparatum: audire verò est consentire & obedire, actumve credendi, Deo cooperante, elicere vt ex verbis Euangelij cuique est manifestum. Et quoniam eiusmodi audire in nostra, Deo cooperante, est potestate, ideo toties Christus illud à nobis in Euangelio exigit. Qui prædicto modo Euangelij testimonium, de quo loquimur, exponendum non immerito censuerit, addet discere à Patre, licet illustrationem & inspirationem Patris internam supponat, esse tamen actum ipsius adulti, quo, consentum illustrationi ac inspirationi diuinæ per suum arbitrium adhibendo, à Patre liberè elicit: discere namque proculdubio actum significat addiscens, posita magistri doctrina. Ac sanè verba illa Christi, hoc modo exposita, Christi instituto mirè inseruiunt. Vt enim scobarat, neminem posse ad se venire, nisi tractum à Patre, attulit testimonium illud Isaie: *Erunt omnes docibiles Dei, seu docti à Deo, ea videlicet ipsa scientia, qua filij futuri erant Ecclesie, perueniturque erant ad Christum:* & hoc explicat Christus dicens: *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me:* eò sanè ipso quòd audiuit, & paruit eius inspirationi & vocationi, didicitque ab eo, absque aliquo alio actu quo accedat.

Possumus confirmare hanc expositionem, quoniam Deum illustrare, atque inspirare, est sponsi vocem sonare in auribus sponsæ: id quod ipsa sponsa petebat ab sponso illis verbis: *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis:* at sponsa ipsa est quæ audit, consentit, ac obsequitur, iuxta illud, *Audiam* (ego ipse) *quid loquatur in me Dominus Deus.* Samuelque 1. Reg. 2. *Loquere* (ait) *Domine quia audit seruus tuus.* Atque eiusmodi audire sponsæ, est currere post sponsum, in odorem vnguentorum illius, quæ vnguenta illustrationibus inspirationibus aliisque auxiliis spargit, fragrantque in interiori sponsæ, hoc est, in intellectu & voluntate, quæ sunt arbitrij, quo in sponsum tendit ac currit ab ipso ea ratione post se lauiter attracta. Eandem expositionem eò-

A firmat illud Ioanni 3. *Spiritus ubi vult spirat, & vocis eius audis: sic est omnis qui natus est ex spiritu.* Proculdubio, qui ex spiritu nascitur, consentiendo per proprium arbitrium inspirationi & vocationi diuinæ nascitur: eiusmodique consentire appellatur audire, & obedire voci spiritus spirantis, quæ in eius interioribus auribus sonat, qui nascitur ex spiritu.

Illud postremò in hac disputatione addiderim, nostram sententiam esse (vt ex iis quæ hæcenus dicta sunt intelligitur facillè, & ex sequentibus in hoc opere erit magis manifestum) nullum omnino datum non solum actum, sed neque rationem formalem actus nostri liberi arbitrij ex iis, qui ad credendum sperandum, diligendum, ac penitentem, vt ad salutem oportet, & denique ex iis qui ad iustificationem tamquam dispositiones commenturate proxime vel remotæ sunt necessarij, qui à solo libero arbitrio eliciuntur, elicivè possint, sed ad omnem talem actum, ad omnemque rationem formalem illius concurrere principaliter Deum influerque, & cooperari per auxilia gratiæ: ex eiusmodique influxu tam eos, quam rationes formales eorum habere, quòd supernaturales sint & quòd in suo ordine & gradu proximè vel remotè disponant commenturate ad iustificationem. Atque hinc est, quòd iuxta doctrinam Pauli, nullum eiusmodi actum, nullamve illius rationem formalem habeat is, qui iustificatur, ipsum ab eo, qui non iustificatur, discernentem, quam non acceperit supernaturaliter à Deo: atque adeo, de quo gloriari possit, quasi eam non acceperit. Cum hoc tamen stat id, quòd salua fide Catholica negari non potest, nempe, ad eiusmodi omnes actus necessariam esse cooperationem, liberumve influxum arbitrij nostri, sine quo influxu non erunt, & per quem verè sunt actus emanantes efficienter à libero nostro arbitrio, suntque opera virtutis laude digna, quin & vita æterna, si in eodem temporis momento gratia informetur: essentque digna augmento gratiæ, & gloriæ, si caritas & gratia præxisterent, elicerenturque proinde ab homine prius, saltem natura, grato Deo. De eo namque, qui hoc modo operatur, ait Christus Ioan. 12. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Et Paulus de seipso sic operante ait: *Plus omnibus laboravi, non ego (solum scilicet) sed gratia Dei mecum.* Propter eiusmodique actus reposita est corona iustitiæ, laudis & honoris, quam reddet Dominus in illa die iustus iudex. Quare esto iustus de eiusmodi actibus, ex ea parte quæ liberè quidem, verum partialiter partialitate causæ

E & non effectus, ab ipso emanantur gloriaretur, præcipuè tamen gloriari & honorem in Deum referendo, à quo principaliter & tamquam ab origine prima fluxerunt, sanè non esset insipiens, sed verum diceret: quoniam non gloriaretur de actu ratione, ve aliqua formali actus quasi eam non acceperit, quòd Paulus prohibet ac reprehendit, sed de sola cooperatione libera per suum arbitrium ad illam. Verum tamen tanta est infirmitas nostra, dum in hac lacrymarum valle commoramur, vt nec sic quidem expediat gloriari, sed potius humiliari ac pauperibus occultis Dei iudiciis, vererique omnia opera nostra atque in solum gratiæ autorem gloriam & honorem refundere.

F Est autem obseruandum, cooperationem nostram, influxumve arbitrij nostri in eiusmodi actus, neque esse rem aliam, neque rationem aliam formalem, quam ipsomet actus, qui, spectati præcisè, vt emanant à libero arbitrio tamquam à parte minus principali vnius integræ eorū efficientis causæ, dicuntur influxus liberi arbitrij, cooperatio liberi arbitrij cum au-

Aures audiendi, quid.

MOLLINA
D. V. E.

xiliis gratiæ, & consensus liberi arbitrij, quo Deo consentit ad illos excitanti, mouenti & cooperanti: spectati verò præcisè quatenus sunt à Deo efficien- ter, à quo habet vt supernaturales sunt, & quales ad salutem sunt necessarij, dicuntur influxus, & cooperatio Dei cum libero nostro ad eisdem actus arbitrio: in re tamen nullus effectus, nullaque actio aut ratio formalis actionis vel affectus est, quæ sit à libero arbitrio, & non simul ac præcipuè sit à Deo cooperante & coadiuuante, quin potius totus effectus, totaque actio, totalitate vt vocant effectus, & est à Deo, & ab arbitrio nostro: tanquam à duabus partibus vnus integræ causæ, tam actionis quam effectus: non secus ac quando duo agentia mouent mobile aliquod, quod neutrum eo influxu, quo actu influit, illud moueret, nisi cooperante alio, vniūque illorum agentium magis ac principalis influit quam aliud. Quemadmodum enim tunc nihil est in eo motu, quod non sit ab vnoquoque illorum mouentium, sed partialiter partialitate causæ, & non effectus, quia totus effectus est ab illo, sed cooperante simul alio, influxusque maior vnus illorum mouentium in eum motum non est aliud, quam motus ipse spectatus vt præcisè ab illo maiori vi emanat, sed cooperante simul alio: & influxus minor alterius mouentium non est aliud, quam idem ipse motus spectatus præcisè vt minori vi ab eo emanat, sed coadiuuante plus altero: ita res habet in proposito. Quòd fit, vt quando cum Concilio Tridentino dicimus, arbitrium nostrum liberè consentire Deo mouenti, excitanti & cooperanti ad eiusmodi supernaturales actus, vel (quod idem est) influere in illos, & cooperari ad illos, non excludamus adiutorium & cooperationem diuinam, quin potius illam præsupponamus: sed explicamus solum modum quo, Deo simul cooperante, arbitrium nostrum liberè in eisdem actus influat ac cooperetur, comparando præcisè eisdem actus cum arbitrio nostro, quatenus est partialis, minūque principalis efficiens causa eorumdem actuum. Eodēque modo spectamus vsum liberi arbitrij nostri ad eisdem actus. Atque in hunc modum in posterū accipiantur, quæ à nobis his de rebus dicuntur. Licet enim conabimur semper cautè loqui, superfluum tamen ac molestum esset, hæc eadem in singulis propositionibus inculcare. Multique ex iis, qui nos diligunt, & quibus nostra probantur, vitio nobis aliquando vertunt, quòd dum plus iusto cauti esse volumus, nosque explicare fatagimus, obsecram molestamque orationem reddamus. Aliquid tamen parcendum est, in explicandis præsertim ad eò subtilibus & abditis mysterijs, & de quibus tanta semper fuit controuersia, ac sunt, quæ, diuino adiutorio freti, in hoc opere tradere intendimus.

DISPUTATIO XIII.

De spe, & cur necesse non sit seorsim à contritione de dilectione Dei agere.

De spe & alijs actibus, qui vltra fidem ad iustificationem adulti concurrunt, necesse non erit dicere modò, quibus auxilijs gratiæ præuenientis & excitantis euehantur ad supernaturale esse, quale ad iustificationem est necessarium. Tum quia ex iis, quæ de fide, & permixtim de contritione & attritione disputationibus præcedentibus dicta sunt, id facile intelligitur: tum præcipuè, quoniam, vt disputatione octaua dictum est, id copiosè & exactè inferrius suo loco est explicandum.

Molina in D. Thomam.

A De spe, quòd ad actus substantiã attriuet, non erit opus, post ea quæ de fide dicta sunt, longam disputationem texere. Quis enim facillè concedet, præexistente intellectu assensus, quo reuelatis assentimur, in facultate liberi arbitrij cum solo concursu generali Dei esse, elicere actum, non quidem supernaturalem, & qualis ad salutem est necessarius, sed merè naturalem sperandi à Deo, quæ ab eo reuelata ac promissa sunt nobis, atque ad eò qui dicitur spes, non quidem Christiana, sed quoad substantiam actus. Etenim in eo actu non plus difficultatis est, quam in actu assentiendi reuelatis, imò multò minùs. Præexistente namque actu, quo assentimur vera esse, quæ promittuntur, facilius circa ea ex nostris viribus elicere possumus actum sperandi, quam primum actum, quo, tum eadem, tum pleraque alia, vera nobis esse persuademus. Quòd si, vt Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 9. affirmat, in Hæreticis & Schismaticis esse potest, & nostra tempestate est fiducia, qua certò, & sine dubitatione existimant remissa sibi esse peccata, quasi, qui hoc non credit, intrepidèque sibi persuadet, de promissis, deq; mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet (quam tamen nemo dicit supernaturali Dei auxilio eos elicere) quanto maiori ratione concedendum est, solis liberi nostri arbitrij viribus & concursu Dei generali elici posse actum spei, non Christianæ, sed merè naturalem: Adde, Iudæos & hæreticos idem à Deo sperare, quod nos speramus: cum tamen nemo dicere possit, supernaturaliter à Deo adiuuari eos vt id sperent. Iam verò de dilectione Dei non est quod seorsim à contritione disseramus: cum contritio eam includat. Quare ex iis, quæ disputatione septima explicanda proposuimus, solum superest examinandum, quod quæstione sequenti proponitur.

Spei actum quoad solam substantiam, elicere potest homo cum solo concursu generali Dei.

DISPUTATIO XIV.

Vtrum liberum arbitrium cum solo concursu generali attritionem, ac contritionem, quoad solam actus substantiam, elicere valeat.

Disputationem hanc, quòd dilucidior sit, ac ne tedium longitudine generet, in aliquot membra partiemur.

MEMBRVM I.

Communem Scholasticorum sententiam ad affirmantem partem accedere.

Negari non potest, complurium esse Scholasticorum sententiam liberum nostrum arbitrium cum solo concursu generali Dei elicere posse non solum actum attritionis naturalem, id est, dolorem de peccatis ex Dei timore cum proposito amplius non peccandi lethaliter, sed etiam actum contritionis naturalem, qui idem propositum non peccandi amplius lethaliter includat. Eam namque affirmant Scotus in 4. dist. 17. qu. 2. art. 5. & 2. de natura & gratia sub finem cap. 14. vbi addit: *Existen- tem in peccato lethali posse ex suis viribus naturalibus elicere, quoad substantiam actus, quemcumque actum, quem is valet elicere, qui in grava est constitutus.*

Q99

Idemque

Idemque affirmat primo de natura & gratia ca. 22. A
Canus item in relectione de poenit. fol. 121. iuxta
editionem Salmanticensis anni 1550. eam tamen
appellat attritionem ex amore naturali Dei super
omnia solis verbis ab aliis differens, Caietanus qu. 1.
de contritione, Scorius in 4. dist. 14. qu. 1. Gabriel in
3. d. 27. qu. 1. & in 4. d. 14. qu. 1. art. 2. conclusione 5. &
art. 3. dubio 2. cum Ochamo & Petro de Aliaco,
quos citat, Marfilius in quarto qu. 10. art. 1. parte 2.
Paludanus in 4. d. 14. qu. 2. & Richardus eadem d. art.
4. qu. 1.

In eadem sententia est D. Thomas in quarto d. 17.
qu. 2. art. 1. quæstioncula prima ad sextum, quem eo
consilio postremum inter eos, qui hanc sententiam
apertè docent, commemoro, quòd eius verba &
doctrina sint paulò accuratius expendenda. Is loco
citato in hunc modum scribit: *Ad sextum, inquit, di-
cendum, quòd contritio est à solo Deo quantum ad for-
mam, qua informatur: sed quantum ad substantiam
actus est ex libero arbitrio, & à Deo, qui operatur in
omnibus operibus & natura, & voluntatis.* Ecce, non
aliter arbitrat D. Thomas Deum concurrere cum
voluntate humana, liberòve arbitrio ad eliciendam
contritionem quoad substantiam actus, quam con-
currat cum agentibus naturalibus ad opera natura-
lia: constat autem ex doctrina Divi Thomæ, & com-
muni omnium sententia, Deum cum agentibus natu-
ralibus ad opera naturalia concurrere solo con-
cursu generali. Illud præterea meminisse oportet,
ex sententia D. Thomæ formam contritionis esse
caritatem supernaturalem & gratiam, à qua dolor de
peccatis meritorius est vita æterna; & à qua idem
dolor efficienter emanat: eoque caritatis influxu ef-
ficatur supernaturalis, non verò per aliud auxilium
supernaturale præuium. Id quod apertè docet, tum
prima secunda qu. 13 art. 8. & aliàs sæpè, tum etiam
in quarto art. 1. citato, quæstionc. 3. Atque inde ter-
tia illa quæstioncula in corpore, & in responsioni-
bus ad argumenta vult: idèd actum attritionis, hoc
est, dolorem de peccatis sine caritate supernaturali
& gratia, fieri non posse contritionem, ita ut idem
actus numero vno tempore sit attritio, & alio se-
quenti contritio, quia per aduentum caritatis su-
pernaturalis, qua informatur & efficitur contritio,
fortitur novam speciem actus distinctam à præce-
dente: eò quòd præcedens actus attritionis esse
naturalis, adueniente autem caritate, & influente
cum libero arbitrio in illum, efficitur actus super-
naturalis qui contritio dicitur: actus autem natu-
ralis & supernaturalis esse nequeunt eiusdem spe-
ciei, ac proinde nec idem numero. Atque hoc pla-
nè est quod docet apertè in responsione ad ter-
tium eiusdem quæstionculæ: vbi actum à libero ar-
bitrio cum solo concursu Dei generali profectum,
atque ad eò naturalem, appellat attritionem: adue-
niente autem caritate supernaturali & gratia, actum
supernaturalem, qui (conante eodem modo ex par-
te sua libero arbitrio) resultat, appellat contritio-
nem, affirmatque esse speciem distinctam à præce-
dente: eò quòd supernaturalis sit ex concursu, in-
fluxuque caritatis in illum in genere cause efficien-
tis. Qua in quæstione, si rectè res expendatur, ferè
numquam distinguit attritionem à contritione,
quòd contritio sit dolor de peccatis ex amore Dei,
& attritio ex timore, sed ex eo, quòd vnus actus
sit naturalis, alius verò supernaturalis ex influxu
caritatis supernaturalis. Iuxta quem loquendi mo-
dum Canus dolorem de peccatis propter Deum,
ex solo amore naturali profectum, appellat attri-
tionem. Vnde in secundo argumento sed contra,

eiusdem quæstionculæ tertie in confirmationem
opinionis, quam in corpore quæstionculæ amplecti-
tur, argumentatur D. Thomas in hunc modum: Na-
turalia non fiunt gratuita: sed naturale dicitur quod
est ante gratiam, & sic attritio inter naturalia com-
putatur: ergo non potest fieri contritio, cum sit gra-
uitum bonum. Dixit, D. Thom. in ea quæst. 2. ferè
numquam distinguere attritionem à contritione,
quod contritio sit dolor de peccatis ex amore Dei,
& attritio ex timore: quoniam in primo argumento
sed contra eiusdem quæstionculæ 3. citata meminit
etiam illius speciei attritionis, quæ ex timore ferè
proficiscitur: argumentatur enim in hunc modum.
Quorum principia sunt diuersa omnino eorum non
potest fieri vnus, id quod est alterum: sed attritionis
principium est timor ferulis, contritionis autem ti-
mor filialis, ergo attritio fieri non potest contritio.
In eadem dist. & qu. art. 2. quæstioncula 6. in corpo-
re hæc verba scribit D. Thomas: *Ad sextam quæsti-
onem dicendum, quòd contritio potest dupliciter conside-
rari, scilicet quantum ad sui principium, & quantum ad
terminum: dico principium contritionis, cognitionem
qua quis cogitat de peccato & dolo, & si non dolore con-
tritionis, saltem dolore attritionis: terminus autem con-
tritionis est, quando dolor ille iam gratia informatur.*
Hactenus D. Thomas. Ex quibus omnibus luce cla-
rius est manifestum, D. Thomam eo loco cum com-
muni aliorum Doctorum sententia consentire. Ne-
que tertia parte quicquam scripsit, quod huic do-
ctrina refragetur.

Eandem sententiam innuit D. Bonaventura in
4. dist. 17. art. 2. quæst. 3. Eandem quoque innuit
Vega super Concilium Tridentinum lib. 6. cap. 37.
dum affirmat, esse sæpè in hæreticis, & aliis infide-
libus actum, quo in genere volunt Deo, in omni-
bus placere, in nulloque displicere, atque eodem
hoc ipsum statuunt in posterum præstare: eò tamen
actu, ait, eos in gratia non reponi, eò quòd non ex-
cuserentur per ignorantiam à culpa lethali suorum
errorum. Quare proculdubio censet, viribus natu-
ræ esse posse actum; quo quis in genere dolere de
peccatis, quæ in Deum commisit, & quo in gene-
re statuatur, eum amplius lethaliter non offendere,
imò verò quo quasi habitualiter simul paratus sit
relinquere peccatum & errorem, in quo obigno-
rantiam, quam tamen vincete valeat, perillit, mo-
dò ei constaret id peccatum esse, Deoque displicere.
Idem prorsus docet Victoria in relect. de poe-
test. Ecclesiæ, quæstione 2. num. 9. de contritione
differens.

Denique neminem hæctenus me legisse memini,
ex doctoribus Soto & Cano antiquioribus, qui huic
communi opinioni aduerteretur, modò Maiorem in
quarto dist. 14. quæst. 1. excipias, qui ex eo capite
anceps est, an contritio sine speciali auxilio Dei eli-
ci valeat, quòd cum Gregorio Ariminensi in eam
partem propendat, quæ afruit, actum moraliter
bonum elici non posse absque speciali auxilio Dei,
contritio autem, quæ dispositio vltima est ad gra-
tiam, esse debeat actus moraliter bonus. At for-
tè neque Maior, neque Gregorius, neque Capreco-
lus negabunt, elici posse quoad substantiam actus,
dummodò aliqua careat circumstantia necessaria,
ut sit actus bonus moralis. In eo tamen nonnulli
ex Doctoribus citatis, qui communem hanc do-
ctorum sententiam affirmant vehementer errant,
meritoque ab aliis reprehenduntur, quòd cre-
dant, dolorem ex solis naturalibus elicium suffi-
cientem esse dispositionem ad gratia infusionem:
cum tamen contrarium colligatur ex Scripturis
sanctis.

sanctis, definitumque sit in Concilio Tridentino scilicet. cap. 5. & can. 3.

Ratio verò, quæ communi Doctorem sententiæ patrocinatur, hæc est: Quia, præexistente maximè lumine fidei, quo agnoscimus Deum conditorem nostrum, innumeratæ & maxima beneficia, tum naturæ, tum gratiæ, quæ in nos contulit usque ad proprii sanguinis in cruce effusionem, quo insuper cognoscimus iustis sempiternam felicitatem, impis verò ignem sempiternum, extremamque miseriam esse propositam, lethale autem peccatum tam extremum esse malum, adeoque diuinam maiestatem offendere, ut vel vnum sit satis, ut qui illud commiserit, nisi de eo doleat statuatque nihil tale deinceps committere, supremam amittat felicitatem, in extremamque incidat miseriam, proculdubio tã potes est hæc cogitatio ad excitandam & permouendam voluntatem, ut liberum arbitrium eius, qui hæc sibi persuaferit, atque proprio acumine, aut alterius suggestione & hortatu rem attentè considerauerit, cum solo concursu generali Dei elicere valeat, intuitu quidem extremorum, in quæ aliàs incidit, dolorem seu detestationem suorum scelerum cum proposito cauendi in posterum omnia peccata lethalia, in quo consistit attritio quoad substantiam actus, intuitu verò bonitatis ac beneficiorum Dei, similem detestationem ac propositum, in quibus posita est ratio contritionis, quoad substantiam actus, insufficientis ad salutem, eò quod peculiari impulsu Spiritus sancti excitata non sit, nec effecta. Ex his etiam, quæ mox addemus, corroborabitur hæc complurium Scholasticorum sententia.

MEMBRUM II.

Contraria sententia, eiusque fundamenta explicantur.

Contraria sententia.

Non desunt hiæc temporibus, qui periculosam, quin & errori proximam celebrem hanc Scholasticorum sententiam arbitrentur etiam si sermo esset de viro Catholico, qui in eo esset lethali peccato, quod neque fidei, neque spei aduerfaretur, de quo sermo est in ratione proximè confecta. Ad hoc asserendum sequenti innituntur fundamento.

Fundamentum illius.

Propositum in genere non peccandi deinceps lethali, quod ad rationem attritionis aut contritionis quoad substantiam actus requiritur, esse debet propositum efficax, quod planè inter opera difficilia computari debet: homo autem in statu naturæ lapsæ nihil difficile sine speciali auxilio Dei potest efficere: quare licet ad propositum inefficax satis sit concursus Dei generalis, ad efficax tamen omnino est necessarium auxilium Dei particulare.

Sotus adducitur pro eadem sententia.

Arbitrantur verò Sotum huius esse sententiæ, eò quod primo de natura & gratia c. 22. dicat, sicut Adam in statu innocentia cum solo concursu Dei generali poterat diu implere omnia præcepta: ita cum eodem solo concursu potuisset unico actu se & omnia sua verè referre in Deum: de homine verò naturæ lapsæ subiungat, sicut cum solo concursu generali Dei non potest diu seruare omnia præcepta, quin aliquid transgrediat, ita neque cum eodem concursu posse unico actu mentis verè referre se in Deum: quippe cum sine speciali auxilio Dei non possit non incidere in lethalem culpam, que contra Dei sit amicitiam. Idem inferius repetit, nos videlicet cum eodem concursu non posse legitimè referre omnia in Deum.

Molina in D. Thom.

A Bartholomæus Medina ad art. tertium quæst. 109. primæ secundæ D. Thomæ videtur esse in hac sententia. In primis namque, cum D. Thomas eo art. doceat, hominem in statu naturæ integræ nõ indiguisse auxilio peculiari ad diligendum Deum naturaliter super omnia, hominem verò in statu naturæ lapsæ eo ad id egere, Bartholomæus Medina meritò interpretatur Diuum Thomam, ut intelligatur de dilectione, quæ includit obseruationem omnium mandatorum quæ ad legem naturalem; finètiq; hominis naturalem, spectant, idque non ad breue aliquod tempus, sed ad longum, per totamque periodum viæ à puncto, quo quisque diligere incipit. Haud enim secus de dilectione naturali Dei super omnia loquendum est, quàm de supernaturali: iuxta morem autem loquendi Scripturarum sanctarum, ea est supernaturalis dilectio Dei super omnia ad vitam æternam consequendam necessaria, quæ includit obseruationem mandatorum omnium usque ad finem viæ. Id quod satis constat ex illo Ioan. 14.

Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est, qui diligit me: qui autem diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Et infra: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Et commemoratis mandatis, quæ ad proximi dilectionem spectant, addit: *Et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Et concludit, *Plenitudo ergo legis est dilectio.*

C *1. Ioan. 2. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est: qui autem seruat verbum eius, in hoc charitas Dei perfecta est.* Et cap. 5. *In hoc cognoscimus quoniam diligimus nos Deum, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus: hæc est enim charitas Dei ut mandata eius custodiamus.* Eodem modo interpretatur Diuum Thomam Caietanus (tameñ subobscure) ad eundem art. Sotus de natura & gratia locis citatis, & alij discipuli D. Thomæ. Ac sanè eam esse mentem Diui Thomæ eo loco, constat ex ratione, quam reddit, cur homo in statu naturæ lapsæ diligere nequeat naturali dilectione Deum super omnia absque speciali auxilio Dei, ut poterat in statu naturæ integræ: *Quoniam, inquit, deficit ab illa dilectione secundum appetitum voluntatis rationalis, qua, propter corruptionem naturæ, sequitur bonum priuatum, nõ sanetur per gratiam: voluntatem autem sequi bonum priuatum contra legem Dei affirmat D. Thomas esse, nõ diligere Deum super omnia ea dilectione, quæ obseruationem mandatorum Dei naturalium includit. Cum verò constet voluntatem, quoties bonum priuatum contra legem Dei sequitur, liberè illud eligere, eaque ratione peccare dum à dilectione Dei super omnia desistit, integrumque illi suæ naturæ relictæ esse, non eligere quodcumque priuatum bonum in particulari sibi oblatum, sanè Diuus Thomas loquitur de dilectione naturali Dei super omnia, quæ includit obseruationem mandatorum Dei, non in vno aut altero temporis momento, sed ad longum tempus, ut prædicti Doctores eum interpretantur.*

D Deinde Bartholomæus Medina, arbitrans se contentaneè loqui ad hanc doctrinam Diui Thomæ, distinguit loco citato duplicem actum dilectionis Dei. Vnum, quo quis velit Deo placere in omnibus & super omnia voluntate inefficaci & imbecilla, quæ appellari consuevit velleitas, & explicatur his verbis, *Vellem in omnibus & super omnia Deo placere.* Alterum verò, quo quis vult Deo placere in omnibus & super omnia, voluntate absoluta & efficaci,

Bartholomæi Medina sententia. Efficax dilectio naturalis Dei super omnia exigit obseruationem mandatorum omnium naturalium.

efficaci, quæ proinde coniunctam habet impleti-
onem omnium mandatorum. Prætermiffa verò dilec-
tione Dei supernaturali, quam constat viribus so-
lis naturæ sine concursu Dei speciali elici non pos-
se, de dilectione Dei naturali, quod attinet ad actus
substantiam, affirmare videtur, priorem quidem
actum voluntatis, qui solum est quedam velleitas
placendi Deo in omnibus & super omnia, seruandique
proinde mandata omnia naturalia, elici posse
viribus naturæ sine concursu speciali Dei: postero-
rem verò, qui voluntas est absoluta & efficax ser-
uandi omnia mandata, elici nulla ratione posse ab-
sque speciali Dei auxilio. Cùm verò contritio & ar-
tritio, quoad actus substantiam, includant propo-
situm seu voluntatem seruandi in posterum omnia
mandata, neque sufficiat propositum illud esse vel-
leitatem quandam, sed necessaria sit voluntas de-
terminata & absoluta, qua peccator omnino statuat
non peccare deinceps lethaler, negari profectò
non potest, Bartholomæum Medinam in ea fuisse
sententia. Quin ex dictis videtur constare, non mi-
nus periculosum, errorique proximum esse, asserere
contritionem aut attritionem elici posse quoad actus
substantiam absque speciali auxilio Dei, quàm asse-
rere, voluntatem naturalem absolutam & efficacem
placendi Deo in omnibus & super omnia elici posse
ex solis viribus naturæ absque speciali auxilio
Dei.

Adducitur
Concil. Trid.
sess. 14. ca. 4.

In confirmationem eiusdem sententiæ adducitur
definitio illa Concilij Tridentini, sess. 14. cap. 4. quæ
ita habet: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ ar-
tritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati con-
sideratione, vel ex gehenna & poenarum metu commu-
niter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum
spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hy-
pocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei
esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem in-
habitanti, sed tantum mouenti, quo poeniens adiuuus
viam sibi ad iustitiam parat: & quamvis sine sacra-
mento poenitiæ per se ad iustificationem perducere pec-
catorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacra-
mento poenitiæ impetrandam disponit. Hoc enim ri-
more viliter concessi Niniuite, ad Iona predicationem
plenam terroribus poenitentiam egerunt, & misericor-
diam a Domino impetrauerunt. Quamobrem falso qui-
dam calumniatur Catholicos scriptores, quasi tradide-
runt sacramentum poenitiæ, absque bono motu susci-
pientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia
Dei docuit, nec sensu: sed & falso docent, contritionem
esse extortam & coactam, non liberam & voluntariam.*
Hæc Concilium.

Ex quibus hoc possumus conficere argumentum.
Concilium definit attritionem, quæ ex considera-
tione turpitudinis peccatorum, vel ex gehenna poe-
narum metu communiter concipitur, si voluntatem
peccandi excludat, esse donum Dei, & Spiritus san-
cti impulsum: ergo censet voluntatem, ac propo-
situm deinceps non peccandi, nulla ratione posse ef-
ficax, etiam quoad substantiam actus, nisi ex impulsu,
& auxilio particulari Spiritus sancti.

MEMBRUM III.

*Inter dilectionem Dei efficacem, & velleita-
tem, concedendam esse dilectionem
absolutam inefficacem.*

Illud in primis ponendum est, iuxta doctrinam
Diui Thomæ membro præcedente relatam, lite-

risque sacris valde consentaneam, quam Doctores
communiter amplectuntur, efficacem dilectionem
Dei super omnia habere coniunctam obseruationem
eorum mandatorum, quorum violatio cum
Dei caritate pugnat. Hæc verò duplicem esse, vnam,
quæ dicitur efficax Dei dilectio super omnia per
comparationem ad finem supernaturalem, ac proin-
de includit obseruationem mandatorum qualis ad
finem supernaturalem exigitur, vt propter actus fi-
dei, spei & caritatis supernaturalis includat, atque
omnium, tam affirmantium, quàm negantium præ-
ceptorum legis naturalis transgressionem excludat,
pro tempore & loco, quo sub lethali culpa obligant.
Atque de hac obseruatione mandatorum dixit Chri-
stus Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*
Et Ioannis 14. *Qui habet mandata mea & seruat ea,
ille est, qui diligit me.* De ea denique dilectione intel-
ligenda sunt cætera Scripturæ testimonia membro
præcedente relata. Alteram verò esse, quæ efficax
Dei dilectio dicitur per comparisonem ad finem
tantum naturalem, solumque exigit notitiam Dei
naturalem, & obseruationem pro loco & tempore
eorum preceptorum legis merè naturalis, quæ obli-
gant sub culpa lethali.

Ponendum deinde est, primos parentes in statu
innocentiæ spectatos cum iustitia originali præci-
sa à theologalibus virtutibus, & cæteris donis &
auxiliis supernaturalibus (quo pacto in calce dispu-
tationis tertiæ dictum est, sanari solum ab ea defec-
tus naturæ humanæ ingenitos, eaque ratione quo-
dammodo inter hominis naturalia computari) po-
tuisse cum solo concursu Dei generali seruire ad
longum tempus legem totam naturalem, ac proin-
de diligere Deum super omnia efficaci dilectione
naturali, vt disputatione quarta ostensum est. At-
que hoc est quod Diuus Thomas articulo tertio ci-
tato docuit. Ad hæc, potuisse per dona supernatu-
ralia fidei, spei & caritatis eidem insuper collata,
seruire absque alio speciali auxilio Dei mandata
omnia prout ad finem supernaturalem ea seruari
necesse est, atque adeo potuisse diligere Deum su-
per omnia efficaci dilectione per comparisonem
ad eundem finem: id quod etiam disputatione qua-
ta ostensum fuit. At verò homines naturæ lapsæ
sine speciali auxilio Dei seruire diu non posse to-
tam legem naturalem, quæ sub culpa lethali obli-
gat, ac proinde nec posse diligere Deum efficaci di-
lectione naturali, absque eodem speciali auxilio: id
quod & Diuus Thomas articulo tertio citato do-
cuit, & inferius suo loco ostenditur ad fidei dog-
mata pertinere. Quin illud addendum est, homines
naturæ lapsæ, neque postquam in gratia gratum fa-
ciente sunt constituti, posse absque speciali auxi-
lio Dei seruire diu totam legem, etiam naturalem
sub lethali culpa obligantem, ac proinde vt Deum
diligant super omnia ea efficaci dilectione de qua
loquimur, vltra gratiam gratum facientem, donum-
ve iustificationis, indigere peculiari Dei auxilio,
quo à lethali peccatis præferuntur, vt suo lo-
co est ostendendum apertèque colligitur ex illa Ec-
clesiæ definitione in Concilio Tridentino sess. 6. ca-
none 22. *Si quis dixerit iustificatum, vel sine speciali
auxilio Dei in accepta iustitia (atque adeo sine lethali
peccato) perseverare posse, aut cum eo non posse, ana-
thema sit.*

Ponendum est tertio, auxilium particulare, quo
homines naturæ lapsæ indigent vt Deum efficaci-
ter super omnia diligant, vel per comparisonem
ad solum finem naturalem seruando legem totam
merè

Dilectio dei
efficax non
est simpliciter
actus.

merè naturalem quæ sub culpa lethali obligat, vel etiam per comparationem ad finem, supernaturalem seruando eandem legem ex gratia, & insuper præcepta supernaturalia, esse longè diuersum ab auxilio, quo iustificatur ac reponuntur in gratia, quod in re, de qua disputamus, magnopere est attendendum. Etenim cum de fide sit, iustificatum sine auxilio Dei superaddito perseverare non posse in accepta iustitia, atque adeò seruare non posse legem totam, quæ sub lethali peccato obligat, aperte constat, vt mandata seruet, Deumque proinde efficaciter diligit, præter iustitiam ipsam, gratiamve gratum facientem, & auxilia quibus ad eam peruenit, indigere nouo auxilio superaddito. Cuius rei hæc est ratio : Quoniam auxilia gratiæ præuenientis, excitantis ac cooperantis ad iustificationem, ea peracta, cessant : quamuis autem habitus charitatis & gratiæ ad bonum inclinent, amissa tamen iustitia originali, dissolutaque parte inferiori per peccatum, tanta mansit infirmitas in natura humana ad legem totam implendam, & tam parua est illa inclinatio habitus charitatis & gratiæ comparatione viuum, quibus ad id natura nostra indiget, vt nisi sapius, pro ratione tot occasionum occurrentium, quotidiano peculiarique auxilio Deus subueniat, nunc remouendo tentationes & occasiones, nunc comprimendo hostem, nunc aliis variis modis vires suppeditando, præ sua debilitate si non in vno, certè in alio, aut aliis euentibus tandem succumbat, ac miserè in peccatum, liberè tamen, prolabatur.

Vnde Cælestinus primus sua prima epistola decretali cap. 6. ait, *Neminem, etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei perseverantiam bona conversationis acceperit.* Innocentius etiam primus in epistola ad Concilium Carthaginense, & in epistola ad Concilium Mileuitanum, quæ sunt 25. & 26. inter suas decretales, idem auxilium quotidianum appellat : constat autem eiusmodi quotidianum auxilium longè diuersum esse ab auxilio, quo homo ad iustitiam perducitur atque in gratia reponitur. Iam verò si adultus iustificatus quotidiano auxilio indiget, vt naturalem legem impleat, Deumque efficaciter diligit, quantò magis eo ad id ipsum indigebit is, qui nondum fuerit in gratia constitutus.

Dilectio Dei
efficax non
est simpliciter
actus.

Dilectio Dei
efficax per se
seruatur, & non
sine eorum, a
libertate, à
cooperatione
liberi arbitrij,
& à dono,
aut auxilio
Dei pendet.

Quartò ponendum est, cum efficax Dei dilectio, de qua loquimur, siue sit per comparationem ad finem supernaturalem, siue ad solum naturalem, includat mandatorum obseruationem, non esse positam in solo simplici actu, quo quis ex Dei affectu & amore statuat ea omnia seruare, sed pendere, saltem tamquam à conditione sine qua actus ille non fortietur rationem dilectionis efficacis Dei super omnia, ab actuali obseruatione mandatorum, impletioneve eius, quod eo actu, propositove, statutum est. Porro eiusmodi impletio ex duobus limitibus pendet capitibus, nempe ex eo, quòd libero arbitrio eius, qui id statuerit, vires adsint sufficientes, & quòd pro sua innata libertate cooperetur, & opere impleat, quod statuit. Quia ergo in primis parentibus in innocentia statu per habitualia dona iustitiæ originalis & virtutum theologicalium, quæ acceperunt, erant vires sufficientes abque alio Dei particulari auxilio ad diu seruanda mandata omnia per comparationem ad vtrumque finem, sanè quemadmodum perseverantia in bono à solo eorum libero arbitrio, positus tamen illis donis, fuit dependens, ita quòd Dei dilectionem redderet effica-

cem per comparationem ad vtrumque finem, ab eodem solo arbitrio similiter dependebat. Quoniam verò amissa iustitia originali, dissolutaque parte inferiori per peccatum, non manserunt vires in hominibus naturæ lapsæ ad diu seruandum, vel sola præcepta legis naturalis, quæ sub culpa lethali obligant, inde est, quòd sicut perseverantia eorum in bono, etiam naturali, pendet simul à libera ipsorum cooperatione, & à quotidiano particulari Dei auxilio, estque proinde illa Dei donum : sic etiam reddere efficacem, vel solam dilectionem Dei super omnia naturalem, vel etiam supernaturalem, postquam iustificationis donum fuerint assecuti, pendens simul sit à libera ipsorum operatione, & à quotidiano particulari auxilio diuino.

Ex his iam facile intelligitur, præter velleitatem, qua quis ex dilectionis & amoris affectu velleitatem, & absolute id non vult, & præter voluntatem absolutam & efficacem, qua ex eodem affectu idem vult atque opere complet, concedendam esse voluntatem absolutam & inefficacem, qua ex eodem affectu absolute idem vult, sed opere postea non complet : neque solum concedendam eam merè esse naturalem, & quoad solam actus substantiam, sed etiam supernaturalem, quæ ad iustificationem adulti sit sufficiens, imò etiam quæ in iam iustificato meritoria sit incrementi gratiæ ac vitæ æternæ. Etenim ostensum est, vnum & eundem actum dilectionis Dei super omnia, propositove ex amoris affectu seruandi in posterum mandata omnia, esse posse indifferentem dilectione Dei efficacem, aut inefficacem, prout postea pro libertate eius, qui id proposuit, adiuuantemque quotidiano Dei auxilio fuerit subsecuta, aut subsecuta non fuerit executio legis, à qua pendet, tamquam à conditione sine qua non, quòd propositum illud sit efficax, aut inefficax Dei dilectio, ac proinde comparatione cuius sumitur distinctio illa absolute dilectionis Dei super omnia in inefficacem, & efficacem, & non ex modo & qualitate actus, quo à principio elicitur.

Possumus verò hoc confirmare primò. Quoniam negari non potest, primos parentes, antequàm in peccatum corruerint, dilexisse Deum super omnia dilectione absoluta, statuisseque seruare tum alia præcepta, tum illud positivum, *Ne comederent de ligno scientia boni & mali*, quod Deus sub interitus comminatione Genes. 2. illis imposuerat, id quod responsum mulieris Gen. 3. ad serpentem satis aperte indicat : at verò dilectio illa efficax non fuit, quandoquidem transgressione præcepti in lethale peccatum corruerunt : ergo datur dilectio Dei supernaturalis absoluta, inefficax ad seruandum præcepta, & inefficacia proveniente ex sola libertate primorum parentum, qui cum vires acceperunt, quibus abique alio speciali Dei auxilio efficacem eam efficere possent, pro sua tantum libertate, præceptum transgrediendo, inefficacem reddiderunt. Quòd si supernaturalis absoluta Dei dilectio super omnia esse potuit, réque ipsa inefficax fuit in primis parentibus, multò magis potuit esse dilectio naturalis : quippe cum supernaturalia gratia dona, quæ illam ad esse supernaturale euerunt, non tribuerunt ei inefficaciam, sed sola arbitrij libertas in primorum parentum potestate constituta. Potestque id corroborari, quoniam si primi parentes cum sola iustitia originali fuissent conditi, neque acceperunt habitus gratiæ & virtutum theologicalium ante peccatum, eadem prorsus dilectio

Voluntas absoluta media inter velleitatem, & dilectionem efficacem probatur.

quoad actus substantiam esse posset, idemque peccatum, quæ re ipsa fuerunt, fuissetque proinde tunc dilectio naturalis Dei super omnia absoluta & inefficax.

Secundò, quoniam in statu naturæ lapsæ quotquot adulti cum contritionis actu iustificantur, diligunt Deum super omnia dilectione absoluta, ut ij ipsi cum quibus disputamus concedunt & affirmant: sed dilectio illa quàm sapissimè est inefficax, corrudentibus hominibus ita iustificatis in lethale peccatum, nec implentibus quod affectus supernaturalis dilectionis tempore iustificationis statuerunt: ergo datur in statu naturæ lapsæ supernaturalis dilectio Dei super omnia absoluta & inefficax, inefficacia proveniente ex sola libertate iustificati: eò quòd præstò sit Deus cõferre illi quotidianum particulare auxilium, quod sufficiens sit, ut, si iustificatus ipse velit, in gratia & obseruatione mandatorum perseueret, ac proinde efficax sit ea dilectio. Quòd si absoluta supernaturalis dilectio reddi potest inefficax in statu naturæ lapsæ, multò magis reddi poterit absoluta naturalis dilectio: quandoquidem, quòd supernaturalis dilectio inefficax reddatur, non provenit ex supernaturalibus auxiliis, quibus supernaturalis est effecta, sed ex libertate iustificati, ut de dilectione elicitæ in statu naturæ integræ paulò antea dicebamus.

Terriò, Quoniam D. Petrus quando Matth. 26. dixit, *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor, Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Et Luca 22. *Tecum paratus sum in carcerem & in mortem ire*, profectò dilectionem habuit absolutam Christi Dei super omnia, eaque promeruit: sed illa fuit inefficax, quandoquidem orta tentatione, imminenteque iam periculo succubuit, transgressusque est legem Dei: ergo datur actus dilectionis Dei super omnia absolutus & inefficax ad seruandum postea præcepta, libertate ac culpa eius qui succumbit. Neque enim negandum est Deum tunc præstò fuisse Beato Petro cum tanto auxilio, quanto ne succumberet, si vellet, indigebat.

Duo quædam colligere licet ex dictis toto hoc membro. Primum est immeritò ex doctrina Diui Thomæ articulo tertio citata aduersus eundem in quarto loco membro primo citato, communemque Scholasticorum sententiam inferri, elici non posse solis viribus naturalibus arbitrij nostri, & concursu generali Dei actum absolutum merè naturalem dilectionis Dei super omnia, qui ad iustificationem nequaquam sufficiat, & pari ratione propositum absolutum seruandi in genere præcepta omnia, præsertim quando occasiones & difficultates omnes absunt, quòd ad attritionem & contritionem, quoad substantiam actus sit sufficiens. Etenim Diuus Thomas in eo articulo solùm constituit discrimen inter hominem naturæ integræ & lapsæ, quòd homo naturæ integræ ea dilectione naturali, quæ includit obseruationem in futurum mandatorum omnium naturalium, poterat absque auxilio Dei speciali diligere Deum super omnia: eò quòd dono iustitiæ originalis cõercente partem inferiorem, auferenteque laborem omnem & molestiam in operando consonè ad rectam rationem, nullum impedimentum haberet ad omnem mandatorum viam percurrendam, idque opere implendum, quòd semel absolutè ea de re secum statueret: homo verò naturæ lapsæ eodem genere dilectionis non possit Deum absque speciali auxilio super omnia diligere, eò quòd ob partis sententis rebellio-

nem, corporisque corruptibilitatem, defatigationem, ac molestiam, multa & varia impedimenta, difficultatesque maximas debeat superare, ut opere id compleat, quòd secum ea in parte statuerit, quæ omnia simul sine quotidiano speciali Dei auxilio non potest ita superare, quin in vno, aut alio euentu, ex tam multiplicibus & frequentibus, sequatur bonum particulare contra legem Dei, tamen possit singula superare diuissim. Itaque ex Diui Thomæ & communi Scholasticorum sententia difficultas in diligendo Deo super omnia ea naturali dilectione, quæ includit obseruationem mandatorum omnium, non est in eliciendo à principio absoluto ac nudo proposito seruandi omnia mandata, præsertim quando nullum bellum, nulla difficultas, nullaque peccandi occasio sese offert, sed difficultas tota est in implendo postea, quòd ita à principio fuerit constitutum, eaque de causa ad hoc secundum affirmant nos indigere quotidiano particulari Dei auxilio, non verò ad illud primum.

Secundum est, liberum nostrum arbitrium per peccatum primi parentis mansisse adeò inclinatum & attenuatum ad dilectionem Dei naturalem, quæ includit impletionem naturalium omnium mandatorum, ut nequaquam eam absque speciali Dei auxilio possit habere: cum tamen homo in statu naturæ integræ ex suis viribus naturalibus cum solo cõcursu generali Dei potuerit eam habere. Ex communi tamen Scholasticorum sententia non manifestum arbitrium nostrum ita per peccatum inclinatum atque extenuatum, quin homo naturæ lapsæ possit suis viribus elicere nudum absolutumque actum placendi Deo in omnibus, seruandique mandata omnia naturalia obligantia sub culpa lethali: tamen si & hanc, & quemcumque alium virtutis moralis, actum multò facilius, & promptius potuerit elicere homo naturæ integræ, quàm modo possit homo naturæ corruptæ.

MEMBRUM IV.

Quam dilectionem contritio includat, & quid ad propositam quæstionem sit dicendum.

EX dictis membro præcedente facillè intelligitur, contritionem, non solùm merè naturalem & quoad solam actus substantiam, sed etiam supernaturalem qualis ad iustificationem sine sacramento requiritur, nec includere, nec exigere dilectionem Dei super omnia efficacem, hoc est, quam mandatorum obseruatio re ipsa consequatur, sed factis ad eam est absolutam dilectionem Dei super omnia, absolutumve propositum seruandi in posterum mandata, siue ea dilectio efficax postea mandatorum obseruatio, siue inefficax alicuius transgressione reddatur: esseque hoc adeò certum, ut contrarium plusquàm periculosum in fide sit censendum. Ut enim membro præcedente retulimus, in Concil. Trid. sess. 6. cano. 22. scriptum legimus: *Si quis dixerit, iustificatum posse sine speciali auxilio Dei perseuerare in accepta iustitia, anathema sit.* Quibus verbis de iustificato, nullo excepto, atque adeò de quocumque supernaturaliter contrito, ac proinde diligente Deum supernaturaliter, habentemque propositum seruandi mandata & non peccandi lethali-

D. Petri dilectio absoluta, sed inefficax.

ter, definitur, nihil horum esse efficax in se, ac sufficiens ad seruanda mandata diu & per totam vitam, & vt se contineat à lethali peccato, quo solo iustitia accepta amittitur, sed efficaciam talis dilectionis ac propositi pendere à particulari quotidiano auxilio insuper impendendo, vñ cum cooperatore liberi arbitrii hominis iustificati. In posteriori namque parte eiusdem canonis definitur, iustificatum cum speciali auxilio Dei posse perseuerare in accepta iustitia, atque adeò seruare mandata, & continere se ab omni lethali peccato, idque hìce verbis: *Si quis dixerit iustificatum cum speciali auxilio Dei perseuerare non posse in accepta iustitia, anathema sit.* Possimus confirmare ad rationem contritionis, etiam supernaturalis, sufficere dilectionem Dei super omnia absolutam, nec requiri esse ita efficacem, vt eam consequatur mandatorum obseruatio: quoniam si talis efficacia esset necessaria, sequeretur eum omnem, qui post dolorem de peccatis relaberetur in lethale peccatum, non fuisse antea contritum, nec repositum in gratia: id autem asserere, quis dubitat errorem esse in fide?

Addendum est, neque etiam ad contritionem supernaturalem necessariam esse dilectionem Dei super omnia in eo sensu efficacem, propositumve non peccandi in eo sensu efficax, quòd si dum quis contriturus aut atteritur, occurrerent graues quaecumque tentationes & occasiones peccandi, persisteret is in eodem proposito, minimèque succumberet. Contrarium namque affirmat communis Theologorum sententia, rarissimèque essent, aut potiùs nulli, qui veram contritionem, aut attritionem de suis peccatis haberent, si tale propositum ad contritionem, aut attritionem esset necessarium. Ac sanè qui id affirmare vellent, angustiam nimium redderet salutis viam, adduceretque homines in desperationem, ac non leuibus scrupulis Dei Ecclesiam perturbaret. Adde, eo dato, salutare ac tutum consilium esse, imò necessarium, vt qui de peccatis dolet, statuitque deinceps non peccare, descenderet ad particulares appretiationes, proponendo sibi grauissimas tentationes, ac difficultates potiùs subeundas, quàm Deum offendendum, vt ea ratione tentaret an suum propositum efficax esset, ne si ad eum gradum efficaciae non pertingeret, putans se habere legitimum propositum, maneret in lethali peccato, poenàsque incurreret sempiternas. At verò contrarium docent, ac suadent sancti Patres, communisque Theologorum sententia, nempe satis esse propositum in genere non peccandi deinceps lethaliter, esto Deus conspiciat, si tentationes & occasiones graues peccandi ingruerent, fore, vt is qui eiusmodi propositum animo concipit, victus succumberet, atque ab illa priori institutione desisteret. Quin docent, non solum non esse necessarium, sed ne expediens quidem descendere ad eiusmodi appretiationes, idque recepta Ecclesiae praxis obseruat. Imò D. Bonauentura in 4. dist. 1. & art. 2. quaestione 1. ait, periculosum esse, & stultitiam (verbum est sancti illius Doctoris) vel sibi, vel alteri proponere eiusmodi appretiationes, quoniam est grauem tentationem sibi, aut alteri obuiere.

Illud præterea addendum est, ad contritionem, aut attritionem, etiam supernaturalem, sufficere tale propositum non peccandi deinceps lethaliter, quod licet ex parte proponentis absolutum sit, egrediaturque proinde limites solius uelleitatis, nihilominus innitatur particulari quotidiano auxilio à Deo in posterum conferendo ad id, quod propo-

nitur opere exequendum, atque adeò quòd conditionale sit per comparationem ad eiusmodi auxilium. Tale propositum his verbis exprimi consuevit, Deo adiuuante statuo me in posterum nò peccaturum lethaliter, hoc est, si Deus ad id opere implendum me adiuuerit: aut certus de ipsius adiutorio, nec meis solis viribus innixus, id statuo. Cum enim fidei dogma sit, sine particulari quotidiano Dei auxilio id nos implere non posse, certè ad humilitatem & prudentiam, imò & ad debitum honorem Deo exhibendum spectat, vt qui de peccatis dolet, & statuit deinceps non peccare, id auxilio & protectione diuina fretus constituat, non verò suis viribus, industriaque confidens.

Illud extremo loco subiiciendum est, Quamuis, qui modo proximè explicato Dei auxilio innixus statuit abstinere deinceps à lethaliibus peccatis, fragilem admodum ac infirmum se sentiret, meritòque timeret, ac suspicaretur se relapsurum in peccata, idèmq; confessarius suspicaretur: modò tamen occasiones proximas non haberet, statueretque pro sua fragilitate curaturum ne relaberetur: denegandam ei non esse Sacramentalem absolutionem, vt praxis Ecclesiae habet, & Doctores affirmant, ac proinde propositum illud est fatis ad contritionem, aut attritionem, etiam supernaturalem, quae saltem cum Sacramento ad iustificationem sufficiat. Quòd fit, vt propositum non peccandi lethaliter ad contritionem & attritionem, etiam supernaturalem, sufficiens, non necessariò esse debeat tam efficax, eaque ratione tam difficile, vt quoad solam actus substantiam viribus arbitrii naturalibus eliciatur, quàm difficile, & quàm efficax esse debere aliquibus sese offert.

His ita constitutis confirmare possumus communem Scholasticorum sententiã membro primo propositam. In primis quoniam, in absentia saltem obiectorum atque occasionum peccandi, sanè non est multum difficile, quin tanquam facile sese offert, elicere quoad solam actus substantiam tale absolutum propositum non peccandi deinceps lethaliter, quale ad contritionem & attritionem ostensum est sufficere: quiniis namque in seipso experietur, si fidei lumine ante mentis oculos proponat, sibi que persuadeat, excludendum se esse à sempiterna beatitudine, innumerisque aliis malis circumuentum vndique, sempiterno igne esse cruciandum, nisi statuat non peccare deinceps lethaliter, in facultate sui arbitrii cum solo concursu Dei generali esse elicere in genere absolutum propositum non peccandi vltèrius lethaliter, vt tantum malum effugiat. Est namque cuique naturale, propositis duabus molestiis subeundis, saltem in vtriusque absentia, eligere potiùs minorem, eamque statuere potiùs subire, vt maiorem euitet. Quòd fit, vt saltè, qui fidei lumine fuerit illustratus, cum solo concursu Dei generali elicere quoad solam actus substantiam possit propositum, de quo disputamus.

Secundò, Quoniã propositum eiusmodi est extra totam latitudinem ordinis gratiae, nihil proinde conduens ad finem supernaturalem, èstque vnicus actus in se merè naturalis, propriùsque libero arbitrio: quare lumen ipsum naturale intellectus, moralisque ac naturalis philosophia docet, denegari non debere viribus naturalibus humani arbitrii. Deo cooperante solum tanquam causa vniuersali per generalem solum còcursum eo pacto, quo cum reliquis causis secundis cooperatur. Ac sanè ei, qui id negat, probare incumbit contrarium, quod non priùs erit admittendum, quàm legitimis fuerit rationibus

comprobatum. Nec apparet, quod emolumentum ex eo sequatur quòd naturales vires humani arbitrij vsque ad eò extenuentur, vt hic & similes actus naturales ac simplices, ab eo fieri posse negentur absque speciali auxilio Dei.

Tertio, quoniam non minus difficile est assentiri mysterio gloriosissima Trinitatis, Incarnationis, Eucharistia, & cæteris reularis, quæ lumen naturale transcendunt, quàm in absentia obiectorum & occasionum omnium statuere, continere se ab omni lethali peccato: sed illud primò potest homo quoad actus substantiam absque speciali auxilio, non quidem assensu Christiano sed merè naturali, vt disputatione septima ostensum est: ergo eo præsertim intuitu, vt pœnas æternas euadat, sempiternamque consequatur felicitatem, & Deo, cui tot rationibus est deuinctus, obsequatur, poterit hoc secundum, quod rationi luminique naturali est ad eò consentaneum.

Quartò, Experientia compertum est, saepe aliquos accedere ad confessionem cum voluntate perseverandi in vno aliquo peccato, siue illud sit concubinatus, siue odium, propositumve vindictæ, siue voluntas non restituendi alienum, aut quoduis aliud, at tamen cum proposito vitandi simul cætera omnia lethalia peccata: sed nemo dixerit, propositum vitandi cætera peccata, præter illud vnum, esse elicium ex auxilio particulari Dei: quandoquidem non est integrum propositum abstinendi à lethali, adiunctumque habet propositum perseverandi in vno: cum ergo abstinere ab illo vno peccato, si cum deuotione cæterorum omnium coniungatur, non multum addat difficultatis, præsertim quia si illud vnum sit, verbi gratia, voluntas vindictæ, aut retinendi alienum, vel quoduis aliud, antequàm in illud homo laboretur, nullam eiusmodi difficultatem in proposito declinando omnia in genere pateretur: consequens profectò est vt si quis viribus naturalibus stare possit abstinere à reliquis, præter vnum, possit etiam statuere eadem ferè facilitate ab omnibus in genere in posterum abstinere.

Sanè negari non potest, quæ hoc membro & præcedente, atque etiam primo dicta sunt, hanc Scholasticorum sententiam vtrumque probabilem reddere. Vtrum autem contraria, quæ hodie in Scholis apud varias orbis prouincias communis affertur, sit nihilominus potius amplectenda, & ex quo capite factis priùs necessariis ad id fundamentis, dicetur commodius inferri, cum examinabitur, an in humano arbitrio cum solo concursu generali, sint sufficiens vires naturales ad quamcumque grauem tentationem, ac difficultatem in quocumque temporis momento superandam. Interim videamus quonam pacto exposita Scholasticorum sententia defendi possit.

MEMBRUM V.

Diluantur obiecta aduersus communem Scholasticorum sententiam.

Satisfit fundamento cõtraria opinionis.

QUOD attinet ad fundamentum, quo contraria sententia nititur, satis ostensum est ad contritionem & attritionem, etiam supernaturalem, sufficere propositum absolutum in genere non peccandi lethali, neque requiri vt

fit efficax, coniunctamque proinde habeat obferuationem mandatorum, ad quam indiget homo natura lapsæ quotidiano particulari Dei auxilio.

Quod ad Sotum attinet, certissimum est illum de numero eorum esse, qui explicatam Scholasticorum sententiam sequuntur, vt apertissime constat ex 2. de natura & gratia, & 4. sententiarum locis citatis. Primò verò de natura & gratia hoc solum illis verbis citatis intendit: Hominem in statu naturæ lapsæ cum solo concursu generali Dei non posse habere actum, quo statuat diligere Deum super omnia seruando omnia mandata, ad hunc sententiam verum ac legitimum, quòd re ipsa postea manifestum erit: hoc autem nihil ad rem de qua modò disputamus: cum ostensum sit, ad veram contritionem non esse necesse eiusmodi propositum, quo opere postea impleatur, quod proponitur: id enim esset error in fide. Præterea, quæ Sotus eo loco docet, lima indigent. Etenim homo nature integræ, quem admodum sola iustitia originali, & viribus naturalibus liberi arbitrij, atque concursu Dei generali, sine alio dono aut auxilio supernaturali, seruare diu poterat omnia præcepta naturalia: in vnico actu poterat apud se constituere ea seruare, idque postea opere implere: at cum hæc omnia non transcenderent limites operum merè naturalium, quæ fini dumtaxat naturali commensurantur, dispositiones non erant ad gratiam, vt in calce disputationis terciæ, & disputatione quarta & sexta ostensum est, nisi ex peculiari impulsu Spiritus sancti fierent, eueherenturque ad supernaturale quoddam esse fini supernaturali aliquo modo commensuratum. Neque Adamo ex propriis dispositionibus collata est gratia gratum faciens, sed simul cum natura fuit ei infusa, vt supra dictum est. Quare esto homo, post naturam lapsam & contractum peccatum, vires naturales haberet, quibus posset in longissimum quocumque tempus seruare omnia mandata, & ob eam causam in vnico actu posset id statuere, vt viribus suis posset id postea implere, actus tamen ille non esset satis, vt liberaretur vel à solo originali peccato, nisi impulsu Spiritus sancti esset adiutus & euectus ad esse supernaturale. At si homo nature lapsæ, vel dum peruenit ad vsum rationis statuat deservire Deo, seruareque omnia eius mandata fretus diuino auxilio, vel postquam in peccatum lethale proprio actu incidit, de eo doleat, similiter statuatur in posterum Deo in omnibus obedire, talisque actus impulsu Spiritus sancti euectur ad esse supernaturale, esto tunc neque vires proprias habeat, neque eas recipiat ad præstandum postea, quod tunc proponit, verè dicitur diligere Deum super omnia supernaturaliter, siue ex impulsu motione Spiritus sancti, & est vltimò dispositus ad gratiam, eamque consequitur. Quare discrimen illud inter hominem nature integræ, & hominem nature lapsæ, quod à dono iustitiæ originali præcisè spectata ab omni alio dono proueniebat, nihil ad rem præsentem facit, hoc est, vt homo, quantum satis est, vel in statu nature integræ, vel in statu nature lapsæ disponatur ad gratiam, quod Sotus non satis eo loco animadvertit. Acque

haud scio an satis penetraverit, distinctum esse supernaturale auxilium, quo homo nature lapsæ indiget, vt eliciat absolutam supernaturalem dilectionem Dei super omnia, qua reponatur in gratia, à quotidiano particulari auxilio, quo postea indiget,

indiget, ut eam observationem mandatorum efficacem reddat.

Quod ad Bartholomaeum Medinam attinet, ostendit illi sententiam non esse veritati contentaneam.

Concil. Tridentini expenditur.

Ut verò ad Concilium Tridentinum veniamus, si argumentum illud efficax esset, eodem sanè modo colligere possent, liberum nostrum arbitrium, etiam supposita fide supernaturali, sperare non posse ex suis naturalibus veniam à Deo, quoad substantiam actus. Quandoquidem Concilium attritioni, quam dixit esse donum Dei & Spiritus sancti impulsam, utramque conditionem adiunxit, nempe, quòd voluntatem peccandi excluderet, & quòd esset cum spe veniae. Imò cum eo loco sermo sit de homine fidei, quem Concilium ponit habere habitum fidei & spei supernaturalem, atque in eo, ad actum sperandi veniam, concurrat habitus spei, profectò si ratione alicuius illarum duarum conditionum censendum esset Concilium intendisse definire, attritionem esse donum Dei, potius censendum esset id voluisse definire ratione spei veniae, quam ratione voluntatis, ac propositi non peccandi. At quamvis praesente habitu spei semper liberum arbitrium, dum à Deo veniam sperat, eliciat, propter concursum habitus, actum supernaturalem: nemo tamen dixerit in libero arbitrio, maxime praesistente fide, non esse vires cum concursu generali Dei ad sperandum, quoad substantiam actus, veniam, aut etiam vitam aeternam à Deo: cum contrarium doceat communis Theologorum sententia, neque, praesistente fide, difficilius sit sperare à Deo, quam ante fidem comparatam assentiri rebus à Deo reuelatis. Eodem ergo modo, quamvis concederetur propositum non peccandi, quod habere debet adiunctum ea attritio, quae accedente Sacramento Pœnitentiae ad iustificationem sufficit, debere esse supernaturale, cur negandum esset, in libero arbitrio facultatem inesse ad eliciendum quoad substantiam actus propositum merè naturale illi priori simile, quod ad iustificationem non esset satis, ut de actu fidei, & spei, Doctores communiter concedunt.

Ut verò ad punctum difficultatis accedamus, cum nulla unquam fuerit controversia, aut Doctores Catholicos cum haereticis, aut inter ipsosmet Doctores Catholicos, utrum peccator quoad substantiam actus elicere valeat ex suis viribus naturalibus propositum, de quo loquimur, communisque sententia Doctorum Scholasticorum sit, illud è peccatore posse elici, neque Scripturae testimonium, aut Concilium ullum, ante Tridentinum, sit unde oppositum colligatur, quis sibi persuadeat, Ecclesiam, quae solum consuevit definire necessaria & controversa, quaeque nihil remerè sine fundamentis, firmis rationibus, praeviaque discussione definit (ut prope cui Spiritus sanctus assistit ad declarandum ea quae ad fidem spectant, non verò ut per eam reuelet, quae antea neque secundum se, neque per aliqua priora principia fuerant reuelata) quis, inquam, sibi persuadeat, Ecclesiam in eo capite Concilij Tridentini intendisse definire, attritionem, quae ad iustificationem cum Sacramento penitentiae sufficit, ex ea parte esse donum Dei & impulsam Spiritus sancti, quòd propositum non peccandi, neque quoad substantiam actus, esse possit sine speciali auxilio Dei, intendisseque condemnare complurium Scholasticorum sententiam? Profectò quando aliud argumentum non esset, hoc unum deberet esse satis, ut sibi persuaderent, Ecclesiam

A nihil tale intendisse eo loco definire, ridiculumque esse affirmare, post eam definitionem periculosam, errorique proximam esse praedictam opinionem Doctorum: maxime cum verba Concilij, si attentè legantur, nihil tale sonent, & cum idem Concilium Sess. 6. can. 1. & 3, satis eidem opinioni Doctorum faueat, dum innuit, esse posse bona opera, quae vel per solam vim naturae, vel etiam adiuuante simul doctrina legis fiant, sed illa sine Iesu Christi gratia non satis esse ad iustificandum. Et nos posse quidem credere, sperare, diligere, ac poenitere, quoad substantiam actus, sine speciali auxilio Dei: non tamen sicut oportet, ut iustificationis gratiam consequamur.

B Quod ergo Ecclesia in eo Concilij capite definit, hoc planè est, ut expendenti verba erit manifestum. In primis aduersus quorundam apertum errorem, qui oppositum asserbant, praescribit, qualis esse debeat attritio, ut quis cum ea ad Sacramentum Pœnitentiae accedens donum iustificationis consequatur. Nempe, docet cum ea debere esse coniunctam voluntatem non peccandi, cum spe veniae: idemque paulò ante aduersus eundem errorem exposuerat de contritione. Deinde aduersus errorem Lutheranorum definit: Tantum abesse ut attritio, quae ad gratiam in Sacramento Pœnitentiae suscipiendam disponit, ea ratione hypocritam & magis peccatorem faciat, quòd ex Dei timore oriatur, ut Lutherani asseuerabant, ut potius donum Dei sit & Spiritus sancti impulsus, non quidem iam per gratiam gratum facientem inhabitantis, sed mouentis, &c. Quod confirmat Concilium, quoniam eodem timore, Deo autore, concussi Niniuite ad praedicationem Ionae plenam terroribus poenitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Unde infert vltimus Concilium, falsò Lutheranos Scripturis Catholicis imponere, quasi tradiderint per Sacramentum poenitentiae absque bono motu suscipientium gratiam à Deo confertam: quandoquidem attritio, non malus, sed bonus motus peccatoris sit ac Spiritus sancti donum. Ex eo ergo capite definit Concilium, eam attritionem quae cum Sacramento Pœnitentiae sufficit ad iustificationem esse donum Dei, quòd oriatur ex dono timoris Dei ab Spiritu sancto peculiari influxu & auxilio immisso: non verò quòd propositum amplius non peccandi esse non possit, etiam quoad substantiam actus, sine speciali auxilio Dei.

Attritio, quam cum Sacramento satis est ad iustificationem bonum est actus & Dei donum.

D Post hanc ergo definitionem, non securius tantum, sed omnino affirmandum iudico, nullum adultum vel extra Sacramentum, vel in Sacramento iustificari, nisi praevio bono motu liberi arbitrij eluato ad supernaturale esse per gratiam praevientem, auxiliumque Dei particulare, quasi Deus de lege ordinaria statuerit, neque extra Sacramentum, neque in Sacramento quemquam adultum iustificare, nisi praevio motu liberi arbitrij, qui supernaturalis sit, atque ad gratiam, & finem supernaturalem aliquo modo habeat proportionem. Quare sicut ad veram contritionem, praeter motum fidei & spei supernaturalem, necessaria est gratia praeveniens, hoc est, immisso affectus amoris supernaturalis, qua liberum arbitrium ad dolendum de peccatis, ex amore Dei supernaturali excitatur: ita etiam ad attritionem, quae accedente Sacramento sit satis, ad iustificationem, praeter motum fidei & spei supernaturalis, necessaria est gratia praeveniens, hoc est, immisso affectus timoris Dei, servilis intuitu poenarum, qui Spiritus sancti sit donum & quo liberum arbitrium excitetur atque adiuvetur ad dolendum

Attritio eadem enota esse debet ad esse supernaturale, saltem per remotionem Dei supernaturalium.

Gratia praeveniens ad contritionem qua.

Gratia praeveniens ad attritionem qua.

lendum de peccatis ex timore supernaturali. Quod fit, vt verum sit vniuersim dictum illud Fulgentij de fide ad Petrum capite 33. tertio tomo operum Augustini: *Firmissimè tenet & nullatenus dubita, neminem hic posse hominum penitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit.* Huius nostrae sententiae videtur esse Canus in relectione de Penitentia parte 3. folio 34. qui ad attritionem ex timore seruili (qui donum Dei est) ait necessarium esse auxilium supernaturale. Concilium ergo de ea attritione loquens, qui cum Sacramento viam ad iustificationem parat, meritò dixit esse donum Dei ex impulsu Spiritus sancti, non tamen proinde negauit, liberum nostrum arbitrium, maxime praexistente fide, & spe supernaturali, posse ex suis viribus naturalibus elicere, quoad substantiam, similem quendam actum, qui neque cum Sacramento ad iustificationem sit satis, vt explicata Doctorum sententia posse elici affirmat. Quoniam verò facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam: Christusque nobis promeruit auxilia, non solum quae, conantibus nobis ex nostris naturalibus efficere quod in nobis est, praestò essent, ac praeuirent, vt sic illo eodem conatu eliceremus dispositionem supernaturalem ad gratiam, sed etiam quibus saepe excitaremur omnino: inde est, quòd quoties quis paratus fuerit ad conandum ex timore, efficiendumque totum quod potest circa detestanda peccata commissa & cauenda in posterum omnia lethalia, praueuiatur à Deo affectu, donoque timoris supernaturalis, & eliciat attritionem supernaturalem, qualis cum Sacramento est necessaria, vt peccata deleantur.

Timoris affectus antecedere solet contritionem.

Illud tamen est hoc loco animaduertendum, saepe liberum nostrum arbitrium, excitatum ad dolendum de peccatis dono timoris seruili ob intuitum poenarum, solere conicere simul mentis oculum in Dei bonitatem & beneficia, quae ab eo accepit, recipereque affectum supernaturalem amoris Dei, quo simul de eisdem peccatis dolet propter Deum, comparatque contritionem, per quam, etiam sine Sacramento, peccata remittuntur. Qua ratione, vt docent Theologi, inuitque Concilium Tridentinum. Sess. 6. cap. 6. motus timoris antecedere solet contritionem atque iustificationem impij, esseque solet velut seta, quae, vt Augustinus tractatu 9. in primam canon. Ioan. ait: *introducitur filium caritatis, quia anima Deo vnitur ac copulatur.* Quod Niniuitis euenisse videtur, qui non videntur perstitisse in dolore de peccatis ex solo timore Dei seruili, sed in dolorem ex amore, atque in veram contritionem transiisse. Plurimi namque eorum iustitiam videntur consecuti, vt Scriptura satis innuit, quam cum sola attritione consequi tunc minimè potuerunt, eò quòd Sacramentis caruerint.

Soti de attritione opinio examinatur.

Quaeret aliquis, vtum post definitionem hanc Concilij Tridentini condemnanda sit erroris opinio Soti 2. de natura & gratia ad finem ca. 3. & in 4. dist. 14. quaest. 1. art. 1. & quaest. 2. artic. 5. qua affirmat, attritionem ex solis viribus naturalibus elicitam esse satis ad iustificationem, si Sacramentum accedat: motus ea ratione, quòd concursus supernaturalis Sacramenti suppleat concursum supernaturalem quo Deus euehere solet dolorem nostrum ad esse supernaturale contritionis: eaque de causa sicut contritio, quae ad gratiam est satis, est supernaturalis: ita attritio ex solis naturalibus elicita vnà cum Sacramento efficiet dispositionem supernaturalem, quae contritioni aequipolleat. Idem quaeri potest de opinione Cani de Penitentia part. 5. fol. supra citato,

A vbi idem affirmat de attritione ex amore naturali Dei profecta, tamen non sine formidine partis opposita.

Ego licet sententiam horum Doctorum non satis tutam post eam definitionem esse credam, ante maiorem tamen Ecclesiae declarationem non eam auderem errorem appellare. Quoniam cum de peccatore fideli loquantur, qui fidem & spem supernaturales habet, quas ad attritionem, de qua loquuntur, concurrere vt notum relinquunt, non negabunt attritionem illam propter concursum fidei & spei esse donum Dei & quidpiam supernaturale: neque item negabunt, attritionem ex timore seruili saepe à Deo excitari & adiuuari peculiari concursu, atque ita saepe hac etiam ratione esse donum Dei: quae satis esse instituto ac verbis Concilij dicere poterunt. Adde, bona moralia, qualis est ea attritio, cum à Deo intenduntur & adiuuentur, dona Dei atque Spiritus sancti posse appellari. Haec non ita à medicata esse accipiantur, quasi vlla ratione probandam censeam opinionem Soti: quam non solum falsam, sed etiam parum in fide tutam, praesertim post hanc Concilij Tridentini definitionem, esse arbitror: sed eo tantum animo, quòd ante expressiorem Ecclesiae definitionem, nec erroris, nec acerbitatis alterius notae, quam parum tutae in fide, condemnandam esse iudicem.

DISPUTATIO XV.

Quaedam Concilia antiqua circa hactenus dicta exponuntur, libertasque arbitrij ad singulas supernaturales actiones concluditur.

DE Volenti tam antiqua Concilia aduersus Pelagianos celebrata, Araucanicum praesertim, quam Patres tempestatis illius, qui aduersus Haereticos eosdem scripsere, cum primis Augustinum, facile primo intuitu species quaedam, ac velut vmbra sese offerret, communes Scholasticorum sententias circa credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi actus quoad solam substantiam, quas à disputatione 7. retulimus atque explicauimus, ad Pelagij errores pertinere, & cum doctrina illorum Conciliorum ac Patrum pugnare. Inde verò permotus progredietur ad vires arbitrij nostri circa singulos actus illos, aliòsque similes, spectatos praecise intra limites actionum merè naturalium in se, eidemque arbitrio alioqui connaturalium, vsque adeò extenuandas, vt & cum lumine naturae, ipsaque experientia quodammodo pugnet, naturalemque proinde ac moralem Philosophiam euertat, & tam difficilem cooperationem liberam arbitrij nostri ad supernaturales actus, quibus iustificamur, reddat, vt vix, aut ne vix quidem intelligi, & cum auxiliis gratiae conciliari valeat. Hac de causa operæpretium me facturum existimaui, si vltra ea, quae disputationibus praecedentibus, praesertim 5. & 6. de hac re dicta sunt, nonnulla adderem, ex quibus plenius constaret, vmbra solum ac speciem illam esse, non verò rei veritatem: Conciliaque illa & Patres aduersus Pelagianos de actibus illis loqui, vt dispositiones sunt ad gratiam, atque salutem necessarij, ac proinde vt sunt in se supernaturales, & latitudinem ordinis gratiae ingrediuntur: non verò vt sunt merè naturales atque ad iustificationem omnino insufficientes. Id verò fiet, si quae sequuntur expendantur, atque ante mentis oculos habeantur.

Primum

Pelagij error circa actus credendi, & sperandi, &c. ut ad insufficientionem & vitam aeternam sunt necessarii.

Primum est, detestandum Pelagij errorem, ut ex iis quae disputatione prima & sexta dicta sunt constat, fuisse, solas vires naturales arbitrij nostri, absque auxilio, aut dono Dei, esse satis ad ea omnia quae ad sempiternam beatitudinem promerendam ac comparandam necessaria sunt: atque adeo posita reuelatione rerum supernaturalium nempe sanctissimae Trinitatis, Incarnationis, &c. posse hominem solis suis viribus credere, & sperare, diligere, seruare totam legem ac proinde abstinere ab omni culpa lethali & veniali, & perseverare in gratia seu amicitia Dei: ad quam ille nihil infusum & supernaturale suscipiebatur intervenire, sed positam arbitrabatur in sola Dei complacentia in eo homine, qui ex naturalibus suis viribus faceret quod in se est, & in voluntate ea de causa eidem conferendi vitam aeternam. Similiter assererat, hominem, post lethalia peccata commissa, posse solis suis viribus poenitere de illis, atque adeo ab eisdem resurgere, amicitiamque cum Deo reintegrare. Auxilia verò & dona, viribus arbitrij ad haec omnia superaddita, inferuire dicebat, non quidem, ut isthaec simpliciter fierent, sed ut melius, faciliusque fierent.

Secundum, his erroribus, tamquam Christi gratiae & nostrae redemptionis mysterio contrariis, se opposuissent Patres, praecipue verò Augustinum, ostenditque ex Scripturis sanctis, haec omnia & singula esse supra vires liberi arbitrij, neminemque posse credere, sperare, diligere, poenitere de peccatis commissis, perseverare in gratia, praeservareque se, non solum ab omni veniali, sed neque à lethali omni culpa, atque adeo nec posse vincere passionem, tentationem, ac difficultates, quas ad perseverandum sine culpa etiam lethali, necessarium est vincere, absque speciali auxilio & dono Dei: atque ad haec omnia stabilienda, contrariisque Pelagij erroribus damnandos in lucem produisse omnes Ecclesiae definitiones, de quibus in praesentia est sermo.

Tertium praefatis illis temporibus fuisse quidem in Patribus ex Scripturis sanctis lucem magnam, quousque vires arbitrij nostri ad ea se extenderent, quae sunt ad salutem necessaria, siue tamquam vitae aeternae merita, siue tamquam proxima vel remota dispositiones ad iustitiam amicitiamque cum Deo comparandam, siue etiam ad perseverandum in gratia, legemque implendam: quoniam haec sunt, quae sacrae literae docent: at verò utrum eiusmodi dispositiones rationes formales haberent supernaturales, ut ipsa habent, an solum supernaturali ope essent elicitae, in se verò essent res naturales, neque erat satis cognitum, neque fortè in controuersiam vocatum. Multò minus illis in mentem veniebat (quoniam Scripturae id non docent) an circa eiusmodi actus & dispositiones, praeter rationes formales supernaturales secundum quas dispositiones sunt proxima vel remota ad gratiam distinguendi essent actus merè naturales, qui vel simul elicerentur, vel certè seorsim: eo pacto quo Lutherani hodie actibus merè naturalibus assentiuntur, Deum esse trinum & unum, & à diuino Verbo carnem esse assumptam, quos, ut ab iis, qui de eisdem rebus à fidelibus produciuntur, fecimus appellare consueuimus actus credendi illos articulos quo ad solam actus substantiam. Doctores autem Scholastici fuere, qui suis disputationibus, longaque perscrutatione, lucem huiusmodi rebus attulerunt.

Haec ita habere, satis pro comperto habebit, qui Patres antiquos, Conciliaque antiqua euoluerit, atque Ecclesiae decursum his mille centum ante actis annis considerarit: perlectisque cuiusque saeculi

A Conciliis ac Doctoribus attenta mentis acie perspexerit modum & tempora in quibus, variis, ortis controuersis, continuis disputationibus harum rerum noticia creuerit. Ut enim ex capite *maiores cause*, de baptismo, & eius effectu constat, tempore Innocentij tertij adhuc inter Theologos erat res dubia & controuersa, an paruulis per baptismum solum remitteretur peccatum, an verò eisdem infunderentur etiam gratia & habitus virtutum theologalium: atque Innocentius tertius utramque partem refert ibi tamquam probabilem.

B Postea verò Clementina vnica de summa Trinitate & fide Catholica, Clemens 5, sacro approbante Concilio Viennensi, eam partem elegit, tamquam probabiliorem & dictis Sanctorum ac Doctorum recentiorum Theologiae magis consonam & concordem, ut verba illius Clementinae habent. Nouissimè autem in Concilio Tridentino res haec definita est sess. 5, in decreto de peccato originali, & sexta cap. 7, ac septima can. 7, de Sacramentis in genere. Quin Patres antiquos, antiquaque Concilia legenti perspicuum erit, parum admodum lucis fuisse circa ea, quae ad gratiam spectant, parumque illa fuisse disputata ante Augustinum, & ante ortam Pelagij haeresim, adeo ut Chryostomus, absque vlla sua culpa, humano more lapsus fuerit in aliquibus, ut in progressu huius operis videbimus, & Augustinus ipse, antequàm creatus fuerit Episcopus, errauerit circa fidei initium, actumve credendi, existimans esse ex nostris naturalibus ut supra dictum est.

C Quartum. Tam Pelagium, quam Doctores Catholicos aduersus illum disputantes, imò & Patres ipsos in Conciliis, locutos fuisse de actibus credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi, ut accommodati ac sufficientes sunt ad finem supernaturalem, atque ut de illis Scripturae sanctae loquuntur, quarum non est naturalem, aut moralem tradere Philosophiam, eaque quae ad finem naturalem spectant, sed quae ad sempiternam felicitatem, finemve supernaturalem sunt necessaria, ad quem mortales instruunt ac institunt. Hoc ita se habere ex eo est manifestum, quod Pelagius de actibus illis loquebatur, ut accommodati ac sufficientes sunt ad amicitiam cum Deo ineundam, sempiternamque beatitudinem promerendam, ac assequendam. Cùm verò error istius in eo esset positus, quòd existimaret ac assereret, elici posse solis arbitrij nostri viribus, ac proinde esse merè naturales: contendebat Scriptura sacra non aliud, quam quod ipse dicebat, intendisse, peruersisque expositionibus eas contorquendo, in suum errorem trahere conabatur. Contra verò Patres ex eisdem Scripturis efficaciter ostendebant, elici illos non posse absque speciali dono & auxilio Dei: atque hoc ipsum est, quod Ecclesia in Conciliis, quae aduersus Pelagianos congregata sunt, definit. Quòd sit ut contentio ex vtraque parte de eisdem fuerit actibus, quales ex Scripturis ad sempiternam beatitudinem sunt necessarii. Quòd si Pelagius falsus fuisset eiusmodi actus, eo pacto quo ad salutem sunt necessarii supernaturales esse, elicique proinde non posse absque diuina ope: & nihilominus asseruisset, viribus arbitrij produci posse alios merè naturales illis similes quoad substantiam, sed ad salutem insufficientes omnino: fortasse nec ea de causa fuisset damnatus, nec ea de re quicquam curasset Ecclesia: eò quòd id non ad fidei, sed ad Philosophiae naturalis ac moralis negotium attineret.

Quintum, cùm, ut paulò antea dictum est, mundus

nus Scripturarum sanctarum sit, ad supernaturalem finem nos instruere, atque adeo docere quae ad sempiternam beatitudinem obtinendam spectant: quando in eis traditur, opus aliquod fieri non posse absque peculiari Dei auxilio, intelligendas eas esse ut ad beatitudinem conducant, ac supernaturali fini in suo ordine & gradu accommodatum ac commensuratum sit. Quoniam verò disputat. 6. ex Scripturis ipsis id ostentum est, non est quod plura haec de re hoc loco dicamus.

Sextum, Patres, praecipue Augustinum, iuxta eundem Scripturarum loquendi modum, atque ut Theologos, qui res comparatione finis supernaturalis considerant, saepe eadem uti loquendi forma. Interdum namque Augustinus nihil reputat bonum ac virtutem, nisi coniunctam habeat caritatem, quae comparatione finis supernaturalis virtutum omnium est forma & quasi vita. Interdum nihil etiam reputat bonum, nisi ad Deum, finemve supernaturalem pertineat, & cum eo in suo ordine & gradu sit commensuratum. Atque hoc est bonum quod aliquando appellat secundum Deum, & aliquando pertinere dicit ad sanctum eius propositum. Hoc eodem modo sumit bonum dum docet, per peccatum primi parentis amissam fuisse libertatem ad bonum: quatenus, dum amissimus supernaturalia dona in primo parente toti humano generi collata, eo ipso amissimus facultatem ad hoc bonum, quod solis liberi arbitrii viribus exerceri non valet: cum tamen idem Augustinus alibi saepe doceat, solis arbitrii viribus fieri posse bona moralia, quae finem naturalem non transcendunt. Libertatem verò illam per peccatum primorum parentum amissam, docet per Christum esse instauratam. Quia verò haec etiam omnia disputatione 6. iuncta quinta praecedente, ostensa sunt, necesse non erit plura de hac re hoc loco adicere.

Assistit Spiritus sanctus ne coecilia in definitionibus erroris cooperationem solum et industriam Ecclesia exigit.

Septimum, quamvis Spiritus sanctus adfuerit semper Ecclesiae, ne in suis definitionibus erraret, omnisque proinde sint verissimae, atque inter se consentientes: negandum tamen idcirco non esse, Deum, quando aliqua sese offerunt definienda, exigere ab Ecclesia cooperationem ac investigationem eorum, quae definienda sunt, & pro qualitate hominum, qui in Conciliis conveniunt, inuestigatione & industria quae adhibetur, & pro maiori vel minori peritia ac notitia rerum, quae vno tempore, quam aliis habetur, confici definitiones magis, aut minus perspicuas, exactiusque ac plenius definiendi res vno tempore, quam aliis. Etenim Spiritus sanctus, cum suavitè omnia disponat, ita Ecclesiae, ne erraret, assistit, ut illius cooperationi & industriae temporumque opportunitatibus ac circumstantiis suum locum relinquat. Neque propterea negare intendimus, ad Spiritum sanctum pertinere, illustrationibus, aliisque auxiliis supernaturalibus, adiuuare congregatos in Conciliis ad res definiendas; solereque abundantius vno tempore, quam alio, illa impertiri, iuxta suae sapientiae ac providentiae ordinem ac dispositionem, prout Ecclesiae plus vno tempore, quam alio, ad ea suscipienda seipsum disponit, atque iuxta suum beneplacitum, qui dona sua, ut vult distribuit. Quare Ecclesiae utrumque intelligens, simul curat, tum ut in Conciliis plurimi viri doctrina ac pietate praestantes congregentur, fiatque accurata ac diligens earum rerum discussio, quae definiendae sunt: tum etiam orationibus, ieiuniis & aliis piis operibus à Deo lucem & alia supernaturalia auxilia ad res melius definiendas im-

petrare. Cum verò disputationibus, assidua lectione, meditatione ac investigatione rerum, augeri soleat temporum progressu earum notitia ac intelligentia, Patresque in posterioribus Conciliis inuestigatione ac definitionibus priorum adiuventur: inde oritur, ut definitiones posteriorum Conciliorum esse soleant dilucidiores, pleniores, magisque accuratae & exactae, quam priorum. Ad posteriora etiam Concilia spectat, interpretari, exactiusque ac plenius definire, quae in prioribus Conciliis minus dilucidè, & non tam plenè & exactè definita fuerunt. His de causis temporum progressu crescit in Ecclesia notitia rerum definitarum, non solum quoad numerum, sed etiam quoad perspicuitatem & exactiorem, ut in dogmate illo, an parvulus in baptismo gratia & virtutes Theologicae infundantur, & in plerisque aliis est manifestum.

Octavum, Concilia antiqua, etiam Atracianum, pro luce illorum temporum satis expressisse, se loqui de credendi, sperandi, diligendi ac penitendi actibus, ut ad salutem sunt necessarij. Etenim Atracianum capite 6. sic habet: *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, & pulsantibus nobis, misericordiam dicit conferri, non autem diuinitus ut credamus, velimus, ut haec omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem nobis conferre constituit, &c.* Ecce, de his omnibus dixit, sicut oportet, proculdubio ad salutem quo pacto de his actibus loquebantur Pelagiani, aduersus quos est illa definitio. Et cap. 7. *Si quis per nauis eorum bonum aliquod, quod ad salutem perinet vna eterna, cogitare, &c.* Ecce, quod ad salutem perinet vna eterna, dixit. Et cap. 25. *Pradicare debemus & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina praeuenierit.* Sicut oportuit, dixit, utique ad salutem.

Nonum Concilium Tridentinum omnium nouissimum, cuius erat praecedentia omnia Concilia interpretari, & in quo dilucidius, accuratius, & plenius tam aduersus Pelagianos, quam aduersus Lutheranos definita sunt omnia, quae ad gratiam, iustificationem, vitamque aeternam consequendam spectant, quam in quocumque alio, sess. 6. can. 1. ita definiuit: *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quae vel per humanam naturam, vel per legis doctrinam sunt, absque diuina per Iesum Christum gratia, posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Quibus verbis non negat, quin potius annuit, per vires naturae, legis, doctrinae fieri posse opera sine Iesu Christi gratia, legi naturae & scripturae consentanea (à Iudaeis namque hodie sunt quoad actus substantiam similia opera, eliciunturque similes actus credendi illis, qui ante aduentum Christi eliciebantur à Iudaeis, qui tunc fideles erant, veraque membra Ecclesiae) sed negat eiusmodi opera sufficere ad iustificationem absque Iesu Christi gratia. Et Canone 3. cum Patres illius Concilij non lateret vulgaris Scholasticorum opinio de actibus credendi, sperandi, diligendi ac penitendi quoad solam actus substantiam, neque Pelagianorum errores, neque antiquorum Conciliorum aduersus eos definitiones, sequentem protulerunt: *Si quis dixerit, sine praeueniente Spiritus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut & iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Sanè si vel leuissimam habuissent suspicionem complurium Schola-

Scholasticorum sententiam ad Pelagianorum errores attingere, aut cum antiquis definitionibus Ecclesiae pugnare, numquam tam liberum reliquissent eam amplecti, ne dicam argumento à contrario sensu eam veram esse significassent. Denique in toto Concilio Tridentino, in quo tam late, accuratè atque dilucidè omnia, quae ad iustificationem spectant, explicata ac definita sunt, neque vestigium reperiatur, quod cum exposita Scholasticorum sententia, vel primo aspectu, pugnare videatur: cum tamen multa sint, quae illi faueant, ac suffragentur.

Certe si quae tota hac disputatione dicta sunt, ut par est, expendantur, nescio quis in posterum dicere audeat, dum in Concilio Arauficano, aut in quouis alio antiquo definitum legitur, neminem posse credere, sperare, diligere, poenitere, petere, aut cogitare absque gratia & speciali auxilio Dei, intelligendum id esse, etiam quoad solam actus substantiam, & non potius, ut ad iustificationem, & ad salutem est necessarium: aut quis in posterum dicere audeat, plurimum Scholasticorum sententiam de numero esse errorum Pelagij.

Ex dictis praecedentibus disputationibus satis constat, libertatem esse in arbitrio nostro ad singulos supernaturales actus ad iustificationem necessarios, eosque ab illa pendere. Licet enim ad credendum, sperandum, diligendum, & poenitendum, ut ad salutem oportet, necessaria sit gratia praeueniens, & arbitrium excitans per illustrationem & affectum ad credendum, sperandum, diligendum, aut poenitendum, ut inde hi actus, quales oportet eliciantur: in potestate tamen arbitrij est, Deo ita excitanti parere, aut non parere, assensum fidei (cooperante & coinfluente simul eodem auxilio gratiae, ut in progressu videbimus) imperando, in spem seculi erigendo, & de peccatis dolendo, aut ab his actibus abstinendo, vel etiam prorupendo in actus his omnino repugnantes ac contrarios. Vnde in Concilio Tridentino sess. 6. can. 4. sic definitum est: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti quoad obtinendum iustificationis gratiam se disponat ac preparat, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanimè quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit.* Lege etiam cap. 5. & 14. & canonem 5. & 7. eiusdem sessionis. Idem aperte sonant, tum inuitationes omnes ad fidem & ad poenitentiam peccatoribus propositae in Scriptura, tum increpationes & obiurgationes, quod accedere noluerint, de quarum numero sunt, quae sequuntur. Zachar. 1. *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.* Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro.* Ezechielis 18. *Facite vobis cor nouum & spiritum nouum, quare moriemini?* Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos.* Proverb. 1. *Quia vocatus, & renuistis extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, despectistis omne consilium meum, ego quoque in interitum vestro ridebo, & pleraque alia.*

Esse similiter in nostro arbitrio, post iustificationis donum comparatum, libertatem ad exercendum, mediantibus habitibus supernaturalibus iam susceptis, aliisque auxiliis diuinis, meritoria opera augmenti gratiae & gloriae, idè quae arbitrium liberè in ea perseverare, aut ab ea per lethale peccatum decidere, ex se, & ex dictis est satis manifestum, patebitque magis in sequentibus. Satis etiam aperte definitur in Concilio Tridentino sess. 6. à cap. 10. vsque ad finem, multisque Scripturae testimoniis

Molina in D. Thom.

A ibidem confirmatur, nec non can. 5. 6. 20. 21. 23. 26. & 32. eiusdem sessionis.

DISPUTATIO XVI.

De viribus liberi arbitrij, ad implendam legem vniuersam etiam, sub veniali culpa obligantem.

Disputatione quinta diximus de viribus arbitrij nostri in statu naturae corruptae ad singulos actus morales, tam naturales, quam supernaturales eliciendo. Si quid verò aliud deest, disputatione 19. dicetur commodius.

Explicanda nunc sunt vires eiusdem, tum ad vniuersam legem, tum ad partes illius implendas. Cum autem disputat. 3. ostensum sit, pares easdemque esse arbitrij vires, siue spectetur in statu naturae corruptae, seclusis auxiliis ac donis, siue in puris naturalibus, necesse non erit mittere sermonem de eo in puris naturalibus, quoniam quae dicuntur de statu naturae corruptae, secluso, quocumque particulari auxilio, similiter intelligenda sunt de statu hominis in puris naturalibus considerari. Ut autem ab iis, quae ampliora ac difficiliora sunt, ut fiant, ordiamur, primo loco dicendum est de viribus illius ad vniuersam legem, etiam sub culpa veniali obligantem.

De qua re sit prima conclusio. Homo in statu naturae corruptae, etiam si in gratia gratiarum faciente sit constitutus, imò etiam si adiuuetur iis auxiliis quibus sanctissimi ac perfectissimi quique viri à Deo adiuuari consueuerunt, non ita seruare potest totam legem, ut peccata omnia, etiam venialia euitet, nisi id singulari priuilegio sit ei concessum, ut Beata Virgini diuino munere collatum esse, tenet Ecclesia. Conclusio ad fidem spectat. Contrariumque fuit error Pelagianorum allentium, hominem per solas vires arbitrij posse vitam transigere sine omni profus peccato.

Colligitur verò ex illo primae Ioa. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Ecclesiasticus c. 7. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* 3. Regum 8. *Non est homo qui non peccet.* Ad Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in lege peccati.* Ecce, Ioan. & Paulus consentunt se incidere in venialia peccata, cum tamè maximis, praclarissimisque auxiliis à Deo iuuarentur. Multa alia loca in confirmationem huius conclusionis accumulunt Hieronymus in epist. ad Ctesiphontem, & 1. libro dialogorum aduersus Pelagianos, & Aug. in libro de perfectione iustitiae.

Eadem conclusio definita est in Concilio Mileuitano potissimum cap. 6. 7. & 8. ubi varia testimonia Scripturae in eiusdem rei probationem adducuntur. Eadem definitiones habentur in Concilio Africano cap. 8. 1. 3. 2. & 83. Definita etiam est ab Innocentio 1. in epistola ad Concilium Carthaginense, quae est 25. epistolarum Innocentij, & in epistola ad Concilium Mileuitanum, quae est 16. à quo Concilium Mileuitanum approbatur. A Caestino primo epist. 1. ad episcopos Galliae, à quo eadem definitiones tamquam à Sede Apostolica approbatæ referuntur, & adduntur multa alia, quibus eadem conclusio definitur. Definita denique est in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. & can. 23. cuius haec sunt verba: *Si quis dixerit hominem iustificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Ratio verò eiusmodi

R R R defini

Prima conclusio. Venialia omnia peccata nullus sine singulari priuilegio, quale Des mari fuit concessu, vitare potest.

Libertas est in arbitrio nostro ad singulos supernaturales actus ad iustificationem necessarios, & ab ea tenentur.

definitionis reddetur disputatione sequenti.

2. conclusio. Peccata singularia venialia vitare possumus.

Secunda conclusio. Potest nihilominus liberum arbitrium in statu naturæ corruptæ vitare singula venialia peccata. Hæc est communis omnium, facileque probatur. Quoniam si singula vitare non poterit, sanè in illa incidendo, non peccaret, quippe cum peccato aded innatum sit esse voluntarium, possitque proinde vitari, ut si voluntarium non sit, continuo non sit peccatum: testimonia autem Scripturæ citata, & definitiones Ecclesiæ de veris peccatis & culpis loquuntur, quæ peccatores, poenæque dignos constituunt. Quod sit, ut cum libertate ad singula vitanda coniunctum esse possit non posse diu vitare omnia. Quomodo autem hæc duo mutuo consentiant disputat. 20. explicabitur.

DISPUTATIO XVII.

De viribus liberi arbitrii ad implendam legem totam, quæ sub lethali culpa obligat, nec non partes uniuersæ legis.

Prima conclusio.

Cum quotidiano particulari auxilio constitutus in gratia vitare in totam vitam potest peccata omnia venialia.

VT ad legem sub culpa lethali obligantem, nec non ad partes uniuersæ legis deueniamus, sit prima conclusio. Homo in statu naturæ corruptæ, si in gratia gratum faciente sit constitutus, cum quotidiano particulari auxilio, quod Deus conferre præstet, potest diu, imò per totam vitam, abstinere ab omni lethali culpa, atque aded legem totam seruare, quæ sub ea culpa obligat. Conclusio hæc salua fide Catholica negari non potest: definita namque est in Concilio Trid. sess. 6. cap. 1. r. hisce verbis: Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vri debet, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuvat ut possis. Cuius mandata grauiora non sunt, cuius iugum suauis est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, seruant sermones eius, quod utique cum diuino Concilio præstare possunt. Et infra: Deus sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Hæc Tridentina synodus. Quod verò sermo sit de præceptis obligantibus sub culpa lethali, patet apertissime ex eodem capite, vbi definitur, Neminem posse vitare diu peccata omnia venialia, neque propter illa desinere esse iustum. Et cap. 13. de dono perseverantiæ in gratia gratum faciente dicitur, aliunde haberi non posse, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere. Atque in auxilio Dei firmissimam omnes spem collocare ac reponere debere. Cuius rei hæc redditur ratio. Deus enim, nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere. Et cap. 16. de iustificatis dicitur: Sicut acceptam gratiam perpetuo conseruauerint, siue amissam recuperauerint, & can. 18. Si quis dixerit, Dei præcepta homini, etiam iustificato & sub gratia constituto, esse ad obseruandum impossibilia, anathema sit. Et can. 21. Si quis dixerit, iustificatum perseverare non posse in accepta iustitia cum speciali auxilio Dei, anathema sit.

Peccata venialia non impediunt quominus qui illa committit iustus sit.

Perseuerantia in gratia Dei donum est.

Eadem conclusio colligitur ex Concilio Mileuitano c. 3. 4. & 5. & Africano c. 78. 79. & 80. ex definitionibus Innocentij & Celestini disputatione præcedente citatis, & ex Concilio Arausicano c. 25. vbi ita habetur, Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati (Christo auxiliante & cooperante) qua ad salutem pertinent, possint (si fideliter laborare voluerint) adimplere. Vnde Hieronymus in expositione Symboli ad

A Damascum, Execratur ait, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid à Deo præceptum esse, & mandata Dei, non à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari. Et Augustinus sermo. 61. de tempore ait, Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est, neque damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, quia pius est.

Ratio verò quare, licet iusti, etiam cum præclaris quibusque auxiliis quæ maioribus Sanctis à Deo misericorditer impenduntur, vitare non possint peccata omnia venialia per longum tempus, abstinere tamen possint ab omni peccato lethali, etiam per totum vitæ cursum cum ordinario auxilio particulari, quod Deus præstet est conferre quibusque iustis, ea est. Quòd occasiones peccatorum venialium frequentissimæ sunt, possuntque venialia peccata ex surreptione absque plena deliberatione committunt, mens verò non potest esse in tam exacta & continua vigilia aduersus tam frequentes & multiplices occasiones, ut in singulis momentis magni alicuius temporis totum efficiat, quod potest ut eiusmodi omnia peccata euitet: præsertim cum mortales à tanto labore suscipiendo torpescant, eò quòd intelligant, per eiusmodi peccata Dei gratiam non amitti, neque incurri aeternum interitum. Quòd verò sanctior quisque est, eò plus inuigilat, maioribusque auxiliis iuuatur, pluraque proinde peccata venialia deuitat. At cum occasio venialium peccatorum, neque tot, neque tam frequentes sint, in illis que superandis agatur de amicitia Dei amittenda, incurrendaque maiora miseria, plus homines inuigilare solent, exteriorumque laborem assumere, ne succumbant, minorique auxilio (quale est quòd iustis omnibus Deus præstet est impendere) possunt omnes eas ad longum etiam tempus superare. Id quod confirmat exhortatio illa Ecclesiasti. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis. Atque illud 2. Petri 1. Satagite ut per bona opera certam vestram uocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando. His accedit, quia quò quisque magis strenuè à principio pugnat, eò robustior euadit, maioribusque auxiliis à Deo adiuuari solet, ut melius deinceps occasiones peccatorum possit superare. Equissimum autem fuit ita per Christum libero arbitrio subueniri, ut licet vitæ naturæ corruptæ in eo sentiret, quòd peccata omnia venialia diu non posset superare, vires nihilominus à Deo acciperet, quibus per totum vitæ cursum posset, si vellet, ea omnia vincere, quæ diuinæ amicitia, propriaque salutis essent contraria, cuiusmodi sunt lethalia peccata.

De eo verò homine status naturæ corruptæ, qui extra gratiam gratum facientem in forde iacet lethalis culpæ nondum per penitentiam deletæ, neque Concilia, neque testimonia citata, ut vides, loquuntur: affirmanda tamen sunt, quæ sequuntur. Primum, numquam illi denegari auxilium sufficiens, ut quoties voluerit, resurgat, & in gratia reponatur, ut disputatione 16. ostensum est. Secundum, per consequens numquam ei denegari auxilium sufficiens, ut quoties tempus occurrit seruandi supernaturalis præceptum, diligendi, ac penitendi, aut etiam credendi, & sperandi supernaturaliter (si talis homo infidelis sit) implere illud possit, si velit. Tertium, neque etiam illi denegari auxilium sufficiens ut vitare possit, si velit, quòd cumque lethale peccatum, ac proinde dum illud non vitat, peccare. Postremum, longè minores vires esse regulariter in eo ad perseverandum sine noua lethali culpa, quam sint in eo, qui in gratia gratum faciente est constitutus. Tum

Tum quia gratia ipsa & caritas habitualis ad bonum inclinatur, adiumentumque per se ipsam est, ut homo à peccatis absterneatur: tum etiam quia status lethalis culpæ indignum omnino reddit peccatorem quotidiano peculiari auxilio Dei, quin dignum eum efficiat, cui Deus auxilia gratiæ minuat, tentationesque ac occasiones peccandi permittat, eò magis, quò fuerit magis ingratus, pluraque & grauiora multiplicauerit peccata: his namque de causis indurare & obdurare solet Deus, traderetque in reprobum sensum, & in desideria cordis, vt ad Roman. 1. docet Paulus. Atque ita sequentes culpæ habere simul solent rationem culpæ & pœnæ præcedentium delictorum, propter quæ permittuntur, quin & præcedentia occasione præbere solet sequetium, vt Gregorius homil. 11. in Ezechielem egregie docet: quibus de causis rectè etiam ibidem affirmat, peccatum, quod mox cum admittitur, per penitentiam non deletur, suo pondere in aliud trahere.

Concinit præterea scriptura Threnorum enim 1. Peccatum, ait Ieremias, peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Psalm. 1. cum de viro iusto præmississet propheta, *Erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum*, quod proinde firmas radices habet, fructumque dabit in tempore suo, de iis, qui extra gratiam Dei sunt, continuo subiungit: *Non sic impij, non sic, sed tamquam puluis, quem proiciit ventus à facie terra.* Ad eò instabiles sunt, & tam facile tentationibus in peccata deiiciuntur. Vnde Petrus Apostolus cum primò Christum sine iuramento negasset, gratiamque amisisset, secundo eum cum iuramento negauit, & tertio detestari, iurare, & anathematizare cepit, quia hominem non nouisset.

Secunda conclusio. Homo in statu naturæ corruptæ, etiam si in gratia gratum faciente sit constitutus, non potest sine speciali auxilio Dei ita seruare totam legem, quæ sub lethali culpa obligat, vt diu perseverare possit sine lethali peccato. Hæc etiã conclusio salua fide Catholica negari non potest.

In primis colligitur ex illo ad Philippenes 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate.* Non solum incipere, sed etiam perficere, hoc est, in bono perseverare, ait Paulus esse à Deo, vtique per distinctum aliud auxilium à gratia gratum faciente iam accepta, alioquin non admoneret Philippenes, vt ea de causa cum metu & tremore suam operarentur salutem, & tamquam qui Eadem gratiam namque gratum facientem non auferret Deus, nisi propter lethale peccatum, auxilia verò particularia, à quibus perseverantia penderet, conferret maiora, vel minora iustis, prout cautiùs ac maiori cum animi submissione se gerunt, quamuis nulli denegeret quantum ad perseverandum sit satis. Ob eam igitur causam admonet Philippenes, vt cum metu & tremore suam salutem operentur, nihil de se præsumentes, sed humiliter ac trepido animo coram Deo ambulent, in eoque suam omnem spem collocent. Porro dum Philippenes admonet, vt cum timore & tremore suam salutem operentur, satis aperte libertatem arbitrij innuit, neque solum Deum esse, qui velle & perficere operatur in nobis, sed nos etiam pro nostra libertate ad hæc eadem cooperari, iuxta illud 1. ad Corinthios 15. *Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi, non ego (solum videlicet) sed gratia Dei mecum.* Id quod etiam satis innunt vehemens illæ exhortationes Pauli ad obedientiam, & vt omnes idem sapiant, &

Molina in D. Thom.

dicant, nihilque per inanem gloriam faciant & car. quas ante illa verba præmittit: nisi enim desipere quis velit, satis aperte conspiciet. Paulum ea omnia à Philippenes, tamquam à libero ipsorum arbitrio pendentia, efflagitare. Hæc addidi, quoniam ex illis verbis, Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, contendunt Lutherani, in nobis non esse libertatem arbitrij.

Eadem conclusio colligitur, tum ex aliis, quæ in confirmationem conclusionis sequentis citabimus, & ex testimoniis, quæ disputatione sequente exponemus, tum etiam ex illo Psalm. 126. *Nisi Dominus edificauerit domum, in vanum laborauerunt qui aedificauerunt eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam:* vbi sub illis metaphoris auxilium diuinum necessarium asseritur, tum ad ædificium spirituale construendum, tum etiam ad illud iam constructum, ab incuris inimicorum defendendum, superandisque occasiones, & tentationes peccatorum lethaliū. Vnde etiam propheta Psalm. 26. meritò ad Deum clamabat, *Adiuuor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.*

Eadem conclusio definita est in Concilio Mileuitano c. 3, 4, & 5. & Africano c. 78, 79, & 80, & ab Innocentio, & Cælestino epistolis disputatione præcedente citatis, maxime c. 6, 10, & 11. epistolæ Cælestini. Illud circa eas admonuerim, cum aduersus Pelagium & Cælestium latæ fuerint, qui affirmabant, nos per nostrum arbitrium absque dono gratiæ posse vitare omnia peccata, & ita implere posse diuina præcepta, vt vitam æternam promeremur, contrarium vtriusque aduersus illos in eis definiti, nempe, nos gratia indigere, tum vt vincamus tentationes, impleamusque præcepta, atque ita lethalia omnia peccata vitemus: tum etiam vt per impletionem ipsam præceptorum, atque victoriam tentationum vitam æternam promeremur. De ea itaque impletione, quæ vitæ æternæ meritum continere debet, definitur illis in locis, nos non solum omnia, sed etiam nihil eorum posse efficere sine gratia, iuxta illud Christi de fructibus operum, siue meritorij, sine me nihil potestis facere. Quare illis in locis non instituunt Patres definire, nos nihil præceptorum posse quoad substantiam actus implere, nullamque omnino tentationem posse superare absque auxilio & dono gratiæ, sed nihil prorsus horum absque dono gratiæ posse præstare, ita vt aliquid meriti comparatione vitæ æternæ contineat.

Eadem conclusio definita est in Concil. Trid. sess. 6. c. 13. illis verbis: *Donum perseverantiæ in gratia alii de haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere.* Et infra de pugna, quæ iustis superest cum carne, mundo, & diabolo, dicitur: *In qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia.* Multò apertius definita est can. 22. his verbis: *Si quis dixerit, iustificatū, vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel eū eo non posse, anathema sit.* Cum enim iustitia, gratiæ gratū faciens non nisi per peccatū lethale, amittatur, vtique si iustus sine speciali auxilio Dei perseverare non potest in accepta iustitia, neque etiam perseverare poterit sine peccato lethali, atque adeò sine transgressione legis, quæ sub lethali culpa obligat.

Tertia conclusio. Homo naturæ lapsæ, etiam si in gratia gratum faciente sit constitutus, absque speciali auxilio Dei, non solum non potest diu seruare totam legem, quæ sub reatu lethalis culpæ obligat, sed nec quicquid sapius seruandum occurrit, quod notabilem ad arbitrium prudentis difficultatem continet. Hæc aperte colligitur ex illo Sapientia 8. *Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi*

Rrr 2 nisi

2. conclusio. In statu naturæ corruptæ, etiam si constitutus in gratia, non potest diu seruare totam legem obligantem sub culpa lethali absque speciali auxilio Dei.

3. conclusio. Homo naturæ lapsæ absque speciali auxilio seruare non potest legem aliquam particularem. Castitas absque speciali auxilio diu seruari non potest.

nisi Deus det. Ex quo testimonio manifestum est, neque solam castitatem posse homines diu seruare absque speciali Dei auxilio, propter frequentes carnis tentationes, quibus infestissime oppugnantur, quas omnes absque speciali Dei auxilio non potest homo diu superare. Vnde Christus Math. 19. inquit, *Sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt* (per votum scilicet castitatis) *propter regnum caelorum, qui potest capere capiat*: eò quòd difficile admodum sit, strenuümque pugilem requirat, neque omnium sit hoc donum. Quamobrem Paulus 1. ad Corinth. 7. *Volo omnes homines esse sicut me ipsum, sed unusquisque proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Dico autem non nuptis & viduis, bonum esse illis, si sic permanserint, sicut & ego: quòd si non se continent, nubant melius est enim nubere, quàm vri.*

Illud tamen circa hanc, & præcedentem conclusionem animaduertendum est, eò minùs temporis spatium constituendum esse, in quo toto aliquis sine speciali auxilio Dei perseuerare non possit sine lethali peccato, quò tentationes & difficultates superandæ fuerint grauiiores & frequentiores, attentique cæteris circumstantiis, quæ vel ex parte hominis, vel ex parte ipsarum tentationũ ac difficultatum pugnam difficiliorem, vel minùs difficile reddat.

Quarta conclusio. Homo in statu naturæ corruptæ extra gratiam gratum facientem, æque totam legem naturalem, quæ sub culpa lethali obligat, neque partem, quæ notabilem continet difficultatem, potest diu seruare absque speciali auxilio Dei, atque adeò nec potest dilectione naturali efficaciter diligere Deum super omnia absque speciali ipsius auxilio. Hæc ex duabus præcedentibus est manifesta. Si namque in gratia gratum faciente constitutus non potest illa præstare absque speciali auxilio Dei, multò minùs poterit sine gratia, quæ ad legem naturalem seruandam adiuuat.

DISPUTATIO XVIII.

Nonnulla Scripturæ testimonia, quæ cum arbitrij libertate pugnare videbantur, ex dictis exponuntur.

Arbitrij libertas à Lutheri calumniis vadicatur.

EX dictis duabus disputationibus præcedentibus facilis est expositio quorundam locorum scripturæ, quæ à Lutheranis contra arbitrij libertatem obiciuntur. In primis illorum verborum Proverbio, 16. *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.* Constitutus namque in gratia potest per suum liberum arbitrium absque alio speciali auxilio gratiæ secum statuere, vel in obseruatione præceptorum diuinorum perpetuò permanere, Deumque numquã lethaliter offendere, vel castitatem seruare, aliquidve aliud difficile per longum tempus efficere, (quod sanè confirmat, quæ disputatione 14. dicta sunt) at sine quotidiano speciali auxilio, quo Deus illi assistat, variisque modis eum iuuant, præstare, ad finemque viæ quam sibi constituit peruenire, vt ex conclusionibus præcedentibus disputationibus propositis est manifestum. Vnde inquit Propheta Psal. 16. *Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea.* Et Psal. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendâs iustificationes tuas: tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis, vt pote in nullo comprehens me maiestatem tuam offendisse, multique aliis verbis eiusmodi diuinum auxilium implorat. Testimonium ergo illud Proverb. 16. non*

A euertit, sed confirmat libertatem arbitrij nostri, quam prioribus verbis satis apertè inuit: maxime eum gressus, quos Domini est per auxilium suum dirigere, non sint gressus Dei, sed nostri per liberum nostrum arbitrium ab ipso Deo adiutum.

Illud verò Hieremiæ 10. *Scio Domine quia non est hominis via eius, neque viri est vt ambulet & dirigat gressus suos.* quo Lutherus contendit arbitrij libertatem de medio esse sublatam, longè diuersam habet interpretationem. In persona enim Iudaici populi, qui gratia spoliatus in peccatis iacebat, postulat sibi propheta conuersionem ipsius, quam sine Dei auxilio constitetur fieri non posse. Vnde ait: *Scio Domine, quia non est hominis via eius* (vt scilicet solus eam aggrederetur, atque inciperet) *neque viri est vt ambulet* (solum videlicet) *& dirigat per eam gressus suos.* Deinde subiungit: *Corripe me Domine* (vt scilicet timore tuo concussus ad te conuertatur) *verum tamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.* Non ergo testimonio illo euertitur libertas arbitrij, sed solum proficitur eo loco Hieremiæ, ad conuersionem impij, & vt per viam iustitiæ incedat, necessarium esse auxilium diuinum. Quin potius eo ipso quòd via dicitur hominis, vt ambulet & dirigat gressus suos, innuitur cooperatio hominis per suum liberum arbitrium cum auxilio diuino coniunctam. Vnde Augustinus, aut quiuis alius eius operis autor, in libro scilicet paradisi, c. 10. *Ipsè nobis facit operam, non tamen omnino sine nobis, cooperatores quidem Dei sumus, sicut dicit Apostolus: Vult siquidem Deus, vt eum oremus, & vt ei adueniamus & prestolati ad opem, aperiamus sinum voluntatis nostræ, & sic consentiamus.* Et in illud Psal. 78. *Adiuua nos Deus saluator noster.* Ait Aug. *Cum adiuuari nos vult, neque ingratus est gratiæ, neque tollit liberũ arbitrium. Quis enim adiuuatur, etiam per se ipsum aliquid agit.* Et tract. 4. in epist. D Ioannis ait, *Si dicit adiutor meus esto, aliquid agit. Nam si nihil agit, quomodo ille adiuuat? Idem docet de verbis Apostoli serm. 13. de perfectione iustitiæ contra Cælestium.*

Illud aliud testimonium Proverbiorum 16. *Homini est animam preparare, & Domini gubernare linguam,* cui Lutherus etiam innititur, eandem habet cum primo testimonio explicato interpretationem. Cum enim qui verbo non offendit, hic (vt Iacobus cap. 3. ait) *perfectus sit vir, difficilimumque sit per longum tempus verbo non offendere, vt ibidem Iacobus docet, vtique non minùs auxilium peculiare Dei, imò maius requiritur ad diu vitandas offensiones omnes quæ in verbis consistunt quàm ad diu abstinendum ab omni culpa lethali: plurimos enim iustos videre licet, quos per multos annos, imò etiam per totum vitæ spatium, nullius peccati lethalis conscientia stimulat, vix tamen vnum reperies, qui verbo non offendant contritionemque proprij spiritus ex lingue immoderantia non experiatur. Sensus ergo illorum verborum est, hominis est per suum liberum arbitrium animam preparare ad moderandam linguam, secum statuendo nihil inordinatum profectè: at Domini esse ita suo auxilio eam gubernare, vt per longum tempus nihil inordinatum in sermone reperitur, quasi illud sit supra facultatem liberi arbitrij, si secundum se spectetur, vt habet tertia conclusio disputatione precedente proposita. Testimonium ergo illud multò aptius est ad libertatem arbitrij comprobendam, quàm ad eam impugnandam, vt de primo testimonio dictum est.*

* * *

DISP.

DISPUTATIO XIX.

De viribus liberi arbitrii cum solo concursu generali ad non succumbendum in quocumque temporis momento grauib. tentationibus, & ad singula alia difficilia merè naturalia superanda.

Quæ dicta sunt, non solum tribus disputationibus præcedentibus, sed etiam disputatione 5. 14. & alijs, postulant examen propositæ difficultatis: quam idcirco in hunc locum discutendam reliquimus, quia plenior illius intelligentia collatione indigebat virium liberi arbitrii in quocumque temporis momento cum viribus eiusdem ad legem vniuersam, illiusque partes temporis decursu implendas, hoc est ad perseverandum in bono naturali. Vt verò dilucidior ac planior sit disputatio, in aliquot membra erit distribuenda.

MEMBRUM I.

In quo posita sit difficultas explicatur, & prima ea de re sententia refertur.

RIBVS disputationibus præcedentibus ostensum est, non esse vires in nostro arbitrio cum solo concursu Dei generali ad vincendas tentationes & difficultates, quas, vt feruetur per longum temporis spatium, non solum tota lex naturalis, sed etiam eiusdem pars notabilem continens difficultatem necesse est vincere. Quod verò nunc disputamus est, an interim dum iudicium rationis non absorbetur, maneat nihilominus in eodem arbitrio cum solo concursu generali Dei libertas ad non consentiendum in quocumque temporis momento cuiuscumque graui tentationi, & ad superandam quamcumque magnam difficultatem, quam pro seruanda in eo solo instanti lege naturali necesse sit vincere, etiam si ea de causa mors sit toleranda, ita videlicet, vt si consentiat, peccet, eò quòd secluso quocumque alio maiori auxilio in potestate ipsius, tamen si non sine ingenti difficultate, positum sit non transgredi tunc legem: an verò maneat in eo euentu libertas, ac proinde esto sciens & prudens transgrediarur legem, non peccet, quia in potestate ipsius non est eam tunc non transgredi. Vt enim primò retract. cap. 9. Augustinus est auctor, *malum quod cauere non potest, peccatum non est, malum verò quod cauere potest, peccatum est.* Et in libro de duabus animabus cap. 12. Peccati, inquit, reum teneri *quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit summa iniquitatis & insanie est.*

In partem negantem huius difficultatis, nempe non manere libertatem in eò euentu, citare quis fortè posset Gregorium Ariminensem in primo dist. 1. q. 2. artic. 2. in responsione ad tertiam quamdam probationem contra secundam conclusionem, vt Caietanus & alij 1. 2. q. 10. art. 3. eum citant, eò quòd eo in loco hæc sint Gregorij verba: *Ad tertiam probationem dico primò, quod non omnem actum volendi voluntas elici volumur, id est, libere libertate contradictionis, quia non actum volendi, qui sequitur experientiam alicuius inensibilis lastui. Vnde non puto quod aliquis absque miraculo posset vri ab igne, & non dolere, & per consequens nolle nolitione deliberata, & tali tristitia non tristiari.* Hæc ille. Vt tamen ad eundem D. Thomæ articulum dicebamus, si res rectè expendatur, nihil cum doctrina D. Thomæ eo in loco

Molina in D. Thom.

A (quam membro sequenti referemus) pugnar. Et enim Gregorius arbitrat, tristitiam voluntatis esse actum, & lætitiā seu gaudium esse actum volitionis: cum tamen non sint nisi affectus, & motus, qui in voluntate resultant ex notitia obiecti nociui præsentis aut imminētis, vel obiecti conueniētis, quod adest aut speratur. Nomine ergo nolitionis tristitiam intelligens, ait, se credere fieri non posse sine miraculo, vt quis igne vratur, & non doleat, & per consequens nolit, odiōque prosequatur se vri, nomine eiusmodi nolitionis & odij tristitiam ipsam intelligens. Statim verò subiungit, eundem hominem manere liberum ad nolitionem deliberatam combustionis, sumpta nolitione vt ab alijs Doctōribus consuevit sumi, ac proinde posse illam elicere, & non elicere. Quamuis autem tristitia ex Augustino sit de iis, quæ nobis nolentibus accidit, vnde si libertas sit ad eliciendam & non eliciendam nolitionem combustionis, sequi videtur esse etiam libertatem ad actum tristitiæ, qui nolitionem consequitur: nihilominus vt Scotus in 3. d. 15. q. vnica, art. 1. rectè ait, vt in voluntate resultet tristitia, necessaria non est nolitio absoluta, sed satis est nolletas conditionatæ voluntas, qua is, qui tristatur, id, vnde tristatur, vellet non esse, nisi vel ad consequendam beatitudinem, vel ad quemcumque alium finem, quem sibi proponeret voluntas, esset necessarium, vt in proiciēte merces in mare est manifestum, qui cum proiectionem velit voluntate absoluta, de ea tamē tristatur, quatenus eandem nollet, si ad vitam tuendam non esset necessaria. Quin, vt tristitia in voluntate resultet, satis est apprehensio præsentis obiecti inconueniētis in se, quamuis alia ratione conueniens iudicetur, voluntasque illud per absolutam volitionem amplectatur.

B Maiori cum probabilitate citari potest huius sententiæ auctor Andreas à Vega de iustificatiōe & gratia q. 12. & sequentibus, vbi affirmat, vires liberi arbitrii in statu naturæ corruptæ cum solo concursu Dei generali neque ad difficiles tentationes superandas se extendere, neque ad præstandum quodcumque aliud opus moraliter bonum, quod difficultatem contineat. Adhibet exempla, vt si proficienda sit aliqua religio, si magna aliqua à cibo abstinentia perferenda, si copiosa elemosyna largienda, aut quid aliud simile, vel difficilius sit faciendum. Viros verò liberi arbitrii cum concursu Dei generali solum sufficientes esse ait ad superandas eas tentationes, easque actiones studiosas præstandas, quæ nullius aut perexiguæ sunt difficultatis. Quismodi, inquit, sunt, comedere, bibere, dormire, orare, facere opera seruilia, reddere vxori debitum, decenter nos induere, & similia. Vtrum autem si occurrente difficili aliqua tentatione, aut laboriosa alia obseruatione præcepti obligantis sub culpa lethali, Deus relinquet liberum arbitrium eum solo generali concursu, arbitrium consentiendi tentationi, & transgrediendi præceptum peccaret? Vega in quadam quæstione sequenti partem negantem innuere videtur, ex capite impotentia tunc adimplendum tale præceptum, esto sufficiens cognitio esset in intellectu, neque ex capite ignorantia ea transgressio excusaretur à culpa.

C In eadem sententia videtur esse apertè Bartholomæus Medina, non solum dum, loco disputation. 14. citato, affirmat, peccatorem cum solo concursu Dei generali, etiam si nulla tentatio, nullaque peccandi occasio occurrat, non posse elicere actum absolutum naturalis dilectionis Dei super omnia, propositumve absolutum non transgrediendi præcepta legis

D **E** **F**

Ad tristitiā satis est nolletas eius rei vnde quis tristatur.

legis naturalis sub culpa lethali obligantis, tamen si possit velicentiam quasdam elicere, sed multò magis prima secundæ q. 10. artic. 3. vbi doctrina, qua D. Thomas eo loco asserit, passionem, quantumcumque accrescat, interim dum iudicium rationis non absorbet, necessitate non posse voluntatem ad consensum: excipit ipse, nisi tentatio sit vehemens, liberumque arbitrium cum solo generali Dei concursu relinquatur: tunc enim necessitate illam arbitrat, & consequenter dicere tenetur non peccare, esto illi consentiat.

Ex auctoribus, quos hæcenus legi, non recordor alium, qui in hac sit sententia. Nec possum non vehementer mirari, Andream à Vega non solum asserere eam esse communem in scholis, sed etiam auctores illius citare, Magistrum, D. Thomam, Durandum, Scotum & Gabrielem: cum tamen in locis, in quibus ab eo citantur, nihil tale affirmant, apertissimumque sit D. Thomam in contraria esse sententia, vt membro sequenti erit manifestum. Durandum verò, Scotum, & Gabrielem vsque adeò in oppositam partem inclinare, vt ipsammet hæresim Pelagianam, absque vlla pro ratione illorum temporum culpa, sequi videantur, dum in secundo distinct. 28. vbi à Vega citantur, asserunt, hominem naturæ lapsæ suis viribus naturalibus absque auxilio gratiæ seruare posse præcepta omnia, continereque se non solum à singulis, sed etiam ab omnibus lethalibus peccatis ad longum tempus, quamuis difficili negotio id possit efficere.

MEMBRUM II.

Secunda de eadem re sententia refertur.

PARTEM affirmantem propositæ difficultatis, nempe orta quacumque graui tentatione aut difficultate, quæ humanam sollicitet ac inclinet voluntatem ad præcepti transgressionem, manere in homine naturæ lapsæ cum solo concursu generali Dei libertatem, interim dum rationis iudicium non absorbetur, ad non transgrediendum in quocumque temporis momento tale præceptum, ac proinde peccare si illud transgrediar, sequuntur apertè & sine vlla obscuritate, in primis D. Thomas, & cum eo Caietanus prima secundæ q. 10. artic. 2. & 3. Disputans namque D. Thomas in ea quæstione de voluntate in suis solis viribus naturalibus cum solo concursu Dei generali absque auxilio spectata, artic. 2. docet, à nullo omnino obiecto necessitari posse quoad actus exercitium, sed semper manere liberam vt eliciat, aut non eliciat actum. Loquitur verò in hac vita, siquidem de ea in suis viribus spectata est illi in eo articulo sermo. Articulo verò tertio docet, à nulla omnino passione, atque adeò nec à timore mortis imminenti posse necessitari, interim dum iudicium rationis omnino non absorbetur. Quoniam passio mouet, illicitæ voluntatem, tamquam obiectum, per notitiam intellectus, quæ de illa habetur, & de obiecto quod illam concitauit, quandoquidem nihil corporeum potest immediatè mouere voluntatem, sed solum per notitiam intellectus: at verò nullum obiectum cognitum, vt præcedente articulo ostenderit, potest in hac vita necessitare voluntatem, interim dum iudicium non ita obtenebratur perturbatione phantasia, vt omnino absorbeat, quamdiu enim in intellectu iudicium aliqua ex parte liberum manet, tandiu in voluntate sua innata libertas perseverat. Vnde ibidem in reponione ad secundum, Ali-

A quando, inquit D. Thomas, & si ratio obrubiletur à passione, remanet tamen aliquid rationis liberum, & secundum hoc potest aliquid, vel totaliter passionem repellere, vel saltem se continere ne passionem sequatur.

Et Caietanus eodem articulo 3. præter alia ait: *Circa tertij articuli doctrinam aduertere, quod inde habes, quam liberum sit, tam in delectabilibus, quam in contrariis secundum rationem, velle & nolle. Passiones enim huiusmodi, aut totaliter absorberent rationem, & sic nihil voluntatis restat, aut aliquid eius relinquunt, & sic libertatis tantumdem dimitunt. Et quamuis tunc propter dispositionem subiecti voluntas maxime inclinetur ad actum consonum appetitui sensitiuo, quia tamen libera restat miraculo non est opus ad non eliciendum eiusmodi actum, vt Gregorius de Arimino in primo sent. dist. 1. q. 2. artic. 2. putauit.* Hæcenus Caietanus. Neque credo in contraria esse sententia sectatores reliquos Diui Thomæ, si Medianam excipias.

Eandem sententiam sequitur idem D. Thomas eadem prima secundæ quæst. 109. artic. 8. & 9. dum docet, hominem in statu naturæ lapsæ suis viribus naturalibus vitare posse singula lethalia peccata, quemadmodum seruare præceptum quocumque legis naturalis in quocumque euentu ad longum tamen tempus vitare non posse peccata omnia lethalia. Quæ verba asserit & expedit Sotus 1. de natura & gratiæ cap. 22. conclusionem 4. & 5. ad probandam sententiam, quam D. Thomam sequi affirmamus.

Anselmus quoque, doctrinæ Augustini sectator magnus, in eadem absque vilo dubio est sententia, in libro de libero arbitrio cap. 6. 7. 9. & 10. Et in libro de concordia præscientiæ, prædeterminationis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 1. Quibus in locis docet, dum iudicium rationis non absorberetur, nullam passionem quantumuis vehementem, nullamque difficultatem auferre posse libertatem voluntatis ad non consentiendum, illive necessitatem inferre, eaque de causa, in quocumque temporis momento consentiat præcepti transgressioni, peccare. Adhibentque exemplum in eo, cui mors immineret, nisi consentiret mendacio, docet: impotentiam ad resistendum tentationi, quam, quo grauior est tentatio, eò maiorem in nobis experiri, non esse aliud, quam difficultatem perseverandi in rectitudine: difficultatem verò, quantumuis ea accrescat, non auferre à voluntate potestatem perseverandi in rectitudine, verum semper manere liberum, vt, si velit, non succumbat. Nescio quid apertius dici potuit, & conuenientius cum communi illo Theologorum pronuntiato, *Infra Deum clarè visum, propter obiecti infinitatem, nihil omnino necessitare posse voluntatem quoad actus exercitium.*

Præter Durandum, Scotum, & Gabrielem (quos, vt membro præcedente relatum est, negare nemo potest esse in hac sententia, maxime cum Scotus in primo dist. 1. quæst. 4. & in quarto dist. 49. q. 9. assereret, neque Deum clarè visum necessitatem asserere posse voluntati quoad actus exercitium) in eadem sententia est Sotus primo de natura & gratiæ cap. 22. conclusionem 2. quo loco affirmat: hominem naturæ lapsæ posse implere quocumque genus præcepti quoad substantiam: non tamen posse implere omnia, id est, non posse diu stare, quin decidat, nisi Deus peculiare ferat auxilium. Hæc ille. Et sub finem capitis corol. 2. & 3. ait: *Natum profus actum unum singularem esse in viro iusto, cui similis quoad substantiam actus, non possit esse in eo, qui caret gratia.* Ex antecedentibus verò & sequentibus constat, eum intelligendum esse de homine ex suis

ex suis naturalibus absque speciali Dei ope spectato. Addit deinde, talem omnino amorem Dei in se experiri hominem infidelem & haereticum quoad substantiam actus, qualem experitur Catholicus eodemque feruore & conatu mortē oppetere pro sua religione, tamen si falsa, ac Catholicum. Atque hinc colligit, neminē in hac vita sine speciali privilegio certū esse posse se esse in gratia. Et conclus. 4. & 5. cum Diuo Thoma prima secundae quaest. 109. artic. 8. & 9. affirmat, hominem in statu naturae lapsae ex suis viribus naturalibus vitare posse singula peccata lethalia, quemadmodum seruare praecipuum quodcumque in quocumque euentu: non verō posse ad longum tempus omnia seruare.

In eadem quoque sententia est Ruardus Tapper in artic. de libero arbitrio, fol. 316. vbi ait: *quaedam esse quae supra naturam superant liberi arbitrii facultatem, eo quod ordinis sui supernaturalis, cuiusmodi sunt conuersio impij, credere, sperare & diligere, ut oportet ad salutem: atque haec neque vniuersim, neque singillatim à libero arbitrio sine ope speciali Dei fieri posse. Quare si Deus quippiam horum imperaret, nec tamen suppeditaret auxilium, non peccaret homo talia praecipua non implendo: eo quod nemo peccet non praestando id, quod omnino praestare non potest. Alia verō esse, quae ex suo genere & natura non superant vires liberi arbitrii, est tamen debile atque infirmum ad ea efficienda: qualia sunt omnia illa, ad quae iure merē naturalis asstringitur: atque horum singula posse ex suis viribus praestare, eo quod nulla passio, nulla mortis formido possit voluntati nostrae inducere necessitatem, ita ut in nostra potestate non maneat velle & nolle, quamdiu non absorbetur, sed liberum manet mentis iudicium. Quare necessitas peccandi, quae ex nostra est infirmitate, est inuitabilis, quoad vniuersa quae praecipiantur, collatiuē sumpta, non verō quoad singula. Haec Ruardus.*

Eiusdem sententiae auctorem citat Ruardus Augustinum quaest. 24. super Numeros, & de spiritu & litera, cap. 31. quibus in locis eam innuit: sed longē apertius sequentibus affirmat. De praedestinatione & gratia, cap. 9. auctor illius libri ait: *Liberum quod à Deo habemus arbitrium, prono ad nequitiam lapsū fuit, & cum ad virtutis indolem, Dei auxilio deferente, nihil possit, ad genus omne peccati idoneum solum virtute substitit. Quibus verbis aperte docet, liberum arbitrium suis viribus relictum incidere posse in genus omne peccati, ita ut verē peccet consentiendo: quod auctores contrariae sententiae negat, quando grauis tentatio, aut difficultas occurrit ad praecipuum implendum. Et 12. de Ciuitate Dei: Si lex inquit, iubens ad sit, & spiritus iuuans desit, per ipsam prohibitionem desiderio crescente, atque vincente, peccati etiā reatus praeparationis accedit. Vbi crescente & vincente passione affirmat, liberum arbitrium suis solis viribus relictum in culpam veram & peccatum incidere: quod auctores contrariae sententiae negant, quando passio est grauis, & vel mediocriter difficilis. Et contra duas epistolas Pelagij, cap. 5. Peccato, inquit, *Ado liberum arbitrium de hominum natura perisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad bene autem, pieque viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis & cogitationis adiuua. Ecce, ut actio mala ad culpam, verumque peccatum homini naturae lapsae imputetur, nullum profectō auxilium Dei particulare praexigit Augustinus, sed satis arbitratu concursu generali, quo eandem elicere potest actionem, eō facilius & promptius, quō maiori passione ac tentatione ad id incitatur & sollicitatur: ut verō bene**

A pieque viuatur, atque adeo ad vitam aeternam viuatur accommodatē, gratia Dei inuigere assenerat.

Fortē quis inde sibi persuadebit Augustinum in contraria fuisse sententia, quod Hypog. lib. 5. cap. 4. auctor eius libri dicat: *Esse fatetur liberū arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quae ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certe peragere, sed tantum in operibus vitae praesentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quae de bono natura oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum bonarum, velle quicquid bonum ad praesentem pertinet vitam: quae omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imò ex ipso & per ipsam sunt, vel esse capiunt. Malis verō dico, ut est velle idolum colere, velle homicidium, &c. Ecce, inter opera bona; quae liberum arbitrium suis viribus potest, solum computatuit Augustinus (dicit aliquis) quae nullam aut penē nullam continent difficultatem.*

Hoc tamen testimonium sufficiens profectō ad id non est. In primis, quoniam tum ex proximē dictis: tum etiam ex iis, quae quinta, & sexta disputatione dicta sunt, constat, Augustinum docuisse contrarium. Deinde quoniam auctor illius libri illo eodem capite praemisit, artem discere diuersarum peccatum amississe libertatem ad bonum hisce verbis: *Per velle malum, recte perdidit posse bonum, qui per posse bonum, potuit vincere velle malum. Et infra: Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilis atque bonum perdidit, non nomen & rationem, liberi videlicet arbitrii. Et continuo subiunxit verba testimonij relati. Ut autem disputat. 6. & 15. dictum est, latiusque disputat. 22. est ostendendum, Augustinus nomine boni, ad quod amissam docet possibilitatem per peccatum, instaurari verō per Christum, non intelligit bonum morale merē naturale in se, siue facile, siue difficile id fiat, sed Scripturarū sanctorum more, atque ut Theologus, intelligit bonum supernaturale ad finem conduceps supernaturalem, atque adeo illi in suo ordine & gradu commensuratum.*

Atque hoc est bonum, quod in testimonio relato dicitur, ad Deum pertinere, doceturque idoneum non esse liberum nostrum arbitrium sine Deo ad id inchoandum, aut peragendum. Illud verō aliud bonum appellatur bonum operum vitae praesentis, hoc est, non transcendens finem hominis naturalem. Licet autem in eo testimonio exemplum adhibeatur in quibusdam operibus bonis factoribus, non proinde negatur possibilitas ad alia merē naturalia difficiliora, quin comprehenduntur illis verbis post exempla subiunctis: velle quicquid bonum ad praesentem pertinet vitam, id est, finem naturalem non transcendit. Ac sanē sicut difficiliora bona moralia, si in caritate fiant, pertinent ad Deum, si nōve supernaturalem promerendum, secus autem si fiant extra caritatem: sic faciliora bona, quae in eo testimonio commemorantur, ad Deum, si nōve supernaturalem promerendum pertinent, si similiter fiant in caritate: quare non est, quod haec potius, quàm illa, à numero bonorum, quae in eodem testimonio ad Deum pertinere dicuntur, excludantur.

Denique petam, vel nomine boni ad Deum pertinentis, de quo in eo testimonio est sermo, & ad quod docetur, amissam esse libertatem per peccatum primorum parentum, intelligitur etiam bonum morale merē naturale, vel non, sed solum supernaturale fini supernaturali commensuratum. Si deur primum, incidit in opinionem Gregorij Ar-

minentis communiter reprobata, nullum videlicet opus bonum merè merè naturale fieri posse sine speciali auxilio Dei. Præterea posterior pars testimonij, quæ docet nos absque peccato posse sine speciali auxilio Dei velle ducere uxorem, & comedere, pugnaret cum priori: quòd quidem hæc duo, quando sine peccato eliguntur, opera sunt bona moraliter virtutum castitatis coniugalis, & temperantia, ad quæ proinde esset amissa libertas, atque adeò fieri non possent sine speciali auxilio Dei. Si verò des secundum, sequitur intentum, nempe nullum bonum morale merè naturale, siue facile id sit, siue difficile, esse de numero bonorum ad quæ in eo testimonio docetur amissam esse libertatem per peccatum primorum parentum, fierique proinde non posse absque speciali auxilio Dei: sed esse de numero bonorum præsentis vitæ, hoc est, quæ finem naturalem præsentis vitæ non transcendunt, de quibus sermo est in secunda parte testimonij. His omnibus adde, certum non esse auctorem librorum Hypognofticon esse Augustinum. Quare negandum non est Augustinum eius fuisse sententiæ, quam illi tribuimus.

Eandem sententiæ innuit apertè Hieronymus sub finem libri tertij Dialogorum aduersus Pelagianos, ubi sub persona Artici dicit Critobulo, qui Pelagij personam agit: *Hoc est, quod tibi à principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum seruetur arbitrium, sed hoc pro modo, & tempore, & conditione fragilitatis humanæ: perpetuitatem autem impeccantiæ soli reservari Deo, & ei, qui verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit. Neque quia ad breue possum, coges me, ut possum iugiter. Possum iocundari, vigilare, ambulare, legere, psallere, fidere, dormire, numquid in perpetuum?* Hæc Hieronymus. Quibus apertè docet, libertatem esse nostro arbitrio in seipso spectato ad singulos peccati actus vitandos eaque ratione, dum eos non vitat, verè peccare, in culpamve propriè sumptam incidere, & supplicio esse dignum: impotentiam verò solum esse ad perseverandum sine peccato, quam satis dilucidè Anselmus verbis supra relatis explicavit. Inauditumque esse arbitror apud antiquos Patres contrarium: quin omnes existimasse, idem omnino impotentia genus esse in hominibus naturæ lapsæ, spectatis in solis suis naturalibus, ad vitandum peccata lethalia, superandasque proinde tentationes, & difficultates, quas ad ea vitanda necesse est superare, cum eo impotentia genere ad vitanda peccata venialia, quod est in omnibus fidelibus adultis, infra Dominam nostram cum auxiliis omnibus, quæ Deus re ipsa illis tribuit, paratissime est ex sua parte illis conferre. Hanc verò nullus dubitat esse impotentiam ad vitanda omnia, perseverandumve sine peccato veniali: non verò ad vitanda singula, esto Deus statuerit maiora auxilia non tribuere, ac proinde, dum singula non vitantur, verè peccari venialiter, eò quòd in facultate arbitrij sit vitare eorum vnumquodque. Auctores autem opinionis membro præcedente relatæ volunt, dum graves tentationes, aut difficultates sese offerre hominibus naturæ lapsæ, spectatis in solis suis naturalibus, esse aliud genus impotentia: ad vitanda etiam peccata lethalia, quia nullum eorum in singulari possent vitare, ac proinde transgrediendo ita præcepta non peccarent.

Auctores huius sententiæ cõsequenter affirmant, nullum esse in singulari opus bonum morale merè naturale, quod homo natura lapsæ cum solo con-

curfu Dei generali non possit efficere, id quod Sotus & Ruardus expressè afferunt. Etenim si difficultum, quale est mortem subire, ne mendacij proferat, Anselmi sententiæ potest præstare, maiori cum ratione poterit cætera efficere, in quibus minor longè est difficultas, atque adeò in absentia occasionum & tentationum poterit elicere absolutum propositum non peccandi deinceps lethaliter, quod disputatione 14. in hunc locum examinandum reliquimus.

MEMBRUM III.

Quæ militent aduersus priorem sententiæ, posteriorèmq; confirment.

MEMBRÒ sequenti proferemus in medium rationes, quæ pro priori sententiæ aduersus secundam militant: nec eas, quæ posterioris confirmatione priorem oppugnant, videamus. Et prima quidem ratio desumi potest ab auctoritate Augustini, Hieronymi, Anselmi, ac D. Thomæ, tam apertè afferentium posteriorem sententiæ, quam sunt expressè eorum verba, quæ membro præcedente citauimus.

C Secunda, quoniam si prima sententiæ vera est, admitendum foret, causas secundas concitantes vehementes passiones, aut notabiles efficientes difficultates, passionève ipsas ac difficultates auferre à voluntate innatam suam libertatem, non aborsorio iudicio rationis, eamque, nisi auxilio peculiari supernaturaliter communiatur, necessitate ad actus exercitium, contra commune Theologorum pronuntiatum, quo affirmant, nihil, infra Deum clarè visum propter sui infinitatem, posse quoad actus exercitium necessitatem afferre voluntati.

Tertia, quoniam liberum arbitrium, ut disputatione tertia est ostensum, eisdem prorsus vires habet in statu naturæ lapsæ, quas habuisset, si homo esset conditus in statu merè naturali ad finem solum naturalem, Deusque statuisset nullum particulare auxilium illi conferre, denique easdem vires habet, quas haberet, si Deus talem illum condidisset, qualem Philosophi naturales esse crederent, qualemque sola naturalis & moralis philosophia considerat: quis autem sibi persuadeat, hominem à sapientissimo artifice in eo statu efformatum eiusmodi futurum fuisse suapte natura, ut quoties impuræ alicuius voluptatis, aut cædis, aut rapinae, vel cuiusvis alterius flagitij opportuna occasio incidisset, eo ipso quòd vehemens passio incitaretur, aut insignis difficultas in cohibendo voluntatis consensu insurgeret, ne ad brevissimum quidem punctum temporis, posset eiusmodi homo in rationis præfidio consistere, atque adeò voluntatis consensum inhibendo non peccare, dum scilicet mentis iudicium perturbatione non absorberetur, quin videret potius propositum facinus naturali lege esse prohibitum, atque ita deforme, ut mors prius appetenda sit, quam ipsum à viro bono, ac rationis lumen sequente perpetrandum? Profectò indignum est tale quippiam de sapientissimo rerum omnium conditore existimare: contrariumque docuit Aristoteles 3. Ethicorum, cap. 1. ductus naturali lumine, nempe illum morte etiam imminente continere posse, atque ad cohibendum voluntatis consensum obligari, eaque ratione si consentiat peccare, idemque suadentem experientia ipsa liberi arbitrij cuiusque nostræ in similibus euentibus, tum etiam exempla multorum infidelium, qui pro bono honesto mortem subierunt, grauissimisque alias difficultatibus exam-

larunt: quos tamen credendum non est auxilio supernaturali ad ea fuisse adiutos.

Confirmatio.

Confirmari potest hac tertia ratio, quoniam continere consensum in similibus eventibus singulis, vel elicere contrarium disensum, sunt merè naturalia in se, & propria libero arbitrio, utpote ad quae collata est homini ea facultas, non minùs quàm visus ad videndum, auditus ad audiendum, & intellectus ad intelligendum: quin ad continendum consensum nõ est necesse ut liberum arbitrium actum eliciat, ad quem proinde concursu Dei generali, ne dum particulari, indigeat, sed satis est si se habeat merè negatiuè, neque consensum, neque disensum eliciendo: ergo sicut vnuerfum nulli ceterarum facultatum denegantur singuli actus cuique proprii sine peculiari concursu Dei: ita neque horum vnumquodque denegari libero arbitrio debet: ut verò negandum censet, ipse est, qui firmissima ratione tenetur id probare, neque aliter est audiendus.

Quarta.

Quarta, quoniam si insurgente vehementi passione non esset libertas in voluntate ad continendum consensum, sed necessitudo illum eliceret, sequeretur in homine in puris naturalibus constituto, suisque viribus cum solo concursu Dei generali perinde ac ceteris causis naturalibus relicto, partem superiorem non dominari inferiori, nisi quando leues essent motus inferiores, quin potius inferiorem dominari superiori, illam necessitudo ad consensum iuxta inferioris motum & passionem: id verò neque cum lumine naturali & experientia, neque cum Scripturis sanctis cohereret, quae & appetitum inferiorem subdi superiori docent, & hominem in suis naturalibus spectatum eatenus ad imaginem & similitudinem Dei factum esse affirmant, quatenus libero est praeditus arbitrio, ac Dominus suarum actionum.

Quinta.

Quinta, quia ex cõtraria opinione sequitur, condito homine in eo statu naturae, quem ratione tertia explicauimus, si ipse cum solo auxilio generali nullam peccandi grauiorem occasionem declinare posset, neque voluntatis coërcere consensum, fore, ut non peccaret, licet omnia facinora, oblati eiusmodi occasionibus, admitteret, & ex consequenti non esse dignum poena, neque à Republica moderatoribus iusto supplicio affici posse: nam ubi culpa non adest, iusta poena infligi non potest. Hac autem quis non videat longè à ratione, ac naturalis luminis norma exorbitare?

Sexta.

Sexta, quòd dum auctores primae sententiae arbitrantur, se ea extollere mysterium redemptionis, donumque gratiae Christi, certè vtrumque quàm maximè deprimunt ac extenuant. Etenim data eorum sententia, dicendum esset, post lapsum primorum parentum, si Deus non statuisset conferre generi humano redemptorem, sed relinquere illud perinde atque res ceteras in suis viribus naturalibus cum solo concursu generali, nullam transgressionem praecipiti, siue illud sub veniali, siue sub lethali culpa obligaret, habituram fuisse rationem culpe atque peccati, eo ipso quòd contraria praecipiti obseruatio, vel ex vehementia passionis, vel aliunde notabilem contineret difficultatem, sed eas solas, quarum contrariae obseruationes essent admodum faciles: hoc autem dato, quis non videat in primis sequi, longè pauciores culpas futuras fuisse in genere humano, quàm si per Christum non fuisset redimendus, atque ad eò si Christi meritis à lapsu primorum parentum non fuissent illi auxilia particularia praestita? quandoquidem praecipitorum transgressiones, quarum contrariae obseruationes notabilem continerent difficultatem, habiturae non fuissent

A sent tunc rationem culpae. Quis item non videat sequi deinde, ab illis culpis, sicut tunc futurae non erant, ita neque simpliciter hominem fuisse redimendum, imò neque redemptore ad eadẽm indiguissè, sed solum ex hypothesi, quòd redemptor esset illi conferendus, cuius occasione illa futura, multiplicandaeque erant: Quis praeterea non videat tertio sequi, non solum genus humanum à longè paucioribus peccatis & miseriis fuisse liberandum per Christum, quàm re ipsa sit liberatum: sed etiam auxilia particularia, quae per Christum generi humano ad praecipita implenda conferuntur, occasionem esse longè maioris miseriae, & multò plurium peccatorum, tam fidelibus, qui in peccatorum sordibus iacent, quàm infidelibus, iis praecipue, qui inuincibiliter Christum ignorant? Etenim iuxta sententiam quam impugnamus, si eiusmodi auxilia per Christum, interim dum in sorde peccati lethali iacent, illis non impenderentur, transgressiones praecipitorum, quarum contrariae obseruationes vel mediocrem continerent difficultatem, non imputarentur illis ad culpam & poenam: facillè verò se continerent, dum obseruationes non essent cum notabili difficultate coniunctae: cum tamen alia ex parte,

B interim dum infidelitatis, aut cuiusuis alterius lethalis peccati sorde infecti manent, obseruationes praecipitorum, etiam ex particulari Dei auxilio elicita, neque ad premium, neque ad vllam satisfactionem eis proficiant. Haec autem omnia quis nõ intelligat, gratiae Christi, redemptionisque mysterium multum derogare, valdeque vtrumque deprimere atque extenuare: Quis autem dicere audeat, particularia auxilia ad praecipita implenda, vel per Christum non conferri generi humano, vel conferenda fuisse, esto Christus in redemptorem non esset collatus, quasi aliunde, quàm per Christum, obuentura fuissent generi humano? Id enim neque auctores sententiae, quam impugnamus, intendunt, neque tutò potest affirmari, ut ex iis, quae de praedestinatione inferius dicemus, facillè colligeatur.

C Septima, quoniam admissa sententia, quam oppugnamus, concedendum esset, si futurus non fuisset redemptor, auxiliisque particularia generi humano non forent conferenda, homines naturae lapsae cum solo concursu Dei generali potuisse in eo statu continere se diu à noua culpa lethali: cum tamè, ut disputat, 17. ostensum est, de fide sit, etiam si in gratia gratum faciente sunt constituti, nõ posse modo diu perseverare sine culpa lethali absque speciali auxilio Dei: id verò satis profectò videtur absurdum. Quòd autem esset concedendum, ex eo probatur, quia materia lethaliu peccatorum non est adeò frequens, ut venialium: quando autem occurreret obseruatio praecipiti obligatis sub culpa lethali, quae admodum esset facilis, & de earum numero, quas solas Doctores cõtrariae opinionis dicunt posse homines naturae lapsae implere cum solo cõcursu Dei generali, minimo negotio praecipitum implerent: quando autem aliqua, vel mediocriter difficilia, se offerrent, transgrediendo praecipitum, ut dicunt, non peccaret, impotètia illos à culpa tunc excusante: ergo diu perseverare possent absque noua culpa lethali.

D Octava, quoniam sequeretur, fideles modo in gratia gratum faciente constitutos posse sine speciali auxilio Dei perseverare diu sine culpa lethali, atque ad eò in gratia & iustitia accepta, contra definitionem Concilij Tridentini sess. 6. can. 22. Etenim quiuis eorum, dum facilis occurreret obseruatio praecipiti obligantis sub culpa lethali de earum numero, quas solas auctores contrariae sententiae affirmant

E *Septimum.*
F *Octauum.*

mant seruari posse cum solo concursu Dei generali, vti que ne interitum incurreret æternum (vt fides eum docet, ipseque sibi incurri propter quodcumque lethale peccatum persuadet) facile serua- ret præceptum, abstinereque à culpa lethali: dum verò aliquantulum difficilis obseruatio occurreret, non peccaret transgrediendo præceptum, nisi peculiari ope adiuuaretur: ergo sine peculiari auxilio Dei posset perseverare sine peccato lethali, atque aded in gratia & iustitia accepta.

Nonum.

Postrema sit. Habitus gratiæ gratum facientis & caritatis, licet suo concursu opera, quæ ex ipso elicimus, efficiat supernaturalia, vitæque æternæ meritoria: sanè solo suo momento & inclinatione non ita sensibiliter nos iuuat, quin ad vitia propensi, inclinatique maneamus. Vnde si Deus faciem suam à nobis auertat, ceteraque particularia sua auxilia à nobis auferat, ferè tam facile conturbamur, & tam debiles ac expositi ad succumbendum tentationibus, labendumque ipsæ peccata remanemus, ac si in gratia gratum faciente non essemus constituti. Atque hinc est, quod etiam iustus eget auxiliis particularibus, vt se à peccatis contineat, sicut indiget is, qui gratia gratum faciente caret. Hoc ita constituto, in hunc modum conficio argumentum. In statu naturæ lapsæ eiusdem rationis est impotètia, quæ est in homine iusto ad seruandum præcepta omnia obligantia sub culpa lethali & ad non succumbendum tentationibus, cum ea, quæ in eodem statu est in iis qui extra gratiam sunt Dei, & cum ea quæ esset in homine si in puris naturalibus fuisset conditus: sed impotètia illa sine speciali auxilio Dei, quæ est in homine iusto, coniuncta est cum potentia ad ita seruandum singula præcepta & non succumbendum in quocumque temporis momento tentationibus occurrentibus, vt, si præcepta transgrediatur, verè peccet, eaque ratione gratiam & iustitiam acceptam amittat: ergo vniuersum homo naturæ lapsæ ita impotens est sine speciali auxilio Dei ad diu seruanda præcepta obligantia sub culpa lethali, & resistendum tentationibus, quibus necesse est ad id resistere, vt nihilominus cum solo concursu Dei generali possit in quocumque temporis momento seruare præcepta, quæ sub culpa lethali seruanda occurrerent, & non consentire tentationibus quibuscumque tunc occurrentibus. Maior ex iis, quæ præmissimus, est perspicua: minor verò apertè colligitur ex illa definitione Concilij Tridentini se. 6. can. 22. *Si quis dixerit, iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, aut cum eo non posse, anathema sit.* Etenim de iustificato definitur, sine speciali auxilio Dei, atque aded cum solo generali concursu, esse in eo impotèntiam ad perseverandum in accepta iustitia & gratia: cum verò non desinat perseverare in gratia, nisi per transgressionem præcepti obligantis sub culpa lethali, impotens per consequens definitur ad diu seruanda præcepta omnia, quæ obligant sub culpa lethali: & cum nulla præcepti transgressionem lethaliter peccet & amittat iustitiam, nisi in quo instanti tale præceptum transgreditur, potens sit illud non transgredi, atque aded non solum materialiter, sed etiã formaliter culpam lethalem committat, vti que definitur, cum impotèntia, quam sine particulari auxilio cum solo generali concursu habet ad seruandum diu præcepta omnia obligantia sub culpa lethali, coniunctam habere potentiam cum solo concursu generali ad non transgrediendum præceptum, in quo instanti, & cum occasionibus & tentationibus, cum quibus illud transgredietur. Quod sit, vt impotèntia, de qua

A ibi loquitur Concilium ad vitanda peccata lethalia, seruandaque proinde cum solo concursu generali præcepta obligantia sub culpa lethali, sit permissis ei, quæ est in omnibus iustis, infra Dei matrem, ad vitanda venialia peccata: est enim ad vitanda omnia, non verò ad vitanda singula, quibuscumque existentibus occasionibus & tentationibus. Quomodo autem impotèntia ad omnia cohaereat & consentiat cum potentia ad singula vitanda, siue venialia, siue lethalia peccata, explicabitur disputatione sequenti.

MEMBRUM IV.

Rationes pro priori sententia aduersus posteriorem.

N confirmationem verò prioris sententia obicit potest contra secundam, in primis Augustinus epistola 106. ad Paulinum, vbi inter obiecta Pelagii in Concilio quodam Palatino, quæ nisi Pelagius ipse propria confessione anathematizasset, ipse ab eodem Concilio fuisset anathematizatus, illud connumerat: *Gratiam Dei, atque adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege, & doctrina.* Illud præterea refert, victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio. Ex quorum damnatione & retractatione infert vltierus Augustinus, vnumquemque fidelem teneri fateri, quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamuis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei nostram provenire victoriam.

Secundò, obicit aliquis Innocentium primum in epistola ad Concilium Carthaginense, vbi ait: *Pares nos ad resistendum, non liberum arbitrium, sed Dei solius potest facere auxiliu.* Et in epistola ad Concilium Mileuitanum: *In omnibus, inquit, diuinis paginis voluntati libera non nisi adiutorium Dei legimus esse necessarium, eamque nihil posse celestibus presidiis destitutum.* Afferet etiam Cælestinum primum epistola 1. vbi inter alia cap. 6. definit: *Neminem, etiam baptisimatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum Dei adiutorium, perseverantiam bonæ conversationis, acceperit.* Et cap. 7. ait: *Nemo, nisi per gratiam, bene vitur libero arbitrio.*

Terriò, obicit illud Pauli primæ ad Corinthios. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis: ergo aliqua sunt tentationes graues, quas homines viribus suis superare non possunt. Item illud secundæ ad Corinthios. 1. *Non volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus, supra virtutum, ita vt taderet nos etiam viuere: ergo tentationes graues sunt supra virtutem, & vires liberi arbitrij.**

Quartò, obicit, si vera esset posterior sententia, sequeretur aliquem absque speciali auxilio Dei posse esse martyrem: consequens autem est falsum, eò quod martyrium esse non possit sine gratia gratum faciente, quam nullus solis viribus naturæ valet comparare: ergo tentatio, in qua mors imminet, nisi quis à fide discedat, aut in aliud flagitium consentiat, neque ad tempus breuissimum potest sine speciali Dei auxilio superari.

MEM

MEMBRUM V.

Ad rationes aduersus posteriorem sententiam quid responderi possit.

Ad primum argumentum aduersus posteriorem sententiam responsio.

Ad primum, quod Augustinus commemorat obiectum fuisse Pelagio, ab eoque fuisse anathematizatum, responderi potest, sermonem esse de gratia & adiutorio ad singulos actus, si meritum vitae aeternae continere debent: affirmabat enim Pelagius gratiam, quae ad id satis esset, non esse aliud, quam liberum ipsum arbitrium à Deo gratis hominibus collatum, vel legem ac doctrinam à Deo gratis deriuatam, per quam hominibus innotesceret, quid facere deberent, neque necessarium esse aliud Dei auxilium. Atque id est, quod Pelagius obiectum fuit, & quod anathematizauit.

Ad secundam.

Ad secundum, quod obiectum fuit Pelagio, dicendum est, non esse sermonem de victoria aduersus vnum aut alteram tentationem, vel concupiscentiam quantumuis grauem & molestem, dummodò non longo tempore duret: ad id enim satis sunt vires liberi arbitrii, quamuis multò faciliùs & melius comparetur, si peculiari aliquo Dei auxilio adiuuemur, sed esse sermonem de victoria aduersus omnes tentationes & concupiscentias insurgentes, ne ab eis decursu temporis vincamur, à gratiaque excidamus. Vt enim oppositae sententiae auctores interpretari illud debent, de victoria, non aduersus quascumque tentationes, eò quod fateantur leues viribus liberi arbitrii posse vinci, sed aduersus graues: ita possimus illud idem accipere de victoria aduersus omnes tentationes & concupiscentias occurrentes, quae est victoria simpliciter, qualem verba ipsa Augustini & patrum videntur innuere: non verò de victoria aduersus vnam aut alteram tentationem. Atque hanc expositionem tradit Andreas ipse à Vega, quaest. 12. citata. Dominicus verò à Soto primo de natura & gratia, cap. 2. 1. in responsione ad secundum ait: Locum illum intelligendum etiam esse de victoria tentationum, per quam vitam aeternam promereamur, iuxta illud Augustini lib. 2. 1. de Ciuitate Dei, cap. 16. *Tunc victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur, quem, nisi Deus ipse, non donat, neque aliter, nisi per mediatorem Dei & hominum.* Simile quid docet D. Thomas in 2. dist. 28. q. 1. ad vltimum, ubi ita ait: *Aliud est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere, quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit: unde hoc potest fieri etiam sine gratia, neque oportet quod tunc homo resistendo peccato mereatur premium aeternum: sed ille proprie vincit peccatum, qui potest peruenire ad hoc, contra quod est pugna peccati: hoc autem non potest esse, nisi in eo qui opus meritorium operatur. Unde talis victoria vitam aeternam meretur, & sine gratia non fit.* Haec D. Thomas. Idem docet D. Bonaventura ead. d. q. vii. Quia ergo Pelagiani ita asserbant nos viribus liberi arbitrii posse comparare victoriam tentationum, vt illa absque alio auxilio & dono gratiae meritum vitae aeternae contineret, vtrumque aduersus illos constituitur, nimirum, nec absque auxilio gratiae per longum tempus superari posse omnes insurgentes tentationes: neque aliquam earum, vt victoria apud Deum vitam aeternam mereatur, vt de obseruatione praceptorum disputat. 17. etiam dicebamus.

Ad primum testimonium Innocentij in secunda obiectione citatum dicendum est, affirmare aduersus Pelagianos diuinum auxilium efficere nos patres, tum ad resistendum omnibus tentationibus &

A incurribus, ne succumbamus: tum etiam ad resistendum singulis, ita tamen vt certamen illud vita aeterna dignum sit.

Ad secundum dicendum est similiter, non aliud affirmare, quam voluntatem humanam auxilio gratiae destitutam nihil omnino posse, quod vita aeterna sit dignum.

Primum verò testimonium Caelestini intelligendum est, de omnibus diaboli insidiis, & de omnibus carnis concupiscentiis, contra quas indigemus quotidiano auxilio, quo in gratia perseueremus, vt eius verba aperte docent; non tamen de singulis. Secundum verò intelligendum est, de bono vsu liberi arbitrii, qui ad vitam aeternam comparandam conducatur.

Quo loco duo notanda sunt. Vnum est, Patres aduersus Pelagianos, vt disput. 4. dictum est, nomine auxilij gratiae, comprehendere etiam auxilium illud, quod median tibus habitibus supernaturalibus impenditur, absque alio impulsu particulari Spiritus sancti: hoc enim modo aduersus Pelagianos affirmant, nec vllam adimpletionem praceptorum, nec vllam victoriam tentationum quantumuis leuium, quae apud Deum digna censeatur vita aeterna, sine auxilio gratiae esse posse. Alterum est, testimonia omnia citata, quae dicimus intelligenda esse non de singulis tentationibus, similiter ab oppositae sententiae auctoribus accipienda esse, non de singulis quibusque, sed de grauibz tantum ac difficilibz: leuia naq; ipsi fatentur sine auxilio speciali posse superari.

Ad primum locum Pauli dicendum est, ita esse intelligendum: non patietur vos tentari, pluribus videlicet, & difficilioribus, & diuturnioribus tentationibus, quam pro ratione auxilij, quod ipse Deus impenderit, possitis commodè sustinere: inde verò non sequitur, aliquam esse tentationem, quam in potestate nostra non sit ex nostris viribus in quocumque temporis puncto superare, si pro viribus pugnare voluerimus.

Ad secundum dicendum est, ob magnitudinem & diuturnitatem fuisse tentationem illam supra Pauli & sociorum vires, & idcirco auxilio Dei superatam fuisse: id verò non tollit, quominus in potestate viri naturalium liberi arbitrii eorum fuerit in quocumque temporis momento illi vel repugnare, vel succumbere. His adde, eiusmodi locutiones hyperbolicas esse solere in còmuni vsu ad exaggerandam, exprimendamque rei magnitudinem ac difficultatem.

Ad quartum neganda est sequela. Lutheranus namque, cui mors immineret nisi sanctissimae Trinitatis articulum negaret, aut nisi in adulterium, aut patricidium consentiret, esto tentationem superaret, mortemque subiret, vt notiam illam praeepti transgressionem vitaret, non proinde esset martyr, aut reponeretur in gratia, cum sine fide supernaturali impossibile sit placere Deo. Fidelis etiam, esto mortem subiret, vt similes praeepti transgressiones peccataeque vitaret, si tamen in proposito perseuerandi in quouis alio lethali peccato persisteret, vel de peccatis praeteritis dolere negligeret, cum commodè posset, & menti id occurreret, martyr similiter non esset. At verò quicumque sordibus lethaliu peccatorum infectus conaretur ex suis naturalibus peccatorum pro Deo subire, efficeretque pro oblata occasione, quod in se esset, vt formali vel virtuali suorum peccatorum poenitentia veniam consequeretur, sanè cum Deus facienti, quod in se est, paratus de lege ordinaria sit subuenire supernaturali auxilio, reponeretur in gratia, etsètque verè martyr: non tamen solis suis viribus, sed supernaturali Dei auxilio pra-

Auxilij gratiae nomine quid patres aduersus Pelagianos intelligant.

Ad tertium.

Ad quartum.

uentus

Ad martyrii rationem satis non est mortem subire.

uentus ac suffultus. Itaque ad martyrii rationem fat non est mortem subire. Quæ quis mandatum violat, & vt tentationem occurrentem superet. Paulus namque 1. ad Coriinth. 13. *Si distribuerò, ait, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, caritatem autem non habuerò, nihil mihi prodest: sed necesse vltèrius est, vt auxilio gratiæ id fiat, quod Deus facienti quod in se est numquam denegat.* Eaque ratione Ecclesia, quos mortem pro Christo subuisse comperit, in martyrum catalogum meritò refert, eò quod credendum non sit, quemquam tunc virtuali saltem pœnitentiæ, quæ in perpeffione ipsa mortis propter Deum supernaturali Dei auxilio suffulta est posita, caruisse, etiam si breuissimo tempore mors priùs fuisset propofita, quàm illata, eamque ille tranfuerberato corde pertulisset.

MEMBRUM VI.

Quid de propofita difficultate fit sentiendum, solunturque rationes aduersus priorem sententiam propofita.

ICET ex hæcenus dictis confitet, posteriori sententiæ non carere sua probabilitate, cum ob Patrum auctoritatè, quos eam affirmare retulimus, & Scholasticos qui eandem fequuntur: tum etiam propter rationes, quibus illam confirmauimus: quia tamen prior variis in prouinciis cõmunis cenfetur in scholis, minùsque turù propter antiquos Patres & Concilia reputatur asserere, in arbitrio spectato in ftatu nature lapsæ esse vires sine speciali auxilio Dei, vel ad quamcumque mediocriter difficilem, vehementioreve tentationem in vnico temporis momento superandam, vel ad eliciendum quemcumque difficiliorem actum naturalem moraliter bonù, eaque de causa neque contritionem, neque attritionem quoad solam actus substantiam posse elici sine speciali auxilio Dei propter difficultatem, quæ in absoluto propofito amplius non peccandi lethaliter cernitur, debilitatèque magnam, quæ in arbitrio nostro post peccatum primorum parentum mansit: Ego interim dum posterior vel ab Ecclesia non definitur, vel in Scholis frequentior non fit, ab illa priori discendum non cenfeo. Præsertim eum & rationes quibus illam confirmauimus multum ponderis habeant, & facilè me multa possint latere, quæ illam celsam efficiant. Quare quæ tam hac, quàm 1. 4. disputat. in fauorem posterioris dicta sunt, ita accipiantur, vt propofita potiùs, quàm asserita à nobis sint. Illa namque eo animo in medium protulimus, vt intelligatur quæta eis opinionibus insit probabilitas. Neque enim silere debuimus, quæ nobis de nouo ea de re occurrerant, si fortè temporis decursu ab alijs probarentur.

Rationes, quas aduersus priorem sententiam pro alterius opinionis confirmatione feci, si apud alios auctores inuenissem propofitas, libenter modum subiicerem, quo ab eisdem soluerentur. At, quia neque ea præsidij ratio, quæ ab alieno ingenio petitur, in hac parte succurrit, neque solutiones, quæ tenuitati nostræ sese offerunt, omnino intellectum explent: dicam id quidem circa singulas accommodatius in præsentia occurrit: accuratiores tamen earundem rationum solutiones peritorum ingenijs committo.

Ad primum aduersus

Ad primam, quicquid fit de eorum, qui citantur, Patrum sententia, dicendum est: Concilia & ratio-

nes, quibus prior sententia confirmata est, eam persuadere, atque ad eò esse posteriori antefereendam.

Ad secundam dicendum est, id nullum esse absurdum: eò quod ingens admodum fit humanæ voluntati innata infirmitas, si suis viribus cum solo concursu Dei generali relinquatur, vt Concilia, iuxta varia Scripturarum testimonia, sonant. Ad Theologorum verò pronunciarum, vel dicendum est, esse eorum dumtaxat, qui posteriore sententiam amplectuntur, vel intelligendum esse de humana voluntate, qualis est de lege ordinaria, eò quod concursus Dei specialis, quando eo ad liberè operandum indiget, numquam illi desit.

Ad tertiam concessa maiori, ad minorem dicendum est, probare quidem non expedire, vt Deus optimus maximus cum viribus naturalibus & solo concursu Dei generali (vt Philosophi efformatum eum crediderunt) hominem conderet in solum finè naturalem, idque propter tam ingentem humanæ voluntatis cum eis solis viribus infirmitatem ad bonù, quæ ibi percenferetur: neque sic fuisset effedum, sed simul etiam ad finem supernaturalem, & ratione finis supernaturalis cum suppetiis ad vtrumque finem accommodatis. Ad id verò, quod ex Aristotele adducitur, dicendum est, eum non cognouisse auxilia particularia, quæ Deus in ftatu nature lapsæ impendit per Christum hominibus, etiam peccatoribus, quantum satis est, vt interim dum rationis lumen non absorberetur, liberè operentur: neque solo lumine naturali cognoscere potuisset ea ad id esse necessaria, vt Scripturæ, & ex eis Concilia, necessaria esse docent. Experientia autem libertatis arbitrii in similibus euentibus, sanè est, postis eiusmodi auxilijs, quæ Deus non negat, & quæ nequaquam ea ipsa experientia, qua arbitrij libertatem tunc experimur, deprehenduntur. Ad exempla verò de hominibus infidelibus, quæ adducuntur, dicendum est, nullum eorum quicquam difficile, quod verè esset bonum honestum, effecisse sine speciali auxilio Dei, quod Deus nemini denegat: eò quod necessarium fit ad arbitrij libertatem tunc conseruandam.

Ad confirmationem negandum est, continere consensum in eo euentu, esse naturale libero arbitrio: quoniam non remanet libertas voluntatis, ac proinde nec ratio liberi arbitrij ad illum continendum, nisi Deus suppetias veniat auxilio particulari: quin potiùs voluntas, quæ natura, cum solo concursu generali eum eliciat merè naturaliter, atque ad eò sine demerito. Ad probationem in contrarium dicendum est, liberum arbitrium collatum esse ad continendum cõsensum, aut etiam eliciendum diffensum, modò vel non sit tanta difficultas, quæ sine speciali auxilio libertatem impediatur, atque ad eò tollat rationem liberi arbitrij, vel particulari auxilio voluntati ad libertatem in ea tuendam subueniatur. Ad id autem quod subiungitur, nempe ad continendum assensum necesse non esse, vt liberum arbitrium actum eliciat, ad quem vel generali, vel particulari Dei concursu indigeat, dicendum est, auxiliium particulare tunc esse necessarium, vt libertas integra in voluntate maneat, ne cum solo concursu generali, tamquam natura, non liberè, sed merè naturaliter consensum eliciat.

Ad quartam concedenda erit consecutio. Ad probationem verò falsitatis consequentis dicendum erit, experientiam, qua experimur naturalique lumine cognoscimus, partem superiorem dominari inferiori etiam quando vehemètes ac difficiles sunt inferioris motus, esse, posito concursu Dei particulari, quem Deus, vt dictum est, in similibus euentibus non

non denegat: secus autem, si ut antecedens supponit, illum denegaret. Posito etiam in eisdem eventibus eodem particulari auxilio loquantur Scripturae factae, atque dicitur homo liber, ad imaginemque Dei factus, ad eusmodi etiā motus suppressendos.

Ad quintū. Ad quintam concedendum est totum, ut ad tertiam dictum est. Illa autem pugnant cum ratione ac lumine naturali, posito, quod in similibus eventibus Deus paratus sit impendere auxilium particulare, ut modo re ipsū paratus est: secus autem facta contraria hypothesis, ut in ea ratione fit.

Ad sextum. Sexta ratio plus difficultatis continet, quam precedentes, libenterque illius solutionem ab aliis audirem. Neque aliter mihi dicendum occurrit, quam inter auxilia Dei particularia, quaedam esse ordinis supernaturalis, quae operationes nostras ad esse supernaturale euehant: alia verò quae non ita euehant, neque in se sunt res supernaturales, sed adiuvant solum infirmitatem nostram ad legem naturalem implendam. Rursus haec tam copiosa & efficacia posse conferri, ut sufficiant ad integram legem naturalem, quae sub lethali peccato obligat, seruandam: vel non adeo copiosa & efficacia quae ad id sunt satis, sed solum ut in quocumque eventu, insurgenteque quacumque difficili passione aut tentatione, in potestate arbitrij humani sit non succumbere, legemque per id temporis implere. Atque haec sola tertij generis conferenda fuisse generi humano in statu naturae lapsae, etiam si per Christum non foret redimendum, ut ipse ad liberè, accommodatèque ad finem naturalem operandum quodammodo illi debita. Concesso autem redemptore, non solum primi & secundi generis auxilia conferri per solum Christum, sed etiam ea quae tertij generis sunt, donari tum per Christum, tum etiam quia humanae naturae sunt quasi debita. Quia ergo absurda omnia, quae sexta ratione inferuntur, supponunt eiusmodi auxilia sine Christo generi humano non fuisse conferenda, sanè vis tota illius rationis cessat.

Ad septimū. Ad septimam negari debet, concedendum id esse. Ad probationem dicendum, tam ingentem esse humanam voluntati innatam infirmitatem, ut licet singulas illas tentationes & occasiones faciles peccati lethalis vitare possit cum solo concursu generali, omnes tamen eas vitare diu non possit sine auxilio particulari.

Ad octauū. Ad octavam negandum est id sequi. Ad probationem similiter est dicendum, adeo debilem & infirmam esse humanam voluntatem, ut esto ad sit habitus fidei, quo sibi quis supernaturali actu persuasus deat aeternos cruciatus coniunctos cum amissione sempiternae felicitatis sibi esse paratos, si in lethale peccatum consentiat, & simul adsit habitus gratiae gratum facientis, nisi tamen superaddatur particulare quotidianum Dei auxilium, licet cum solo generali concursu vitare possit singula lethalia peccata dum faciles tentationes, & occasiones occurrunt, omnia tamen, etiam dum eadem faciles tentationes & occasiones duntaxat occurrunt, vitare diu non possit.

Illud etiam hoc loco dicā, simili modo esse satisfaciendum rationibus, quibus disp. 14. membro 4. communem eorum Scholasticorum sententiam confirmamus, qui affirmant, attritionem & contritionem quoad solam actus substantiā elici posse cum solo concursu generali Dei. Dicendum namque est, tantam esse innatam humanam voluntati infirmitatē, ut esto quis actum supernaturalem fidei habeat, quo sibi persuasus deat bonitatem & beneficentiam, quibus Deo est deunctus, nec non paratos sibi esse cruciatus a-

Molina in D. Thom.

ternos nisi absolute statuat non peccare deinceps lethaliter (quod tam ad attritionem, quam ad contritionem requiritur) nihilominus sine speciali auxilio Dei id statuere non possit: quod is actus, ut absolutus ac verus sit, non minorem difficultatem contineat, quam superare quacumque non leuem tentationem ac occasionem peccandi. Ad rem redeamus.

Ad nonum.

Ad rationem postremam concessa maiori, ad minorem dicendum est, eam impotentiam esse talem, qualis ibi dicitur, si solum comparatur ad eventus, in quibus leues tentationes, & occasiones transgrediendi praeccepta occurrunt: secus autem si ad eos, in quibus occurrunt graues & difficiles: nam tunc neque in puncto temporis impleri possunt praeccepta sine auxilio Dei particulari, ac proinde eo deficiente, transgressio non esset peccatum, eò quod non esset libera. Ad probationem, quae ex definitione Concilij Tridentini adducitur, non video quid aliud responderi possit, quam, eam vim habere per comparationem ad solas obseruationes mandatorum, quae parum difficultatis continent, quasi iustificatus licet in singulis seruare possit praeccepta, cum solo concursu Dei generali, atque adeo si ea non seruaret peccaret lethaliter & amitteret gratiam, in omnibus tamen seruare diu ea non potest, nisi peculiari auxilio Dei ei subueniatur, ac proinde committet verum peccatum lethale, & amitteret gratiam: per comparationem verò ad obseruationes, quae notabilem continent difficultatem, quoniam si particulare auxilium ei ad singulas non impenderetur, in quocumque temporis momento in praeccepti transgressionem consentiret, excusaretur à culpa, nec gratiam amitteret, vti que vim non haberet ea definitio, ut sufficienter probat argumentum. Quare, iuxta hanc opinionem, sola impotentia cum concursu tantum generali, quae est ad diu seruanda praeccepta, quando non continent notabilem difficultatem, est similis ei, quae cum ordinariis auxiliis est in iustis ad diu non peccandum venialiter: non verò ea, quae est ad seruandum praeccepta, quando obseruatio continet notabilem difficultatem: quoniam haec excusat à culpa in quocumque temporis momento. Semper tamen impotentia ad vitanda vera ac formalia peccata lethalia, quae à culpa ratione non excusantur, est per similes ei, quae est in iustis ad vitanda venialia: eò quod, qui verè sine lethaliter, sine venialiter peccat, vitare possit tunc peccatum, alioquin non peccaret.

E **DISPUTATIO XX.**
Potentia ad vitanda singula vel venialis, vel lethalia peccata, quae ratione cohaereat cum impotentia ad vitanda omnia.
*P*oterit aliquis obicere, nulla ratione cum libertate ad vitandum singula peccata venialia cohaerere, hominem non posse diu perseverare sine peccato veniali: & cum libertate ad vitandum ex viribus naturalibus liberi arbitrij singula lethalia peccata, superandaque singulas qualque tentationes, non conuenire, hominem sine speciali auxilio Dei non posse per longum tempus tentationes omnes superare, & cauere peccata omnia lethalia, ac proinde pugnantia inter se esse, quae praecedentibus disputationibus dicta sunt.

Conficiet verò ita argumentationem. Si homo viribus suis naturalibus non possit diu cum solo concursu generali Dei superare tentationes omnes, & continere se ab omni peccato lethali, plane

Argumentum.

planè concedendum esset, vel dari tantum tempus, in quo toto non posset se continere, & in quocumque minori posset, vel dari tantum, in quo toto se posset continere, & in quocumque maiori non posset. Id quòd facillè demonstrabitur sumpto tempore aliquo magno, vt triginta, aut quadraginta annorum, in quo inter omnes constet, non posse quemquam absque speciali auxilio Dei perseverare sine peccato lethali: petet enim, vel ablata vna hora ab eo tempore, poterit in reliquo perseverare sine peccato lethali, vel non. Si dicas non posse, iterum petet, an ablata insuper alia hora, in reliquo possit, & ita consequenter quousque vel consumatur totum tempus datum, vel deveniendum sit ad tam exiguum tempus, vt ablata ab eo tandem certa aliqua hora in reliquo perseverare possit absque peccato lethali. Tunc verò quæret, an si auferretur ex eo dimidium horæ posset perseverare: & siue respondeas posse, siue respondeas non posse, planè vel diuidendo dimidiam illam horam per partes proportionales, & addendo eas illi tempori, à quo ablata fuit, vel diuidendo per partes proportionales, alteram dimidiam horam, quæ ablata non fuit, successiueque auferendo partes illas proportionales à tempore, tandem deveniendum erit, vel ad tantum tempus in quo non possit, & in quocumque minori possit: vel ad tantum, in quo possit, & in quocumque maiori non possit, quod erat probandum. Neque satis faceret qui diceret, neminem scire quantum sit tempus, in quo non possit: quoniam ex natura rei aliquod est certum & determinatum tempus, vt demonstrare videtur argumentum, quod quantum sit, Deum minimè later. Fingatur ergo esse tantum, vel tantum, vt vires argumenti innotescant, fiatque manifestum, potentiam ad singula non coherere cum impotentia ad longum tempus ad omnia. Quo dato ita res facillè ostenditur. Si dicas dari tantum tempus, in quo non possit perseverare sine lethali peccato, in quocumque minori possit. Poterit ergo vsque ad postremam millesimam partem vltimi quadrantis, aut vsque ad quamcumque aliam minorem perseverare, quo dato necessarium erit, eum peccare lethali actione singulari, quam in illa brevissima particula temporis reliqui elicuerit, ac proinde esse nequit necessitas peccandi lethali: intra totum aliquod tempus certum, quin necessariò peccandum sit per aliquam singularem actionem. Imò cum contradictionem implicet, quemquam necessariò peccare singulari aliqua actione, eò quòd pugnantia sint, aliquod opus singulare peccatum esse, & non esse in facultate liberi arbitrii illud tunc vitare: sit, vt neque ea actione peccet, ac proinde sit, vt non peccet intra totum illud tempus, in quo dicebas necessariò eum lethali peccatum. Si verò dicas, dari tantum tempus, in quo toto possit non peccare lethali, & in quocumque maiore non possit. Actio ergo singularis, quam immediatè post illud tempus eliciet, necessariò erit peccatum, recurritque idem argumentum. Sub actione verò comprehendente etiam omissionem: parum enim refert siue per actionem, siue per omissionem necessariò peccet in puncto temporis certo & determinato, aut in brevissima mora temporis certa & determinata. Idem argumentum fieri potest de peccatis venialibus, quæ diximus, etiam cum auxilio speciali Dei per longum tempus vitari non posse.

*Exemplum,
quo res pro-
posita soler
explicari, ut
omnino pro-
batur.*

Pro solutione propositæ difficultatis animaduertendum est, quamuis homo naturæ lapsæ non possit viribus suis diu perseverare sine lethali peccato, neque item sine veniali, etiam si peculiaribus auxiliis

adiuuetur: eò quòd debilitatem patitur innatam libero arbitrio, eo ipso quòd iustitia originali spoliatum fuit, vt disputatione 3. explicatum est: exemplum tamen, quo doctores explanare consueverunt, quare hæc omnia homo naturæ integræ, non item lapsæ, efficere possit, non esse omni ex parte accommodatum. Dicunt enim, hominem naturæ vitiatæ, collatum cum homine naturæ integræ, non secus se habere ad operandum, ac homo imbecillus, ægerve se habet ad hominem sanum ac robustum: quare quemadmodum ægrotus non potest efficere quicquamque potest sanus, sed aliqua: ita homo naturæ lapsæ non potest per longum tempus seruare omnia mandata, ita vt omnia lethalia peccata euitet, bene tamen potest seruare aliqua, imò etiam singula, quantum satis est, vt in eorum obseruationem singula lethalia peccata possit euitare: neque item potest diu continere se ab omni peccato veniali, licet possit abstinere à singularibus: cum tamen homo naturæ integræ in longissimum quodcumque tempus possit mandata omnia seruare, & ab omni peccato lethali & veniali abstinere.

Exemplum hoc non est omni ex parte accommodatum, sed latissimum est discrimen, maximeque in re proposita attendendum, inter hominem naturæ lapsæ circa obseruationem eorum, quæ homo naturæ integræ seruare poterat, & hominem imbecillum siue ægrotum comparatione eorum, quæ ipsum valet, præstare potest. Homo etenim imbecillus, quò diutius operando laborat, eò imbecillior redditur ad operandum, tantòque tempore persistere poterit in operatione, vt tandem omnino viribus deficiat, impotentique fiat ad vltius persistendum in operatione: eaque de causa diutius persistere potest in operatione homo sanus & robustus, quam is, qui æger est, ac debilis. At verò homo naturæ lapsæ tantum abest, vt seruando omnia mandata, beneque operando inferior reddatur ad seruandum deinceps mandata & rectè agendum, vt in dies ad id ipsum robustior ac valentior euadat, ratione habituum, qui ex actionibus studiosis oriuntur. Maxime cum obseruatio mandatorum, & in studiosis actionibus perseverantia, neque cessationem ab operationibus, neque cibi, potusve sumptionem, neque somnum, neque honestas recreationes, animique oblectationes excludat, quibus naturales corporis vires reparantur. Homo ergo naturæ lapsæ non ea ratione cum solo concursu generali Dei non potest longo tempore mandatis obsequi, continereque se ab omni peccato, quòd obseruatione ipsa euadat imbecillior ad idem deinceps præstandum, progredi que vltius non valeat, aut quòd per mandatorum obseruationem, & ab omni peccato abstinentiam, minuat in eo libertas ad vltius progrediendum, quin potius in dies reddatur valentior, potiorque iure diceremus, libertatem in eo accrescere, quam diminui. Legitima autem ratio, cur id non potest, hæc est: Quia spectata humane nature fragilitate, difficultate, ac molestia, quæ in vitandis tentationibus, frangendis cupiditatibus, atque implendis mandatis cernitur, fieri nequit, quin aliquando in hac, aut illa parte longi temporis, occurrente hac, aut illa occasione, vel difficultate in implendo hoc, aut illo præcepto, sua libertate in implendo hoc, aut illo præcepto, sua libertate, atque sponte succumbat, atque adeo peccet: cum tamen, si vellet, posset tunc non succumbere. Itaque non datur tantum tempus, in quo cum solo concursu Dei generali possit non peccare, & in quocumque maiori non possit: neque

item in quo non possit non peccare, & in quocumque minori possit, vt argumentum supra propositum concludit, praefertim cum nemini id culpa tribui debeat, quod ex eo non possit iam vitare, quod vsque ad illud temporis momentum strenue cum vitis pugnauerit, continueritque se à peccatis, finitumque sit tempus, in quo viribus suis poterat vitare peccatum.

Peccata quae impossibilia te non possunt vitari.

Quando ergo Ecclesia definit, hominem viribus suis naturalibus non posse diu perseverare sine peccato lethali, atque aded quin sua sponte, & libertate transgrediatur praecipitum aliquid obligans sub culpa lethali, neque item posse longo tempore perseverare sine peccato veniali, etiam si auxiliis peculiaribus adiuvetur, quod idem affirmant Doctores, non est sermo de impossibilitate mathematica, sed de physica ac morali, quae similitudinem habet cum ea, quae in rebus casui subiectis cerni solet, vt exemplo quibus accommodatissimo statim ostendemus. Ortum verò habet huiusmodi impossibilitas ex difficultate, quod aliquid certo quodam modo contingat, quando facile non est rem eodem modo euenire. Aliquando verò tantum accretit huiusmodi difficultas, quae cernitur in talis rei euentu, vt merito in ea impossibilitas inesse dicatur, maior, vel minor, prout ex circumstantiis maior, vel minor fuerit difficultas. Quando ergo difficultas est tanta, vt arbitrio prudentis res numquam omnino eueniat, appellatur impossibilitas simpliciter: quando verò solum est tanta vt licet difficile admodum sit euenire, euenire nihilominus possit, tamen admodum raro, dicitur etiam impossibilitas, sed non tanta, neque ita simpliciter, ac prior. Id quod à doctrina Aristotelis alienum non est: primo enim de caelo cap. 1. ita ait: *Impossibile (vt scilicet aliquid oriatur) dupliciter dicitur, aut enim quia non verum est dicere, ortum esse posse, aut quia non facile neque cito, neque bene oriri potest.* Hae illae. Est ergo impossibilitas, de qua loquimur, non alitè, quàm difficultas tanta, quod res aliqua contingat, vt merito arbitrio prudentis, spectatis circumstantiis, euenire non possit iudicetur. Cum igitur spectata fragilitate hominis in statu naturae lapsae constituti, spectatisque tot occasionibus, tentationibus, difficultatibus, ac molestiis, quas subeat necesse est, vt lethalia omnia peccata euitet, nullumque transgrediatur praecipitum, quod sub lethali culpa obliget, difficile sit eum suis viribus relictum aliquando pro sua libertate non succumbere, violareque aliquid praecipitum, idque eò sit difficilius, quò longius tempus acceptum fuerit, quòve crebriores & difficiliiores occurrerint tentationes, occasiones, ac difficultates superandae: vtique tam longum constitui potest tempus, vt merito arbitrio prudentis iudicetur, euenire omnino non posse, quin in aliqua illius parte indeterminatè, occurrente hac, vel illa tentatione, aut difficultate, aduersus hoc, aut illud praecipitum, pro sua libertate labatur: cum tamen is ipse, qui tale tempus prudenter constituerit, simul etiam iudicabit, ceteris paribus, non plus difficultatis esse in medio, aut in fine illius temporis, quàm in principio, tam liberumque hominem esse, & tam potentem, vt non peccet, ad quancumque partem dati temporis peruenierit sine peccato, quàm liber, & potens erat in principio. Porro pro qualitate, frequentia, & magnitudine occasionum, ac difficultatum, quae saepius vno tempore, quàm alio, & vni quàm alteri occurrunt, attentisque aliis circumstantiis concurrentibus, constituendum erit arbitrio prudentis tempus, non solum illud, in quo omnino

Molin. in D. Thom.

A fieri non possit, quin aliquis pro sua libertate in lethale aut veniale peccatum incidat, sed etiam illud in quo non, nisi admodum difficilè & rarò, peccatum possit euadere.

Accommodatissimum verò exemplum, ad explanandam eiusmodi impossibilitatem, accipere possumus ex proverbio illo quo Aristoteles secundo de caelo cap. 12. est vsus: *Rectè, inquit, agere multa, aut saepe, difficile est, vt talos Coensses mille proicere impossibile est, sed vnum vel duos facilius est.* Quibus verbis apertè docet, ex repetitione, vel accessione eorum, quorum singula facillè euenire possunt certo quodam modo, oriri maiorem difficultatem, vt simul omnia eodem modo eueniant, tantumque earumdem rerum numerum posse accipi, vt impossibile sit omnia eodem modo euenire. Vt enim in proposito exemplo persistamus, facile est vnus, vel alterius tali iactu reddere signum Veneris, siue Coem, quo numerum septenarium significabant veteres, & sex lucificabant: at quò plures tali proiciuntur simul, aut vnus & idem saepius, eò erit difficilius, omnes simul, aut vnum & eundem toties sub eodem signo cadere: quòd si mille iaciantur simul, aut vnus millies, impossibile omnino erit (vt patet, & experimento comperiri facillè potest) quòd idem semper ab omnibus signum reddatur. Atque hoc est, quod verba illa Aristotelis significant, agere multa rectè, aut saepius idem agere rectè, difficile est, vt proicere talos mille Coensses (quorum singuli, videlicet, sub Coe signo stent, siue mille iaciantur simul, siue vnus & idem millies) impossibile est.

Peccata omnia vitari diu non posse, cum possint singula, accommodatissimo Aristotelis exemplo explicatur.

Quod ergo hoc loco nitimur docere, id ipsum planè Aristoteles suo exemplo loco supra citato intendit docere. Cernens quippe quàm difficile propter partis sententis repugnantiam homines in officio continentur, & in agendo rectam rationem sequantur, docet, non esse difficile cuique exercere singulas operationes iuxta rectae rationis praescriptum: at eò esse difficilius, quàm rectae rationi d'uersari, quò per longius tempus agendum sit, pluresque actiones sint accessuræ, tantumque tempus posse constitui, totque actiones in eo fore exercendas, vt impossibile sit rectè agere omnes, non difficile tamen singulas, quod exemplo proposito talorum luce clariùs ostendit ut.

Licet autem exemplum illud accommodatum sit, quando multi tali simul iaciantur, quoniam quò plures proiciuntur, eò difficilius erit omnes casu sub eodem signo stare, totque poterunt simul proiici, vt id sit impossibile, cum tamen non possimus constituere certum talorum numerum, quos impossibile sit simul sub eodem signo cadere, quin impossibile etiam sit, minorem numerum proximum eodem modo cadere: accommodatius tamen multò est exemplum, quando idem talus saepius proiicitur. Si enim secludas casum fortuitum, qui in iactu tali hoc, vel illud signum reddentis cernitur, qui tamen in adimpletione vel transgressione praecipitorum non interuenit, si quidem ex electione fiunt, sanè sicut fieri optimè potest, vt item talus semel aut bis proiectus idem omnino signum reddat, quò verò saepius iaciendus est, eò difficilius id continget, quòd si millies proiiciendus sit, aut (ne quis in numero vim faciat) si decies centies millies proiiciendus sit, impossibile omnino sit casu semper idem proiectum reddi, cum tamen non detur certus iactuum numerus, à quo possit reddi, quin etiam à proximo maiori numero reddi possit, imò verò ad quancumque numerum iactuum deueneris, quibus redditum fuit idem signum, tam facile sit iactibus

sequentibus, reddi, ac si numquam antea redditum fuisset, aut forte quodammodo sit facilius propter dexteritatem, quam ludens comparat ex repetito iactu sub eiusmodi signo: ita profecto res accidit in proposito: singulas namque observationes mandatorum potest optinere suis viribus exhibere homo naturae lapsae, quantum satis est, ut peccatum euitet, & quod breuius constitutum fuerit tempus, in quo mandata seruet, eod facilius ea poterit in eo toto seruare, quod verò maius, eod poterit difficilius, tantumque constitui potest, ut fieri nequeat, quin in parte aliqua illius incerta, pro sua fragilitate, sponte ac liberè aliquod transgrediatur: cum tamen ad quamcumque partem illius temporis deuenit sine transgressione mandatorum, aequè liber & potens sit, ut in reliquo tempore nullum transgrediatur, ac si illud esset initium totius temporis dari: imò quodammodo sit potentior propter habitum & dexteritatem, quam ex observatione procedenti vsque ad illud temporis punctum comparauit.

Ex quibus omnibus satis est manifestum, potentiam ad vitanda singula peccata in quocumque temporis momento coherere cum impotentia ad diu omnia vitanda: eiusmodique impotentiam non esse aliud, quam impossibilitatem, non quidem physicam, sed morale, ut res certo quodam modo diu ac sapius eueniat. Quòd sit, ut infirmitas, quae post peccatum in libero arbitrio cernitur, & impossibilitas ex ea consequens ad seruandum diu omnia mandata, abstinendumque ab omni peccato, non tollant, neque impediunt libertatem arbitrij, quominus viribus suis naturalibus singula praecipua implere valeat, quantum satis est ad singula peccata tam lethalia, quam venialia vitanda.

Confirmari possunt haec dicta ex illo Matthaei 18. *Necessè est, ut veniant scandala: quoniam si licet posita fragilitate, pronitate ad malum, & multitudine hominum, fieri nequit, ut ex tanta hominum multitudine hi, vel illi scandalum non praebant: verum tamen vs homini illi per quem scandalum venit.* Ut enim Hieronymus ibidem ait, *Cum necessè sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisque vitio suo scandalis patet.* Ecce, cum necessitate in genere, ut eueniant scandala, stat absoluta libertas, ut quisque se contineat ab scandalis, quae alijs praebet.

Ad argumentum in initio propositum responsio.

Ad argumentum ergo in initio propositum negandum est illud sequi, nimirum, vel dandum esse tantum tempus, in quo toto non posset homo se continere à peccato lethali, & in quocumque minori posset, vel dari tantum, in quo toto se posset continere, & in quocumque maiori non posset. Ad probationem verò dicendum est, diminutiones illas, & additiones temporis, quousque deueniatur ad minimum quòd non, aut ad maximum quòd sic, ut vocant, non habere locum, neque quicquam concludere in fortuitis euentibus, qui, quòd semel, aut sapius hoc vel illo modo eueniant, non habent ex rãta, vel tanta virtute causae, ut ea ratione comparatione causae certum ac mathematicè definitum terminum habeant, sed fortuito accidit, ut quandoque eodem modo eueniant in maiori numero, indefinito tamen, quandoque in minori, atque interdum, ut neque semel eo modo res contingat, prout quasi forte quadam, atque fortuna acciderit: quibus nihil obstat, quòd nonnumquam aliquid dexteritatis, atque artis admisceatur, à qua sola non pendet effectus, ut in talorum iactu explicatum est. Quare ut nullus eiusmodi effectus est certus, sed omnes pendunt à fortuna: ita neque est certus aliquis determinatus eorum numerus qui posse euenire, quasi nul-

lus maior euenire possit. Idem cernitur in effectibus, quorum singuli à libero arbitrio pendunt, ita tamen quòd ob suam infirmitatem necessariò, sine certi temporis tamen praefinitione, deficiat, ne omne id in singulari efficiat, quod in singulari potest: quia enim quilibet defectus singularis à libertate arbitrij pendet, non potest esse mathematicè certus & determinatus, quando erit, aut in qua occasione & euentu continget, quoniam tunc continget, quando liberum ipsum arbitrium voluerit liberè succumbere. Sicut ergo de fide est, neminem ad tantum gratiae incrementum peruenire posse in hac vita, quin possit peruenire ad maius, si per suum liberum arbitrium voluerit fortius agere: eod quòd nullus sit, qui tanto semper conatu agat, quin maiorem adhibere possit, si velit, quam diu vitam humanam degitat certissimum est, nullum peruenire posse ad tantam gratiam, quantum habet Christus Dominus, aut sanctissima eius Mater: ita non datur tantum tempus, in quo toto possit quis perseverare sine peccato lethali, aut veniali, quin, si illud totum transierit sine peccato, possit in maiori sine peccato perseverare: eod quòd idè vnusquisque peccet, quòd in portate ipsius sit non peccare tunc, perseverareque vitiosus sine peccato.

Ex his omnibus constat, neminem in hac vita posse per suum liberum arbitrium efficere collectiue in tota vita totum, quod diuifue in ea potest facere. Sicut neque etiam ipsemet Deus efficere potest collectiue in quocumque temporis puncto totum, quod diuifue in eo potest facere: alioquin efficeret infinita, suamque exhaustiret potentiam, quod cum omnipotentia ipsius manifestè pugnat.

DISPUTATIO XXI.

Quaedam alia Scripturae loca explicantur, & cum arbitrij libertate consentire ostenduntur.

EX dictis hucusque toto hoc articulo facile erit intelligere: merito in Scripturis sanctis hominem, ut à Deo efformetur ac aptetur in vitam aeternam, comparari luto in manu figuli, neque id cum libertate arbitrij ipsius pugnat. Cum enim ostensum sit, hominem solis suis viribus nihil eorum posse, quae ad vitam aeternam spectant, quin potius, si habitualia dona fidei, spei, caritatis, gratiae & gratum facientis, quae à solo Deo habentur, & in quibus iustificationis donum est positum, consequi debeat, praueuiatur, attrahatur, ac supernaturaliter à Deo adiuetur: necesse sit, ut quantum ad ea dona recipienda sit satis, se disponat: cum item ostensum sit, hominem, postquam iustificationis donum fuerit assecutus, à quotidiano Dei auxilio pendere, non solum ut in eo crescat, sed etiam ut in eodem perseueret, victorque aduersus tot, ac tam difficiles incurtus huius vitae euadat: lanè licet homo per suum liberum arbitrium suam, quantum in superioribus est explicatum, salutem cooperetur, suumque illi locum relinquat Deus, ut ad quod voluerit porrigat manum, merito tamen, ut ad vitam aeternam aptetur, luto in manu figuli ad Deum relatus comparatur. Non solum quòd Deus praecipua sit causa, ac artifex eam formam pro suo beneplacito supra illius naturam in eum inducens, sed etiam quòd per aeternam praedestinationem ea dona, eaque rerum circumstantias quibusdam ex sua misericordia praeparauerit, atque in tempore re ipsa exhibeat, quibus prauidebat eos per suum liberum arbitrium,

adiutos tamen misericordia diuina euasuros vasa in honorem, hoc est, dignos vita æterna, cum tamen eorum in potestate fuerit euadere vasa in contumeliam, apta in æternum interitum: aliis verò iusto quidem, at inferutabili iudicio, æterna sua liberatque voluntate ea solum dona statuerit conferre, eaque circumstantias rerum præparare, quibus, si per ipsos non staret, primùmve parentem (quod addiderim propter paruulos, qui cum solo originali decedunt) essent quidem vasa in honorem: in quem finem vnà cum cæteris constituebat eos creare. At cernens eos sua propria culpa, aut primi parentis, futuros vasa apta in interitum, nec finem omnibus hominibus communem assecuturos, non propterea eos creare destitit: quin potius eo ipso, quòd eos ita creare decreuit, permittit statuens mala omnia, quæ ipsorum culpa futura præuidebat, id totum infinita sua sapientia, ac bonitate in optimos alios fines ordinat, vt inferius quæstione 23. explicabimus.

Hoc loco, præter Scripturæ testimonia tam hac, quàm 18. & aliis disputationibus exposita, explananda forent quadam alia, quæ cum libertate arbitrij nostri aliqua ex parte pugnare videntur. Quoniam verò commodius id fiet in progressu, iactis prius fundamentis, ex quibus dilucida erit eorum intelligentia, hoc loco prætermittenda sunt.

Solum tamen exponam locum illum Proverbiorum 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud*: eò quòd non exigat alia fundamenta, quàm quæ hæcenus iecimus. Cor Regis (quod in terra, pœnæ timore, præmiique spe, alium non habet, à quo coëreatur, eaque ratione difficilius quàm cor cuiusuis alterius in vnam, aut alteram partem à quoquam alio inflectitur) dicitur esse in manu Dei, qui quocumque voluerit inclinabit illud, donis videlicet suis, & auxiliis in vnam, aut alteram partem fluuiter illud trahendo, quò Deus ipse voluerit, seruato interim integro iure innatæ libertatis humanæ. Est etiam cor regis in manu Domini, quoniam potest illi necessitatem inferre, vt id velit, quod placuerit Deo ipsum velle, vt prima secundæ q. 6. ostendimus: verum Deus non consuevit vri hac sua potestate, sed relinquere solet homines in manu consilij sui. Illud præterea est animaduertendum, à Deo inclinari non posse hominem ad id, quod malum atque peccatum est, quod hoc loco ipse sapiens vult subintelligamus: tamen si permittere possit mala, tentationisque, & occasiones peccatorum, vt inde maiora bona eliciat, vt suo loco inferius videbimus. Nihil ergo locus ille libertati arbitrij nostri aduersatur.

DISPUTATIO XXII.

Mens D. Augustini circa libertatem per peccatum primi parentis ad bonum amissam explicatur.

EX hæcenus dictis, potissimum disputatione 5. 6. 15. & 19. facile intelligemus, quid sibi voluerit Augustinus de spiritu & litera cap. 3. cum ait: *Libertatem arbitrium nihil, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via: & cum id, quod agendum, & quo mendum est, caperit non latere, nisi & deleat & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene viuunt. Vt autem diligatur, caritas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et in Enchiridion cap. 30. *Libero, inquit, arbitrio malè viens homo, & se perdidit, & ipsum.*

His etenim testimoniis hoc tantum voluit Augustinus, vt ex ipsis locis citatis, & ex aliis eiusdem Molin. in D. Thom.

A autoris, quæ citabimus, patet, quòd cum homo ex solis suis viribus naturalibus nihil possit eorum, quæ ad vitam sempiternam spectant, vt disput. 6. & aliis explicatum est: primus verò parens ante peccatum ratione iustitiæ originalis, gratia gratum facientis, ac aliorum supernaturalium donorum, quæ sibi & nobis accepit, habuerit plenissimam illam libertatem, qua non solum poterat perpetrare peccatum, quò à vita æterna auerteretur, sed etiam præstare opera digna vitæ æternæ in eiusque sine peccato ad longissimum quocumque tempus perseuerare, vt disp. 4. & sequentibus explicatum est: planè eo ipso quòd per peccatum sibi, & nobis amisit supernaturalia dona, amisit etiam libertatem ad agendum bonum, quòd ad vitam æternam conducit, illique sit in suo ordine & gradu commensuratum, quousque per dona gratiæ, quæ Christus nobis obtinuit, habiles iterum, ac proinde liberi, ad eiusmodi opera redderemur. Nihil ergo curans Augustinus illis in locis de actibus humanis indifferentibus, cuiusmodi sunt plantare vineas, ædificare domos, neque item de actibus bonis moralibus merè naturalibus, vt pote qui neque à sempiterna felicitàte auertunt, aut retardant, neque ad eam conducunt, vlliusve apud Deum sunt ponderis aut valoris, in prædictis testimoniis solum retulit liberum nostrum arbitrium post peccatum ad ea, quæ ad sempiternam felicitàtem conferunt, vel ab ea auocant, aut impediunt. Neque proinde negare voluit inesse nobis post peccatum libertatem arbitrij ad illos alios actus naturales indifferentes, aut bonos moraliter, quin potius in eodem libro de spiritu & litera, atque alibi sæpe illorum mentionem fecit, docuitque eos in potestate nostri liberi arbitrij esse, vt disputationibus citatis ostensum est.

Sensus ergo testimonij ex libro de spiritu & litera, hic est. Si liberum nostrum arbitrium ad ea tantum referatur, quæ ad vitam æternam conducunt, vel ab ea auocant, nihil nisi ad peccandum valet, interim dum per fidem via ad vitam æternam non innotescit: neque solam fidem sufficere ad vitam æternam promerendam, nisi accedat supernaturalis caritas, quam non à nostro libero arbitrio, sed à Deo supra merita nostra accipere solemus.

In Enchiridio verò affirmat, primum parentem in statu innocentie constitutum malè vtendo suo libero arbitrio dum peccauit, & se ipsum perdidisse, & liberum arbitrium, quoad potestatem videlicet, quam habebat, operandi bona, quæ ad vitam æternam conferrent. Agens enim de genere humano, quod per peccatum corruerat, ait: *Nunquid meritis operum suorum reparari potest? absit. Quid enim boni operis potest perditus, nisi quantum fuerit à perditione liberatus? Nunquid libero voluntatis arbitrio? Et hoc absit. Nam libero arbitrio malè viens homo, & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui se occidit, vniue viuendo se occidit: ita cum libero peccauerit arbitrio, victore peccato, amissum est & liberum arbitrium: à quo enim quis deuictus est, huic & seruus additus est.* Petri certe Apostoli est ista sententia, qua cum vera sit, qualis quæso potest serui additi esse libertas? Liberaliter enim seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit, ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est. Vnde ad iuste faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus, esse iustitia caperit seruus. Ipsa est vera libertas, per rectè facti latitudinem, simul & pia seruitus propter præcepti obedientiam. Sed ista libertas ad benefaciendum vnde erit homini addito & vendito, nisi redimat ille, cuius illa vox est, *Si vos filius liberauit, tunc verò liberi eritis? Quod antequàm fieri in homine incipiat, quo modo quisque*

Peccator vt sit liber, & seruus.

de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bene, nisi se vana superbia inflatus extollat, quam cohæbet Apostolus dicens, Gratia salui facti estis per fidem. Hæc Augustinus illo capite. Ex quibus luce apertius constat, libertatem, quam asserit primum parentem sibi, & nobis amisisse per peccatum, non esse eam, quæ nostro libero arbitrio est innata comparatione operum merè naturalium, sed esse libertatem, quam ex donis supernaturalibus liberum ipsum arbitrium coadiuvantibus habebat ad operandum, supra suam naturam quidem, liberè tamen omnino opera ea, quibus vitam æternam mereretur. Hanc ergo libertatem affirmat eo ipso, quod peccavit, amisisse sibi & nobis, neque viribus suis potuisse illam recuperare: sed meritis Christi nobis restitui ratione gratiæ, & donorum supernaturalium, quæ per Christum nobis conferuntur.

Vnde libro primo contra duas epistolas Pelagianorum capite 2. Quis (inquit) nostrum dicat, quod prius hominis peccato pervenit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem perijt per peccatum, sed illa que in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente Domino: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene iustèque vivendum. Et infra: Cùm itaque non vivant bene homines, nisi effecti filij Dei, quid est quod iste (Iulianus nempe cum quo disputat) libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem, cum hæc potestas non detur, nisi gratia Dei per IESUM Christum Dominum nostrum. Et lib. 2. cap. 5. Peccato Adæ, liberum arbitrium de hominum natura periisse non dicimus: sed ad peccandum valere: ad bene autem vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta.

Et in expositione epistolæ ad Galat. circa medium expositionis capitis quinti: Quod autem ait, Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hæc enim invicem adversantur, ut non que vultis faciatis: putant hic homines liberum voluntatis arbitriū negare Apostolum nos habere. Nec intelligunt hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam habere nolunt, per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt eam tenere, non poterunt ea, que volunt, facere. Volunt enim operari operam iustitiæ, que sunt in lege, sed vincuntur concupiscentia carnis, quam sequendo deserunt gratiam fidei. Vnde & ad Rom. dicit, Prudètia carnis inimica in Deū: legi enim Dei nō est subiecta, neque enim potest. Cùm enim caritas legē implet, prudètia vero carnis comoda temporalia consuetudo spiritali caritati adversatur, quomodo potest legi Dei esse subiecta.

Et Hypognoticon lib. 3. eius operis autor ita ait: Ipsum liberū arbitrium hominibus esse, certa fide credimus, & predicamus indubitanter: sed cur dicatur liberum arbitriū est paululū differendum. Arbitrium ab arbitrando rationali cōsideratione, vel discernēdo quid eligat, quidve recuset, puto quod nomen accepit: vel ideo liberū arbitrium dictum, quod in sua positum sit potestate, habet agendi, quod veli, possibilitatē, quod est vitalis & rationalis animi motus. Sed huiusmodi, ut antea iā dixi, fuit homini protoplasto, cū ante peccatum maneret illatus. Non enim per aliud contraxit offensam, nisi per id, quod potuit, ne delinqueret, resistere suadēti. Per velle ergo malum velle perdidit posse bonū, qui per posse bonum potuit vincere velle malum. Et infra: Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem. Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudiciū rationis, non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent sine Deo, aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in

A operibus vite presentis tam bonis, quam malis. Bonis dico, quæ de bono natura oritur, id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, &c. Malis dico, ut velle idolum colere, velle homicidium, &c. Ista sunt diaboli opera, quæ Christus in hunc mundum veniens ex virgine natus, de credentium libero arbitrio gratia sua gratia amputat, idoneam in eisdem ad credendum preparans voluntatem, per quam possint tam Dei Patri, quam suam, sancti Spiritus iustam peragere voluntatem. Et infra: Vitio ergo libero arbitrio, totus homo est vitiosus, per quod absque adiutorio gratiæ, quod Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit. Prevenitur autem medicina, id est, Christi gratia, ut sanetur & reparatur in eodem vitio, atque preparatur voluntas, quæ semper indiget adiutorio, illuminante gratia. Salvatoris, possit tam Deum cognoscere, quàm secundum eius vivere voluntatem. Et infra: Non ergo homo voluntate sua, adhuc in vitio liberi arbitrii claudicante, prevenit Deum, ut cognoscat & querat eum tamquam gratiam pro meritis accepturus, sed procedit, ut iam dixi, misericordissima sua gratia Deus hominis ignorantis, & nondum sequentis voluntatem liberi arbitrii, ut cum scire & querere faciat, &c. Et infra: Incidit in latronem, id est, in diabolum & angelos eius. Per inobedientiam enim primi hominis diabolus humanum genus disposuit, & vulneravit, morum scilicet ornamentis, & bono possibilitatis liberi arbitrii perdidit. Quid est autem relicto comminatio abierunt? Rectè dicitur est seminivus, habebat enim vitalem motum, id est, liberum arbitrium vulneratum, quod ei solum ad æternam vitam, quam perdidit, redire non sufficiebat, ideo & seminivus dicitur. Iacebat ergo humanum genus vulneratum in mundo, sed cur iacebat, dicitur, si per se surgere poterat, vel sanari nullius indigens adiutorio? Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propria ad surgendum, quo ad sanandum se, medicum, id est, Deum requirere non sufficiebant. Et deinde latè explicat, meritis Christi, gratia & adiutorio illius, curaque Ecclesiæ, cui à Christo est commissus, adiutum, ipso simul per suum liberum arbitrium cooperante, curamque sui habente, sanari, perducere in vitam æternam. Vnde post multa ait: Cùm Dei misericordias preveniente agit & ipse satis per liberum arbitrium: quod quisquis esse negaverit, Catholicum non est, & quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propostum pertinet, nec incipere, nec perficere possit. Catholicus est. Quibus enim dicitur in Psalmis nisi liberum arbitrium habentibus, venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Et infra: Quomodo autem unicuique secundum opera sua reddetur in die iudicii, nisi liberum esset arbitrium? In omni itaque opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrii, id est, operatur Deus, cooperatur liberum arbitrium. Et infra: Nemo sit segnis & remissus ad servandum Deo, nec sic de gratia confidat, tamquam Deum liberi arbitrii eius, quod per mortem filij sui reparavit, & sibi preparavit, opera non requirat, imò declinet a malo, & faciat bonum, vigilet, querat, petat, contendat vincere faculum, Deo placere, sic ut dum per mundi pelagus currit, anchoram gratiæ cervicibus demittat fiduciam liberi arbitrii non solvas: quia si in prospero, ne extollatur, si in tempestate tentationum, ne mergatur, eius gubernaculo, quoad usque ad portum paradisi perveniat, poterit permanere securus, & cū impleverit cursum fideliter, dicat cū Apostolo, Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. Et infra: Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitam beatam, nec liberum arbitrium sine gratia. Et infra: Habet liberum arbitrium bonum meritum, cū in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperatur existit, & omnem spem suam habet in illa. Amen.

Liberum
arbitriū un-
de dictū sit.

aurum suam, & cor Deo loquenti intus, hoc est, in interiori homine præbet, & non foris in malis seculo persprepent. Hæc ex libro.

Quam libertatem nanciscatur ex gratia, & quam ex se habeat arbitrii nostri.

Itaque cum ad libertatem ad rem aliquam efficiendam duo necessaria sint, nempe & posse eam efficere, & potestatem simul habere eandem non efficiendi, liberum sanè humanum arbitrium ex donis supernaturalibus, auxiliisve, habet posse efficere ea, quæ supra facultatem humanæ naturæ sunt: à libertate verò innata habet abstinere posse ab eadè operatione. Quare negandum non est, primum parentem ratione donorum supernaturalium libertatem fuisse consecutum ad aliquid efficiendū, nempe ad id, quod supra ipsius vires naturales erat: atque hanc per peccatū amisisse, quousque per Christum dona gratuita & auxilia restituantur. Atque hoc est quod tam Augustinus aduersus Pelagianos, quam Concilium Arausicanum, capite 13. docere contendunt.

Merito ergo idem Augustinus de spiritu & litera, cap. 30. ait: *Liberum arbitrium euacuamus per gratiam? absit, sed magis liberum arbitriū statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio: sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum; per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium iustitia dilectio, per iustitiam dilectionem legis operatio (subintellige, ut oportet ad salutem.) Ac per hoc sicut lex non euacuatur, sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, quæ lex impletur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statuitur: quia gratia sanat voluntatem, quæ iustitia liberè diligitur. Quæ omnia ex Scripturis ibidem egregiè confirmat.*

Ex iis omnibus multa in Augustino faciliè intelliges, quæ primo aspectu libertati arbitrii derogare videntur, dum iuxta Scripturas sacras locum suum gratiæ tribuere conatur.

Hucusque de vitibus arbitrii nostri ad naturalia, & supernaturalia opera, veluti in basim ac fundamentum cæterorum, quæ dicenda sunt toto hoc opere sit dictum: in quibus explicandis necesse fuit conciliationem libertatis ipsius cum diuina gratia magna ex parte coniungere. Nunc vero ipsum demonstremus, libertatemque illius tam cum generali Dei concursu, quam cum singulis diuine gratiæ auxiliis & motibus coherere ac consentire ostendamus, sicque primæ parti concordie huius operis finem imponemus.

DISPUTATIO XXX.

Non Deum, sed solum liberum arbitrium creatum causam esse peccati ostenditur.

Quamuis Deus causa sit prima actionum omnium, quantumuis flagitiosarum, quæ à causis secundis efficiuntur, vñ cum libero arbitrio creato in eadem concursu suo generali influens immediate, vt disputationibus præcedentibus ostensum est: asserere tamen Deum causam esse peccati, vt non solum antiquiores quidam hæretici, quos Eusebius 5. libro Ecclesiastica historia, cap. 20. & Castrus aduersus hæreses verbo, malum, referunt, sed etiam nostris tēporibus Lutherus cum suis sectatoribus, vt disputatione prima vidimus, asseruerant, profectò non solum immanis est blasphemia, vt vel ipsa cuiusque hominis ratio per se docet, sed etiam hæresis manifesta. Atque id ostendamus nunc ex Scripturis

Error Lutheri, & aliorum hæreticorum asserentium, Deum esse causam peccati.

A sacris, Ecclesiæ definitionibus, ac vnanimi Patrum consensu: disputationibus verò sequentibus rationes ex naturæ principii deducemus, quibus dilucidè videatur Deum non esse causam peccati.

In primis Iacobus 1. cap. suæ canonice: *Nemo, inquit, cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim inuentor malorū est, ipse autem neminem tentat: ad malum scilicet: si ergo Deus ad malum, peccatumve non tentat: eò quòd cum infinita bonitate, natura, & clementia diuina id pugnet: multò minus erit causa efficiens malum culpæ, quatenus tale est, aut ad illud, quæ tale est, inclinans & mouens liberum arbitrium. Vnde Ecclesiast. 15. Non dixeris: Per Deum abest (Sapientia scilicet) quæ enim odit ne feceris. Non dicas, ille me implanauit: non enim necessarij sunt ei homines impij. Omne excrementum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.*

Impugnatur. Iacob. 1.

Eccles. 15.

Psalmo 5. *Mane a labo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos, &c.* Si Deus iniquitatem non vult fieri, neque placere illi vlla ratione potest, quin potius sanctissimis suis legibus eam prohibet, nec impunitam relinquit, quam ratione illam in peccatore ipse efficit, aut vt eam peccator efficiat, liberum illius arbitrium mouebit, aut inclinabit? Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Plurè super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum: quoniam iustus Dominus & iustus dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Quali dicat, iniquitatem approbationis scientia contempnerit nequit, nedum in peccatoribus illam efficere, ad eamve eos incitare, ac mouere. Sapient. 11. Nihil odisti eorum, quæ fecisti: sunt autem similiter odio Deo impius & impietas illius, vt habetur Sapient. 14. ergo Deus peccatoris impietatem & peccatum non efficit. Habacuc 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Osee 13. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Id est, à nobis ipsis est quòd peccemus & pereamus: à Deo autem est solum auxilium nostrum, qui semper ad ostium cordis nostri stat & misericorditer pulsat.**

Psal. 5.

Psal. 10.

Sap. 11.

Sap. 14.

Osee 13.

C Item Matth. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere. Et ad Roman. 11. Si radix sancta, & rami: at Deus per essentiam bonus est & sanctus, in quem nihil culpæ aut malitiæ cadere potest, iuxta illud ad Roman. 9. Numquid iniquitas est apud Deum? absit: ergo autor esse nequit malorum, quæ culpæ rationem habent.*

Matth. 7.

Ad Rom. 11.

Ad Rom. 9.

E Item est egregia & maximè rationi consentanea regula illa beati Fulgentij libro 1. ad Monimum à Theologis receptissima: *Deus non est autor eius, cuius est vitior. Quis enim, nisi crudelis & sceleratissimus, in alio vlciscatur id, cuius ipse est autor: at Deus vlciscitur peccata nostra: ergo nullius eorum causa esse potest.*

D. Fulgent.

In Concilio Arausicano II. cap. 25. ita habetur: *Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos anathema dicimus. Leo 9. in epistola decretali ad Petrum Antiochenum Episcopum, quæ habetur in fine operis Leonis primi, in explicatione fidei Romane ait: Credo Deum prædestinasse solum bona: præsciuisse autem bona, malaque. Et in Concilio Trident. sess. 6. can. 6. ita habetur: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, nõ permissiue solum, sed etiã proprie & per se, adeo vt sit proprium eius opus, non minus proditio Indæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.*

Conc. Arausicanum.

Leo nonus.

Concil. Trident.

Patrum te-
stimonia.
D. Dionys.

Est etiam vnanimis Patrum de eadem re con-
fessio. Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus vet-
sus finem: *Quin ne ex Deo, inquit, est malum: aut enim
bonum non est, aut bona facit.* Et paucis interiectis:
*Non igitur Deus auctor est mali, neque malum est in
Deo, nec omnino, nec certo tempore.* Et deinde expli-
cat ex eo demones malos effectos, quod propria
voluntate diuina bona velle & perficere destitue-
runt. Idemque de animis nostris docet. Atque ad
eos qui dicebant, oportere accommodatè ad ipsius
naturam, & idcirco oportuisse constitui à Deo homi-
nem liberum, prout ipsius natura postulabat. Et
ad finem capitis ait, se in libro de iusto diuinoque
iudicio rationes eas sophistarum vt stultas refellere,
quæ iniquitatem ac mendacium in Deum dicunt.

D. Iustinus.

Idem affirmat Iustinus Martyr ad finem dialogi
cum Tryphone aduersus Iudæos, & in responsioni-
bus ad Christianos de quibusdam quaestionibus, res-
pensione 8. verba illius retulimus disputatione 23.
membro 4. Idem docet responsione 12. In eadem
sententia sunt Clemens Alexandrinus lib. 1. Pæda-
gogi, cap. 8. Et libro primo Stromatum circa mediū.
Tertullianus in libro de exhortatione castitatis, cui-
us verba ex parte disputatione 23. allata sunt. Et
lib. 2. aduersus Marcionem post medium. Origenes
libro quarto contra Celsum, post medium. Athana-
sius in oratione contra idola paulo post princi-
pium. Idem habetur in testimonio eiusdem Athana-
sij quod in Concilio Constantinopolitano V. I.
actione 8. refertur. Athanasius etiam in vita beati
Antonij, idem refert magnum Antonium docuisse.

Clem. Alex.

Tertullianus.

Origenes.

D. Athan.

D. Basilii.

D. Gregorius
Nyssenus.

D. Damasc.

D. Ambrosij.

D. Hieron.

D. Chrysost.

Idem affirmant Basiliius homil. 9. cui titulus: *Quod
Deus non sit auctor malorum.* Gregorius Nyssenus 7.
libro Philosophiæ, cap. 4. Damascenus lib. 4. fidei
Orthodoxæ, cap. 20. Legito illum etiam lib. 2. cap.
29. & 30. Ambrosij lib. 1. de Iacob, & vita beata,
cap. 3. vbi ait: *Non est quod cuique nostram ascribamus
culpam, nisi nostra voluntati.* Hieronymus ad finem
lib. 12. Commentariorum in Isaiam, & in illud Amos
3. *Si erit malum in ciuitate, &c.* Chrysostomus ho-
milia 8. in epist. 2. ad Timotheum, vbi præmittens
atque luadens ne velimus omnia rimari, eò quod
magna pars eorū, quæ Dei sunt, occulta sint, addit:
*Hoc solum scito, quod Deus omnia prouidet, quod liberi
arbitrij conditi sumus, quod alia quidem operatur, alia
vero permittit, quod nihil mali vult fieri, quod non ex
sola ipsius voluntate sunt omnia, sed ex nostra quoque:
mala omnia ex nostra tantummodo sunt, bona omnia
ex voluntate nostra & ipsius adiutorio: quod nihil ipsum
latet: non tamen quia nihil ipsum latet, idcirco omnia
operatur ipse.* Hæc Chrysostomus.

D. Augusti.
Causa pec-
cati quam
sit.

Iam verò Augustinus passim idem affirmat. De
libero arbitrio maximè lib. 2. cap. vltimo, & lib. 3.
cap. 1. 6. & aliis, ex instituto docet, Deum non esse
causam peccati, sed hominem dum suo libero arbi-
trio ad peccandum vitur, ad quod tamen à Deo
collatum non est. 7. de Genesi ad literam, cap. 26.
*Natura hominis, inquit, ex Deo est, non iniquitas, qua
se ipse inuoluit male viendo libero arbitrio.* Et de spiri-
tu & litera, cap. 31. ait: *Nusquam legimus in sanctis
Scripturis: Non est voluntas nisi à Deo. Et rectè non
scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam pecca-
torum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi
ab illo: quoniam mala voluntas iam sola peccatum est,
etiā si desit effectus.* Et lib. 83. quaestionum quaest. 3.
ex eo probat, Deum non esse causam peccati, quod
nullo sapiente autore, hoc est, volente, sit homo

deterior: Deus autem omni homine sapiente est
præstantior: ergo Deo autore, id est, volente, homo
non peccat. Et quaest. 4. concludit, causam peccati
esse liberam voluntatem consentientis in peccatum.
Idem probat 12. de ciuitate Dei, cap. 6. Et de articu-
lis falsò sibi impositis, artic. 10. ita ait: *Debetur
abominanda opinio est, quæ Deum cuiusquam male vo-
luntatis, aut male actionis credit autorem, cuius præ-
destinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra in-
iustitiam est: vniuersæ enim viæ Domini misericordia &
veritas. Adulteria enim matronarum & corruptela
virginū, non instruere nouit sancta diuinitas, sed dan-
nare: nec disponere, sed punire.* Et paucis interiectis:
*Non ergo casus reuentium, nec malignitatem iniquorum,
nec cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut exci-
tauit, aut suauis, aut impulsit: sed planè prædestinatio iud-
icium suum, quo vnicuique retribuitur est prout ges-
sit, siue bonum, siue malum. Quod iudicium futurum
non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Et omnis
homo, quem discretio diuine sententiæ in sinistra consi-
tuerit parte, damnabitur, quod non Dei, sed suam excu-
sus est voluntatem.* Et artic. 13. *Nefas est Deo ascri-
bere causas talium ruinarum. Quia & si æterna scien-
tia præcognitum habet quid vnus cuiusque meritis re-
tribuiturus sit, nemini tamen per hoc, quod falsi non po-
test, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquen-
di. Si ergo à iustitia & pietate quis deficit, suo in præ-
ceps fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua
persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil
Spiritus sanctus, nec in tali negotio quicquam diuina
voluntatis interuenit, cuius ope scimus, multos ne laber-
entur detentos, nullos autem vt laberentur impulsos. Et
Hypognost. lib. 6. quicumque eius operis fuerit au-
tor, ait: *Mala Iudæ, vt dixi, præsciuit, non prædestinavit
Deus, vel fecit: & tamen in quibus præsciuit, iudicio ius-
to tradens eum in reprobum sensum, vt impleret permi-
sit.* Et post multa: *Tenenda est inconcussa huius dispu-
tationis regula, quæ diuinis testimoniis claruit. Peccato-
res in peccatis propriis, antequam essent in mundo, præ-
scitos esse tantum, non prædestinatos: poenam autem eis
esse prædestinatam secundum quod præciti sunt. Nulla
facio complura alia Augustini testimonia.**

Idem affirmant Cyrillus lib. 5. in Ioannem, cap. 5. D. Cyril-
lib. 6. capite vltimo, & alibi. Fulgentius & Prosper,
quorum testimonia refert Gratianus, cap. Valis 23.
quaest. 4. Primum testimonium illius capitis est Ful-
gentij, reliqua vsque ad illa verba: *Ex nobis exie-
runt, &c.* sunt Prosperi. Fulgentius autem toto li-
bro primo ad Monimum copiosissimè ac sapientif-
simè demonstrat, Deum causam non esse peccati.
Idem quoque testatur Gregorius homil. 9. in Eze-
chielem, vt complures alios Patres omittam.

Non omittam tamen hac eadem de re senten-
tiam Platonis lib. 31. Dialogo 2. de Republica. *Bon-
norum, inquit, solus Deus causa est dicendus: malorum
autem quamlibet aliam præter Deum causam querere
debet. Et quibusdam interiectis addit: Malorum ali-
cui causam esse Deum, cum bonus sit, refellendum est
omnino, nec permittendum hoc quemquam dicere in
sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, nec
insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue se-
nior, siue carminibus hæc inferantur, siue soluta
oratione narrentur, tamquam qua neque
dictu sancta sint, neque nobis tri-
lia, neque inter se consona.*
Hæc ille.

DISPUTATIO XXXI.

Ratio cur non Deus, sed solum liberum arbitrium creatum sit causa peccati, exponitur.

De re proposita dubium non est inter Catholicos: ratione vero inquirunt, quare cum Deus tamquam causa prima immediatè efficienter influat in prava actiones liberi arbitrii creati, ita ut tota illa actio sit à Deo, & tota à libero arbitrio, vitium tamen ac deformitas ipsius actionis, non Deo, sed libero arbitrio creato tribuatur.

Plerique antiquorum eam rationem reddunt: Quòd cum peccatum formaliter sumptum in defectu conformitatis cum regula, quam operans tenetur sequi, sit postum, & eaque ratione formaliter non sit aliud, quàm defectus, privatio, & nihil, potius quærenda est causa deficiens peccati, quàm efficiens: quare cum liberum arbitrium creatum deficere possit à regula & lege sibi præscripta, & eaque ipsa deficiat, cum actionem pravam exercet: Deus autem, qui nulli alteri regula est subiectus, sed sibi ipsi est lex, tribuendo eidem actioni esse vna cum libero arbitrio, à regula non deficiat: sit, ut actio, (quæ quatenus est à libero arbitrio creato vitiosa est & peccatum) quatenus est à Deo tamquam à prima causa & origine totius esse creati, neque vitiosa sit, neque peccatum: quoniam à Deo solum habet esse, ac proinde bonitatem transcendentem, quæ cum ente recurrit: non verò defectum à regula, in quo tota ratio peccati atque malitiæ moralis posita est.

Ratio hæc, vel rem non explicat, quantum est satis, vel certè nullus est momenti. Etenim licet competissimum sit, Deum, qui summa est bonitas, nullo modo in suis operationibus posse deficere, neque alicui alteri, neque propriè sibi ipsi, esse subiectum: attamen in eo lex est æterna, quæ est ipsius Deus, quæque ipsi dicitur quid rectum sit, ut ab eo fiat, & quid turpe si ab eo fieret, ac proinde quid ex eo capite contradictionem implicet ab eo fieri, quòd cum summa ipsius bonitate pugnet. Atque hac ratione colligimus, Deum nulla ratione per se, vel per alium, posse mentiri, nec vlla ratione posse præcipere peccata, nec ad actiones, quæ peccati rationem retineant, posse movere atque inclinare, aut illas suadere, vel ad eas quemquam prædestinare: eò quòd hæc, & his similia, rectè rationi tam humanæ, quàm diuinæ, & infinitæ bonitati repugnent. Atque id sonant testimonia Scripturæ, definitiones Ecclesiæ, ac dicta sanctorum Patrum, quæ disputatione præcedente retulimus. Quare nõ solum est contrarium fidei, Deum ad hunc sensum esse causam peccati, quòd ipse etiam deficiat à sua regula cooperando nobiscum ad peccatum, ut nos à nostra regula deficiamus, sed etiam ad eum, quòd vel præcipiat, vel suadeat actum pravam, aut ad illum prædestinet, moueat, & inclinet per suum influxum & operationem. Quamvis si hoc posteriori modo causa esset peccati, esset etiam illo priori: eò quòd à lege sua æterna ipse quoque tunc deficeret. Poterit quidem Deus, subtrahendo prius per appositionem alicuius circumstantiæ actionem aliquam à ratione peccati, id præcipere, aut ad id movere, quòd exclusà tali circumstantia foret cõtra ius naturale, ac proinde peccatum: quæ ratio tamquam Dominus vitæ civitatis hominis, præcepit parenti Abrahamo, ut hæretificeret filium suum Isaac, quòd licuit tunc Abrahæ

Peccata non potest Deus præcipere, neque ad malas actiones inclinare, suadere, aut etiam prædestinare.

A mo, neque erat contra quintum præceptum decalogi, facta prius parenti in filium ea facultate: verum quòd Deus præcipiat, aut moueat ad id, quòd in causa secunda retineret rationem peccati, id planè contradictionem implicat: eò quòd cum diuina bonitate ac lege æterna pugnet.

Ex eodem capite dicimus, Deum dispensatione propriè dicta dispensare non posse circa præcepta decalogi, reddendo licitum quòd cadit sub talem legem, subtrahere materiam aliquam à lege, sublata vi obligandi eiusdem legis: posse tamen reddere licitum, quòd aliàs esset contra talem legem, apponendo circumstantiam obiecto, per quæ definit iam cadere, sub talem legem: quòd non est dispensare in lege, sed seruato legis integro iure atque vi obligandi, subtrahere materiam aliquam à lege per appositionem circumstantiæ, ratione cuius obiectum illud in legem iam omnino non cadat. Id quòd causa etiam secunda interdum efficere solet: eam enim acceptationem rei alienæ, quæ alioquin esset contra septimum præceptum decalogi, potest dominus ipsius rei efficere ut non sit contra illud præceptum, si alicui facultatem eam accipiendi faciat, quòd non est dispensare circa præceptum, sed appositione illius circumstantiæ efficere, ut iam non sit contra illud præceptum, quòd aliàs eodem præcepto vetabatur. Verum de hac re suo in loco.

Ex his omnibus patet, ut satisfaciat dubio propositò, reddendam esse rationem, quare Deum concurrere immediatè cum causa secunda per influxum vniuersalem ad actionem peccati, non pugnet cum lege æterna, ac proinde ex se malum non sit: quemadmodum cum eadem lege pugnet, essetque de se malum, si Deus præciperet, vel prædestinaret eadem actionem, vel ad eam moueret & inclinaret liberum arbitrium creatum: antiqui autem illa sua ratione huius rei causam minimè reddunt, & idèò rem hanc, quantum opus est, non explicant.

Salmanicenses, de quorum numero sunt Sorus primo de natura & gratia, cap. 18. & Canus 2. de locis, cap. 4. in responsione ad octauum, hanc causam reddunt. Quòd Deus concursu suo vniuersali cooperatur cum omnibus causis secundis ad modum causæ naturalis lege constituta, ut, quæ necessitate naturæ & nõ libere agat, semper illis præstò sit auxiliium laturus: qui concursus, cum sit causis naturalibus quasi debitus, eò quòd nulla earum sine eo agere possit, inter naturalia computatur, ad eò ut miraculum sit, si aliquando desit, à Deoque subtrahatur. Quare, inquiunt, cum actiones malæ moraliter, quoad esse tantum naturale referatur in causas naturales: stultum autem sit esse earum morale, malitiæ & culpam, in causas naturales referre: sit, ut Deus per concursum suum generalem causa sit esse naturalis earum, non tamen culpæ & malitiæ annexæ. Aliqui ita hanc sententiam accipiunt, ut si Deus per illum eundem generalem concursum non cooperaretur ad modum naturæ, lege vniuersali præscripta de eo nunquam denegando, eò quòd nec factarius & quasi debitus sit causis secundis, sed inter eum solum illo modo concurreret, pugnet cum lege æterna, essetque ex se malum, atque ad eò contradictionem implicaret illum impendere causis secundis quando elicerent actiones malas moraliter.

Hæc ratio, ita reddita ac explicata, mihi nunquam placuit. Primò, quoniam Deus merè libere ex æternitate eam legem concurrenti cum causis secundis statuit, & merè libere confert concursum suum vniuersalem, quoribus illum impendit: quare, quòd ad libertatem in operando atinet, computari nequit

Dispensare in præceptis decalogi quò sensu Deus non possit.

Et in rationem Sorus & Canus asserunt, cur Deus non sit causa peccati.

Ad hæc ratio impugnatur.

D. C. 10.

10.

nequit inter causas naturales, vt naturalis causa distinguitur contra liberam & moralem: quin potius verè, ita operando, causa est libera & moralis, digna proinde laude, quoties concursus ita impenditurque propter munificentiam, quam exercet, liberumque beneficium, quo nos deuincit, maxime dum eo concursu adiuti operamur bona, & dum rebus ratione carentibus hominum gratia illum impendit: cum ergo, quando operamur rectè, concursus Dei vniuersalis, quo Deus nobiscum concurrat, opus externum sit diuinæ munificentie ac liberalitatis, reddenda est ratio, quare quando simili modo concurrat ad actionem malam moraliter, cum actio illa tota sit à Deo per concursum vniuersalem, concursus ille non sit opus externum vitij, voluntasque diuina, qua tunc impenditur, non fortiaur rationem vitij, maxime cum Deus in eandem liberè omnino influat, sicut liberum arbitrium, quod ea de causa peccatum committit. Etenim quòd solum esse naturale actionum moralium referendum sit in causas naturales, non verò bonitas aut malitia moralis, ex eo provenit quòd non liberè agant, bonitasque & malitia moralis solum comparatione causæ liberæ cernatur: qua ratione neque homini virtuti, aut vitio tribuitur, quicquid sine libertate operatur, siue id obiectiue bonum sit, siue malum: quare cum Deus concursu generali liberè operetur, vitique, quòd lege statuta operetur perinde ac si ex necessitate naturæ operaretur, non est sufficiens ratio, quare solum bonum naturale actionum moralium sit in Deum ipsum referendum, non verò esse morale virtutis, aut vitij.

Secundò possumus eandem sententiam ex eo impugnare, quòd cum diuina bonitate non rectè consentiat, eam legem concurrere vniuersim cum libero arbitrio creato constituisse, quæ iniqua omnino esset, si ea non vniuersim omnibus agentibus per modum naturæ fluxus constitueret, sed certis quibusdam atque ad certum tempus. Neque enim æqua esse potest ea lex, quæ eos euentus comprehendit, in quibus, si solos eos constitueret, iniusta esset & iniqua: maxime quando ex aliis, quos simul comprehenderet, non compensaretur ea inæqualitas & iniuitas.

Tertiò, demus per impossibile, Deum longè aliter concurrere cum causis secundis, & præter commune eum modum concurrere, constituere concurrere semel cum homine aliquo, vel Angelo eo modo, quo re ipsa nunc concurrat: Quis dicat, si homo ille pro libertate sui arbitrij eliceret prauam actionem, cum elicere posset honestam, malitiam tunc illius actionis ascribendam esse Deo vt auctori illius, quin simul fateatur similiter eidem ascribendam esse in hoc rerum statu quem habemus? Quòd ergo Deus concursu vniuersali perinde concurrat cum causis secundis, ac si causa esset naturalis necessitate naturæ agens, non est legitima ratio, quare malitia actionum moralium Deo auctori non tribuatur.

Legitima redditur ratio cur Deus non sit causa peccati.

Legitima ergo atque dilucida ratio, nisi fallor, colligitur ex his, quæ de concursu Dei generali disputationibus præcedentibus dicta sunt. Etenim cum concursus Dei generalis non sit concursus Dei in causam secundam, sed in actionem ipsiusmet causæ: is verò de se indifferens sit, vt pro diuersitate influxus causæ secundæ sequatur potius actio huius speciei, quam alterius, quippe qui non determinat influxum causæ secundæ, sed ab eo determinatur ad speciem actionis: quando verò cum eo

A concurrat liberum arbitrium, ex vario influxu arbitrij proveniat, quòd sequatur potius volitio, quam nolitio, & volitio honesti potius, quam turpis obiecti: sit, vt actiones liberi arbitrij (vt & cuiuslibet alterius causæ secundæ) concursu generali Dei non habeant quòd sint tales, vel tales in particulari, ac proinde neque quòd sint studiosæ vel vitiosæ, sed ab ipsomet libero arbitrio. Neque fortè Sotus, & Canus, si expendantur, aliud voluerunt, quamuis nec quantum oportebat rem explicauerint, nec necesse illis fuerit recurrere ad illud, quòd concursus Dei vniuersalis fluat à Deo tamquam à causa naturali.

B At non defuerunt, qui aduersus propositam sententiam sic obicerent. Primò, concursus Dei generalis cum causis secundis nõ propterea generalis dicitur, quòd ipse in suo esse reali, quod extra Deum habet, sit vnus & idem vel numero, vel specie communis omnibus causis secundis, & indifferens ad quoscumque earum effectus: sed quia Deus communi & generali lege statuit concurrere cum omnibus diuerso modo, & tamen prout natura cuiusque postularat: etenim concursus, quo Deus concurrat cum igne, specie distinguitur à concursu, quo concurrat cum equo: quando quidem concursus Dei cum igne nihil aliud est, quam effectus ipse productus vt à Deo, sub qua consideratione fortitur rationem actionis Dei ad extra comparatione illius effectus: & concursus Dei cum equo, non est aliud, quam effectus etiam ipse productus, vt à Deo, sub qua consideratione fortitur quoque rationem alterius actionis Dei ad extra comparatione talis effectus: cumque effectus illi specie inter se distinguantur, & actiones pro diuersitate terminorum specie distinguantur: sit, vt cõcurus illi generales Dei specie distinguantur: atque adeò sit, vt effectus specie distincti, qui à causis secundis emanant, non solum ex diuerso influxu causarum secundarum habeant esse tales vel tales, sed etiam ex diuerso modo influendi Dei in eosdem effectus.

C cum igne nihil aliud est, quam effectus ipse productus vt à Deo, sub qua consideratione fortitur quoque rationem alterius actionis Dei ad extra comparatione talis effectus: cumque effectus illi specie inter se distinguantur, & actiones pro diuersitate terminorum specie distinguantur: sit, vt cõcurus illi generales Dei specie distinguantur: atque adeò sit, vt effectus specie distincti, qui à causis secundis emanant, non solum ex diuerso influxu causarum secundarum habeant esse tales vel tales, sed etiam ex diuerso modo influendi Dei in eosdem effectus.

Secundò, licet Deus determinetur à causa secundæ ad concurrendum hoc concursu huius speciei potius, quam alio, attamen dato quòd concurrat hoc concursu numero, quo concurrat cum igne, necessarîo dicendum est effectum productum non habere, vt sit talis numero ex solo concursu causæ secundæ, sed etiã ex hoc numero cõcurus Dei: quamuis demus Deum non fuisse vstrum hoc particulari concursu, nisi concurreret cum tali causa secundæ. Tertiò, hic concursus Dei est causa totius entitatis quæ cernitur in effectû, vt omnes admittunt, etiam illius per quam effectus ille est talis specie & numero: ergo effectus non solum à causa secundæ, sed etiam à concursu generali Dei habet quòd sit talis, & consequenter nihil est, cur Deo concurrenti ad eum effectum concursu generali non tribuatur id, quòd sequitur hunc effectum, quatenus talis est.

F Argumenta hæc ortum habent ex falsa aduersariorum existimatione. Cum enim nobiscum conueniant, concursum Dei generalem non esse influxum Dei in causam, sed cum causa in effectum, eum quo concursum illum dicunt esse idem, existimant tamen, concursum Dei vniuersalem distinctam numero actionem esse à concursu causæ secundæ: cum tamen non sit nisi vna, quæ, vt à Deo, dicitur concursus Dei, vt verò à causa secundæ, dicitur concursus causæ secundæ, vt in superioribus est explicatum. Alioquin si essent distinctæ actiones, cum concursus causæ secundæ solum sit à causa secundæ, concedendum esset aliquam esse actionem, rationemve formalem

formalem realem actionis, quae non esset à Deo efficiens, sed à sola causa secunda, quod nulla ratione est concedendum.

Ad primam oblationem solutio. Concurfus generalis, & particularis, una actio sunt, ex solo concursu particulari habet speciem.

Ad primum ergo argumentum dicendum est, ponere falsum, nempe concursum Dei generalem habere aliquod esse reale à parte rei distinctum, vel numero, vel specie, à concursu causae secundae: nihil enim est à parte rei, neque actio, neque effectus actionis, quod sit à Deo influente per concursum generalem, & non sit à causa secunda simul influente per suum influxum particularem, neque esse potest: quoniam duae illae causae ita influentes uniant à parte rei tam effectum, quam actionem, mutuoque ea ratione à se pendunt in agendo illo modo, ita ut influxus praecisus vnus esse nequeat, etiam diuina potentia, sine influxu alterius: neque à parte rei influxus illi distinguuntur, nisi comparando vnā & eandem numero actionem ad diuersas causas diuerso modo in totam ipsam actionem influentes, quatum ea, quae causa vniuersalis est, licet conferat actioni totum esse partialitate causae, actio tamen à modo influendi illius non habet, quod sit talis vel talis speciei actio. Ab altera vero ut à causa particulari, similiter partialitate causae, habet actio totum suum esse. Verum ex modo influendi illius, sicut habet quod sit propria & peculiaris actio eiusdem causae, ita habet quod sit talis actio distincta specie à ceteris. Vnde negandum est, Deum concursu generali concurrere diuerso modo cum diuersis causis secundis. Ad probationem vero, quae subiungitur, concedimus, concursum Dei cum igne distinctum esse specie à concursu Dei cum equo: negamus tamen id provenire ex eo quod Deus, quantum est ex se, diuersimodè influat cum igne & cum equo: prouenit enim ex coniunctione influxus vnus cuiusque illarum duarum causarum particularium in vnā & eandem actionem numero & specie cum influxu Dei, à quibus particularibus causis concursus illi vniuersales Dei habent, tamquam à causa efficiente, distinctionem illam specificam.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum est, quod cum vnitas numerica actionis & effectus varietur facta quacumque variatione in quacumque parte causae, & in quacumque alia circumstantia conducente ad effectum, ut quinto metaphys. ostensum est, vti que quod effectus ille sit talis vel talis numero, ut pendet ex eo quod causa secunda hic & nunc influat: ita, naturaliter loquendo, pendet ab influxu Dei hic & nunc, & à reliquis circumstantiis: quare sicut si causa secunda alio tempore, interuenientibusque aliis circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: ita, si Deus alio tempore, & sub aliis circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: non est tamen hic & nunc alius numero concursus Dei, & alius concursus causae secundae, sed vnus & idem numero, qui est illa ipsa actio, quae resultat, & in qua uniantur & sunt vnus concursus vtriusque causae, ut explicatum est. Adde, actiones morales non habere suam bonitatem aut malitiam moralem à differentia individuante, sed ab specifica, & circumstantiis, quae, si essent eiusdem prorsus rationis, quamuis diuersae numero, in quacumque alia actione eiusdem speciei in genere naturae & moris, redderent actionem aequè bonam aut malam moraliter.

Ad tertiam.

Ad tertium dicendum est, aliud esse, effectum habere à Deo influente per concursum vniuersalem etiam illud quo est talis tamquam à causa partiali, & aliud ex influxu Dei provenire, quod sit talis. Primum concedimus: secundum vero negamus:

ostensum namque est, non provenire nisi à modo influendi causae particularis, cuius est effectus proprius, & particularis. Cum vero deformitas culpa sequatur actum comparatione solius causae, quae agendo deuiat à sua regula: haec autem sit sola causa secunda, inde est quod licet entitas actus simul sit à Deo tamquam à causa vniuersali, deformitas consequatur actum tamquam culpa solitis causae particularis. Est enim magnopere notandum, eas rationes formales, quae in sua intrinseca ratione includunt, ut sint à causa secunda, cuiusmodi sunt, peccatum, meritum, sentire, & cetera, nullo modo denominare posse Deum ut causam earum, quasi Deus peccet, mereatur, aut sentiat, quia Deus. Et quando eiusmodi rationes formales omnino sunt, non solum praeter influxum, sed etiam praeter intentionem Dei conferentis concursum generalem & vires ad operandum causae secundae, ut sunt culpa & peccatum, neque Deus dicitur causa vniuersalis earum, licet dicatur vniuersalis causa actionis, quae materialiter peccatum denominatur: hanc enim suo influxu attingit tamquam causam vniuersalem, quod statim fiet magis manifestum.

Ex dictis solum habemus, Deo non tribui actiones nostras malas moraliter tamquam causae positivae in eas influenti. Ad quod accommodatum est exemplum de fabro gladios conficiente: ut enim non imputantur fabro facinorae, quae ab iis fiunt, qui gladiis non rectè vtuntur, eò quod gladii indifferentes sint ad bonum & malum vsum, sed imputantur libero arbitrio eorum, qui gladiis malè vtuntur: ita cum concursus Dei generalis indifferens sit ad bonas & ad malas actiones, malae actiones, non Deo, sed ab utentibus concursu Dei generali ad malum sunt tribuendae.

Peccati actionem malam Deo per concursum vniuersalem influenti non imputari, accommodato exemplo ostenditur.

At dicit aliquis, sicut culpa datur fabro cum gladium tradit ei, quem probabiliter nouit eo abuturum: ita cum Deus praesciat quinam abuturi sint suo generali concursu, cur ei non imputabitur ad culpam, quod non subtrahat concursum, siquidem ea ratione impedire peccatum illud potest, nec tamen impedire vult? Dicendum tamen est, diuersam esse rationem in hominibus ac in Deo. Deus namque cum dominus sit omnium, legitimaeque de causa examini & probationi exponat creaturas suas libero arbitrio pollentes, ut si bene suo arbitrio, gratia ipsius adiuto, fuerint vitae, propriis meritis vitam aeternam consequantur, sin autem malè, iusto supplicio afficiantur, non tenetur impedire peccata, sed ea potest legitimè permittere, ad prouidentiamque ipsius spectat non denegare singulis rebus ea, quae necessaria sunt ut accommodatè ad suas naturas operentur, esto quaedam talia sint quibus, & bene & malè vti possunt. At vero homines qui Deo legibusque diuinis sunt subiecti, lege diuina naturali tenentur suorum proximorum peccata impedire, si commode possint, & ad damnum alterius non cooperari: sicut enim lege naturali tenentur proximum, sicut seipsum, diligere, ita Deus eadem naturali lege mandauit vnicuique de proximo suo curam habere. Quò fit, ut peccata nostra neque Deo tamquam causae, quae potuit ea impedire, & non impediri, tribuenda sint, eo modo quo naufragium tribuitur naturae, si illud declinare potuit, nec tamen declinauit. Ad hoc etenim, ut aliquid alicui tamquam causae negatiue ascribatur, necessarium est, ut vt teneatur & possit id impedire, & non impediri: Deus autem non tenetur peccata nostra impedire.

Obiectio.

Solutio. Peccata nostra neque tamquam causa, quae ea potuit impedire, Deo imputantur.

DISPUTATIO XXXII.

Maiores dictorum explicatio, & an Deus autor sit dicendus actuum nostri arbitrij, & causa, etiam materialis peccati.

UT quæ hæcenus dicta sunt melius intelligantur, nonnulla sunt addenda, quibus intelligatur quousque actus nostri arbitrij in Deum, tamquàm in eorum autorem, primamque rerum causam, sint referendi, & quousque eos velle, aut non velle sit censendus. Sumpto verò aliùs principio, ab actibus & effectibus, quorum comparatione nulla causis secundis inest libertas, erit ordiendum.

Deus quatenus autor & causa actionum & effectuum, qui natura necessitate sunt, & causis secundis proprii sunt.

Primum eorum, quæ addenda sunt, eiusmodi est. Eatenus Deus autor, primaque causa est actionum omnium & effectuum causarum secundarum, qui natura sunt necessitate, atque adeò totius naturalis bonitatis eorum, quatenus ab eo mediata vel immediate eiusmodi omnes causæ emanarunt, suæque sapientia ad eas actiones & effectus accommodatas vires naturales illis contulit, omnibusque ad eundem finem generalem suum concursum impendit, eis quidem ad agendum necessarium, sed ex se ad varias actionum & effectuum species indifferentem: nihilominus determinatio actionum & effectuum ad speciem, eorumque diversitas specifica, à naturalibus viribus causarum secundarum provenit immediate, ipsis à Deo collatis, ut eo pacto ad fines, ad quos per easdem vires illas ipsas causas ordinavit, operarentur accommodatè. Atque hinc est, quòd ipsummet opus naturæ proprium, ut à causis secundis immediate emanat, ab Aristotele, aliisque philosophis opus intelligentiæ dicatur, quatenus videlicet non, nisi à prima causa intelligente, ac res per ipsarum vires ad suos proprios totiusque universi fines dirigente, potuerunt emanare causæ secundarè naturales tam accommodatis viribus ad eo pacto in suos fines agendum prædita, quàm accommodatè eas perpetuò agere, experientia magistra comperit habemus.

Opus natura, opus intelligentiæ cur dicatur.

Secundum, ut ad actus liberos, bonumque & malum eorum morale deveniamus, bono ex dictis disputatione 5. & 19. nos viribus naturalibus nostri arbitrij, solòque concursu Dei generali, efficere posse bonum aliquod opus morale ex obiecto, & omnibus suis circumstantiis, atque adeò quòd vadique ac simpliciter bonum sit morale per comparationem ad felicitatem naturalem, præsertim quòd notabilem non continet difficultatem. Ut verò particulare aliquod asseramus exemplum his, quæ dicenda sunt, accommodatum, sit verbi gratia, quando oblato aspectu alicuius mulieris, leuique admodum & propè nullo insurgente affectu ad illam, elicit quis hunc actum bonum moraliter, nolo peccare cum hac, cum tamen elicere posset hunc contrarium malum moraliter ac lethale peccatù, volo fornicari.

Quo concursu generali viribus arbitrij produciatur materiale actus virtutis aut peccati, produciatur idem actus in genere morale.

Tertium, quo generali Dei concursu viribus liberi arbitrij produciatur materiale actus moraliter boni, hoc est, actus ille spectatus in genere naturæ, produciatur etiam, absque alio Dei aut liberi arbitrij influxu, bonitas moralis eiusdem actus, & quo generali Dei concursu viribus liberi arbitrij produciatur materiale actus moraliter mali, resultat, absque alio Dei aut liberi arbitrij influxu, moralis malitia in eo atque ratio peccati. Vtrumque probatur, quoniam si, ut multi volunt, præter materiale utriusque actus, actus illos spectatos in genere naturæ, non datur in eis ratio aliqua formalis realis, secundum

A quam fortiantur rationem virtutis, aut vitij, actusque ve boni moralis, aut peccati pertinentis ad avaritiam, iniustitiam, aut alterius vitij speciem, sed eiusmodi rationes formales entitates sunt rationis ac legem Dei, cum quibus, existentibus his vel illis circumstantiis, consentiunt, aut à quibus dissentiunt, procedunt, non alio generali Dei concursu, aut particulari liberi arbitrij produciuntur, quàm eo quo materiale eorum produciuntur: entia quippe rationis non alia essentia influxive resultant; quàm quo materiale, realève eorum veluti fundamentum produciunt. Eito autem eiusmodi rationes formales, cum Cæcetano & alijs, asserantur esse reales, profectò non alia efficientia ac influxu resultarent in actibus illis ab efficientia & influxu, quo fidem actus in genere naturæ produciuntur: non secus ac similitudo realis eius candoris, qui de nouo produciunt, ad alium candorem præexistentem, non alia efficientia & influxu produciuntur, ab eo, quo produciuntur candor ipse. Si namque præter efficientiam & influxum, quo candor produciuntur, similitudo in eo resultans indigeret alio generali concursu seu influxu Dei in ipsam, vitique cum liber ille sit ex parte Dei, posset Deus, productò candore, denegare tantum concursum, atque adeò efficere, ut essent duo candores in rerum natura nequaquam similes inter se, quòd contradictionem implicat, eaque de causa omnes negant posse fieri diuina potentia. Eodemque modo posset Deus, efficere, ut qui oblata occasione fornicari nollit, ne legem Dei transgrediretur, non eliceret actum virtutis, eo ipso, quòd influendo cum illo, ut nollit ea ratione fornicari, denegaret suum concursum generalem, ne in eo actu resultaret ratio formalis virtutis castitatis, quæ ex rei natura cum actum concomitur. Et similiter posset efficere, ut qui sciens & prudens vellet fornicari, non eliceret actum vitij moraliter malum, eo ipso quòd denegaret suum concursum universalem, ne in eo actu ratio vitij fornicationis resultaret: quæ profectò non modò absurdissima, sed etiam ridicula esse quis non videat?

Quartum, quòd ex præcedenti sequitur, est, Eodem numero concursu Dei generali, & particulari liberi arbitrij, quo produciuntur vnus & idem numero actus in genere naturæ, posse indifferentiter produci actum virtutis moraliter bonum, & vitij seu peccati, ac proinde interdum neque maiorem, neque alium Dei concursum requiri, ut produciatur actus virtutis moraliter bonus, & produciatur actus vitij ac peccati. Probatur aperte in exemplo supra proposito: voluntas namque rem habendi cum ea femina hic & nunc visui oblata proculdubio idem numero actus est in genere naturæ ac materialiter, siue cum illa præcesserit contractus matrimonij, siue non: at verò si præcesserit contractus matrimonij, actus ille esset virtutis castitatis coniugalis, si verò non præcesserit talis contractus esset actus fornicationis moraliter malus, atque peccatum lethale: cum ergo ostensum sit eodem generali Dei concursu, & particulari liberi arbitrij, quo produciuntur actus in genere naturæ, resultare in eo pro diversitate circumstantiarum concurrentium rationem virtutis & vitij absque alio concursu Dei & liberi arbitrij, consequens profectò est, ut interdum Deus neque maiori, neque alio concursu concurrat ad actum virtutis, bonive moraliter, quàm sit is, quo concurreret ad actum vitij malum moraliter.

Quin

Quintum, sicut Deus causis agentibus merè naturaliter vires contulit ad vnum agendi ac influendi modum determinatas, quibus concursus Dei generalem, de se ad diuersas actionum & effectuum species indifferentem, determinat ad suas peculiare actiones, & effectus: sic hominibus & angelis facultatem tribuit arbitrij ad vnum agendi modum indeterminatam, per quam domini sunt suarum actionum, in manuque consilij sui sunt positi, vt ad bonum vel ad malum, ad vitam vel ad mortem porrigant dexteram, & eaque ratione sicut per virtutum opera laudis ac praemij, ita per contrarias vitiorum actiones supplicij ac vituperationis sunt capaces. Quò fit, vt per arbitrij facultatem generalem Dei concursus non solum ad proprias voluntatis actiones determinent, sed etiam pra illius facultatis in nata libertate, vel omnino actionem contineant, vel illum dererminent ad volitionem potius, quam ad nolitionem eiusdem obiecti, aut è contrario, & ad volitionem aut nolitionem vnus potius obiecti, quam alterius, atque adeò illum dererminent, vt opus sit potius virtutis quam vitij, aut è contrario, prout, qui ea facultate sunt praediti, maluerint: ea quippe ratione dicitur esse in eis libertas, tum ad exercitium, tum etiam ad speciem actus.

Liberum arbitrium facultas indeterminata ad vnum determinans prout concursus generalis ad varias species actus.

Supernaturales nostri actus ab influxu arbitrij nostri habent speciem quoad actus substantiam, & à Deo speciem supernaturalem.

Sextum, nostra supernaturalia opera, licet nobis etiam, tamquam per arbitrium nostrum cooperantibus, tribuantur, à nostròque influxu speciem quoad actus substantiam obtineant, in Deum tamen non solum tanquam in causam primam, communemque omnium bonorum auctorem, sed etiam tanquam in particularem eorum effectorem, à quo habent etiam supernaturalem speciem referenda sunt. Verbi gratia, actus nostri supernaturaliter assentiendi reuelatis, & vt ad salutem oportet, licet eatenus sint nostri, quòd sunt cooperantibus nobis per nostrum arbitrium, & quòd sine libero nostro influxu omnino non essent, à nostròque influxu habeant, quòd sint assensus, potius, quam dissensus, aut quam actus alterius potentia, quòd tamen sint supernaturales, alteriusque speciei à se ipsis, si solis viribus arbitrij elicerentur, habent à Deo tanquam à particulari eorum causa per se ipsum immediatè, vel per supernaturalem habitum ab ipso infusum, tales eos efficiente. Licet etiam contritio eatenus sit actus noster, quòd sine nostrae voluntatis libero influxu omnino non esset, & quòd ab influxu nostrae voluntatis habeat quòd sit dolor potius, quam alterius speciei, attamen quòd sit supernaturalis dolor speciei distinctus à merè naturali, habet à Deo tanquam à particulari eius actus causa.

Septimum, Deo tanquam auctori primaeque rerum omnium causae tribuuntur omnia nostra opera bona moralia merè naturalia, non verò mala nostra opera & peccata. Huius rei ratio nõ solum est, quòd Deus mala opera & peccata seuerè prohibuit, bona verò moralia praecipit, & quòd suis consilijs & doctrina ad hæc tanquam sibi grata hortatur ac inuitat, illaque dissuadet & execratur, sæpèque particularia auxilia ad bona opera merè naturalia praestat, nunquam verò ad mala & peccata, que vellet, vt non committerentur, si & nos nostra libertate ita vellemus, sed etiam ac praecipue, quoniam vt Augustinus 2. de libero arbitrio c. vltimo, & libro 3. c. 1. & 6. ac alibi egregiè tradit, facultatem arbitrij eo sine nobis contulit, collatamque generali suo concursu adiuuat, vt bene consentaneèque ad rectam rationem ac legem suam operemur, sicque ad naturalem felicitatem, & insuper ad supernaturalem ipsius numinis diuini ope pertingamus, minime verò vt his

Molina in D.Th.

A ad perniciem abutatur: tametsi facultatem eis abutendi, eo ipso quòd liberos efficit, nobis reliquit, vt ea ratione in nostrum maius commodum actum nostrorum essemus domini, ac bene acceptam libertatem impendentes, pro rectè factis praemium, laudemque assequeremur. Quia ergo nostra moralia bona opera, quaecumque ea sint, finis sunt ad quem naturæ autor arbitrij facultatem nobis contulit, & ad quem concursus suum generalem nobis impendit, inde est quòd non minus, quam quaecumque naturalia bona, ad quæ in causis secundis nulla est libertas, in Deum tanquam in naturæ autorem, primamque rerum omnium causam referantur. At verò quoniam opera nostra moraliter mala extra finem sunt ad quem naturæ autor facultatem arbitrij nobis tribuit, suumque concursus generalem nobis impendit, à nobisque ipsis prouenit, quòd hinc donis, ad alium finem nobis à Deo collatis, ita abutatur, inde efficitur, vt nostra mala opera moraliter ac peccata, non in Deum tanquam in naturæ autorem, sed in nosmetipsos tanquam in eorum causam referenda sint.

Non desuere, qui cum existimauerint concursus Dei generalem non esse influxum Dei cum causa secunda immediatè in illius actionem & effectum, sed immediatè in causam ipsam, & per causam prius eo motam mediatè in illius actionem & effectum, liberumque nostrum arbitrium nullam omnino posse elicere actionem, ad quem in particulari non moueatur prius à Deo per concursus suum generalem, consequenter assererent, opera nostra mala moraliter, quibus præcepta transgredimur, verbi gratia, volitionem qua quis rem habere statuit cum hac non sua, & peccat lethali, referenda esse in Deum tanquam in illius autorem & causam: solum verò deformitatem peccati, quæ ens est rationis & deuiatio à lege Dei, in nostrum arbitrium, & non in Deum tanquam in causam, esse referendam.

Ut verò hæc explicent, ac defendant, duo quædam asserunt. Vnum est, Deum per concursus generalem mouere arbitrium nostrum ad medium per comparisonem ad rectam rationem ac legem suam, atque adeò ad bonum: liberum verò nostrum arbitrium, dum legem Dei transgreditur ac peccat, desistere suo influxu à ductu illo, motione, ac directione Dei, in peccati actum: non secus ac discipulus, cuius manus à magistro mouetur ac ducitur ad characteres optimos depingendos, suo particulari influxu descectit, & est causa vt pessimi depingantur: & non secus, atque dum lapis suo pondere ac motu recta via tendit deorsum, is, qui est in summitate turris, suo influxu eum descectit, eoque vitur ad percutiendum ex turri illum, qui separatus à turri in via sedet.

Alterum quod asserunt est, ex hypothesi quòd peccator suo arbitrio & influxu descectere vult à medio rationis in peccatum, Deum suo generali concursu eum mouere & adiuuare ad actionem illam in particulari, vt libertatem illi cõseruet: quem admodum inquit, mercator, vt vitam in tempestate cõseruet, proicit merces in mare, & interdum voluntariè perdit duo negotiando, ne perdat quatuor. Quia verò Deus, inquit, mouet ad quaecumque actionem in particulari liberi arbitrij quantumuis malam, non solum vult permittere, vt illa sit per liberum arbitrium creatum, sed etiam vult illam in particulari esse quoad esse suum naturale, licet non quoad deformitatem peccati quam habet adiunctam.

Opinio hæc satis, ni fallor, impugnata est disputatio

Quorundam sententia.

T t t

impugnatur. tionibus præcedentibus, videturque parum confo-
na, in primis verbis illis Concilij Tridentini sess. 6.
can. 6. *Si quis dixerit, mala opera ita et bona, Deum ope-
rari non permissius solum, sed etiam proprie anathema sit.*
Deinde testimoniis Scripturarum & sanctorum Pa-
trum, quæ disputat. 30. retulimus, & præcipue illis
verbis Augustini de Spiritu & littera cap. 31. *Nusquam
legimus in sanctis Scripturis, non est voluntas nisi à Deo.*
*Et recte non scriptum est, quia verum non est: alioquin
etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est vo-
luntas nisi ab illo, quoniam mala voluntas iam sola pecca-
tum est etiam si desit effectus.* Item illis de articulis fal-
sò sibi impostis art. 10. *Deestanda & abominanda
opinio est, quæ Deum cuiusque mala voluntatis, aut male
actionis, credit auctorem, cuius prædestinatio nunquam ex-
tra bonitatem, nunquam extra iustitiam est: veniunt enim
via Domini misericordia & veritas. Adulteria enim ma-
trinarum, & corruptelas virginum, non instruere novit
sancta divinitas, sed damnare, nec disponere, sed punire.* Et
paucis interiectis: *Non ergo casus ruentium, nec mali-
gnitatem iniquorum, nec cupiditates peccantium prædes-
tinatio Dei aut excitavit, aut suavit, aut impulsit.* Ecce, non
sola entia rationis, formalitè peccatorum negat
Augustinus esse à Deo, sed etiam volitiones ipsas, &
actiones, quibus transgressio fit mandatorum, nempe
adulteria matronarum, corruptelas virginum, &c.
Ac certè cum Deus actus ipsos peccatorum directè
suis præceptis prohibeat (præcipit namque non oc-
cidere, non fornicari, non furari, nihilque horum
econcipiscere) atque adeò voluntate signi (sic dicta,
quòd nobis per præcepta innotescat) hæc ipsa fieri
nolit, dependenter tamen à nostra libertate, si & nos
ipsi voluntati ipsius obsequi voluerimus, voluntas
verò ipsius, nec mendax, nec fallax, fictivè esse pos-
sit, sed vera, qua id ita fieri vellet, contrariòque
actus detestetur, mirum sanè est, quòd vel ipse eo-
rum in particulari sit causa, ad eos in particulari per-
mouendo ac dirigendo nostrum arbitrium, vel eos
esse velit, non solum permissivè, sed etiam sua vo-
luntate intendendo ut sint in particulari.

Perstendo autem in exemplo de eo, qui oblato
aspectu non suæ consentit in concubitum cum illa
& peccat, libet percontari ab auctoribus contrariæ
opinionis, an prius naturà, quàm is ita consentiat,
recipiat concursus Dei generalem, quo inclinetur,
dirigatur, ac moveatur ipè medium per comparationem
ad rectam rationem, atque adeò in nolitionem
talis actionis, quæ ad virtutem pertinet, ipse verò
retorquendo influxum ita acceptum declinet in vo-
litionem ac peccet, eo modo quo manus discipuli,
dum magistri motum ac directionem ad bonos cha-
racteres recipit, suo peculiari influxu retorquet il-
lum ad malos characteres, perseverantem adhuc ex
parte magistri, atque inclinatem ad bonos cha-
racteres: an verò non recipiat illum generalem con-
cursum, sed vel nullum, vel alium dirigentem ac
mouentem in particulari ad volitionem concubi-
tus, quæ est actus moraliter malus ac peccatum.

Si detur primum cum volitio illa sit actus distin-
ctus non solum specie, sed etiam re, tam in genere
natura, quàm moris, à nolitione eiusdem obiecti,
quin & illi contraria, mirum profectò est, quòd mo-
tio in particulari & inclinatio Dei per generalem
concursum ad nolitionem tantùm illius obiecti, sit
cooperatio & concursus generalis eiusdem Dei ad
contrarium actum, volitionem scilicet moraliter
malam & peccatum. Inclinatio quippe & motio ad
vnum contrariorum in particulari, esse nequit coo-
peratio, per motio & adiutorium, quin potius neces-
se est, ut impedimentum sit ad alterum contrarium.

A Præterea cum Deus inclinatione, directione, &
cooperatione illa solum intendere nolitionem con-
cubitus moraliter bonam, ex particulari verò influ-
xu liberi arbitrij deflectente ab ea cooperatione ac
directione sequatur contraria volitio moraliter ma-
la, peperam ex cooperatione illa colligitur, Deum
intendere, ac velle volitionem illam prædicti actus,
quæ est materiale peccati, & quam sua lege sub
comminatione interitus æterni prohibet, nisi aliquo
alio modo, aliòve peculiari influxu velit ad eum
concurrere, ex hypothesi quòd, qui ita operatur, de-
flectere velit ab illo alio priori generali concursu,
quod ad bonum solum dirigebat, inclinabat ac per-
mouebat, ut exempla de eo, qui tempestate coactus
proicit merces in mare, & qui negociando volunta-
riè amittit duo, ne perdat quatuor, videtur innue-
re. Etenim hi diversimodè operantur, ex hypothesi
maioris mali imminentis.

Secundum verò non dabunt, nempe neque illum,
neque alium concursum generalem recipere. In
primis, quoniam tunc concederent actionem realem
causæ secundæ, volitionem videlicet illam concubi-
tus, producti sine concursu generali Dei, quod est
plus quàm periculosum in fide. Deinde quia si nul-
la sit motio, inclinatio, & directio Dei per con-
cursum generalem in contrariam eiusdem obiecti no-
litionem, intelligi nequit deflexio ab ea motione &
directione Dei, eo pacto, quo discipulus suo proprio
influxu à magistri motione & directione deflectit
ad malos characteres, aut eo pacto, quo quis à sum-
mitate turris lapidem, suo pondere atque impetu
rectè deorsum tendentem, deflectit, eoque sua vi
impressa vtitur ad percutiendum illum, qui semo-
tus à turri inferius sedet.

Si detur tertium, ut innuere videtur exempla
de proiciente merces in mare, & de perdente vo-
luntariè duo ne perdat quatuor, nempe illum adiu-
uari nouo concursu generali Dei dirigente ac mo-
uente in particulari ad volitionem concubitus cum
non sua, quæ actus est moraliter malus ac peccatum,
sedque Deum efficere ex hypothesi quòd peccator
viti non velit illo alio ad nolitionem prædicti obiecti
viti, ut in maius ipsius bonum illi libertatem confer-
ret eum ita adiuuando: tunc peto, vel ei, qui vult
concubitum & peccat, Deus simul impendat duos
concursus generales, vnum quo eum inclinēt, diri-
gat & moveat ad nolendum eiusmodi obiectum, eli-
ciendumque proinde actum moraliter bonum, &
alterum quo, ex hypothesi quòd non ita sed con-
trario modo vult operari, illum inclinēt, dirigat &
moveat ad illud idem volendum & peccandum, vel
impendat illi tantùm hunc secundum concursum
generalem.

Primum nulla ratione videtur dicendum, tum
quia ridiculum est, eum qui consentit in actum pec-
cati, simul moveri à Deo duobus concursibus gene-
ralibus, vno, quo inclinetur & dirigatur ad nolend-
um, & altero, quo dirigatur & adiuuetur ad volend-
um: tum etiam, quoniam in eo euentu daretur in
rerum natura actio & concursus Dei generalis sine
effectu & actione causæ secundæ, ad quam est adiu-
torium & cooperatio, quod est contra communem
omnium sententiam.

Secundum etiam affirmari non potest. Primum,
quoniam tunc intelligi non potest deflexio ab in-
clinatione, motione & directione Dei per con-
cursum generalem, abusivèque talis concursus, eo modo
quo discipulus motione magistri abutitur, ab eaque
ad malos characteres deflectit, si is, qui in concubi-
tum consentit, nunquam à Deo accepit sportum, in-
clina

Eliminationem ac directionem in contrarium, sed solum in consensum in talem actum peccati. Secundò, quia si hic solum à Deo mouetur, dirigitur & inclinatur ad volitionem concubitus in particulari malam moraliter, non video quomodo Deus non sit causa peccati. Tertio, quoniam iuxta opinionem eorum, cum quibus disputamus, homo ille neque nolitionem prædicti actus, neque volitionem potest elicere, nisi à Deo præueniatur & permouetur ac dirigitur per concursum generalem ad vnum vel alterum eorum in particulari: quare si vult fornicari, præuenit fuit à Deo concursu generali ad talem actum accommodato, nunquamque recepit contrarium motum & concursum. Vnde non prius fuit hunc sua nequitia velle peccare, quam Deum illo modo eum mouere & adiuuare, sed è contrario, ac proinde collatio talis concursus eo modo dirigitur & adiuuans non fuit ex hypothesi, quòd ille sua libertate & nequitia vellet peccare. Vt enim disputatione 28. aduersus Antonium Cordubensem argumentabamur, determinatio voluntatis ad alteram partem contradictionis, cum actio & influxus sit voluntatis, esse nequit sine concursu generali Dei, ac proinde si à qualitate concursus generalis Dei penderet qualis futura ea sit, priusque est Deum mouere per suum concursum voluntatem, eamque per illum determinari, quam ea seipsam determinet, profectò prius est Deum statuere conferre illi talem, vel talem modum concursus generalis, quam præscire ad quam partem illa sit determinanda, ac proinde modus conferendi illi generalem concursum non erit ex hypothesi & præscientia, quòd voluntas sua libertate & nequitia se ipsam in actum moraliter malum sit determinatura, & quòd uti non velit concursu Dei generali ad actum bonum. Quartò, ex eo quòd homo ille uti non velit concursu generali ad nolitionem actus mali, non sequitur eum velle illo abuti ad malam volitionem, cum suspendere possit omnem actionem, & neque velle, neque nolle: ergo ex sola præuisione, quòd non velit eo uti ad nolitionem actus peccandi, non sequitur illum præueniri, permoueri, ac dirigi à Deo per concursum generalem ad volitionem illam malam moraliter.

Hæc itaque opinio impugnata, ut ad eorum feriem reuertamur, quæ præcedentibus disputationibus addenda censebamus, octauum in ordine sit hoc. Licet ex capitibus explicatis bona opera nostra moralia, etiam merè naturalia, in Deum tanquam in naturæ autorem, primamque rerum omnium causam referenda sint, mala autem nostra opera non in Deum tanquam in causam sint referenda, sed in nos ipsos, qui nostra libertate & nequitia arbitrio nostro & concursu Dei generali ad ea abutimur, ad quæ ab autore naturæ collata nobis non sunt, nihilominus si liberum arbitrium & concursus Dei generalis ea ratione spectentur, qua ad bonum & malum ipsorum vsum, ad bonumque ac malum actum moralem indifferentia sunt, simulque attendatur in nostra potestate situm esse, vno aut altero modo eis uti, vt ea ratione virtutis, laudis, ac præmij capaces simus, à nostroque libero influxu in vnam aut alteram partem provenire, quòd illis bene utamur, operaque eliciamus moraliter bona, vel illis abutimur & eliciamus opera moraliter mala & peccata, sanè quòd bene aut malè ea opera exerceamus, quæ per solam arbitrij nostri facultatem, & concursum Dei generalem possumus efficere, in nos ipsos tanquam in causam particularem ac liberam, & non in Deum est referendum. Atque hoc est, quod tum alij Patres

Molina in D. Thom.

A docent interdum, tum Iustinus martyr in responsionibus ad Christianos de necessariis quaestionibus in responsione ad octauam sequentibus verbis apertè docet. *Quaestio octaua erat: Si boni ac mali, siemque status notitiam à Deo accepimus, qui sit, ut vtriusque causa non sit is, qui vtriusque & nonnem & vim illorum explendorum causa natura quasi insensit?* Sequitur Iustini explanatio seu responsio: *Deus non solum tam vim nobis dedit, ut essimus, bonumque & malum cognosceremus atque faceremus, sed etiam liberum arbitrium nobis concessit, potestatemque fecit eligendi id quod videretur pro eorum que cognoscuntur præuisione: neque virtutem, aut vitium nostrum in cognitione eorum que cognoscuntur posuit, sed in electione eorum que deliguntur. Non igitur causa est Deus virtutis nostra ac vitij, sed propositum nostrum & voluntas. Ut enim qui scorum videt, ac scorum esse scit, ex scientia illa & cognitione scortator non est: si verò motui assentiatur voluntas, tum denique est scortator, vel opere, vel affectione: sic etiam non est cognitio cur boni, & mali sint homines, sed voluntas que, ex præuisione eorum, id quod videtur secuta est. Hactenus Iustinus. Quibus verbis virtutem nostram & vitium, non in Deum, quia vires quibus ea exerceamus, notitiamque naturalem vitij ac virtutis nobis tribuit, sed in nostrum arbitrium, nosque ipsos, qui liberè in vnam aut alteram partem illud flectimus, tanquam in particularem ac propriissimam eorum causam, docet esse referenda.*

Nonum est, Deus opera nostra bona moralia, quæ à cooperatione libera nostri arbitrij, & non à solo concursu Dei generali pendent, vt existant, vult in primis voluntate conditionata, si & nos pro nostra libertate ea velimus, eo pacto quo vult omnes homines saluos fieri, si & ipsi velint. Præuidens verò, quæ eorum pro nostra libertate sint futura, complacet in illis, vultque absoluta voluntate vt sint.

D Decimum. Opera nostra moraliter mala vellet Deus vt non essent, si & nos pro nostra libertate ita vellemus, eaque prohibet & detestatur. Licet autem præstare velit suum generalem concursum indifferenter ex se vt sint vel illa, vel contraria opera bona, vt nos pro nostra libertate maluerimus, atque ad eò indifferenter, & esse velit vniuersalis causa quarumuis realium actionum & effectuum quasi in confuso, quos nos vouerimus, eò quòd ita ad nostrum meritum ac libertatem expedit: quia tamen actiones inde non habent, quòd sint eius speciei realis, quam ipse prohibet, & quæ adiunctam habet rationem peccati, puta quòd sine volitio accessus ad non suam, potius quam nolitio, neque Deus per suum concursum vniuersalem ad volitionem talis actus inclinatur, aut dirigit, vel eam intendit, sed quòd sit ea potius, quam nolitio, provenit solum ex peculiari nostro libero influxu, quo & arbitrio nostro, & generali Dei concursu ad id volendum abutimur, ad quod non sunt nobis à Deo collata, inde efficitur, vt Deus malorum nostrorum operum in particulari non dicatur causa simpliciter, sed cum hoc addito diminuenente, vniuersalis, eam actionem causalitate sua & vniuersali concursu minimè intendens, minimèque ad eam speciem determinans, ac proinde cuius neque villo modo esset vniuersalis causa, si per arbitrium nostrum eam actionem intendens, & contra suam legem ac voluntatem conditionatam concursum Dei generalem ad speciem determinans, non obstaret. Atque inde etiam est, vt Conciliū Tridentinum sess. 6. canone 6. damnet assertionem quæ habet: *Deum mala opera, sicut vt bona, operari, non permissiue solum, sed etiam proprio & per se. Etenim species*

Nostra bona opera quæ ab arbitrio nostro pendent, vt vellet Deus, tum conditionata, tum absoluta voluntate.

F *Tet. 2. actionis*

actionis malæ non est à Deo per suum influxum, sed à particulari libero nostro influxu, Deo illum nobis permittente, ut in sitam nobis libertatem, utpote ad meritum necessarium, actionumque nostrarum dominium conferuet.

Naturalis bonitas actus mali moraliter, materialiter, quatenus in natura autorem, primamque verum causam re-

Vndecimum. Naturalis bonitas actus mali moraliter ac materialiter peccati, eatenus in Deum tãquam in naturæ autorem, primamque rerum causam re-ducitur, quatenus contulit facultatem arbitrij, à qua emanat, peccatore illum inflectente ad id, ad quod collata non est, & quatenus non denegat peccatori concursum suum generalem ad eam naturalem bonitatem, necessarium, quo etiam peccator ad id abùtitur, ad quod ei à naturæ autore non impenditur. Licet autem Deus, prævidens actum illum malum nequitia & abusu peccatoris futurum, & arbitrium illi contulerit, & concursum suum generalem liberè illi impendat, atque ad eum esse velit causa vniuersalis illius actus modo paulò ante explicato, quia tamen neque eò sine ut sit talis actus, arbitrium illi contulit, concursumque generalem illi impendit, neque vellet ut esset actus ille, si & peccator ipse sua libertate ita vellet: consequens profectò est, ut Deus neque ut naturæ autor, neque ut legislator intendat, aut velit actum in quo est naturalis illa bonitas, sed potiùs eum prohibeat, ac detestetur, cum de quocunque opere malo id verè dici possit, quod Deus ipse Apocalyp. 2. dixit, Quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Non ergo Deus vult, ut actus ille sit, sed solum in maius bonum vult permittere, ut ex nequitia & abusu peccatoris ab arbitrio libero, quod illi contulit, emanet ac profluat.

DISPUTATIO XXXIII.

Exponuntur nonnulla Scripturæ testimonia, quæ sonare videntur Deum esse causam peccati.

Culpa vna interdum est pœna alterius culpa.

Superest exponamus nonnulla loca Scripturæ sacra, quæ primo aspectu videntur sonare Deum esse causam peccati. Ad quorum intelligètiã sciendum est, interdum culpam vnam pœnam esse alterius præcedentis culpa. Ad Romanos enim primo, cum præmississet Paulus culpam idololatriæ philosophorum, addidit: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in passionibus ignominia, in reprobis sensibus, ut faciant quæ non conveniunt, repletos iniquitate, &c.* Interdum etiam licet pœna, qua aliquis à Deo punitur, non sit culpa, infligitur tamen interuentu culpa alterius peccatoris, qui iniuste alium affligit. Quo pacto licet rebellio Absalonis, & eiusdem adulterium cum vxoribus patris commissum grauißima fuerint crimina, ea tamen via punitur Deus adulterium Davidis cum Bersabe, & homicidium Uriæ, vt ex 2. Regum cap. 12. constat. Sæpe etiam permittit à tyrannis vastari regna propter peccata incolarum. Licet ergo iustum sit & sanctum infligere peccantibus condignam pœnã, eaque ratione Deus autor esse possit malorum pœnæ, iuxta illud Amos 3. *Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit?* Et illud Isaia 45. *Ego Dominus creans malum:* attamen non solum quando vna culpa est pœna alterius culpa eiusdem peccatoris, sed etiam quando pœna infligitur interuentu culpa, Deus punit permittendo solum eas culpas nec in eas aliter influit, quàm per concursum generalem, quo peccatores in suam, aut simul etiam aliorum perniciem, suo proprio influxu Dei generalem concursum ad peccata determinando, abutuntur.

Deus quæpão punit, permittendo peccata.

Canus 2. de locis cap. 4. in responsione ad quintum & ad septimum ait: *Quando in eodem motu alio est malus, passio non inuenit, Deum tunc non esse quidem autorem actionis, sed eam duntaxat permittente: esse tamen autorem passionis cum ea coniuncta, ita ut passio non solum permittatur à Deo, sed verè ab eo sit.* Sententia hæc non videtur vera. Passio namque non aliter efficietur, nec est ab agente, quàm per actionem: quare si actio tunc non est à Deo, neque passio, quæ per eam infertur, & quæ cum ea actione coniuncta est in eodem motu, erit à Deo. Hoc illi libenter concederem, actionem moraliter malam non posse esse voluntam à Deo, sed permittam duntaxat, voluntamque illius permissionem: at verò passionem bonam, quæ actionem illam malam comitatur & sequitur, posse à Deo esse voluntam patienti, posita actione mala, quæ ab agente infertur. Quando enim Deus permittit, vt vnus propter sua delicta interficiatur ab alio iniuste, nulla ratione velle potest, vt occidens interficiatur, sed permittit ut duntaxat potest: posita nequitia iniuste interficientis, velle potest vt interficentis patiatur talem occisionem ob sua crimina, eaque de causa eam actionem malam permittente.

Sciendum est deinde, phrasim consuetam Scripturæ sacrae esse, quæ Deus permittit, maximè si in pœnam vel eiusdem, vel alterius ea permittat, aut in aliquem peculiarem finem ac bonum, Deo quasi effectori tribui, non quidem positiuè & proprie, quàm in effectum influat, sed negatiuè, tum quia cum impedire id possit conferendo alia, aut maiora auxilia, id tamen iusto iudicio non facit: tum quia aliquando iusto etiam iudicio nobis subtrahit de auxiliis, permittit occasiones ruinæ, & sinit demones acrius tentare, vel in pœnam iustam nostrorum peccatorum, & interdum simul alienorum, vel ad examen & probationem iustam quorundam, quorum lapsum, dum prævidet libera ipsorum voluntate futurum, ordinat quoque in pœnam iustam aliorum, aut in alium optimum finem, gratia cuius illum permittit: ad eò enim bonus est, vt nulla ratione permitteret mala nisi inde elicere intenderet maiora bona. Dum ergo Deus illis modis explicatis permittit aliqua mala in fines optimos, qui inde immediatè relulant, interdum dicitur efficere fines ipsos, interdum verò mala, & peccata vnde relulant, non positiuè in hæc influendo, sed modis iam explicatis in eosdem fines ac effectus ea permittendo. Quare non est autor peccatorum, quæ ita dicitur efficere, sed præuisor, permissor, & prouisor, qui ea sua ineffabilique infinita sapientia & prouidentia in optimos fines ordinat ac permittit.

Iuxta hæc intelligenda sunt varia loca Scripturæ, in primis enim peticio illa, quam Christus Matth. 6. nos docuit, *Et ne nos inducas in tentationem*, cum verbis Iacobi disputatione 30. relatis non pugnantibus quippe habet sensum: *Ne nos inducas*, id est, induci permittas, in tentationem, cui succumbamus, sed vel tentationes à demone, aut aliunde nobis imminentes, arce, vel eas vires suggere, quibus præuides nos non ruituros: quod innuunt verba quæ subiungit, *Sed libera nos à malo.*

Illud secundi Regum 12. *Ecce ego suscepi abo super te malum de domo tua, & tollam exores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius*, intelligitur, permittendo Absalonis filio tuo, vt hæc omnia, tum à demone, tum à consiliario suo incitatus, opere compleat, dencgandoque illi maiora auxilia, per quæ, si tribuerentur, talia peccata deuitaret. Hæc, inquam, via suscepi abo illum, vt puniam te & affligam propter peccata tua. Præuisor quippe

quippe sum, illum cupiditate regnandi accensum sua libertate & nequitia his omnibus flagitiis contaminandum: quare in delictis tuis puniendis utar peccatis illius, quae impedire poteram, & propter tua demerita non impediam. Quo loco obiter notandum est, solere Deum filiorum peccata, imò etiam eorum aeternam damnationem permittere, ut parentum delicta puniantur. Nec enim minus punitus à Deo fuisse videtur David per ruinam spirituales, & aeternam damnationem, quam verisimile est Absalonem incurrisse, quam per iniurias ab eo acceptas, ut ex plangore & lamentatione Davidis ob miserandum Absalonis interitum licet colligere.

Filiorum peccata, & damnationem permittit Deus ob parentum flagitia.

Quod ad locum illum 3. Regum 12. attinet, *Non acquiescit rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum quod locutus fuerat, &c.* In primis non videtur condemnandus peccati Roboam, quod nihil voluerit remittere populi de tributis, quae Salomon pater eius illis imposuerat. Quare esto Dominus positivè eum fuerit auersatus, ne vellet remittere partem aliquam tributorum, ut ea ratione iustè puniret in filio delicta patris, sicut antea promiserat, non sequitur Roboam ad aliquod peccatum à Deo impulsus fuisse. Neque enim Scriptura narrat à Deo motum fuisse Roboam, ut durum illud & imprudens, ac contumeliosum responsum populo redderet iuxta consilium ab adolescentibus datum, qua in re peccasse videtur: sed solum quod fuerit eum Dominus auersatus, ne petitioni populi consentiret. Adde, auersionem illam Deo tribui negativè, quatenus, ut puniret iustè in filio delicta patris, noluit maioribus auxiliis emollire cor eius, ut sanum consilium feniorum, sicut poterat, amplecteretur: innatàque cupiditas regibus, opum, potentia, splendoris domus, munificentia, tum etiam, ut nulla in re inferiores sint parentibus suis, per seipsa Roboam poterat inducere, ut liberè, nemine alio impellente, petitionem populi repelleret. Neque motionem aliam addidisse videtur Dominus qua eum auersaretur, sed tantum denegasse illi maiora auxilia, quae minimè denegasset, si delicta Salomonis non praecessissent.

Illud Psalmi 104. *Convertit cor eorum (Aegyptiorum scilicet) ut odirent populum eius, & dolium facerent in servos eius: simili modo intelligendum est negativè, non comprimendo videlicet demonem, ne Aegyptios contra filios Israël incitaret, neque Aegyptiis maiora auxilia tribuendo, quibus ab iniuriis inferendis eos contineret, ne pro sua libertate innatum appetitum, emulationem atque odium in populum linguae ac ritus societate maximè disunctum concitandi, atque insitam cupiditatem alios in suum commodum opprimendi sequerentur. Quia enim Deus optimo fine proposito peccata Aegyptiorum permittit, tum ut exerceret, & probaret patientiam populi sui, tum vel maximè, ut grauius ab Aegyptiis afflictus perciperet egresum, & pluris faceret beneficium liberationis de tam dura servitute in tantum eorum spirituale bonum quantum in admirabili synagoga futurae fundatione moliebatur, idèo convertisse dicitur cor eorum, ut odirent populum eius, ut calquendi forma filij Israël intelligerent, diuino consilio in suum bonum id effectum esse, non quidem Deo Aegyptiorum peccata operante, sed in illum dumtaxat finem ea permitte, atque ordinante. Decantantur enim eo in Psalmo eximia beneficia illi populo à Deo collata, ordòque diuinae providentiae in eumdem populum describitur, quo in laudem Dei & gratiarum actiones magis excitentur.*

Molina in D. Thom.

A Illud ad Romanos 1. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in passionibus ignominiae, & in reprobum sensum: manifestè patet non innuere actionem aliquam Dei, qua ad id mouerentur, aut impellerentur, sed solum relictos fuisse desiderijs & prauis suis inclinationibus, permissosque esse incidere in reprobum sensum, Deo propter illorum demerita specialitè non opitulante. Præterea peccatoris obdurationem aut excecationem, iam supra disputatione 10. cum Augustino ostensum est, non fieri Deo duritiam aliquam aut cæcitatem peccatori apponente, sed eum maioribus auxilijs non emoliente atque illuminante. Id quod Cyrillus lib. 8. in Ioannem cap. 21. & quotquot Patres ea de re loquuntur, etiam docent.*

B Illud ergo Isaia 63. *Quare errare nos fecisti de viis tuis Domine? cum propheta ipse, nullis alijs interiectis verbis, subiungat: Indurasti cor nostrum, ne timeamus te: Satis docet in eo sensu Deum fecisse eos errare de viis suis, quod maioribus potentioribusque auxilijs non emolliuerit corda eorum, ut timeretur ab eis. Qui locus Scripturæ confirmat nonnullas expositiones similibus locutionum, quarum aliquas tradidimus, & nonnullas etiam subiiciemus.*

C Illud Iob 12. *Immutat cor principum populi terrae, & decipit eos, ut frustra incedant per inuim. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios: similem cum superioribus locis iam explicatis habet intelligentiam. Dum enim desiderijs noxijs perniciosisque consilijs principes duci sinit ob ipsorum, aut populi peccata, aut alio occulto, iusto tamen iudicio, neque maioribus illustrationibus & auxilijs ea mala impedire vult, dicitur corda eorum immutare, eos decipere, facerèque eos errare quasi ebrios.*

D Illud secundè ad Thessalonicenses, cap. 2. *Eò quod caritatem veritatis non receperunt, ut salui fierent, ideo mittet in illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio: luce clariùs constat intelligendum esse, de immisione operationis erroris iusto Dei iudicio in penam delictorum huius sæculi permilla, non positivè immilla. Est enim ibi sermo de Antichristo, de quo dicitur: Cuius est aduentus secundum operationem Satanae in omni virtute, & signis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis eius, qui pereunt. Et protinus subiunguntur verba illa: Eò quod caritatem, &c. Quare operatio illa erroris, quam Deus immittet, non est alia, quam seductio, quæ futura est per Antichristum, cuius aduentus non erit secundum operationem Dei, sed secundum operationem Satanae, ut ibi dicitur, quam Deus propter delicta huius sæculi permittet. Quò fit, ut etiam locus hic Scripturæ expositiones similibus locorum hæcenus traditas confirmet. Iusto verò iudicio ob insolentiam, & alia crimina alicuius peccatoris, & ob delicta, aut in examen & probationem aliorum, instigante simul Satana, permittit Deus similes operationes errorum, licet admodum rarè in signis mendacibus, ut in varijs hæresum incendijs toto decursu Ecclesiae exortis manifestum est.*

E Præter ea quæ supra dicta sunt, illud etiam ad intelligenda quadam alia loca Scripturæ notandum est: Permissionem, qua Deus permittit peccatum vnius, ut alterum puniat, interdum ad modum præcepti à Deo iniuncti exprimi in sacris literis, cum tamen solum sit mera permissio. Ut enim 3. Reg. cap. 22. interroganti Deo, quis decipiet Achab? Egredius Spiritus dixit: Ego decipiam illum. Cui Dominus, tur. In quo? Tunc ille. Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, decipies, &

Permissio qua Deus vnius peccatum permittit, ut alterum puniat, interdum in modum præcepti exprimitur.

præualebis : egredere, & fac ita. Narrataq; visione illa propheticâ sibi ostensa, addidit Michæas : Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. In quibus verbis, illud verbum, egredere, & fac, quod effigiem habere videtur imperij, idem valet, quod id tibi permitto, & liberum facio, in pœnam peccatorum Achab. Et verba illa: Ecce dedit Dominus spiritum mendacij, intelliguntur, permittendo vt Satanas transfigureret se in Angelum lucis ad decipiendos prophetas : per visionem namque istam Michææ ostensam describitur, tum consilium diuinum, non cum Angelis malis, sed apud ipsummet Deum habitum, tum Angelorum, siue illi boni siue mali sint, obtemperatio atque seruitus, qua ab arbitrio & voluntate Dei per omnia pendet, tum denique promptitudo diaboli transfigurantis se in Angelum lucis ad decipiendos homines. si ei permittatur, & permissio qua eidem Deus in pœnam Achab permisit vt Prophetas illos eluderet. Quando verò Michæas dixit Achab: *Ascende & vade prosperè, & tradet Dominus in manus Regis, ironice locutus est.* Sicut & Dominus dū ad Adamum dixit: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. Quod animaduertens Achab ex ipsa verborum pronuntiatione, addidit: Iterum atque iterum aduro te, & c.*

Ad eum etiam modum, quo deceptio Achab per Prophetas falsos solūm fuit à Deo permittente, à dæmone autem suggerente, intelligendum est illud Ezechielis 14. *Homo qui posuerit immunditias in corde suo, & venerit ad Prophetam interrogans per eum me: Ego Dominus respondebo ei in multitudine ammundiciarum suarum, vt capiatur, & c.* Et infra: *Ego Dominus decepi Prophetam illum, permittens nempe in pœnam iustam interrogantis, vt deciperetur.*

Multò apertius permissio Dei exprimitur nomine præcepti 1. Regum, cap. 16. Vbi de Semei conuicenti maledicta in Dauidem, dum Absalomem fugeret, dixit Dauid: *Domine præcepit ei vt malediceret Dauid, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et infra: Dimitte eum vt maledicat iuxta præceptum Domini.* Cernens enim Dauid illud etiam permissum esse à Deo in pœnam suorum delictorum, decretum diuinum quo permittere statuit peccatum Semei ad punitionem Dauidis, appellat præceptum Domini. Quasi diceret, à Deo est ista maledictio ministerio Semei in pœnam meorum delictorum, à Deo, inquam, non incitante, sed permittente, suaque prouidentia dirigente & vrente maledictione illa in pœnam meam. Vnde satis reputauit se Deo subicere, & contumeliam illam æquo animo ferre, quàm contra Semei commoueri. Lege Bernardum ser. 34. in Cant.

Simili quoque expositione vtendum est in explicandis quibusdam locis quæ Diuus Augustinus recenset libro quinto contra Iulianum, capite tertio. Et de gratia & libero arbitrio capite vigesimo, & vigesimo primo. Ac licet Augustinus eisdem in locis satis aperte doceat, Deum non esse causam peccati: & præterea negandum non sit Deum solere interdum immittere peccatoribus timorem, aut alium motum, ne ea effugiant, quæ in eis, non culpa, sed pœnæ rationem habent: contra verò iis, per quos ab eo puniuntur, solere tribuere vires, & audaciam, quibus & bene & malè vti possunt, cum tamen prouideat eiusmodi rebus eos abufuros ad peccata, atque in perniciem aliorum, quos Deus punire intendit: numquam tamen concedendum erit, eos vel moueri, vel impelli à Deo ad talium peccatorum actus, quod ex iis, quæ hæcenus docuimus, satis manife-

stum est. Nescio tamen vtrum Augustinus (qui aliis in locis, quæ partim hac disputatione, partim disputatione decima, citauimus, nobiscum omnino consentit) contra Iulianum, & de natura & libero arbitrio locis citatis, aliquid amplius velit: quod planè vel admittendum non est, vel ex aliis locis eiusdem Patris, piè erit exponendum.

DISPUTATIO XXXV.

De multiplicibus auxiliis particularibus, & quæ eorum peculiariter auxilia gratiæ dicantur.

Explicauimus hæcenus concursum Dei generalem, & quo pacto cum libertate arbitrij consentiat: idem deinceps circa particularia auxilia, quibus ad spirituale salutem, vitamque æternam adiuuamur, præstandum est. Ea verò multiplicia sunt & varia: quamuis autem omnia, quatenus gratis à Deo impendantur, æternæque ipsius prouidentia præordinantur & præparantur, nomen gratiæ sortiri possint: ea tamen sola auxilia gratiæ præcipue appellari consueuerunt, à quibus opera nostra habent quòd ordinis sint supernaturalis, & quæ vel tantquam dispositiones ad gratiam gratum facientem, vel ad incrementum illius, meritumve vitæ æternæ, ad sempiternam conferunt felicitatem. Quò fit, vt neque externa prædicatio verbi Dei, promulgatioque Euangelij, neque obiurgationes, ac exhortationes, siue hæc omnia verbo siue scripto fiant, neque denique conatus totius Ecclesiæ, quo vel in adducendis hominibus ad fidem, vel in eis permouendis ad pœnitentiam, aut in conferuandis, ac promouendis filiis suis laborat, nomine auxilij gratiæ, comparatione eorum, qui talibus mediis ad spirituale salutem adiuuantur, sint intelligenda, vt de auxiliis gratiæ in sequentibus disputationibus erit nobis sermo. Imò neque miracula ipsa, donum prophetiæ, genera linguarum, sermo scientiæ, sermo sapientiæ, & alia gratiæ aliquidus de Ecclesiæ gratis in aliorum vtilitatem collata, computanda sunt inter auxilia gratiæ, vt de eis nunc loquimur, comparatione eorum qui ad fidem, vel ad pœnitentiam per ea dona adiuuantur. Neque item inspirationes, cogitationesque piæ, ab Angelis sanctis aliquid alio speciali auxilio Dei excitatæ, terrorisque aut alij affectus ab eisdem commotione humorum corporis, atque spirituum animalium similiter excitati quibus ad bonum allicimur, & à malo deterremur, sunt inter auxilia gratiæ, vt modò loquimur, referenda: sicut neque compressio illa, qua dæmonem coërcet, ne nos impugnet, contrariæque cogitationes, atque affectus excitet. Etenim quamuis hæc omnia, & alia his similia, peculiaris auxilia sint, quæ liberum arbitrium adiuuant, tum vt in officio pro sua libertate se contineat, tum etiam vt, præfente auxilio gratiæ præse sumpto, cooperetur operi supernaturali, quæ ad sempiternam felicitatem modo paulò ante explicato spectent: quia tamen, neque singula, neque omnia simul sumpta, satis sunt, vt absque alio auxilio Dei aliquid efficiat, quòd ordinem gratiæ ex eo attingat, quòd super-naturale sit prædicto modo, ad sempiternamque conferat felicitatem, appellari non merentur auxilia gratiæ præse sumpta, quo modo ea hoc loco accipimus.

Aduertendum tamen est, eiusmodi auxilia particularia comprehendere in auxilio illo quotidiano, quo disputata

quo ad perseverandum in gratia indigemus quae includas.

disputat. 14. memb. 3. disputat. 17. & sequentibus dicebamus viros iustos indigere, vt diu in accepta iustitia perseuerent. Etenim auxilium illud, vt eisdem in locis dicebamus, non est simplex, quod semel tantum impendatur, sed multiplex, quo per temporis spacia variè nobis Deus subuenit ne in lethale peccatum ruamus, nunc hostem comprimendo, ne impugnet, nunc timorem, aut aliud pium affectum variis modis excitando, nunc auxiliis gratiae propriè dicta: liberi arbitrij vires augendo, variisque aliis modis opitulando. Quare quò auxilium quotidianum ex pluribus, potentioribusque eiusmodi auxiliis coalerit, eò pauciora auxilia gratiae in eo sufficient ad diu iustitiam semel acceptam conseruandam.

Quia ergo facilè cuique erit manifestum, quoniam pacto libertas arbitrij nostri cum iis particularibus auxiliis cõsentiat, quae inter gratiae auxilia peculiariter non annumerantur, eò quòd talia auxilia ferè solum sint, vel remotiones tentationum & impedimentorum, quòd facilius libera nostra voluntate ad Deum accedamus, viamque mandatorum illius curramus, vel quasi suasiones, & inuitationes ad id, quae proinde auxilia liberum nostrum assensum, accessum, & cursum relinquunt: sequentibus disputationibus solum nobis erit sermo de iis auxiliis, à quibus actus credendi, sperandi, diligendi aut penitendi, quibus aditus liberè se ad gratiam gratum facientem disponit, habet, quòd supernaturales sint, & quales ad salutem oportet, tamquam dispositiones ipsi iustificationis dono commensuratae, ac accommodatae: nec non de iis auxiliis quibus similia opera, post iustificationis donum adeptum, exercentur. Quamuis autem magna ex parte disputat. 8. 9. & 17. explicata sint, neque illa sint hoc loco repetenda, aliquid tamen est addendum, vt vis & qualitas horum auxiliorum, ordòque ac influxus totus Dei nobiscum ad eas actiones plenius intelligatur, fiatque magis perspicuum, quantum actiones illae à libero arbitrij nostri influxu pendeant, eique tribuenda sint, & quo pacto nostra libertas in illis exercendis cum eiusmodi gratiae auxiliis, diuinòque ad eandem actionem influxu consentiat. Lectorem autem precor, vt pendulum patiarur intellectum, quouisque re hac diffìcili per partes variis disputationibus paulatim explicata, tandem seriem totam diuini influxus ad has actiones, simulque cooperationem nostram, nec non quid ad vnamquamque earum conferant in particulari auxilia, quibus Deus nobiscum cooperatur, nõsque ipsos praeuenit, explicemus.

DISPUTATIO XXXVI.

Quo pacto Deus ad supernaturales actus cum libero nostro arbitrio concurrat.

Disputatione octaua, & sequentibus satis dilucidè ostendimus, quatenus tum à libero nostro arbitrio, tum etiam à conatu Ecclesiae pendeat collatio eiusmodi gratiarum praeuenientium, esto ex sola Dei misericordia, ac merè gratis, & non propter bonum aliquem vsum liberi arbitrij à Deo conferantur, neque omnibus distribuuntur aequaliter. Ostendimus praeterea Deum semper praesto esse vnicuique, facere volenti quod in se est, tantum vt minimum harum gratiarum conferre, quantum ei sit satis, vt iustificationis donum, vitamque aeternam consequatur. Ostendimus insuper de fide esse eiusmodi gratias praeuenientes, etiam quando Deus per

A eas iam actu existentes liberum nostrum arbitrium excitat ad credendum, sperandum, diligendum, aut penitendum vt oportet, nullam necessitatem libero arbitrio imponere, sed illi integrum esse gratiae ita excitanti non consentire, atque adeò nec credere, nec sperare, nec diligere, aut penitere, vt inuitatur, causamque gratiam excitantem in suam ipsius perditionem relinquere: atque ita definitum esse in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. & canon. 4.

B His ita constitutis, cum tangere Deo ac excitante nostrum arbitrium per auxilium gratiae praeuenientis, liberum illi sit consentire, aut non consentire atque adeò elicere, vel non elicere actum credendi, sperandi, aut penitendi, constat profectò liberum nostrum arbitrium, & gratiam illam praeuenientem, esse duas partes vnius integræ causae actus credendi, sperandi, aut penitendi prout ad salutem oportet, singulòsque eiusmodi actus pendere ab influxu tam liberi arbitrij, quam gratiae praeuenientis: atque à libero quidem arbitrio habere vt actus illi quoad substantiam sint credere, sperare, aut penitere: ab influxu verò gratiae praeuenientis habere, vt sint supernaturales & quales ad salutem sunt necessarij. Quare cuius illorum actuum totus est à libero arbitrio, & totus à gratia praeueniente, seu à Deo per eam tamquam per supernaturale instrumentum in eundem actum influente: at à neutro est, vt à tota & integra causa, sed vt à parte integræ causae.

C Gratiam praeuenientem rem esse distinctam ab actibus, ad quos liberum arbitrium à Deo per eam excitatur, tamen non defuerit, qui contrarium dixerit, satis est perspicuum. Actus namque illi à libero emanant arbitrio: gratia verò praeueniens minimè. Item gratia illa causa est efficiens vna cum libero arbitrio eorundem actuum: causa verò efficiens res est distincta à suo effectu. Praeterea gratia illa potest causa reddi, libero arbitrio non consentiente, neque cooperante ad actus, ad quos hominem excitat, & à Deo conferuntur: ergo res est omnino ab eis distincta.

D Cum autem tam liberum arbitrium, quam gratia praeueniens sint causae secundae actuum credendi, sperandi, & penitendi, vt oportet: nulla verò causa secunda, etiam si supernaturalis sit, efficere quicquam possit, nisi à Deo influente simul immediatè per concursum generalem in effectum adiuuetur, idque propterea quòd omnis vniuersim effectus sicut à Deo pendet immediatè, vt conseruetur, ita etiam vt fiat, vt disputat. 25. & sequentibus ostensum est: siquid sanè constat, vt liberum arbitrium, cum gratia praeueniente producat quemcumque illorum actuum, necessarium esse, vt Deus quoque vna cum illis immediatè in actum producendum per concursum suum vniuersalem influat. Quòd fit, vt cuius illorum trium actuum, licet sit vnicuique actio (cui suus sit proprius assignandus terminus productus, vt quaest. 12. art. 2. huius primae partis ostensum est) tres nihilominus habeat partes vnius integræ causae, à qua ita emanat totus, vt à singulis etiam partibus, partialitate, vt vocant, causae totus etiam emanet, diuerso tamen modo. Etenim à Deo influente per solum concursum generale emanat vt à causa vniuersali, à qua proinde nõ habet magis quòd sit assensus credendi, aut dolor de peccatis quam vel actus oppositus, vel actus cuiusuis alterius potentiae. Ab influxu verò liberi arbitrij, vna cum notitiis & ceteris necessariis, vt quoad substantiam actus producatur, habet tamquam à causa particulari, vt quoad substantiam actus, sit potius assensus fidei, aut dolor de peccatis, quam aliquis alius diuersus actus. A gratia verò praeueniente, seu à Deo vt per illam tamquam per suum

Gratia praeueniens, & liberum arbitrium, vna sunt causa integra actuum qui ad iustificationem requiruntur.

Gratia praeueniens res est distincta ab actibus ad quos excitat.

Etiā generali Dei concursu ad actum iustificationis esse opus.

instrumentum vnâ ^{si} libero arbitrio influit in eundem actum, habet vt sit actus supernaturalis specie distinctus ab actu purè naturali credendi, aut dolendi de peccatis, quem liberum arbitrium suis solis viribus tunc eliceret, si cum eo non influeret simul gratia præueniens: quare à concursu Dei per gratiam præuenientem habet actus ille, vt sit dispositio, congruam proportionem & accommodationem habens cum dono iustificationis supernaturali.

Dubium. Antè quàm hæc magis examinemus, atque in lucem eruamus, quæret fortè aliquis, an sine eiusmodi auxiliis gratiæ præuenientis ac excitantis, quibus priùs moueat, & quasi liberum inuiter arbitriū, possit Deus de potentia sua absoluta producere cum libero arbitrio actus fidei, spei, & pœnitentiæ, quales ad iustificationem sunt necessarii, influendo quidem immediatè in eos actus, eo modo quo per concursum generalem influit in actus merè naturales, at peculiari alio longè maiori influxu.

Satisf. Cui quæstioni respondendum est, posse sine dubio Deum id efficere. Quemadmodum enim suprâ in hac prima parte quæst. 12. artic. 3. disputatione 1. ostensum est, posse efficere vt intellectus Beati sine lumine gloriæ conspiciat diuinâ essentiam: eò quòd contradictionem non implicet suo peculiari influxu immediato in visionem compensare influxum in genere causæ efficientis luminis gloriæ in eandem visionem: sic etiam, cum simili modo contradictionem non inuoluat compensare influxum, quo gratia præueniens in genere causæ efficientis in illos actus influit, poterit Deus de potentia absoluta tanto ac tali influxu immediato in eosdem actus cum libero arbitrio cooperari, vt efficiantur tales, quales essent, si præueniens gratia antecederet, maxime si, vt non pauci doctores Scholastici affirmant, liberum arbitrium sine auxilio gratiæ possit eos actus quoad ipsorum substantiam producere.

DISPUTATIO XXXVII.

Particularia Dei auxilia magis explicantur, & Soti ac Vega circa hæc opinio excluditur.

Genetia Soti, ac Vega de duplici auxilio supernaturali.

Dominicus à Soto primo de natura & gratia, cap. 16. & Andreas à Vega, lib. 6. in Concilium Tridentinum cap. 6. 7. 8. & 9. affirmant, liberum arbitrium ad elicendum quemcumque prædictorum actuum, præter auxilium particulare gratiæ præuenientis, indigere auxilio alio particulari quo Deus cum libero arbitrio immediatè concurrat, illudque moueat ad eosdem actus. Primum appellant gratiæ præuenientis ac excitantis auxilium: secundum verò gratiæ coadiuantis. Primum dicunt frustrari interdum, dum liberam arbitrium, motum & excitatum per gratiam præuenientem, non vult præbere assensum, nec conari ad elicendum actum ad quem inuitatur & excitatur: secundum verò dicunt, nunquam frustrari, sed necessariò agere. liberum arbitrium quoties per illud à Deo mouetur. Ceterùm cum ex vna parte afficerent liberum arbitrium non, nisi priùs motum secundo auxilio, elicere eiusmodi actus: ex alia verò dicant præsentem eo auxilio necessariò liberum arbitrium producere tales actus, eò quòd auxilium illud inane reddi nequeat, labor illis est defendere quam ratione, admissa necessitate eiusmodi auxiliij, salua maneat libertas arbitrij ad eos actus elicendos vel non elicendos, confugiuntque ad sensum compositum & diuisum, vixque intelligas quid sibi velint, & quo pacto ea ratione libertatem arbitrij tueatur: qua de te legito Andream

A à Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum cap. 13. Addunt præterea, pro ratione intentionis, quæ certitur in eiusmodi auxilio particulari gratiæ coadiuantis, accipiendam esse quantitatem intentionis actus, quem liberum arbitrium tali auxilio adiuuum producit, contritionis videlicet, feruoris assensus fidei, spei, aut dilectionis: *Cum enim, inquit, mouere debent & moueri correlatiua sint, mus ubiq. sibi respondeant, neque fieri, neque intelligi vlla ratione valet, quòd aliquis feruentius contritatur, inuentior emg, aliquem eiusmodi actuum eliciat, quin à Deo potentiori & maiori auxilio gratia adiuuetur.*

B Verùm multa sunt, quæ mihi in hac doctrina non probantur. In primis non video, præter auxilium particulare gratiæ præuenientis, & concursum Dei generalem, necessarium esse auxilium aliud particulare gratiæ, vt liberum arbitrium aliquem illorum actuum possit elicere. Etenim illa tria vnâ integrè & sufficientem causam illorum complere videntur, vt disputatione præcedente satis à nobis explicatum est: quare, esto Deus quodcumque aliud particulare auxilium denegaret, ex illis solis sequeretur effectus. Neque Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 5. & cano. 4. aliud, quin potius hoc ipsum aperte inuenit: cum ad eos actus, præter excitantem, & præuenientem gratiam, solum dicat requiri liberum influxum nostri arbitrij, quo assentiatur, & cum illa cooperetur, defectuque illius dicat frustrari posse præuenientem gratiam, ne actus, ad quem liberum arbitrium excitatur, sequatur. Præterea præexistente illustratione intellectus, & actiue fidei supernaturalis, & actu spei etiam supernaturalis in voluntate, atque immisso in voluntatem affectu amoris Dei supernaturalis, quo tanquam præueniente gratia voluntas à Deo excitatur & inuitatur, vt de peccatis suis delectat propter Deum, quo quæso alio auxilio supernaturali indiget voluntas, vt contritionem supernaturalem eliciat: planè satis illi sic adiuta tunc erit, si Deus solum concursum generalem, quo cum ceteris causis secundis concurrere solet, impendat.

C Deinde fallum omnino videtur, & discrepans à dictis Patrum, & Concilio Tridentino locis citatis, asserere gratiam coadiuantem distinctam esse à gratia præueniente, ac excitante. Illa enim eadem gratia, quæ liberum arbitrium præuenit ac excitat ad actus, quibus se ad iustificationem disponit, dicitur cooperans, si arbitrium cum ea consentiat, atque simul pro sua libertate influat. Id quod non obscure significat Concilium Tridentinum, capite quinto citato dum ait: *Exordium iustificationis in adultis à Dei præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius uocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando, disponantur, vt ita iugente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, in inspirationem illum recipiens, quippe qui illum & abicere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit, &c.* Ecce, Concilium Tridentinum eandem appellat præuenientem, excitantem & adiuuantem gratiam, eidemque gratiæ assentiendo & cooperando ait liberum arbitrium ad iustificationem disponi. Dispositio ergo illa fit cooperante & consentiente libero arbitrio cum gratia præueniente ac excitante, ac proinde cooperante simul cum eodem gratia illa, quæ actum liberè præuenit, & ad eiusmodi actum excitat. Non ergo sunt distinctæ gratiæ, præueniens & cooperans atque adiuuans.

D Deinde fallum omnino videtur, & discrepans à dictis Patrum, & Concilio Tridentino locis citatis, asserere gratiam coadiuantem distinctam esse à gratia præueniente, ac excitante. Illa enim eadem gratia, quæ liberum arbitrium præuenit ac excitat ad actus, quibus se ad iustificationem disponit, dicitur cooperans, si arbitrium cum ea consentiat, atque simul pro sua libertate influat. Id quod non obscure significat Concilium Tridentinum, capite quinto citato dum ait: *Exordium iustificationis in adultis à Dei præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius uocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando, disponantur, vt ita iugente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, in inspirationem illum recipiens, quippe qui illum & abicere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit, &c.* Ecce, Concilium Tridentinum eandem appellat præuenientem, excitantem & adiuuantem gratiam, eidemque gratiæ assentiendo & cooperando ait liberum arbitrium ad iustificationem disponi. Dispositio ergo illa fit cooperante & consentiente libero arbitrio cum gratia præueniente ac excitante, ac proinde cooperante simul cum eodem gratia illa, quæ actum liberè præuenit, & ad eiusmodi actum excitat. Non ergo sunt distinctæ gratiæ, præueniens & cooperans atque adiuuans.

E Exordium iustificationis in adultis à Dei præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius uocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando, disponantur, vt ita iugente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, in inspirationem illum recipiens, quippe qui illum & abicere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit, &c.

F Concilium Tridentinum eandem appellat præuenientem, excitantem & adiuuantem gratiam, eidemque gratiæ assentiendo & cooperando ait liberum arbitrium ad iustificationem disponi. Dispositio ergo illa fit cooperante & consentiente libero arbitrio cum gratia præueniente ac excitante, ac proinde cooperante simul cum eodem gratia illa, quæ actum liberè præuenit, & ad eiusmodi actum excitat. Non ergo sunt distinctæ gratiæ, præueniens & cooperans atque adiuuans.

adiuans, sed vna & eadem, quae spectata antequam liberum arbitrium cum ea cooperetur, eliciatque actum liberum, per quem ad iustificationem disponatur, dicitur praeveniens: spectata vero prout, cooperante iam cum illa libero arbitrio, ipsa etiam cooperatur & influit in eundem actum, dicitur cooperans & adiuans. Idem etiam aperte significant verba illa canonis quarti citati: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assensuendo Deo excitanti, &c.* Vbi vides Concilium affirmare, liberum arbitrium cooperari cum Deo excitante, dum assentitur, ac se ad gratiam iustificantem disponit, ac proinde Deum per gratiam excitantem cooperari etiam cum illo ad eandem dispositionem: cooperans enim cooperanti dicitur cooperans.

Contritionis actus, qui quibus aliis supernaturalibus, non sibi auxilio gratia cooperantis respondet quoad intensiorem.

Illud praeterea vehementer displicet, quod subiungunt, videlicet, pro quantitate auxilij gratiae cooperantis spectandam esse quantitatem actus, quem liberum arbitrium tali auxilio adiutum producit, quasi existente aequali auxilio Dei, non possit esse intensior & feruentior actus contritionis aut dilectionis in homine vno, quam in alio, quamdiu in via sunt: aut existente auxilio inaequali, non possit esse aequalis actus in duobus, aut maior in eo, qui minori auxilio adiuatur. Etenim cum liberum arbitrium vna cum auxilio Dei efficienter in actum, quo se ad iustificationem disponit, influat, sitque causa libera potens maiori aut minori conatu pro sua libertate influere, utique ab inaequali conatu, & influxu liberi arbitrij provenire potest, ut, conferente Deo duobus hominibus aequale auxilium gratiae adiuantis, vnus eorum intensius operetur, meliusque se disponat ad gratiam iustificantem, quam alius: & ut, conferente eisdem inaequalia auxilia, aequè operentur, aut is interduum plus; qui minori suffulatus est auxilio. Id quod & Doctores passim affirmant, & aperte sonant verba illa Concilij Tridentini Sess. 6. cap. 7. *Iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partiur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem*: confirmantque parabola illa Matth. 25. & Lucae 19. de talentis & pecuniis leuis traditis, ut propria industria illis negotiarentur. Auxilia quippe gratiae talentorum & pecuniarum illarum nomine comprehendebantur: propria autem industria, conatue maiori, vel minori liberi arbitrij provenit, quod plus aut minus quisque lucretur. Atque ille qui tepide segnitèrque se gerit, dignus est, à quo auxilium impensum auferatur, & tribuatur ei, qui strenuè se gerit, esto abundantiora habeat auxilia & dona. Idque sanè est, quod in illis parabolis subiungitur: *omni habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.*

Soluitur argumentum Soti, & Vegae.

Potèd argumentum illud, quo Sotus & Vega suam sententiam confirmant, satis infirmum est. Licet enim quam intensè aliquid mouetur, tam intensè tota causa illud moueat: imò & pars, quando totus effectus est ab ea tanquam à parte causae: non tamen sequitur, ut quò intensius mouetur, eò pars causae maiori influxu illud moueat, quandoquidem maior intensio in motu euenire poterit ex maiori influxu alterius partis totius causae. Si ergo caetera sint paria (ut si sit aequalis resistentia ex parte mobilis, &c.) licet sequatur: hoc mobile velocius aut intensius mouetur, ergo tota causa plus influit ad motum: non tamen sequitur, ergo haec pars totius causae plus influit: quoniam à maiori influxu alterius partis causae euenire poterit maior illa velocitas, aut intensio motus.

Iuxta sententiam quam sequimur, satis est manifestum, influxum Dei cum nostro arbitrio, neque tollere, neque impedire libertatem ipsius ad producendos vel non producendos actus quibus se ad iustificationem disponit. In primis namque gratia praeveniens libertatem non impedit: quippe cum, etiam illa praesente & pulsante atque excitante nostrum liberum arbitrium, integrum adhuc illi sit elicere, vel non elicere eosdem actus. Deinde neque concursus Dei vniuersalis, quandoquidem eodem modo impenditur & cooperatur cum libero arbitrio & gratia praeveniens ad eiusmodi actus, quo impenditur & cooperatur cum solo libero arbitrio ad actus merè naturales: disputatione autem 28. & sequentibus satis ostensum est per concursum generalem nec tolli nec impediri libertatem arbitrij ad actus suos naturales.

Libertas arbitrij per concursum Dei ad actus supernaturales non tollitur.

Quòd si quis dicat, Sotum & Vega nihil aliud intelligere nomine auxilij particularis gratiae coadiuvantis, quam influxum illum immediatum Dei, quo nos dicimus Deum concurrere cum libero arbitrio & gratia praeveniens ad actus credendi, sperandi, & penitendi, ut ad salutem oportet: recenteri verò ab eis inter auxilia particularia gratiae, eò quòd concursus ille sit ad effectum supernaturalem, atque adeò distinctus à concursu, quo Deus concurrit ad res naturales. In primis non puto concursum illum, quantum est ex se esse alterius rationis ab eo, quo Deus concurrit ad effectus merè naturales: neque ab illo credo habere actus illos, quòd sint supernaturales, sicut neque id habent ab influxu liberi arbitrij: sed solum habere esse supernaturales ab influxu Dei per gratiam praeveniens. Vniuersumque quoties causa secunda est supernaturalis, atque eo modo apta nata, ut effectum producat supernaturalem, quo causa secunda apta nata est, ut producat effectum naturalem, non puto influxum immediatum Dei cum illa in effectum producendum (ea nimirum generali ratione, quòd sicut nihil creatum conservari potest, nisi Deo in illud ipsum immediatè influente; ita neque produci à alterius rationis esse à concursu, quo concurrit ad effectus naturales; aut ab illo effectus productos habere, quòd sint supernaturales. Quare cum solo concursu generali Dei puto, post acquisitos habitus fidei, spei, & caritatis supernaturales infusos, posse liberum arbitrium vnum aut alterum actum fidei, spei, aut caritatis elicere, qui à concursu habituum supernaturalium habebunt, ut sint supernaturales. Atque id plerique affirmant, de quorum numero videtur esse Sotus tertio de natura & gratia cap. 4. concl. 2. Eodem modo credo intellectum per se ipsum lumine gloriae cum solo concursu generali Dei posse producere visionem beatificam, idemque existimo de caeteris supernaturalibus causis secundis quae suapte natura aptae fuerint ad supernaturales effectus producendos.

Deinde esto admittendum esset Dominico à Soto atque Andrea à Vega concursum ad illos actus esse alterius rationis à concursu generali ad effectus naturales, non tamen esset illis concedendum, esse concursum immediatum in liberum arbitrium ut in causam, quasi prius eo concursu motum, ac à Deo ad agendum applicatum tales actus eliceret, sed esse influxum Dei immediatum in actus ipsos vna cum libero arbitrio, & gratia praeveniens, idque propter rationes, quibus disputatione 25. & sequentibus, idem dictum est de concursu generali ad effectus naturales. Praeterea neque esset illis admittendum, gratia praeveniens non dici etià cooperantem, sicut

Voluntatis actus, qui quibus aliis supernaturalibus, non sibi auxilio gratia cooperantis respondet quoad intensiorem.

sicut à Concilio Tridentino, & aliis Patribus appellata est. Neque item quantitati talis concursus cum libero arbitrio, & gratia praeueniente respondere intentionem & feruorem actuum, quibus liberum arbitrium ad gratiam se disponit, quasi id non magis, tum à quantitate gratiae praeuenientis ac excitantis, tum etiam à libero influxu maiori vel minori ipsius arbitrij spectandum sit.

DISPUTATIO XXXVIII.

Ad praecedentem appendix, in qua res magis adhuc explicatur.

Post praecedentem disputationem, quin & post totum hoc opus compositum, nonnullos plus iusto Soti ac Andreae à Vega opinioni adherere intellexi. Idcirco disputationem hanc praecedenti addendam censui, tum vt paucis nostra sententia radicatus intelligatur: tum vt in quo à contraria distet, praesertim, vt à quibusdam hodie intelligitur ac defenditur, melius perspicatur: tum denique vt, praeterea quae praecedente disputatione dicta sunt, ex iis etiam quae in hac subiiciemus, possit facilius iudicari, quanam earum veritatem contineat.

Nos secuti, non solum vestigia, sed & verba, apertamque sententiam Concilij Tridentini Sess. 6. c. 5. & can. 4. iunctis antecedentibus & sequentibus, vbi profecto dilucidius & exactius, quam in quocumque alio Concilio, doctrina iustificationis aduersus Pelagianos & Lutheranos tradita est, asseueramus quae sequuntur.

In primis nullum adultum posse credere, sperare, diligere, aut poenitere, vt ad salutem oportet, absque praeueniente, ac excitante Spiritus sancti gratia.

Deinde in potestate arbitrij adulti, eo pacto à Deo praeuenienti & excitati, esse consentire, aut non consentire Deo, ita per praeuenientem gratiam excitanti, ac vocanti, atque adeo in potestate eiusdem arbitrij esse, reddere cassam, aut non reddere, cuiusmodi praeuenientem Spiritus sancti gratiam. Neutrum horum negant oppositae sententiae auctores, quia vtrumque apertissime in Concilio Tridentino locis citatis est definitum.

Tertio asseueramus, praeuenientem gratiam, qua arbitrium adulti à Spiritu sancto praeuenitur, excitatur, allicitur, ac inuitatur ad praedictos credendum, sperandi, diligendi, ac poenitendi actus, esse instrumentum Spiritus sancti, quo vltius efficienter concurrunt, ac influit cum arbitrio ipso ad eisdem actus producendos, quando arbitrium ipsum praedictae gratiae consentit, & cum ea influit, & cooperatur eisdem actus. Quare cuiusmodi actus simul sunt efficienter ab arbitrio ipso per suum in eos influxum, & à Deo, qui nouo influxu, nouaue actione per praeuenientem gratiam tanquam per instrumentum in eisdem influit. Sicut enim habitus, tam naturales, quam supernaturales virtutum, quia inclinant potentias ad actus, habilesque proinde ad illos eas reddunt, concurrunt cum eis efficienter ad actus suo partiali ac proprio influxu in eos influendo: ita cum gratia praeueniens alliciat, inuitet, & inclinet potentias ad supernaturales illos actus eliciendos, vti que quando potentiae consentiunt gratiae excitanti, in actusque influunt, ad quos gratia allicet, & inuitat, ipsa etiam gratia influet, & cooperabitur: cum potentis eisdem actus. Porro sicut, quod existat in rerum natura influxus habituum ad actus

A virtutum, quos potentiae eliciunt, pendet ab influxu ipsarumque potentiarum in eisdem actus: eod quod habitus sufficiens causa non sit sine potentiarum concursu ad tales actus producendos: ita, quod in rerum natura existat ille nouus influxus gratiae praeuenientis in actus credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi, pendet à cooperatione, & influxu liberi nostri arbitrij in eisdem actus per intellectum & voluntatem: eod quod similiter gratia praeueniens causa sufficiens non sit eorumdem actuum sine nostri arbitrij in eos cooperatione ac influxu.

B Ex dictis intelligetur facile, vnam & eandem numero gratiam, quatenus excitat, allicet & inuitat arbitrium nostrum ad actus credendi, sperandi, diligendi, aut poenitendi, appellari praeuenientem, ac excitantem gratiam, eaque consideratione praeuenire arbitrium nostrum ad eiusmodi actus: quatenus vero consentiente iam nostro arbitrio, & cooperante actus ad quos illa inuitat, & allicet, ipsa quoque nouo influxu & actione cooperatur eisdem actus, adiuuantem, ac cooperantem gratiam. Id quod non obscure significat Concilium Tridentinum Sess. 6. c. 5. verbis illis disputatione praecedente relatis, quae liber paulo attentius expendere. Illa sic habent: *Declarat sancta synodus iustificationis exordium in adultis à Deo per Christum praeueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua, nullis eorum existimatis meritis, vocantur, ut, qui per peccata à Deo aucti erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eadem gratia libero assentiendo & cooperando dissentiant: vti ita, tangente Deo cor hominis per Spiritum sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agit, iustificationem illam recipiens, quippe qui illam, & abicere potest, neque tamen sine gratis Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit.* Ecce, gratiam, à qua dicit sumendum iustificationis exordium, & quam appellauit praeuenientem, vocantem & excitantem, dixit esse adiuuantem adultum ad conuertendum se ad suam iustificationem, eadem gratiae liberè assentiendo, & cooperando. Quo loco obserua, eadem gratiae dixisse, & non alteri numero, illique eidem assentiendo & cooperando. Cum autem cooperans cum cooperante secum sit cooperans, manifestè docuit, sicut arbitrium ipsum cooperatur cum gratia, quando se disponit, ac mouet ad iustitiam: ita etiam gratiam ipsam cum arbitrio ipso cooperari eisdem actus, quibus ad iustitiam disponitur, ac mouetur, qui sanè non alij sunt, quam actus credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi, vt ad salutem oportet. Idem apertissime significant illa alia verba canonis 4. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac praeuaret, neque posse dissentire, si velit, anathema sit.* Ecce definitur, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum (vti que per gratiam praeuenientem, & excitantem) cooperari cum Deo excitante, atque vocante, atque adeo Deum ipsum per eandem gratiam cum libero arbitrio consentiente cooperari dispositionem, qua ad iustificationis gratiam se disponit ac praeuaret: postquam idem arbitrium dissentire, & non cooperari cum Deo, si velit.

C Illud ad plenitorem tertij nostri asserti intelligentiam addendum est: Deum, qui suauiter omnia disponit, quod potest facere per causas secundas, non solere efficere per seipsum solum; etiam quando effectus supernaturales sunt. Hac ratione licet

D à qua dicit sumendum iustificationis exordium, & quam appellauit praeuenientem, vocantem & excitantem, dixit esse adiuuantem adultum ad conuertendum se ad suam iustificationem, eadem gratiae liberè assentiendo, & cooperando. Quo loco obserua, eadem gratiae dixisse, & non alteri numero, illique eidem assentiendo & cooperando. Cum autem cooperans cum cooperante secum sit cooperans, manifestè docuit, sicut arbitrium ipsum cooperatur cum gratia, quando se disponit, ac mouet ad iustitiam: ita etiam gratiam ipsam cum arbitrio ipso cooperari eisdem actus, quibus ad iustitiam disponitur, ac mouetur, qui sanè non alij sunt, quam actus credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi, vt ad salutem oportet. Idem apertissime significant illa alia verba canonis 4. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac praeuaret, neque posse dissentire, si velit, anathema sit.* Ecce definitur, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum (vti que per gratiam praeuenientem, & excitantem) cooperari cum Deo excitante, atque vocante, atque adeo Deum ipsum per eandem gratiam cum libero arbitrio consentiente cooperari dispositionem, qua ad iustificationis gratiam se disponit ac praeuaret: postquam idem arbitrium dissentire, & non cooperari cum Deo, si velit.

E Illud ad plenitorem tertij nostri asserti intelligentiam addendum est: Deum, qui suauiter omnia disponit, quod potest facere per causas secundas, non solere efficere per seipsum solum; etiam quando effectus supernaturales sunt. Hac ratione licet

F Illud ad plenitorem tertij nostri asserti intelligentiam addendum est: Deum, qui suauiter omnia disponit, quod potest facere per causas secundas, non solere efficere per seipsum solum; etiam quando effectus supernaturales sunt. Hac ratione licet

MOLINA
D. V. I.

Præueniens gratia instrumentum quo Spiritus sanctus cooperatur cum arbitrio adultis quibus iustificamur.

Gratia praeueniens ut cooperetur

(iuxta probabiliorem sententiam, quam quaest. 12. huius primae partis ostendimus) possit per seipsum immediatè efficere cum intellectu beati visionem beatificam absque interuentu luminis gloriae, lumen tamen gloriae per modum habitus infundit, quo perpetuò efficiatur. Hac etiam ratione iis, qui iustificantur, infundit supernaturales habitus virtutum theologiarum, quibus per suum arbitrium, eo ipso quòd filij adoptiui Dei facti sunt, operari possint supernaturales actus earundem virtutum, promereri que augmentum gratiae, & gloriae, vt sic habitus gratiae & caritatis, cooperante ipsorum arbitrio, fiat in eis fons aquae salientis in vitam aeternam. Eodem modo, cum ad iustificationem adulti cooperationem illius per suum liberum arbitrium exi. at, idque postulet status viæ, licet solus efficere possit iustificationem, necessitatèque ad actus supernaturales ad eam de lege ordinaria requisitos inferre voluntati, solam spontanei rationem eidem relinquendo, non tamen id ita efficit, sed supernaturaliter excitat suauiter, allicit, mouet, at vocat liberum arbitrium auxilio gratiae praeuenientis: tum verò ab arbitrio eo pacto excitato, & moto exigit consensum, seu cooperationem ad actus ad quos gratia praeueniens allicit, & vocat: per idemque gratia praeuenientis auxilium tanquam per instrumentum praestò est Deus cooperari cum eodem arbitrio eisdem actus, si & arbitrium ipsum liberè cooperari velit, vt ea ratione meritum vitae aeternae ac laudem, prout viae status efflagitat, illi relinquat, iuuamèque ad actus supernaturales credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi, quibus ad iustificationem disponimur, suo modo respondeat iuuamini ad actus, quos post habitus virtutum theologiarum comparatos elicimus, seruata in eis omnibus arbitrij nostri libertate.

Quartò asseruamus, consensum arbitrij nostri Deo excitanti, allicenti, ac vocanti per auxilium gratiae praeuenientis, non esse aliud, quam liberum arbitrij nostri influxum, & cooperationem cum eodem gratia auxilio ad supernaturales actus credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi, ad quos inuitamur, & qui dispositiones sunt ad iustificationem. Id sanè satis dilucidè sonant duae definitiones Concilij Tridentini paulò ante propositae. Ratione verò huius consensus, quo cum gratia praeueniente cooperamur, quique in nostra situs est potestate, ait Concilium Tridentinum capite 5. citato Zachariae 1. dictum esse, *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos*, nosque libertatis nostrae ad conuersionem nostram eo testimonio admoneri, quia videlicet, consentire illo modo, quod in nostra positum est libertate, est nos ipsos ad Deum conuertere: ratione autem gratiae praeuenientis ad id nobis necessariae, subiungit Concilium, nos Threnorum 5. & Hieremiae 31. respondere, *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur*: ea namque responsione ait Concilium nos confiteri, vt conuertamur, Dei gratia praeueniri, eaque ad id praeuentione indigere.

Possumus confirmare consensum nostri arbitrij Deo excitanti, allicenti, ac vocanti per auxilium gratiae praeuenientis, non esse aliud, quam influxum liberum & cooperationem arbitrij nostri cum eodem auxilio gratiae in praedictos actus: tum quia oppositè sententiae auctores non indicabunt, quid aliud sit: tum etiam quia quiuis in se ipso experitur, dum pondus, & malitiam suorum peccatorum, Deique bonitatem mente peruoluit, aut haec ipsa pro concione audit explicari, vel pij alicuius libri lectio- ne tacitus secum expendit, subitoque interius lux

A circa eadem in intellectu affulget, affectusque displicentiae peccatorum, & dilectionis Dei, cum tenerritudine, ac dulcedine quadam interdum coniunctus oboritur, quibus ad contritionem allicitur, & inuitatur, experitur, inquam, quiuis nostrum nihil aliud esse affectui huic praeuenientis gratiae consentire, quam opere cum liberè sequi, influendo & cooperando cum illo dolorem de peccatis propter Deum, quem eo ipso diligere incipit, ad quem actum affectus ille, luxque illa incitarunt. Porro eiusmodi consensus liberi arbitrij, cum non aliud sit quam liber influxus, & cooperatio arbitrij nostri in actum contritionis, tanquam partis minus praecipuae totius causae integræ illius actus, atque adeò fiat cooperante Deo simul ac praecipuè in eundem actum per auxilium gratiae praeuenientis, qua iam tunc rationem etiam subit gratiae cooperantis, & adiuuantis arbitrium ad eundem actum, sanè talis consensus ac influxus arbitrij neque re, neque ratione formali distinguitur ab actu contritionis: quin neque sunt ibi duae actiones, sed vna numero tantum supernaturalis actio tam re, quam ratione formali, quae spectata praecisè, vt ab arbitrio nostro tamquam à minus praecipua parte integræ ipsius causae, emanat, dicitur consensus, & influxus liberi arbitrij nostri in illam, quatenus verò emanat à Deo per auxilium gratiae praeuenientis, tamquam à praecipua parte integræ causae, à qua habet vt supernaturalis sit, & qualis ad salutem est necessaria, dicitur influxus, & actio Dei per gratiam coadiuuante. Quò fit vt consensus liberi arbitrij Deo excitanti ac vocanti per gratiam praeuenientem, nihil in re sit quòd non sit supernaturale, & quòd non simul à Deo emanet, non solum tamquam ab allicente, excitante, & inuitante ad id arbitrium nostrum, sed etiam tamquam à cooperante per auxilium gratiae, atque adeò fit, vt nihil omnino habeat adultus ex iis, quae ad iustificationem sunt necessaria, & quibus à non iustificato decernatur, de quo gloriari possit, ac si id à Deo non acceperit, tamen ad multa ex iis, quae ad iustificationem sunt necessaria, liberè cooperetur, ac influat, ita vt in ipsius potestate sit non cooperari, & non influere, atque adeò impedire ne in rerum natura existant.

Nostrà itaque sententià anathema censeri debet, qui affirmauerit consensum arbitrij nostri Deo excitanti & vocanti per auxilium gratiae praeuenientis esse actum naturalem, aut posse elici sine auxilio, & cooperatione eiusdem praeuenientis gratiae: sed iterum esse etiam anathema, qui dixerit eundem consensum non esse in libera arbitrij nostri, ad modum explicatum, potestate, cooperationemque liberam arbitrij nostri non esse necessariam ad supernaturales actus, quibus ad gratiam disponimur, & quibus ab iis discernimur, qui non iustificantur. Verùm hac de re in materia de praedestinatione redibit sermo.

Antequam quintum assertum subiiciamus sciendum est, nos non negare communem illam distinctionem auxilij sufficientis, in efficacem, & inefficacem: ita tamen vt efficax libertatem arbitrij, ac proinde meritum & laudem ab eo non tollat, sed in potestate ipsius sit, nihil tali auxilio impediante, non conuerti, atque adeò casuum, inefficaxque illud reddere: & ita vt sufficiens inefficax auxilium, verè in se ipso sufficiens sit, per arbitriumque ipsum stet, quòd illo non conuertatur, atque adeò quòd efficax non sit, vt eo pacto & ratio auxilij sufficientis integra in eo auxilio maneat, & arbitrij libertas, vt conuertantur, perseueret in iis, qui cum

Consensus arbitrij nostri gratia praeuenientis actus supernaturalis.

Auxilij sufficientis in inefficacem & efficacem diuisio.

cum præsto sit Deus illis, quantum satis est, ut conuertantur, optulari, quin & multis eorum longè maioribus auxiliis prouiderit, quam aliis, qui conuertuntur, per ipsos tamen stat, quòd non conuertantur. Quòd fit, ut diuisio sufficientis auxiliij in efficacem & inefficacem, nostra sententia, ab effectu, qui simul ab arbitrij libertate pendet, sumatur, illudque auxilium sufficiens, siue maius, siue minus in se sit, efficax dicatur, cum quo arbitrium pro sua libertate conuertitur, cum tamen, nihil eo auxilio impediendo, potuerit non conuerti, illud verò inefficax dicatur, cum quo arbitrium pro eadem sua libertate non conuertitur, cum tamen potuerit conuerti, alioquin tale auxilium sufficiens non esset ad conuersionem.

*Auxilium
sufficiens ef-
ficax, aut in-
efficax esse
ab arbitrio
eius cui præ-
statur, pædet.*

Hinc quinto loco asserimus, auxilia præuenientis, atque adiuuantis gratiæ, quæ lege ordinaria viatoribus conferantur, quòd efficacia aut inefficacia ad conuersionem seu iustificationem sint pendere à libero consensu & cooperatione arbitrij nostri cum illis, atque ad eòd in libera potestate nostra esse, vel illa efficacia reddere consentiendo, & cooperando cum illis ad actus, quibus ad iustificationem disponimur, vel inefficacia illa reddere, continentur consensum, & cooperationem nostram, aut etiam eliciendo contrarium disensum. Hoc sanè est, quòd disertissimis verbis definit Concilium Tridentinum duabus definitionibus relatis. Hoc ipsum est, quòd postulat ratio viæ, & sine quo libertas arbitrij nostri ad iustificationem in puncto, quo ad Deum à peccatis conuertimur, non potest salua consistere. Hoc etiam sonat doctrina, quam contrariae sententiæ auctores nobiscum docere solent, numquam Deo viatori denegare auxilium sufficiens, quò conuertatur, & per peccatores, qui non conuertuntur, stare, quominus conuertantur & iustificentur, eò quòd suo arbitrio efficere nolunt id totum, quòd possunt. Hoc ipsum item est, vnde laudi, ac vitæ æternæ, merito tribuitur peccatori, quòd conuertatur, ac iustificetur, & vitio ac vituperatio iis, qui in suorum peccatorum sordibus perseverant, nec, ut possunt, conuertuntur. Hoc ipsum præterea est, vnde iure optimo de peccatoribus conqueritur Deus, quòd vocauerit, & renuerint: atque vnde iustum iudicium Dei pendet, quò malos sua demerita, & quòd respicere noluerint, puniet, ac ignominia afficiet, bonos verò ob facta his contraria honore, ac premio cumulabit. *Si non est Dei gratia*, ait Augustinus epistola 146. ad Valentinum, *quomodo Christus saluat mundum, & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum?* Hoc ipsum denique est, quòd vel ipsa experientia in vnoquoque nostrum testatur, quando ad Deum conuertimur. Quiuis enim in seipso experitur, dum de peccatis propter Deum dolet, in sua potestate esse continere eum actum, quo dolet, non solùm diuertendo ad alia, sed etiam dissentiendo, complacendòque tunc in iis ipsis peccatis, de quibus dolet: eaque ratione inter iusti laudes computatur, quòd potuerit transgredi, & non sit transgressus: facere mala, & non fecerit: id quòd non video cur excipiendum sit in puncto ipso, momentòve iustificationis.

Præter auxilia gratia, alia adiuuantia ad conuersionem.

Illud obserua, quamuis sine auxilio excitantis, præuenientis, ac cooperantis gratiæ, nullo modo conuerti possit peccator, quoniam sine illo elicere non potest actus credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitendi, quales ad salutem sunt necessarii, nihilominus quatenus nostra conuersio simul pendet

A à libero consensu nostri arbitrij, ac cooperatione ad eòdem actus, utique id omne quòd alicui, inuitat, adiuuatque arbitrium nostrum, ut facilius consentium præbeat, ac cooperetur conuersionem, computatur inter auxilia, quæ ad conuersionem præstantur. Eiusmodi sunt egregij concionatores, qui doctrina, & exemplo conuersionem nostram adiuuent, & sunt pleraque alia, inter quæ ad conuertendum ad fidem, præcipuum locum tenent miracula, quippe quæ attestantur, Dei esse reuelationes, quæ ad fidem pertinent, atque ad eòd mirum in modum suadent præbendum illis esse assensum: quæ ratione in longè maiori culpa sunt, qui visis miraculis non conuertuntur, quam alij, qui miracula non viderunt. Hac de causa, cum Deus semper sit ad ostium peccatoris præsto, ut sufficienti præuenientis gratiæ auxilio eum adiuuet, & sæpè cor illius pulset, per peccatoresque ipsum stet, quòd non conuertatur, Christus Dominus Matth. 11. merito exprobrare cepit ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent penitentiam, dicens: *Va tibi Corozaim, va tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, alim in cilicio & cinere penitentiam egissent. Verum tamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicij, quam vobis &c.* Propter vim hanc, quæ est in miraculis, ut eis visis plurimi ad fidem conuertantur, Actorum 4. Apostoli & cæteri fideles orauerunt Deum, dicientes: *Domine da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quòd manus tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filij tui IESV. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati. Eandem vim primæ ad Corinth. 14. tribuit Paulus dono prophetiæ, dicens: *Si conueniente vniuersa Ecclesia in unum, omnes prophetent, intreret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifesta sunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians, quòd verè Deus in vobis sit.**

Ecce tibi nostram hac tota de re sententiam paulò accuratius explicatam paucis sub aspectum subiecimus: nunc in quo alij à nobis dissentiant, accipe. Afirmant, ad iustificationem adulti duplex gratiæ auxilium esse necessarium, vnum præuenientis, atque excitantis, quòd dicunt reddi posse cassum arbitrio nostro non adhibente consensum: atque de hoc tantum censent intelligendas esse definitiones Concilij Tridentini (suprà relatas: aliud verò gratiæ coadiuantis, quòd dicunt ex se esse auxilium efficacem, non verò ex libera determinatione, & cooperatione voluntatis cum illo, ac proinde nulla ratione posse cassum reddi, sed ita mouere, & determinare voluntatem ad credendum, sperandum, diligendum, & pœnitendum, ut eo præsentem in facultate voluntatis non sit eos actus non elicere: solique quantitati eiusdem auxiliij dicunt respondere intentionem, ac feruorem in credendo, sperando, diligendo, ac pœnitendo. Addunt, sine tali auxilio ex se efficaci, quòd voluntatem præueniat, ac moueat, neminem, quantumuis illo alio præuenientis, ac excitantis gratiæ auxilio moueatur, posse elicere actus ad iustificationem necessarios.

Hac sola ratione dicunt verum esse illud Pauli primæ ad Corinthios 4. *Quis se discernit? quid habet, quòd non accepisti? Si namque, inquit, datus est tibi auxilio cum quo quis se iustificatur, à consensu & libera determinatione libera voluntatis pendet, quòd tale auxilium efficax sit, & quòd ille conuertatur, aut non conuertatur, & non è contrario, quia auxilium efficax in se est, ita ab eo determinatur voluntas, ut sine eo deter-*

minari non possit: eo autem praesente non possit non determinari, sane iam dabitur in iustificatione aliquid ex parte arbitrii nostri, quo is, qui iustificatur, ab eo, qui non iustificatur, discernatur, nempe liber ille consensus, & cooperatio arbitrii nostri. Si item datis aequalibus auxiliis ex parte Dei, fieri potest, ut unus pro sola sua libertate, & consensu conuertatur, alter vero non item, iam certe solus liber ille arbitrii nostri consensus eos discernit, cum caetera sint paria, quod tamen cum doctrina Pauli pugnat.

Secunda probatio.

Secundum argumentum.

Eadem sola ratione affirmant verum esse non dari causam praedestinationis & reprobationis adultorum, sed fuisse sola libera voluntate Dei. Quibus namque pro sola sua libera voluntate praebere statuit eiusmodi auxilium efficax, quo mediante ultimo conuerterentur, praedestinati sunt, eo quod eo praesente non possint non conuerti: quibus vero pro eadem sua libera voluntate statuit non conferre eiusmodi auxilium efficax, sine quo non poterant conuerti, sed solum alia inefficacia ad conuersionem illos non praedestinavit, manseruntque proinde in reprobatorum numero.

Impugnatur.

Multa sane sunt, quae aduersus hanc sententiam non modicam efficiunt difficultatem. In primis satis dilucide, ni fallor, ostensum est, Concilium Tridentinum definiuisse, auxilia omnia gratiae, quae ad actus credendi, sperandi, diligendi ac penitendi, quibus ad iustificationem disponimur, adultis viatoribus conferuntur, pendere, vt efficacia, casuque non reddantur, à libero ipsorum consensu & cooperatione cum illis, atque adeo non solum spontaneam, sed liberam esse ipsorum ad Deum conuersionem, ita vt pro sua libertate possint non conuerti, in eo ipso temporis momento, in quo credendo, sperando, ac dolendo de peccatis ad Deum conuertuntur: simulque perspicue ostensum est, gratiam cooperantem vnam, & eandem numero esse cum praeuiente ac excitante, fortissime rationem cooperantis, quatenus consentiente iam libero nostro arbitrio gratiae praeuienti, & cooperante per liberum consensum ad actus, quibus conuertimur atque ad iustificationem disponimur, ipsa quoque gratia cooperatur, ac influit in eosdem actus. Quare non video, qua ratione, salua fide Catholica ea sententia possit defendi. Ac sane cum Concilium Tridentinum illis definitionibus damnare intenderit pestiferum, ineptumque Lutheri, & eiusdem sequacium errorem, quo asserant, arbitrium nostrum rem esse de solo titulo, aut potius titulum sine re, explanareque intendere fidelibus libertatem, ex Scripturis satis perspicuam, vt disp. 23. ostensum est, quam ad nostram iustificationem habemus, curta admodum, insufficientisque omnino ad id essent illa definitiones, si vt aduersa sententiae autores volunt, in eis solum esset sermo de auxilio praeuiente, atque insufficiente ad iustificationem, praeter illudque necessarium esset aliud, sine quo esse non posset conuersio, & quo, ex solo Dei beneficio, praesente, in potestate nostri arbitrii non esset non conuerti: tunc enim libertas ad nostram iustificationem maneret adhuc res de solo titulo, aut potius titulus sine re, cum ab arbitrio nostro non penderet, quod conuerteremur, aut non conuerteremur, sed à solo auxilio Dei efficaci. Adde, Concilium Tridentinum, cum canon. 3. aduersus Pelagianum definiuisset, nos non posse credere, sperare, diligere, aut penitere vt ad salutem oportet absque praeuiente Spiritus sancti inspiratione & adiutorio, protinus canone 4. aduersus Lutheranos definire libertatem, quam ad illos eosdem actus eliciendos habemus,

Molina in D. Thomam.

A non obstante, quod à Spiritus sancti illuminatione & adiutorio praedicto modo pendeant. Quare de libertate ad illos actus, & non ad aliquid praenium ad eosque eliciendos, insufficientis est eo in loco sermo.

Deinde aduersus eandem sententiam facit difficultatem, quod eiusdem sententiae defensores explicare nequeunt, quid aliud sit liber ille consensus arbitrii nostri, quo consentimus Deo praeuienti, excitanti ac vocanti nos per suam gratiam ad nostram conuersionem atque adeo ad actus credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi, quam cooperatio, & influxus liber arbitrii nostri in eosdem actus. Ad haec, vel consensus ille liber, quem consentitur, est actus merè naturalis, vel supernaturalis: non dicent esse merè naturalem, quandoquidem sit excitante, & alliciente ad illum gratia praeuiente: ergo erit supernaturalis. Quare cum non sit supernaturalis aliunde, quam ex influxu ad illum gratia praeuientis, consequens est, vt praeueniens gratia comparatione illius rationem habeat gratiae cooperantis, atque adeo vt vnum, & idem sit auxilium gratiae praeuientis, & cooperantis diuersorum comparatione spectatum.

Item postquam Deus nos praeuenit, & excitauit auxilio gratiae praeuientis, vel quod conferat nobis auxilium efficax, pedit ex libero illo nostro consensu gratiae praeuientis, ita quod si consenserimus, praestabitur, si vero non consenserimus, non praestabitur, vel nihil ab illo pendet. Si pendet, reuertuntur argumenta, quae hi ipsi auctores aduersus nos conficiunt, nempe aliquid dari ex parte arbitrii nostri, quo is, qui iustificatur, discernatur ab iis, qui non iustificatur, ille scilicet consensus liber, & supernaturalis, à quo auxilium efficax, & iustificatio pendet. Praeterea, quod eo dato, praedestinatio & reprobatio non fuerint pro libera tantum voluntate Dei praedestinantis, sed pro ratione illius vsus, seu consensu liberi arbitrii prauius, à quo pendet, quod conferatur, aut non conferatur auxilium efficax, ac proinde quod adultus iustificetur, aut non iustificetur. Si vero, quod efficax auxilium conferatur, aut non conferatur, non pendet ex illo consensu, sed aequè auxilium efficax conferetur aut non conferetur, siue adultus gratiae praeuienti consentiat, siue non consentiat, sanè perit communis illa doctrina, qua doctores asseruerant, facienti, quod in se est, Deum non denegare gratiam, & auxilia ad iustificationem & salutem sufficientia, atque omnino libertas nostra ad iustificationem è medio tolli videtur.

Tertio facit difficultatem, quod homo in quocumque temporis momento potest iustificari, neque est necesse, vt gratia praeueniens, ac excitans tempore, sed sufficit, si natura antecedit nostram iustificationem: si ergo adultus in instanti iustificetur, dicendum erit iustificari sine praui libero consensu, quo ita gratiae praeuienti ac excitanti liberè consentiat, vt in potestate ipsius sit tunc non consentire, atque adeo in tali iustificatione locum non habere definitiones illas Concilij Tridentini, quod nequaquam tutum est in fide. Consecutio probatur, quoniam si is iustificatur in eo instanti, vtrique in eo habet auxilium illud efficax, quo praesente in facultate arbitrii non est elicere vltimam dispositionem ad gratiam, atque adeo nec dissentire gratiae praeuienti, & excitanti, implicat enim contradictionem, quod quis in eodem temporis momento dissentiat Deo excitanti, & vocanti per gratiam praeuientem, & simul eliciat dispositionem vltimam ad gratiam gratum facientem.

V u u

Saltem

Saltem argumentum probat, auxilium illud efficax p̄dere, vt sit aut non sit, à præuio illo consensu, quo quis irā gratiæ excitanti consentiat, vt possit non consentire, atque adeo aliquid esse à nostro arbitrio à quo ita iustificatio pendeat. vt in nostra potestate sit efficere, vt illa non sit in rerum natura, nec detur auxilium efficax.

Quartò difficultatem facit, quoniam vel huiusmodi efficax auxilium gratiæ cooperantis est influxus Dei immediatus cum nostra voluntate ad actū conterendi de peccatis, vltimāque dispositionem ad gratiam, vel est influxus præuius in voluntatem, quo à Deo mōra ac præuenta in potestate ipsius non est conteri, ac disponi omnino ad gratiam. Primum non sonant ipsorum verba, quoniam dicunt præueniri & moueri voluntatem eo auxilio. Præterea influxus immediatus, non in voluntatem quatenus futura est principium actus, sed vnā cum voluntate in actum, non videtur qua ratione necessitatem inferat voluntati, vt cooperetur, suo influxu alioquin libero. Si verò dent secundum, vtique auxilium illud simul habet rationem gratiæ præuenientis, quatenus mouet, & inclinat, imò quatenus iuxta eos necessitatem imponit voluntati, vt influat in actum contritionis, atque etiam gratiæ cooperantis cum voluntate vltierius ad eundem actum: neque enim affirmare possunt, contritionem, dispositionemve vltimam ad gratiam, à sola voluntate elici immediatè, quasi diuinum auxilium non influat etiam immediatè cum illa: cum ergo vnā, & eandem confiteantur esse gratiam præuenientem, & cooperantem cum voluntate dispositionem vltimam ad gratiam, cur non potius stant definitioni Concilij Tridentini, asseuerantque influxum illum voluntatis nostræ in contritionem esse consensum, quo gratiæ, à qua mouetur, consentit, fatenturque illum ita esse liberum, vt in facultate voluntatis sit non elicere illum, vt Concilium definit, statimque nosster viā ac meritum postremum efflagitant, ac proinde consentent à libero nostro influxu, & cooperatione cum illo pendere, quòd auxilium illud efficax sit, aut non sit?

Illud etiam attendant, cum tam eiusmodi auxilium, quàm voluntas, causæ quædam secundæ sint, principiumque efficiens actum contritionis, simul requiri concursum Dei generalem, quo cum ipsis immediatè Deus influat in contritionis actum, alioquin nulla sequeretur actio: quippe cum causa omnis secundæ pendeat in agendo ab immediato Dei in actionem & effectum influxu.

Quintò difficultatem facit, quòd iuxta hanc sententiam, licet salua maneat ratio spontanei, perit tamen libertas aduictorum, vt conuertantur, aut non conuertantur, in eo ipso instanti, in quo conuertuntur, ac iustificantur: quòd sanè cum fide Catholica pugnat. Consecutio probatur, quoniam iuxta hanc sententiam, ab arbitrio nostro non pendet, quòd conferatur, aut non conferatur auxilium efficax, eo autem ex solo Dei beneplacito præsentem, non est in potestate nostra non conuerti: quare perit tunc facultas arbitrij, vt conuertamur.

Neque satisfacit responsio, qua dicunt, eiusmodi adultum in sensu composito non posse non conuerti in illo instanti, posse tamen in sensu diuiso, idque satis esse ad rationem libertatis. Hæc, inquam, responsio non satisfacit, quoniam in re proposita non video, quid aliud sit compositus & diuisus sensus, quàm præsentem auxilio efficaci, non posse non conuerti, sine facultate tunc in arbitrio sic disposito, vt non conuertatur: & absente eo auxilio, posse non

A conuerti, imò non posse conuerti, sine facultate in arbitrio tunc vt conuertatur: hoc autem non est libertas in arbitrio ipso, vt conuertatur, aut non conuertatur, sed est libertas in Deo, vt libera collatione auxilij efficacis illud conuertat, aut vt, continendo idem auxilium, illud non conuertat: non fecit ac lapidem vi mea posse moueri in dexteram partem, & non moueri, si vim non adhibeam, non est libertas in lapide, vt moueatur, aut non moueatur, sed est libertas in me, vt illum moueam aut non moueam.

Quod de sensu composito ac diuiso dici aliquando merito consuevit, locum habet, quando in arbitrio ipso verè adest facultas ad contrarium, nihil omnino impediens re, quæ præexistit, & coherere non potest cum tali contrario: at si contrarium, vt per arbitrium potest, esset futurum, numquam res illa præexistisset. Verbi gratia: Præexistente scientia in Deo, quòd Petrus in tali temporis puncto Christum sit negaturus, non potest Petrus in sensu composito Christum non negare, quia hæc duo coherere non possunt, quòd Deus præsciât Petrum pro sua libertate negaturum Christum, & quòd Petrus Christum non neget: verum tamen quia, etiam præexistente eadem scientia, tam integrum Petro est Christum non negare, ac si illa non præexistisset, eò quòd non idcirco negaturus sit Christum, quia Deus id præsciuit, sed idcirco Deus id altitudine sui intellectus præsciuerit, quia ita erat futurum, præciturus contrarium, si quemadmodum pro eadem libertate esse potest, ita re ipsa esset futurum, inde est, quòd posse Petrum in sensu diuiso non negare Christum, satis sit ad verissimam Petri libertatem, quando adest talis præscientia. In re autem proposita, ex sententia autorum partis oppositæ, quando adest auxilium efficax, omnino non potest adultus non conuerti, quando verò illud non adest, omnino non potest conuerti, adeò vt quidam eorum affirmant, Tyrios & Sidonios, de quibus Matth. 11. est sermo, etiam si apud illos factæ fuissent virtutes & signa, quæ Corozain & Bethsaidæ sunt facta, non fuissent conuertendos. Ratio verò eorum est, quoniam re ipsa non habuerunt auxilium gratiæ cooperantis efficax, alioquin sine eiusmodi signis & virtutibus fuissent conuersi: signa autem & virtutes sine efficaci gratiæ auxilio nequaquam ad conuersionem sufficiunt. Atque vt hanc suam tueantur sententiam, recurrunt ad violentas qualidam ac peregrinas illius loci expositiones, in quo Christus tam perspicuè contrarium docet. Nos verò, vt effugium hoc euerteremus, diximus supra, auxilium, quo Deus (qui semper est ad osium peccatoris, & sæpè pulsat) paratus est cuique opitulari, esse satis ad conuersionem cuiusque, & idcirco tam per Tyrios & Sidonios, quàm per habitatores Corozain & Bethsaidæ steriles, quominus conuertentur, omnesque proinde in culpa fuisse. Quia tamen signa & virtutes multum adiuuant arbitrium nostrum vt cooperetur, ac præbeat consensum gratiæ, qua Deus præstò est illi opitulari, & reuera Tyrij, & Sidonij consensum præbuisent, si virtutes, quæ Corozain & Bethsaidæ sunt factæ, illis fuissent exhibitæ, vt Christus apertissimè eo loco docet, idcirco in longè maiori culpa fuerunt habitatores Corozain & Bethsaidæ pro sola sui arbitrij libertate, quàm fuerint Tyrij & Sidonij, vt idem Euangelij locus apertè confirmat.

C præexistente eadem scientia, tam integrum Petro est Christum non negare, ac si illa non præexistisset, eò quòd non idcirco negaturus sit Christum, quia Deus id præsciuit, sed idcirco Deus id altitudine sui intellectus præsciuerit, quia ita erat futurum, præciturus contrarium, si quemadmodum pro eadem libertate esse potest, ita re ipsa esset futurum, inde est, quòd posse Petrum in sensu diuiso non negare Christum, satis sit ad verissimam Petri libertatem, quando adest talis præscientia. In re autem proposita, ex sententia autorum partis oppositæ, quando adest auxilium efficax, omnino non potest adultus non conuerti, quando verò illud non adest, omnino non potest conuerti, adeò vt quidam eorum affirmant, Tyrios & Sidonios, de quibus Matth. 11. est sermo, etiam si apud illos factæ fuissent virtutes & signa, quæ Corozain & Bethsaidæ sunt facta, non fuissent conuertendos. Ratio verò eorum est, quoniam re ipsa non habuerunt auxilium gratiæ cooperantis efficax, alioquin sine eiusmodi signis & virtutibus fuissent conuersi: signa autem & virtutes sine efficaci gratiæ auxilio nequaquam ad conuersionem sufficiunt. Atque vt hanc suam tueantur sententiam, recurrunt ad violentas qualidam ac peregrinas illius loci expositiones, in quo Christus tam perspicuè contrarium docet. Nos verò, vt effugium hoc euerteremus, diximus supra, auxilium, quo Deus (qui semper est ad osium peccatoris, & sæpè pulsat) paratus est cuique opitulari, esse satis ad conuersionem cuiusque, & idcirco tam per Tyrios & Sidonios, quàm per habitatores Corozain & Bethsaidæ steriles, quominus conuertentur, omnesque proinde in culpa fuisse. Quia tamen signa & virtutes multum adiuuant arbitrium nostrum vt cooperetur, ac præbeat consensum gratiæ, qua Deus præstò est illi opitulari, & reuera Tyrij, & Sidonij consensum præbuisent, si virtutes, quæ Corozain & Bethsaidæ sunt factæ, illis fuissent exhibitæ, vt Christus apertissimè eo loco docet, idcirco in longè maiori culpa fuerunt habitatores Corozain & Bethsaidæ pro sola sui arbitrij libertate, quàm fuerint Tyrij & Sidonij, vt idem Euangelij locus apertè confirmat.

Ad primum verò eorum, quibus memorati autores ducuntur, vt auxilium esse efficax constituant, negandum est illud colligi ex illo Pauli testimonio, vt sæpè

*Autorum
partis ad-
uersa respō-
sio refellitur.*

*Ad primum
partem ad-
uersam
refellit*

MOLINA
DAVE
4

Ad primam probationem. vt sæpè ostensum est. Ad primam verò probationem, neganda est consecutio, si intelligatur de consensu, qui ita fit à libero nostro arbitrio, vt non simul ac præcipuè fit à Deo, non solum ad id alliciente, vocante & incitante per auxilium gratiæ præuenientis, sed etiam cooperante per idem auxilium gratiæ, vt explicatum est. Quare Deus est, qui præcipuè iustificatum discernit à non iustificato, sed cooperante ipsius adulti, qui iustificatur, arbitrio, vt est de fide: ac proinde nihil habet iustificatus, quo à non iustificato discernatur, quod à Deo non acceperit, atque adeo, de quo gloriari possit, quasi id non acceperit: id tamen non tollit, illud ipsum pendere simul à libera cooperatione, & influxu arbitrii talis iustificationis, sine quo illud ipsum non esset.

Ad secundam probationem. Ad secundam verò probationem dicendum est, quando dicimus, datis duobus æqualibus auxiliis ex parte Dei, fieri posse, vt vnus pro sua libertate conuertatur, & alter non, solum esse nobis sermonem de auxiliis gratiæ præuenientis & excitantis, quæ gratiæ præuenientis & excitantis auxilia sunt: quia tamen auxilia gratiæ cooperantis distincta non sunt, quoad principium efficiens cooperationem, ab auxiliis gratiæ præuenientis & excitantis, sed vnum & idem omnino cum illis, vt ostensum est, quod verò cooperentur cum nostro arbitrio, tum dispositionem ad gratiam, hoc est, contritionem, & actus credendi & sperandi, tum etiam concomitanter consensum gratiæ præuenientis, influxumve nostri liberi arbitrii ad eisdem actus, pendens est à cooperatione ipsa arbitrii nostri cum eadem gratiæ præueniente: indeque est, quod non solus consensus liberi arbitrii eius, qui iustificatur, hoc est, contritio vt à libero ipsius arbitrio emanat, cum discernat à non iustificato, sed etiam influxus ille gratiæ præuenientis, à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis, hoc est, contritio ipsa vt partialitate causæ emanat efficienter à gratiæ præueniente. Quare, si in summo rigore sit loquendum, quando in duobus adultis dantur æqualia auxilia gratiæ præuenientis, neque absolute est affirmandum cum æqualibus auxiliis vnum illorum conuerti, & alterum non conuerti, nisi addatur, ac dicatur gratiæ præuenientis: nam quando vnus illorum pro sua libertate conuertitur, iam auxilium gratiæ præuenientis ipsi collatum habet in eo nouum influxum gratiæ cooperantis cum ipsius arbitrio, quem non habet in alio: neque item affirmandum est, existentibus in duobus adultis æqualibus auxiliis gratiæ præuenientis, vnum eorum pro sola sua libertate conuerti, & alterum non: quoniam licet conuersio illa à libertate pendeat, fiatque ab arbitrio pro sua libertate, non tamen fit pro sola sua libertate, sed cooperante simul auxilio gratiæ præuenientis per influxum, à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis, quamuis cum hic præstò sit, gratiamque præuenientem dependenter à cooperatione arbitrii comitetur, solum exigatur cooperatio libera arbitrii nostri. Quia tamen molestum esset loqui semper in illo summo rigore, obscuramque redderet orationem adhibendo restrictiones minime ad id, de quo agitur, intelligendum necessarias, quando in sequentibus dicitur, vnum cum æqualibus, aut etiam cum minoribus auxiliis pro sua libertate conuerti aut saluari, quando alius neque conuertitur, neque saluatur, intelligendum id est de auxilio gratiæ præuenientis, & de aliis quæ ad salutem conducunt: non verò de influxu illo gratiæ præuenientis, à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis iustificationem ac salutem: quando enim hic adest, gratiæque præuenientis rationem sortitur

Molina in D. Thomam.

A gratiæ cooperantis iustificationem, semper peccator conuertitur & iustificatur, quod tamen influxus ille adest, pendens fuit à libera cooperatione arbitrii nostri, vt sæpè dictum est.

Hinc patet merito affirmandum esse, in sensu composito fieri non posse, vt adsit influxus gratiæ cooperantis, seu (quod dictum est) auxilium cooperantis gratiæ, quatenus est cooperans conuersionem, quin peccator per suum arbitrium conuertatur: nihilominus tamen in sensu diuiso, atque simpliciter, in eo ipso instanti, in quo peccator conuertitur, esse in facultate arbitrii ipsius non conuerti, atque adeo ita liberè adhibere consensum, influxum & cooperationem ad credendum, sperandum, & penitendum, vt possit tunc eam continere, & non conuerti, quin & dissentire. Ratio horum est, quoniam licet gratiæ præueniens, quæ præueniens est, antecedit consensum nostri arbitrii, & cooperationem ipsius ad actus credendi, sperandi & penitendi, quibus ad Deum conuertitur, influxus tamen & cooperatio eiusdem gratiæ cum nostro arbitrio ad eisdem actus, à quo gratiæ præueniens rationem sortitur gratiæ cooperantis, non antecedit liberum nostrum consensum, & cooperationem ad nostram conuersionem, sed concomitatur & ab ea pender: non secus atque concursus & influxus habituum virtutum ad nostras operationes pendent à cooperatione ipsarum potentiarum, vt supra fuit explicatum: id quod in causa est, vt habitibus vtamur ad nostras operationes, quando pro arbitrio nostro volumus operari, eisque non vtamur, quando ab operatione pro eodem arbitrio cessare volumus. Quare sicut in sensu composito implicat contradictionem eos habitus, qui in nostris potentiis resident, operationem habere, quin & potentiæ cooperentur, & nihilominus in sensu diuiso, ac simpliciter, potentiæ, quæ libero arbitrio subsunt, liberè tunc operantur, possuntque non operari, quia non prius est habitus, cum illis cooperari, quàm ipsa cum illis liberè cooperentur: ita in re proposita, licet contradictione inuoluat, esse influxum illius gratiæ præuenientis cum nostro arbitrio, à quo gratiæ illa sortitur rationem gratiæ cooperantis conuersionem nostram, quin arbitrium ipsum eandem cooperetur, ac conuertatur, quia tamen influxus ille gratiæ cooperantis non antecedit consensum, determinationem, & cooperationem arbitrii nostri ad eandem conuersionem, quin potius ab ea pender, vt sit in rerum natura, nullam omnino necessitatem, nisi tantum consequentiam, imponit arbitrio nostro, neque ab illo facultatem aufert non cooperandi, si velit, in eo ipso instanti in quo conuersionem ipsam cooperatur. Quò fit, vt necessitas illa in sensu composito non proficiatur ex efficacia, quæ auxilium gratiæ cooperantis moueat ad conuersionem arbitrium nostrum, ita vt in instanti, in quo conuertitur, integrum illi non sit non conuerti, aut ita vt existente æquali influxu gratiæ cooperantis, non possit vnus pro sua libertate maiori conatu, intensiorique actu conuerti quàm alius.

F Secundum eorum, quibus prædicti auctores ducuntur, nullam aduersum nos vim habere, licet quidò constabit in materia de prædestinatione.

Ad secundam argumentum.

DISPUTATIO XXXIX.
Discrimina duo inter concursum generalem cum libero arbitrio ad actus naturales, & auxilium gratia, præuenientis ad actus supernaturales, vna cum maiori prædictorum expositione.

EX hæcenus dictis intelligentur facillè duo illa discrimina, quæ disputatione 28. & 29. constituimus inter concursum Dei generalem cum libero arbitrio ad actus naturales, & auxilium gratia præuenientis, ea ex parte quâ gratia præueniens est, ad actus liberi arbitrii supernaturales, quibus ad gratiam se disponit. Primum erat, quòd concursus Dei generalis ad actus naturales non est concursus Dei in liberum arbitrium, vt causa est illorum actuum, quasi prius suscipiat in se eum motum, eoque applicetur, & potens reddatur ad influendum in actum, sed est influxus immediatus vnâ cum libero arbitrio in actum: at verò auxilium gratia præuenientis, ea ex parte qua gratia præueniens est, est influxus Dei in liberum arbitrium, simul influendo vterius eos producat. Secundum discrimen, quod ex hoc primo oritur, erat: Quòd influxus Dei cum libero arbitrio per concursum generalem ad actus naturales, nec tempore, nec natura antecedit influxum liberi arbitrii in eisdem actus: sed à se mutuo pendunt, simulque omnino sunt in rerum natura, & in eandem numero actionem & effectum vniuntur: gratia verò præueniens, quâ præueniens gratia est tempore vel natura antecedere solet influxum liberi arbitrii ad actum supernaturalem, potestque frustrari, si arbitrium ipsum pro sua innata libertate non velit cum ea elicere actum, per quem ad iustificationem disponatur.

Gratia eandem modo & præuenientis, & cooperantis rationes fortiat.

Dixi toties, gratiam præuenientem, quâ gratia præueniens est, tempore vel natura antecedere solet influxum liberi arbitrii: quoniam si sumatur vt posterius tempore, vel natura fortitur rationem gratia cooperantis, videlicet dum consentiente iam libero arbitrio, influentique in suum actum, ipsa quoque in eundem actum inspicit, cooperaturque simul cum libero arbitrio, tunc influxus ille, per quem fortitur rationem gratia cooperantis, neque tempore, neque natura antecedit influxum liberi arbitrii: quin potius perinde hi duo influxus, vnâ cum concursu vniuersali, quo Deus influit etiam in eundem actum, sunt simul, atque à se mutuo pendunt, vniunturque in eandem supernaturalem actionem ab omnibus iis tribus causis tamquam ab vna integra effectam, ac influxus Dei generalis & influxus causæ secundæ in rerum natura simul ponuntur, ac tolluntur, & à se mutuo pendunt, vniunturque in eandem actionem & effectum naturalem ab vtraque causa productum.

Ruardus sententia.

Ruardus Tapper in articulo de libero arbitrio in dubium vertit, an Deus prius saltem natura concurrat cum libero arbitrio ad opera supernaturalia, an omnino simul. Dicitque idem ea de re esse dicendum, quòd de concursu Dei cum eodem libero arbitrio, ac cæteris causis secundis ad actiones naturales. Atque pro ea parte, quæ asserit concurrere simul, concursumque Dei non esse influxum in causam secundam, sed vnâ cum causa secundâ in operationem ac effectum illius, citat Andream à Castro nouo, cuius opera ad manus meas nondum deue-

Anerunt, Gabrielem in secundo, dist. 1. q. 2. & d. 37. & Gregorium in primo, dist. 45. concl. 5. Pro contraria verò parte, nempe quòd prius natura concurrat, concursusque ille sit influxus immediatè in causam, & mediatè in actionem & effectum causæ, citat ea quæ ex Scoto, & Caietano disp. 34. retulimus, & tandem non terminatam questionem relinquit, quasi neutra pars sit improbabilis.

BCæterum ex dictis patet, si sit sermo de influxu Dei cum libero arbitrio tam per concursum generalem, quam per influxum illum gratia, à quo gratia præueniens fortitur rationem gratia cooperantis, Deum perinde concurrere simul cum libero arbitrio ad opera supernaturalia, ac cum eodem & cæteris causis secundis concurrat simul per concursum generalem ad opera naturalia. At verò si sit sermo de influxu illo, quo Deus in liberum arbitrium immittit gratiam præuenientem, per quam illud mouet ac inuitat ad actum supernaturalem, talis influxus & motus Dei, qui gratia præuenientis, quâ gratia præueniens est, dicitur natura, & interdum etiam tempore, antecedit concursum liberi arbitrii, idque adeo certum est, vt contrarium sit error in fide, vt ex definitione Concilij Tridentini Sess. 6. cap. 5. & canone 4. est manifestum.

CQuia enim influxus ille Dei influxum liberi arbitrii in actum supernaturalem antecedit, ideo gratia præueniens atque excitans liberum arbitrium ad eum actum appellari solet: ab illaque definit Concilium sumendum esse exordium iustificationis. Et in Concilio Arausicano secundo, can. 14. ita habetur: *Nullus miser de quacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia præuenitur, sicut dicit Psalmista, Cito auisip nos misericordia tua Domine: & illud, Deus meus, misericordia eius præueniet me.* Idem sonant plerique alij canones eiusdem Concilij. Vnde Hypogonsticon lib. 3. Augustinus, aut quicumque alius eius operis autor: *In omni, inquit, opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrii, ad est, operatur Deus, cooperatur homo.* Et de bono viduitatis cap. 17. *Notrum est velle, sed voluntas etiam ipsa mouetur vt surgat.*

Et Gregorius 16. Moralium, cap. 10. altis cap. 11. in expositione postremorum verborum capituli 23. Iob ait: *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sim nobis, vt subsequente quoque nostro libero arbitrio bonum, quòd iam appetimus, agat nobiscum. Quòd tamen per impensam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis precessisset ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait: Gratia autem Dei sum id quòd sum: & quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum se, de se, nihil esse confiteretur, ait: Non autem ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit, sed gratia Dei mecum. Non enim diceret, mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet: vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Non ego: vt vero se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adiunxit: Sed gratia Dei mecum.*

FEt lib. 24. cap. 6. altis cap. 12. exponens illa verba Iob, cap. 33. *Liberauit animam suam ne pergeret in interitum.* Quia, inquit, præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsos nos liberare dicimus, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Paulus cum diceret, abundantius illis omnibus laboraui, ne labores suos sibi tribuisse videretur, illud adiunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim præueniente Dei gratia, etiam ipse per liberum arbitrium fuerat securus, apte subiunxit: mecum: vt &*

diuina

MOLINA
 D. V. L.

diuino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, rectè dicit, liberavit animam suam ne peregeret in interitum. Idem Anselmus in illa verba: ad Cor. 13: Gratia Dei non id quod sum.

Gratia præuenienti ratione habent habitus fidei, spei, & charitatis comparatiue actuum, qui ab illis & arbitrio emanant. Idem de moribus doctorum spiritus S.

Occasione horum testimoniorum, illud addendum erit hoc loco, quod & titulus disputatione 36. propositus postulare videbatur, & paulò post erat subiciendum. Nempe habitus fidei, spei, & charitatis supernaturalis semel acquisitos, rationem habere gratia præuenientis & cooperantis comparatione actuum, qui ab illis emanant, nec non peculiaria quaedam auxilia, quibus Deus illustrando intellectum, variòque affectus mittendo in voluntatem per dona sapientiæ, scientiæ, pietatis, timoris, aliæque Spiritus sancti, excitare solet iustos post comparatum iustificationis donum, ac inuitare, & coadiuuare ad eiusmodi actus producendos. Id quod facillè erit intelligere ex iis quæ disputatione 8. & aliis dicta sunt. Gregorius ergo in testimonio illis loquitur de gratia præueniente tam ad actus, quibus ad iustificationem disponimur, quam ad actus meritorios, quos post donum iustificationis comparatum exercemus.

DISPUTATIO XL.

De variis acceptionibus gratia præuenientis, operantis, cooperantis, & subsequentiis.

Hactenus dicta disputationem hanc postulare videntur, qua Patres, & Concilia intelligantur, ambiguitatè de medio tollatur. Gratia præueniens, gratia operans, gratia cooperans, & gratia subsequens, variè consueuerunt vsurpari. A Concilio namque Tridentino, & à Patribus sæpè gratia præueniens, & gratia cooperans eo planè modo accipiuntur, quo à nobis hactenus explicare sunt. Estque propriissima illa vsurpatio. Verùm quia gratia præueniens, quæ talis, siue sit habitus infusus, siue motus illi, quibus excitatur, & inuitatur liberum arbitrium, sit à Deo nulla requisita cooperatione liberi arbitrij: sumptaque operatione latè, ut comprehendit causalitatem causæ formalis, gratia præueniens sola efficit, vel iustificationem, vel excitationes, atque inuitationes illas liberi arbitrij: appellari etiam consuevit gratia operans, collatione facta cum ipsamet, dum posterius tempore vel natura suo influxu in genere causæ efficientis cooperatur cum libero arbitrio actus supernaturalis, quibus se disponit ad iustificationem, vel actus promerentes incrementum gratiæ & gloriæ: quo pacto dicitur iam gratia cooperans eisdem actus vnà cum libero arbitrio. Quò fit, vt vnà & eadem gratia, comparatione effectus formalis, quem formaliter efficit, dicatur gratia operans, maximè cum ita à Deo gratis ad eum finem sit producta, vt necessarius non fuerit concursus liberi arbitrij: comparatione verò influxus in genere causæ efficientis vnà cum libero arbitrio ad actum supernaturalem, dicatur gratia cooperans. Id quod cum doctrina Diui Thomæ prima secundæ q. 111. art. 2. & 3. rectè congruit.

Gratia operans, & cooperans quo factis ab Augustino sumuntur.

Alio modo sumuntur gratia operans & cooperans ab Augustino, libro de gratia & libero arbitrio cap. 17. ac alibi videlicet, vt quicquid supernaturale Deus efficit in nobis, quouisque nos perducit ad donum iustificationis, siue ad illud cooperemur nostro arbitrio, siue non, dicatur gratia operans, id verò, quo deinceps nos ad inuat, vt totam legem impleamus, perferemus, & proficiamus in iustitia semel accepta (quod sine superaddito auxilio gratiæ, vt in præcedentibus ostensum est, præstare non possumus) appelletur gratia cooperans. Quia enim quicquid nobis tribuit vsque ad iustificationis donum, atque ipsa etiam prima gratia gratum faciens, qua iustificatio completur, merè gratis nobis confertur, neque ante illam in nobis est, vnde vitam æternam promereamur, inde ortum habuit, vt gratia illuc vsque collata ab Augustino appellaretur operans. Quoniam verò, postquam gratia iustificans gratuito Dei beneficio nostra effecta est, & in nobis, instar fontis aquæ viuæ salientis in vitam æternam, scaturit, nos sumus, qui ea nostram operamur salutem, legemque ita implemus, vt æterna retributione digni efficiamur, inde etiam effectum est, vt auxilium gratiæ, quo post illam acquisitam ad hoc ipsum nos adiuuat, ab eodem Augustino appelletur gratia salutem nostram nobiscum cooperans: Atque hic planè est sensus & mens Augustini eo loco in tradenda distinctione gratiæ operantis & cooperantis, vt expendenti illud caput luce clarius erit manifestum. Tametsi aliter Augustinum intellexerint D. Thomas duobus articulis citatis, Sortus primò de natura & gratia c. 16. & quidam alij. Gratiam enim quousque operari meritorie incipimus, appellat Augustinus operantem: quia tamen illa, nisi auxiliis corroboretur & augeatur, non est satis ad totam legem implendam, superandaque difficultates maximas, quæ decursu temporis occurrunt (vt exemplo debilis adhuc gratia, quam Petrus habebat, cum ad puellæ qstariæ interrogationem Christum negauit, eo loco docet) id gratiæ, quod Deus iustus addit, vt legem toto vitæ tempore impleant, idque perficiant, quod ipse per donum iustificationis in eis incipit, appellat gratiam cooperantem cum illis, vt perficiant, in acceptaque iustitia crescant, atque vsque ad finem vitæ perseuerent.

A mus, perferemus, & proficiamus in iustitia semel accepta (quod sine superaddito auxilio gratiæ, vt in præcedentibus ostensum est, præstare non possumus) appelletur gratia cooperans. Quia enim quicquid nobis tribuit vsque ad iustificationis donum, atque ipsa etiam prima gratia gratum faciens, qua iustificatio completur, merè gratis nobis confertur, neque ante illam in nobis est, vnde vitam æternam promereamur, inde ortum habuit, vt gratia illuc vsque collata ab Augustino appellaretur operans. Quoniam verò, postquam gratia iustificans gratuito Dei beneficio nostra effecta est, & in nobis, instar fontis aquæ viuæ salientis in vitam æternam, scaturit, nos sumus, qui ea nostram operamur salutem, legemque ita implemus, vt æterna retributione digni efficiamur, inde etiam effectum est, vt auxilium gratiæ, quo post illam acquisitam ad hoc ipsum nos adiuuat, ab eodem Augustino appelletur gratia salutem nostram nobiscum cooperans: Atque hic planè est sensus & mens Augustini eo loco in tradenda distinctione gratiæ operantis & cooperantis, vt expendenti illud caput luce clarius erit manifestum. Tametsi aliter Augustinum intellexerint D. Thomas duobus articulis citatis, Sortus primò de natura & gratia c. 16. & quidam alij. Gratiam enim quousque operari meritorie incipimus, appellat Augustinus operantem: quia tamen illa, nisi auxiliis corroboretur & augeatur, non est satis ad totam legem implendam, superandaque difficultates maximas, quæ decursu temporis occurrunt (vt exemplo debilis adhuc gratia, quam Petrus habebat, cum ad puellæ qstariæ interrogationem Christum negauit, eo loco docet) id gratiæ, quod Deus iustus addit, vt legem toto vitæ tempore impleant, idque perficiant, quod ipse per donum iustificationis in eis incipit, appellat gratiam cooperantem cum illis, vt perficiant, in acceptaque iustitia crescant, atque vsque ad finem vitæ perseuerent.

Iuxta sensum explicatum docet eo loco Augustinus, Deum per gratiam operantem preparare nobis voluntatem, videlicet, vt ea omnia velimus, quæ ad iustificationem sunt necessaria, nempe vt fidem amplectamur, de peccatis doleamus, statuamus Deum numquam lethaliter offendere, atque adeò legem totam implere: quæ omnia ad iustificationem, & vt apud Deum mereri incipiamus, sunt necessaria. Atque hoc ipsum est, quod appellat, Deum incipere operari in nobis opus bonum, iuxta illud ad Philipenses cap. 1. Qui capit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu, hoc est, vsque ad consummationem vitæ, quando vnumquemque nostrum particulari iudicio iudicaturus, & pro meritis cuique redditurus est. Id ipsum dicit, esse velle illud de quo Paulus ad Philipenses cap. 2. ait: Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere: in eodemque sensu subiungit: Vt ergo velimus, sine nobis operatur Deus: cum autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. Neque enim asserere intendit, nos non cooperari ad velle, quo iustificamur, illudve à nobis non effici, sed à solo Deo. Id quippe & fidei esset contrarium, & pugnaret cum doctrina ipsiusmet Augustini multis aliis in locis, quæ præcedentibus disputationibus attulimus: præterea nec instituto, nec doctrinæ illius capitis esset consentaneum. Neque item asserere intendit quodcumque velle nostrum merè internum non esse à nobis, sed à solo Deo, solùmque imperium executionis, actumque externum Deum nobiscum cooperari. Enim id quoque tam fidei Catholicæ, quam

doctrinae eiusdem Augustini repugnaret, & nihil omnino ad illius capitis institutum conduceret. Sed illud dicere conatur: Radicem meriti vitae aeternae eius velle, quo primo iustificamur, non esse aliquid quod in nobis talem volendi actum antecedit, sed esse gratiam iustificantem posterius natura merè gratis à Deo nobis collatam: & quae de causa bonum illius actus esse à solo Deo per gratiam operantem, in sensu à nobis paulò antè explicato. At verò postea decursu temporis, quòd opere impleamus, quae tunc statuimus, quòd est perficere, quòd Deus per iustificationem in nobis incepit, esse simul à nobis, & à Deo per gratiam cooperantem. Si ergo gratia operans sumatur vt eo capite sumpsit Augustinus, omnis actus supernaturalis liberi arbitrij, quo se ad iustificationem quisque disponit, dicitur esse à gratia operante, ad eamque pertinere: & ita passim loquuntur Doctores, & Concilium Colonien- se in tractatu de sacramentis nouae legis.

Gratia sub-
sequens &
praeueniens.

Gratia subsequens contra gratiam praeueniens distinguitur, colligiturque distinctio ex illo Psalmi 88. *Misericordia eius praue- nit me, vna cum illo Psalmi 22. Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae.* Gratia subsequens sumitur à Concilio Colonien- si, vt idem est ac gratia cooperans, vt ab Augustino in acceptione proximè explicata sumpta est. Qua in re consentit apertè Augustinus ipse lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. vbi ita ait: *Charitas ex Deo est, nec initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Auertat enim Deus hanc amem- tiam, vt in donis eius nos priores faciamus, posteriorem ipsum: quoniam misericordia eius praue- nit me, & ipse est cui fideliter veraciterque cantatur, quoniam praue- nisti enim in benedictione dulcedinis.* Et infra: *Benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delecter, & cupiamus, hoc est, amemus quòd praecepit nobis, in qua, si nos non praue- nit Deus, non solum non perficimur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profectò nec incipere, nec perficere, quia, vt incipiamus, dictum est, Misericordia eius praue- nit me: vt perficiamus dictum est, Misericordia eius subsequetur me.* Et aduersus Pelagianos qui dicebant, homines à seipsis sine Dei auxilio habere propositum bonum, studiumque virtutis, quo tamquam merito praecedente digni sunt adiuuari gratia subsequente, paulò inferius addit: *Homini propositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset, nisi praece- deret gratia. Studium quoque hominis quòd dicitur bonum, quamuis eum esse ceperit adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia.* Et de natura & gratia cap. trigesimo secundo de iustificatione nostra ait: *Vbi quidem operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius praue- nit nos. Praue- nit autem vt sanemur, quia & subsequetur vt etiam sanati vegetemur. Praue- nit vt vocemur, subsequetur vt glorificemur. Vtrumque enim scriptum est, Deus meus misericordia eius praue- nit me, & misericordia eius subsequetur me per omnes dies vitae meae. Quae planè confirmant id, quòd de gratia operante & cooperante ex mente Augustini dictum est. Contendit namque aduersus Pelagianos, propositum rectè viuendi, seruandique legem, quòd cum à peccato relurgimus & iustificamur, concipimus, non esse à nobis, nec propter illud nos mereri adiutorium gratiae ad idem propositum in decursu vitae opere implendum, vt Pelagiani affirmabant: sed ad vtrumque necessarium esse auxilium gratiae: atque vt gratiam necessariam ad primum distingueret à gratia necessaria ad secundum, illam ap-*

pellauit operantem & praeueniens, hanc verò cooperantem & subsequens. Vnde lib. 4. aduersus Iulianum c. 3. *Cum diuinius, inquit, adiuuatur homo, non tantum ad cape- sendam perfectionem adiuuatur, quòd ipse posuit, vni- que volens intelligi, cum per se impere sine gratia, quòd perficit gratia: sed potius quòd Apostolus loquitur: vt qui in vobis bonum opus cepit, perficiat usque in finem.*

Interdum gratia subsequens sumitur, vt est idem quòd gratia cooperans, sumpta in prima acceptione supra explicata. Imò interdum quaecumque gratia, quae alteram sequitur, dicitur subsequens comparatione eius, quae antecedit: quòd fit, vt vna & eadem gratia comparatione praecedentis possit appellari subsequens, comparatione verò eius, quae sequitur possit appellari praeueniens: id quòd Augustinus de natura & gratia cap. 32. satis innuit, & docet D. Thomas prima secundae, quaest. 111. art. 3.

Ex proximè dictis facillè erit intelligere, quid sibi voluerit Augustinus in Enchiridion cap. 32. vnde postea aliquis huiusmodi argumentum sumere ad labefactanda ea quae de auxiliis gratiae constituta sunt. Si enim, vt haec tenet dictum est, ab influxu libero arbitrij nostri, & ab influxu gratiae praue- nit & cooperantis pendet opera, quibus ad iustificationem preparamur, & quibus post primam iustificationem meremur augmentum gloriae: sanè sicut, quia pendet à gratia, verè dixit Paulus ad Romanos cap. 9. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis: ita, quia usque ad eòd pendet à nostro libero arbitrio, vt solus influxus gratiae minimè sufficiat, verè poterimus vicissim dicere: non est Dei miserentis, sed volentis & currentis est hominis: consequens autem est contra Augustinum in Enchiridion loco citato, & contra veritatem: ergo opera, quibus à Deo preparamur ad gratiam, à sola gratia Dei pendet: non verò à nostro libero arbitrio. Totus enim hic discursus videtur esse Augustini capite citato, vbi ita ait: *Si propterea dictum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: quia ex veritate fit, id est, ex voluntate hominis, & misericordia Dei: vt si dictum accipiamus, non volentis neque currentis, sed miserentis est, tamquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei: Non ergo sufficit sola misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis: ac per hoc, si rectè dictum est, non volentis hominis, sed miserentis est Dei, quia id voluntas hominis sola non implet, cur non & contrario rectè dicitur, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia id misericordia Dei sola non implet? Porro si nullus Christianus dicere audebit, non miserentis est, sed volentis est hominis, ne Apostolo aperte- rissime contradicat: restat, vt propterea rectè dictum intelligatur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt totum Deo deit, qui hominis voluntatem bonam preparat adiuuandam, & adiuuat preparatam. Prae- dit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia: quae autem non praecedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam vtrumque legitur in sanctis eloquiis: & misericordia eius praue- nit me, & misericordia eius subsequetur me. Ne- lem enim praue- nit vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit. Haec Augustinus.**

Quid sibi voluerit Augustinus his verbis, satis apertum est ex iis, quae illo eodem capite ante praemiserat, vbi ita habetur: *Iterum ne quisquam, et si non de operibus, de ipso gloriatur libero arbitrio voluntatis, tamquam ab ipso incipiat meritum, cui tamquam debitum reddatur praemium bene operandi: ipsa libertas audiat eundem gratiae praecone dicentem, Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona voluntate. Et alio loco. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Dei. Cùm proculdubio, si homo eius atatis est, ut ratione iam utatur, non possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec pervenire ad palmam supernae vocationis Dei, nisi voluntate concurrerit. Quomodo ergo non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, nisi quia & ipsa voluntas, sicut scriptum est, à Deo preparatur? Alioquin si propeverat, &c. Vbi subiungit verba quae priori loco relata sunt.

Ex his luce clarè constat, Augustinum eo loco, ut & in plerisque aliis, quae proximè adducta sunt, impugnare dictum Pelagianorum contententium, assensum fidei, propositumque rectè viuendi, seruandique totam legem, quod dum à peccato resurgimus ac iustificamur concipimus, esse à nobis absque illo auxilio gratiae, per illud quod nos mereri gratia auxilium ad idem propositum in decursu vitae opere implendum. Aduersus hunc errorem argumentatur optimè Augustinus, primò, quòd ipsemet Paulus doceat, Deum non solum efficere in nobis pro sua bona voluntate operari & perficere, sed etiam ipsum velle ac propositum primùm, quo dum credimus & iustificamur, constitutum esse rectè viuere, legemque opere implere. Secundò, quoniam si eiusmodi velle ac propositum primùm, quòd iusti esse incipimus, est à nobis solis, sine ope gratiae Dei, illòque meremur, ut Deus in decursu vitae nos adiuet, ut opere impleamus, quod tunc statutum, planè pars quaedam voluntatum nostrarum & cursus nostri, quo ad vitam aeternam pervenimus, eaque prima, à qua pars reliqua, ut à merito nostro, penderet, esset solum à nobis; pars verò alia posterior simul esset à Deo per gratiam cooperantem, & à nobis: quare sicut, quia cursus & voluntates nostrae elicitae, quoad unam sui partem, essent à Deo, dictum esset à Paulo: *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis*: ita propter aliam, quae solum esset à nobis, quaeque causa esset meritoria alterius, quae simul esset à nobis & à Deo, verè dici posset, *Non est Dei miserentis, sed hominis volentis & currentis*, quod nullus Catholicorum audebit concedere. Id autem, ait optimè Augustinus, non aliunde est, nisi quia omnes voluntates nostrae quae ad vitam aeternam conducunt, & totus cursus quo in vitam aeternam tendimus, partim per gratiam praeuenientem seu operantem, & partim per gratiam cooperantem & subsequenter, est à Deo: ac cooperantibus simul nobis per nostrum liberum arbitrium, tam ad velle, quam ad cursum totum, ut expressè illo eodem capite affirmat Augustinus. Quia ergo licet nos ipsi sumus, qui liberè, nullaque necessitate acti, volumus, & currimus, ut oportet ad vitam aeternam, nihilominus, quòd totum velle, & currere, & singulae illius partes sint qualia oportet, habemus à Deo praeueniente & cooperante per suam gratiam pro sua libera voluntate, verè dictum est à Paulo: *Non est volentis neque currentis*, quòd velit & currat ut ad salutem oportet, sed est Dei miserentis, qui sua gratia & misericordia tribuit nobis, ut ita velimus & curramus. Contra verò, neque aprè, neque verè diceretur: *Non est Dei miserentis, sed hominis volentis & currentis*, quòd velit, & currat ad salutem oportet, de quo velle & cursu loquebatur eo loco Paulus: nam quòd in perditionem currat, ipsius hominis est tantum. Porro licet, quòd velimus & curramus ut ad salutem oportet, non sit nostrum cum currimus, sed Dei miserentis, qui cursui nostro gratia & misericordia sua id tribuit: ac quòd is cursus sit, non solum pendet ab influxu Dei per gratiam sed etiam à libero influxu nostri arbitrii, ut haec tenus est ostensum, & ibidem satis innuit ac alibi saepe docet Augustinus.

DISPUTATIO XLI.

Quid D. Chrysostomus de gratia praeueniente senserit.

Illud hoc loco duximus advertendum, licet Chrysostomus de gratia eadem ferè doceat, quae caeteri Patres: nihilominus, sicut Augustinus, sine culpa, antequàm esset Episcopus, re nondum bene perspecta & examinata, quam postea occasione Pelagianorum diligentius discussit, in eo fuit errore, ut crederet initium fidei, hoc est, primùm actum credendi, esse à nobis, ita Chrysostomum, cum intelligere non valeret quam ratione libertas arbitrii nostri salva posset consistere, si Deus sua gratia nostram praeueniret electionem, credidisse electionem, qua primò acceptamus bona, eaque facere decernimus, esse priorem ipsa Dei gratia: postea verò subsequi gratiam, qua adiuuamur, & cooperatur Deus. Vnde homilia 12. in Epistolam ad Hebraeos ait: *Ecce, inquit, non dormiet, neque dormiscet, qui custodit Israel & ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, non commouearis, sed non des. Igitur in nostro arbitrio est non dare, & nullo alio. Si enim voluerimus stare firmi & immobiles, non commouebimur. Quid ergo nihil Dei est? omnia quidem Dei sunt, sed non ita ut liberum latur arbitrium. Si igitur Dei sunt (inquit) omnia, quid ergo nos culpamur? Propterea dixit, ut liberum arbitrium non latur. In nostro itaque arbitrio est, & in Deo: oportet quippe nos eligere primùm quae bona sunt, & tunc ipse, quae sua sunt, introducit. Non antecedit nostras voluntates, ne latur liberum arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc nobis affert auxiliacionem. Et infra: *Nostrum eligere tantum est, & velle. Dei autem efficere, & ad perfectionem perducere. Quia ergo illius est, quòd amplius est, eius dixit esse uniuersum.* Haec ille. Eandem doctrinam innuit in illud Psalmi 120. *Non des in commotionem pedem tuum.* Porro haec cum errore esse cõiuncta, ex iis quae haec tenus diximus perspicuum est. Quia tamen res haec difficillima erat illis temporibus, antequàm toties fuisset disputata & examinata, errare potuit humano more absque vlla culpa Chrysostomus nesciens distinguere gratiam vocantem, praeuenientem, ac excitantem ad bonam electionem liberum arbitrium, quam vel reddere potest cassam liberum arbitrium, si ei non consentiat, vel ei consentiendo, & cum illa cooperando per suum influxum liberum, potest efficere, ut transeat in gratiam cooperantem & coadiuantem nostras electiones. Porro Chrysostomus viginti quinque annis ante Augustinum, & ante Hieronymum defunctus est, concertationisque cum Pelagianis post illius mortem extiterè.*

Quòd si homilia de Adam & Eva, quae in primo tomo operum Chrysostomi habetur, ipsius sit, certè in ea correxit errorem illum, omninoque cum caeteris Patribus consensit. At meritò non creditur esse illius: autor namque illius homiliae, ut patet, legit opera Augustini, concertationesque Patrum aduersus Pelagianos, ad quas auditores remittit: homiliaeque illa propter errorem Pelagianorum videtur conscripta. In ea verò, praemissis ferè omnibus quae de gratia caeteri Patres docent, haec verba subiunguntur: *His ergo Ecclesiasticis regulis, & diuina sumptus auctoritate documentis, confirmati sumus, ut omnium bonorum effectum atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur autorem. Et non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita proueni-*

re: per quem item fit, ut aliquid boni & velle inueniamur & facere. Quo vltique auxilio, & munere Dei, non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudens sit prouidum. Tanta enim est erga omnes bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, que sunt ipsius dona, & pro his, que largius est, æterna premia sit daturus. Atque quippe in nobis ut quod vult, & velimus & agamus. Nec otiosa in nobis esse patitur, que exercenda, non negligenda donauit, ut nos cooperaretur gratie Dei sumus. Et in iis, que in nobis ex nostra viderimus remissione languere ad illum sollicitè recurramus, qui sanat omnes languores nostros & redimit de interitu vitam nostram, cui quotidie dicimus: Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo. Profundiores verò difficiliorè que partes incurrentium questionum, quas latius pertractauerunt, qui hereticis resisterunt, non necesse habemus asserere, quia ad confitentiam gratiam Dei cuiusque operis digni, nihil penitus subtrahendum est. Satis sufficere credimus quicquid secundum prædictas regulas Apostolica scripta nos docuerunt, ut prius non opinemur Catholicum, quod apparuerit prefixis sententiis esse contrarium. Hæc ibi.

DISPVATIO XLII.

Num motus gratie experimento deprehendantur.

Hæc etiam disputatio à presenti instituto non est aliena, ut gratie auxilia magis nota fiant. Præsertim quia disputat. 29. dixisse me recordor, illustrationes & auxilia gratie præuenientes interdum, non solum ab iis qui in virtute multum profecerunt, Deoque familiares sunt, sed etiam ab iis qui ad fidem vocantur, aut à peccatis illustri aliqua cōturbatione relurgunt, solere experientia ipsa deprehendi. Ne quem ergo id fortè cōturbet, atque ut pateat, in quo sensu id sit accipiendum, & quare non semper experientia deprehendatur, id in primis non solum multorum iustorum experientia, sed etiã sequentibus Scripturæ sacre testimoniis potest confirmari.

Sacra scriptura testimonia.

Plalmo 30. ait regius propheta: *Quam magna multitudo dulcedinis tue Domine, quam abscondisti iumentibus te.* Plal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur.* Et infra: *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.* Et prima Petri 2. *Si tamen gustastis quia suavis est Dominus.* Plal. 88. *Beatus populus qui scit iubilationem. Domine in lumine vultus tui ambulabunt.* Plal. 93. *Consolationes tue laetificauerunt animam meam.* Plal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.* Eiusmodi namque cordis dilatationibus, illustrationibus, & consolationibus Spiritus sancti, quibus caritas feruet, qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assumunt pennas sicut Aquila, currem & non laborabunt, ambulabunt & non deficiunt, veluti Isaia cap. 40. habetur: *Actorum capite 9. Ecclesia edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur. Spiritus sanctus paraclæticus, id est, consolator dicitur. Et de eo canit Ecclesia Consolator optime, dulcis hospes anima, dulce refrigerium, in labore requies, in æstu temperies, in steru solatium. O lux beatissima reple cordis intima tuorum fidelium, &c.* Ad Rom. capite 8. *Spiritus testimonium perhibet spiritui vestro quod sumus filij.* Et Bernardus in sermone ad milites templi, capite 11. *Spiritualis generatio, non quidem in carne sentitur, verum in corde, ab iis dumtaxat qui cum Paulo dicere possunt: nos autem sensum Christi habemus, & eatenus profecisse se sentimus.*

A ut & ipsi cum omni fiducia dicant, Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nec minus Magdalena & Augustinus, dum illa à peccatis resurrexit, & hic ad fidem vocatus est, motus & auxilia gratiæ in seipsis experti sunt, multique alij prodigij filij, qui per donum gratiæ deuotionis sensibilis, dulces patris cœlestis amplexus, quibus eos ad se attrahit, mentes eorum illustrans, corda inflammas, quod tantum patrem offenderint, faciens eos effundere, quasi experiuntur. Vix enim inuenitur Christianus, qui decursu vitæ, vel in concionibus & exhortationibus, vel dum se præparat, & accedit ad confessionem, aut communionem, vel in aliis similibus euentibus, non experiatur motum aliquem gratiæ ac deuotionis sensibilis, quem, si aduertere velit, facile poterit in seipso agnoscere.

B Explicandum tamen est, in primis quibus de causis, licet Christi fideles motus gratiæ recipiant, nihilominus quam sapientissimè deprehendere eos nequeant, ex illis, quæ in seipsis experiuntur, vel verisimiliter iudicare se eos recipere, deinde verò, in quo sensu accipiendum sit, eos à fidelibus interdum experimento percipi.

C Quod ad primum attinet, prima ratio est. Quoniam motus gratiæ præuenientis sepe sunt admodum debiles, tum propter modicam præparationem, & conatum nostrum, & præcedentia multa delicta, prauaque affectiones: tum etiam quoniam spiritus ubi vult spirat, nemini interim denegando, quæ ad salutem opus sunt. Quia ergo, quando motus gratiæ præuenientis sunt admodum debiles parum lucis & claritatis, modicumque affectus & feruoris superaddunt actibus intellectus & voluntatis, quos homines solis suis viribus naturalibus, quoad substantiam, possent elicere, solumque eos actus euehant, ut supernaturales sint, & quales ad finem supernaturalem sunt necessarij, inde est, quod experientia deprehendi, & agnoscere nequeant.

D Secunda ratio est, quoniam Deus interdum, per gratiæ suæ dona, solum mouet intellectum & voluntatem, & nihil illustrationis sensibus interius, nihil affectus viribus sentientibus appetentibus communicat, sed totam partem sentientem omnino aridam in suis solis viribus relinquit: interdum verò non solum intellectum & voluntatem, sed etiam vires sentientes diuina illustratione, atque affectu gratiæ etiam perfundit, ut cor, & caro simul in Deum ipsum exultent: quod est donum sensibilis gratiæ, ut vocant, vna cum essentiali, & præcipua gratia intellectus & voluntatis à Deo conferri. Quia ergo, dum sumus in corpore, nihil intellectus intelligit, nisi sensus interni simul circa idem obiectum aliquo modo operentur, cum necessarium sit intelligentiam phantasmata speculari: neque item voluntas quicquam appetit, nisi secum etiam trahat vim sentientem appetentem, quæ simul feratur in id obiectum aliquo modo sensu interno efformatum & apprehensum: ea verò, ad quæ motus gratiæ conferuntur, ut sunt Deus, & quæ de eo creduntur, vel ab eo sperantur, & cætera omnia, quorum intuitu de peccatis est dolendum, à sensuum experientia longe distant: efficitur, ut quando motibus gratiæ solum intellectus & voluntas afficitur, nulla interim illustratione, aut affectione supernaturali communicata viribus sentientibus, difficile à nobis deprehendantur: tum propter ariditatem partis sentientis, cuiusmodi ac molestiæ, quam, dulcedine & suavitate spirituali destituta, soler experiri, dum simul cum intellectu & voluntate circa ea quæ à sensuum experientia

MOLINA
D. V. E.

perientia remota sunt, & in quibus nihil iucunditatis suae propriae, commodive inuenit cooperatur, quod planè in causa est, vt neque suppositum ipsum tam libenter persitat in operationibus intellectus & voluntatis, neque ad earum excellentiam, iucunditatem, ac propriam spiritualem consolationem attendat, eamve deprehendat: tum etiam quoniam dum sumus in corpore, plus afficimur & trahimur suauitate quam in parte sentiente experimur, propter illius vehementiorem vim, quod sensuum cognitioni & affectibus multum assuefacti, parum promouemur & afficimur ea voluptate, quae operationibus intellectus & voluntatis inest. Atque hinc est quod saepe, qui longè excellentius contritionis donum habent, quam alij, qui ex eo facillè in lacrymas prorumpunt quod pars sentiens facillè affectu amoris & doloris commouetur, imò etiam quam ipsimet antea habuerint, quando vel corpore aliter erant affecti, vel Deus simul illustrabat, donoque gratiae sensibilis vires sentientes afficiebat, conuerterantur quod ad contritionem, affectumque amoris & doloris, vt peroptant & conantur, non perueniant, neque eam contritionem in seipsis experiantur, quae Dei misericordia aliquando experti sunt: cum tamen solo dono sensibilis deuotionis careant, quod illis vtiliter à Deo denegatur, vt dum ignorant se habere quod optant, quodque abundantius eis concessum est, conseruent humilitatem, & plus conentur ad illud obtinendum, eaque ratione cumulatus meritum acquirant.

Gratia, ac verius profectus, vnde in dicanda.

Est enim magnopere animaduertendum, illustrationem & affectum gratiae essentialis praeuidentis, non ex eo maiora & praestantiora iudicanda esse, quod vires organicae interna maiori & elatiori luce perfruatur, quae interdum ex meliori dispositione capitis, maiorique & puriori copia spirituum animalium prouenire, adiuuarique potest: neque item ex maiori, magisve sensibili affectu partis sentientis, qui simili modo prouenire, adiuuarique potest, ex varia corporis habitudine, facillèque lacrymas excitare solet: sed ex eo quod profundius penetret & expendat, quam digna sint ea, quae credenda proponuntur, vt iis assensum praebemus, quam bonus Deus secundum se sit, quorū beneficium illi sumus deuincti, quantum expediat supplicia euadere sempiterna, & aeterna frui foelicitate, quam foeda & turpia sint peccata, quantumque malum sit Deum lechalliter offendisse: tum etiam ex affectu ac proposito voluntatis, quo homo adhaerere statuit, tum iis quae credenda proponuntur, tum etiam praecipis & consilijs diuinis, eaque de causa subire quaeumque aduersa: quae planè, quod maiora sunt, eò ex maiori affectu timoris, aut amoris essentialis Dei proueniunt, ex maiori quoque odio & detestatione peccatorum. Ex robore verò ac firmitate, qua quisque, intuitu Dei, in arctiori obseruatione praecipitorum & consiliorum persistit, vias duras eade causa sustinens, iudicandū est quantum in virtute & perfectione atque in caritate & amore Dei profecerit, iuxta illud Ioan. 14. *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.*

Deuotio essentialis, & vera.

Est namque quaedam deuotio, quae vera & essentialis nuncupatur, & in decreto firmo & praeparatione animi Deo in omnibus per prospera & aduersa obsequendi posita est: haec eò maior est, à maiori quoque gratia essentiali emanat, quod firmiter intuitu Dei perseverat: ideòque ex illa maiores vires internas gratiae debemus conicere. Est item alia deuotio, quae sensibilis nuncupatur, illustrationibus & affectibus in vires sentientes redundans, quae mirum

Deuotio sensibilis, quae nam.

A in modum animam recreat, tedium ac laborem in operando pellit, cor & carnem in Deum viuū exultare facit, eà dilatatur cor, seruet caritas, pennae velut aquila, & vires assumuntur, quibus via mandatorum sine difficultate curritur, vt non immeritò vir quidam diuino spiritu plenus de ea agens dixerit: *Satis suauiter eum equitare, qui ab omnipotente portatur.* A facie huius olei computrescit, & leue, ac suauis fit iugum mandatorum & consiliorum Christi: quod, eadem gratia absente, asperum & graue, imò & vera crux inuenitur, quam vt conglorificemur, portare post Christum iubemur.

B Deuotio haec, si germana & vera sit, quasi illustratio quaedam est diuini vultus in seruos suos quae regius propheta Psal. 30. illis verbis postulabat: *Illustra faciem tuam super seruum tuum.* Per eam quasi praesens Deus ad protegendum & fauendum sentitur, testimoniū quoque reddit spiritui nostro quod ab eo diligamur, & sumus filij. Ea quasi aditum aperire videtur, vt Deum tamquam nobis propitium & praesentem, reuerenter quidem, at audacter alloquamur. Denique haec est illud absconditum, de quo idem propheta ibidem dicebat: *Abscondes eos in abscondito faciei tuae à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.* Dum enim per huiusmodi donum facies diuina super seruos suos irradiat, eosque protegit, tam facillè perturbationes ab hominibus excitatas, & contradictiones, linguarum perferunt, ac si nihil ab his rebus laederentur. Eiusdem doni ratione idem propheta ait, *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.* Et Petrus, *Si tamen gustastis quoniam est suavis Dominus.* Et Bernardus: *Gustatio spiritus desipit omnis caro.*

C Verum licet donum hoc non solum corroboret, & custodiat spiritum nostrum, iuxta illud Iob 10. *Visitatio tua custodiuit spiritum meum,* sed etiam crescere mirum in modum nos faciat: non tamen semper adest, sed quam saepissimè, etiam iis, qui ad cor conuertuntur & cōuertunt ac striunt valde iustitiam, abest: interdum ob culpam etiam leuem (si leuis appellanda sit, vt idem vir pius alibi ait, quae tantum bonum abesse facit) interdum in eorum bonum, aut probationem. Haec namque vita, non ad otium & fruitionem, sed in pugnam & probationem, ac certamen instituta est. Vnde Iob 7. *Visitatus sum diluculo, & subito probas illum.* Qua de causa potius dari solet iis, qui perfectionis viam aggrediuntur, lacteque adhuc indigent, ne labore & molestia succumbant, quam iis, qui in virtute multum profecerunt, quae iam solido cibo vt possunt. Haec de primo.

Deuotio sensibilis donum cur sapere, etiam dilectus suberatur.

D Quod verò ad secundum attinet, cum saepe id, quod existimare quis posset effectum esse gratiae, nisi à naturali, & ad pios tenerosque affectus apta corporis constitutione euenire possit: cum etiam Sathanas saepe transfiguret se in Angelum lucis, variisque cogitationes & affectus, tum corporis, tum spirituum commotione excitare possit, quae tantam iucunditatem viribus sentientibus afferant, vt in admirationem hominem rapiant: & denique cum, quando illustrationes alique & affectus ita à Deo immittuntur, vt ab anima deprehendantur, & verisimiliter à Deo immitti credantur, certū non sit haec pertinere solum ad gratias gratis datas, nec vtrum Deo per gratiam suam vocanti, & excitanti respōdeamus per nostrum liberum arbitrium quantum sit satis, vt donum iustificationis consequamur, an verò aliquid adhuc in nobismetipsis existat & nos lateat, quod diuinæ maiestati displiceat: sit planè, vt licet saepe iusti in seipsis experiantur illustrationes & motus gratiae, quos verisimiliter meritoque credūt esse à Deo, imò

Nō duci certum signū à praedictis affectibus deuotionis, ut quis sciat se esse in gratia.

imò quibus in fide roborantur, adeoque caritate inflammantur, ut perfecta caritas foras mittat timorem, ac proinde, qui non leuia spiritus sint testimonia, quòd sint filij per gratiam gratum facientem adoptati: nihilominus regulariter numquam ita certi omnino sunt, vel motus illos esse immixtos à Deo, vel se esse in gratia gratum faciente constitutos, quin falli interdum possint. Atque ita semper eos coram Deo humiliari oportet, & sub occultis Dei iudiciis vereri, ne fortè, etiam existentibus tam verisimilibus iudiciis, iustitiam Dei non sint assecuti. Vnde Ecclesiastes 9. *Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.* Et Iob 9. *Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.* Et paulò inferius: *Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Et Paulus primò ad Corinthios 4. *Nihil mihi conficius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* In sensu ergo explicato intelligendum est fideles sæpe in se ipsi motus gratiæ experiri.

DISPUTATIO XLIII.

Utrum ad motus gratiæ præuenientis, intellectus & voluntas efficienter concurrant, & de ordine, & modo quo generentur.

Sperest examinemus an motus gratiæ præuenientis & excitantis à solo Deo efficiantur: an verò simul etiam intellectus efficienter concurrat ad illustrationes gratiæ, quibus illustratur, & voluntas ad affectus & motus gratiæ excitantis, quos suscipit.

Andreas à Vega li. 6. in Concilio Tridentinum cap. 8. existimat, in primis, ut intellectus intelligat, & voluntas velit, necessarium non esse, ut intellectus, quæ formaliter intellectus intelligit, efficiatur ab illo saltem tamquam ab una parte totius causæ efficientis: sed per intellectum à Deo solo aut ab Angelo productam, & in eo receptam, posse formaliter intelligere. Eodem modo necessarium non esse, ut volitio, quæ voluntas formaliter vult, sit ab ea saltem tamquam à parte causæ efficienter producta: sed rectè posse velle per volitionem à solo Deo productam. Hæc putat esse communem philosophorum sententiam. Deinde verò, quod ad quæstionem propositam attinet, probabilius existimat, illustrationes, & alios motus gratiæ præuenientis, quibus peccatores, tum ad fidem, tum ad iustificationem vocantur, esse à solo Deo efficienter, interueniente aliquando ministerio alicuius Angeli inspirationes immittentis: intellectum verò & voluntatem nullo modo concurrere ad eiusmodi motus efficienter, sed solum eos in se suscipere.

Probat suam sententiam primò, quoniam id videtur definitum in Concilio Arausicano secundo, canone 20. ubi ita habetur: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bonus, quæ non Deus præster, ut faciat homo.* Porro quæ ita fiunt in homine, ut homo ea non faciat, non videntur esse alia, quam motus gratiæ præuenientis, quibus à Deo vocatur, attrahitur, & inuitatur.

Secundò ex illo Apocal. 3. *Sic ad ostium, & pulsio: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, &c.* Quibus verbis se docet Christus habere instar pulsantis ad ostium dum peccatores vocat: cum ergo pulsatio fiat solum à pulsante, neque in habitatore domus sit libertas, nisi ad audiendum, vel ad occludendas aures, ne sonitum percipiant, itémque

A ad aperiendum, vel non aperiendum, utique motus gratiæ præuenientis, quibus peccator vocatur, erunt solum à Deo: peccatoris verò solum erit illis consentire, vel dissentire, atque adeò ianuam cordis aperire, vel non aperire.

In contraria sententia est Dominicus à Soto primo de natura & gratia c. 16. nempe motus illos esse simul efficienter ab intellectu & voluntate. Quæ sententia est proculdubio amplectenda. Ratio est, quoniam, ut disputatio 8. 9. & aliis explicatum est, illuminationes illæ nihil aliud sunt, quam cognitiones ab externo concionatore, aut ab Angelo interius aut aliunde excitatæ, & à Deo peculiariter supernaturalique influxu adiutæ, quibus homo conficit, aut penetrat id, quod sub talem cognitionem cadit, eo cognitionis genere, quod ex tali supernaturali Dei influxu ad salutem sit iam aliquo modo accommodata. Neque Deus immittit nouas species, quibus cognitiones illæ fiant, sed inserens se per suum influxum cognitionibus, quæ per species acquiruntur, & à concionatoribus, aut ab ipso Deo, vel ab Angelo, aut aliqua alia ratione excitantur, efficit cognitiones illas ad salutem accommodatas, plus vel minus pro ratione maioris vel minoris influxus: quare Deum ita illuminare & vocare, non est aliud, quam suo influxu cooperari illo modo ad illas cognitiones, quibus voluntas excitatur. Cum ergo cognitio non solum sit actio, sed etiam sit vitalis actio, quæ suapte natura postulat, ut sit à principio interno eius in quo est: nulla verò actio, etiam non vitalis, denominare possit nisi id, à quo efficienter emanat, ut in hac prima parte, quæstione 12. a. 5. ostensum est (neque enim calefactio, quæ non fieret ab igne, sed à solo Deo in aquam, posset vlla ratione denominare ignem calefacientem) consequens est, ut prædictæ illuminationes, cognitiones (ve supernaturales, necessariò sint ab intellectu tamquam ab una parte totius causæ efficientis: tamen non intellectum ipsum, sed Deum, à quo est peculiariter ille supernaturalis influxus, denominent illuminantem, & vocantem: intellectum verò, à quo habet, ut sint cognitiones, denominent cognoscentem: & simul etiam illuminatum, quatenus cognitiones ipsæ, atque influxus Dei in eo recipiuntur.

Idem dicendum est de affectibus gratiæ, quibus præuia cognitio voluntas erigitur & inuitatur, tunc ad elicendam spem, tum ad diligendum Deum, atque actum spei, aut amoris, vel doloris ex dilectione eius eliciat. Licet enim ad huiusmodi affectus & motus non cooperetur voluntas, quæ liberum arbitrium est, sed, velit nolit, præsentate cognitione insurgant, & patiantur illos supernaturales, rationemque habentes gratiæ præuenientis, si Deus simul in eisdem specialiter influat: nihilominus motus illi actiones quædam vitales sunt, quas in se ipsa experitur voluntas, ad quas proinde necesse est concurrat efficienter, non quidem quæ liberum arbitrium est, sed quæ voluntas, & natura quædam est: eo modo, quo efficienter etiam concurrat ad motus primò primos, qui non affectus, atque excitationes voluntatis ad volendum aut nolendum sunt, sed volitiones aut molitiones: rationem tamen virtutis ac vitij non habet, esto circa bonum, aut malum obiectum verentur, eò quòd libera non sint.

Ut verò res hæc scitu dignissima plenius intelligatur, animaduertendum est: Ex contemplatione rei valde amabilis, & quam multum refert adipisci, naturaliter consergere in voluntate motum quemdam quo voluntas ad illam afficitur: qui motus non est à volitio, sed affectio voluntatis ad illam rem, à cuius bonitate

Opinio 7e.

Probatur primò.

Secundò.

bonitate quasi tangitur, & allicitur, ad volendum eam. Neque hic motus solum in hominibus solet antecedere volitionem, sed etiam in Angelis. Prius namque tempore, vel natura fuit, Luciferum ad id affici voluntate, quod per superbiam obtinere voluit, quam per voluntatem illud velle contra legem Dei. Sicut prius etiam fuit, Etiam affici ad pomum veritum, id quod Scriptura Geneleos 3, latis innuit illis verbis, *vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, quam illud comedere velle contra legem Dei. Porro licet in contemplatione eiusmodi rerum integrum sit voluntati, eas velle aut nolle, vel continere volitionem ac nolitionem: atamen quod ad illas non afficiatur, non alia ratione impedire potest, quam arcendo cogitationem, & diuertendo ad alia, vel proponendo voluntati res alias, quae ad contraria omnino eam allicere solent: sublati namque impedimenti, ex contemplatione similium rerum confurgunt eiusmodi motus merè naturaliter in voluntate. Vnde Augustinus 3, de libero arbitrio cap. 25, *Voluntatem, inquit, non allicit ad faciendum quodlibet, nisi aliquid visum: quod autem quisque vel sumat, vel respiciat, est in potestate: sed quo visio cogitur, nulla est potestas. Et subiungit, idem etiam cerni in Angelis. Quod si existente affectu ad aliquam eiusmodi rerum menti occurrat via & aditus, quo obtineri posse credatur, naturaliter etiam confurgit in voluntate motus quidam quasi erectionis illius ad sperandum, qui tempore, vel natura antecedit actum liberum spei. Porro motus ille à notitia bonitatis obiecti, & notitia viae, qua obtineri posse creditur, aut non impossibile iudicatur, cooperante voluntate, non vt libera, sed vt natura quaedam est, efficitur: confurgitque naturaliter in voluntate, eò maior, quò notitia bonitatis obiecti, & via qua obtineri posse creditur, maior ac verisimilior est, vt de illo alio motu affectus voluntatis ad obiectum bonum cognitum dictum est.**

Gratia praeueniens motus actiones sunt vitales, & quo pacto fiunt.

Ex his facile intelligi potest, motus gratiae praeuenientis actiones esse vitales, qui sunt, quomodo fiant, & an sint motus liberi arbitrii, quae liberum arbitrium est, vel nò, atque quousque à libero arbitrio pendeant. Etenim cum Deus per gratiam, quam nobis largitur, non tollat, sed ponat, ac perficiat naturam, eamque adiuet in suis moribus, vt vnusquisque ex supernaturali auxilio & gratia talis sit, qualis ad salutem oportet: sanè ad dignoscendos & applicandos motus gratiae, necesse est, attendamus ad progressum ac ordinem, quem natura ipsa, potentie, ve cognoscentes & appetentes seruares, si illos eodè actus, quibus iustificamur, suis solis viribus quo ad substantiam actus producerent, vt ea ratione intelligatur, quo pacto Deus per auxilia ac dona gratiae se inferat & cooperetur cum natura, eamque adiuet, vt supra suas vires eos producat, quales ad salutem sunt necessarii.

Disputatione 8. & sequentibus ostensum est, Deum, cum aliquem illuminat & vocat ad fidem, nò producere species, atque notitias rerum credendarum, sed haberi eas ex rebus ipsis antea cognitis, vel ministerio concionatoris, vel aliqua alia ratione, vt latè ibi explicatum est: eaque de causa dictum ibidè est, illuminationem nostram, & internam vocationem, qua à Deo vocamur ad fidem, multum pèdere à nostro libero arbitrio, & conatu Ecclesiae. Cum enim sine eiusmodi notitiis non fiat, vtrique quantum illè, vel à nostro libero arbitrio, vel à conatu Ecclesiae pendent, tantum, tamquam à conditione sine qua non illum in abimur, pender regulariter & secundum

A communem cursum diuinæ prouidentiae, quod à Deo illuminemur, & vocemur. Idem dictum est ibidem de moribus gratiae excitantis ad contritionem.

Accipe ergo ordinem motuum gratiae praeuenientis, simulque cognosces quinam sint isti motus, & quomodo fiant. Dum homo, nondum ad fidem supernaturaliter interius vocatus, cogitat & expendit res credendas, per notitias concionatoris ministerio, aut aliunde comparatas, influit Deus in eadem notitias influxu quodam particulari, ac supernaturali, quo cognitionem illam adiuuat, tum vt res melius & dilucidius expendatur, & penetrètur, tum etiam vt notitia illa iam limites notitiae supernaturalis & ad finem supernaturalem in suo ordine & gradu accommodata attingat. Influxus verò ille dicitur motus gratiae praeuenientis ad fidem supernaturalem & illuminatio: notitiæque illa & cognitio, effecta iam à Deo supernaturalis per talem influxum, appellatur gratia praeueniens ex parte intellectus. Ex cognitione verò & penetratione eorum rerum, quae ad fidem spectant, nempe cum expenditur quam digna sint quibus assensus adhibeatur, quantumque id expediat, oritur naturaliter in voluntate motus affectionis ad res ita cognititas, quo allicitur, & quasi inuitatur ad imperandum intellectui assensum: quo eis assentiatur. Cum hoc ergo motu quasi se inferit etiam Deus, influens in illum per auxilium particulare, illumque eo auxilio quasi acuit, vt magis urgeat & alliciat, efficitque illum supernaturalem, vt in suo ordine & gradu sit etiam ad salutem accommodatus. Auxilium itaque particulare, quo Deus in illum motum influit, appellatur auxilium gratiae praeuenientis: motus verò ille, atque affectus voluntatis circa ea, quae ad fidem spectant, quatenus à Deo supernaturalis efficitur per auxilium illud, dicitur gratia praeueniens ad assensum fidei ex parte voluntatis. Disputatione namque octaua explicatum est, vocationem ad fidem, idve quo ad credendum Deus nos trahit, duos illos motus gratiae praeuenientis tam intellectus, quam voluntatis, comprehendere.

Ex his patet, hos duos motus gratiae praeuenientis actiones esse vitales intellectus & voluntatis, multumque pendere à libero arbitrio, imò & liberum arbitrii posse illos desiderare, & petere à Deo, & quodammodo se ipsum aptare & disponere, vt, iuxta communem cursum ac ordinem diuinæ prouidentiae, facilius sibi à Deo donentur: at proprie loquendo nò sunt actus liberi arbitrii, nò solum quoniam illustratio intellectus esse potest per cogitationes, in quas absque vlla deliberatione, motiue liberi arbitrii incidit homo, vt quas Angelus, aut Deus in eum expresserit, aut excitauerit, vel alius per sermonem suggesterit ante omnem motum liberi arbitrii, sed etiam quoniam quod cogitatio illa euadat illustratio & gratia praeueniens, solum id habet ex influxu supernaturali Dei, & per comparisonem ad Deum tamquam ad eam sam illuminantem, non verò per comparisonem ad intellectum: quamuis, nisi simul cooperaretur intellectus, cogitatio & illustratio illa non esset in rerum natura: quare talis illustratio, quae illustratio est & gratia praeueniens, non est actus liberi arbitrii. Affectus verò supernaturalis voluntatis circa ea, quae ad fidem spectant, merè naturaliter oritur in voluntate existente illustratione intellectus; simulque influente Deo in illum per concursum particularem, neque cooperatio voluntatis ad illum est in libera potestate voluntatis, sed merè naturaliter ex ea resultat, quatenus natura est, non verò quatenus liberum arbitrium est, vt paulò antea fuit explicatum: tametsi, vt liberum arbitrium est, arcendo cogitationem,

Ordo motuum gratiae praeuenientis.

tationem,

rationem, aut adducendo rationes allicientes voluntatem in partem oppositam, possit impedire, ne infurgat Porro liberum arbitrium his duobus motibus gratiæ præuenientis adiutum & excitatum, liberam adhuc habet potestatem imperandi, aut non imperandi assensum fidei. Quod si voluntas fidem amplecti velit, actumque credendi imperet intellectui, influente simul motu gratiæ præuenientis, quam habet, elicit in se ipsa actum supernaturalem, quo fidem amplecti vult, quoque assensum imperat intellectui. simulque intellectus motus imperio illo supernaturali voluntatis, illustrationeque diuina adiutus, elicit actum supernaturalem assentiendi reuelatis, hisque duobus actibus supernaturalibus intellectus & voluntatis homo ritè dispositus suscipit habitum fidei supernaturalem à Deo solo infusum, quo deinceps similes actus supernaturales valeat producere. complectiturque is habitus duas partes, vt disputatione octaua explicatum est: alteram quæ in voluntate residet ad imperandos assensus credendi intellectui: altera quæ in intellectu ad eliciendos eodem assensus imperatos à voluntate, sita est: hæc verò pars sola est, quæ habitus fidei supernaturalis propriè appellatur.

Motus gratiæ præuenientis ad motum spei randi.

Reliqui motus gratiæ præuenientis, ad spem, & contritionem, aut attritionem supernaturalem necessarij, in hunc modum generantur. Dum intellectus, illustratus iâ lumine fidei supernaturalis, sempiternam beatitudinem homini à Deo præparatam cogitat, bonitatem ac excellentiam illius, tum multa alia & præclara Dei opera, ac beneficia in hominè collata, de quorum numero sunt Christi incarnatio, ac passio, consideratque reliqua media quæ sibi ad vitam æternam consequendam abundantissimè suppeditata sunt, naturaliter oritur in voluntate, non solum affectus ad beatitudinem, quo allicitur & inuitatur, vt eam amore concupiscentiæ velit, sed etiam motus erectionis, quo attrahitur, & allicitur ad eam ipsam à Deo sperandam. Quamuis autem hic motus à libero arbitrio pendeat, si à cogitatione, ex qua motus oritur cesset, et si difficultates proponat quibus voluntas omnino deprimat, ac deterreatur: nihilominus, sublati impedimentis, merè naturaliter in voluntate insurgit, eique quasi se ingerit Deus specialiter influendo, eumque acuit, & efficit supernaturalem, vt in suo ordine & gradu sit qualis ad salutem necessarius est: per eumque supernaturaliter erigit, & quasi inuitat voluntatem, vt eliciat actum supernaturalem sperandi sempiternam beatitudinem, & media ad illam comparandam necessaria. Motio ergo illa, siue influxus supernaturalis Dei, appellatur auxilium gratiæ præuenientis ac excitantis voluntatem ad sperandum, vt ad salutem oportet. Ex quibus etiam patet eiusmodi motum operationem esse vitalem voluntatis, neque esse actum illius, quâ liberum arbitrium est, sed quâ voluntas ac natura est: tamen si modis illis supra explicatis pendeat à voluntate vt liberum arbitrium est. Per eiusmodi ergo gratiam liberum nostrum arbitrium, à Deo præuentum & excitatum, elicit, si vult, primum actum spei supernaturalis liberum, quo ritè dispositum consequitur à Deo habitum spei supernaturalis, per quem in posterum elicere possit alios similes actus supernaturales quotiescunque voluerit.

Gratiæ præuenientis motus ad contritionem.

Deinde cum intellectus lumine fidei illustratus, præexistentemque actu spei supernaturalis in voluntate, Dei bonitatem, tum secundum se, tum erga nos, considerat, & tam multa ac magna beneficia quibus tam suauiter nos præuenit, naturaliter excitatur in voluntate motio affectus amoris amicitia erga Deum,

A quo ea potentia allicitur, & ad Deum diligendum inuitatur. Huic etiam motui (qui licet carens pendeat à libero arbitrio, quatenus potest de Deo non cogitare, aliòve cogitationem diuertere, nihilominus, posita debita notitia ac lumine in intellectu, naturaliter oritur in voluntate) se inserit Deus illumque suo supernaturali influxu, non solum acuit & incendit, sed etiam efficit supernaturalem, qualis videlicet in suo ordine & gradu est ad salutem necessarius. Influxus ergo, quo Deus in illum influit, appellatur auxilium gratiæ præuenientis ad diligendum, vt ad salutem oportet: motio verò ipsa & affectus, vt est à Deo per illum influxum, dicitur gratia præueniens & excitans liberum arbitrium ad diligendum Deum, vt ad salutem oportet. Quod si simul accedat cognitio magnitudinis, multitudinis, atque ingratiitudinis peccatorum quibus Deum offendimus, liberum arbitrium gratia eadem præuentum, vt elicere potest actum dilectionis Dei supernaturalis: ita poterit elicere actum veri doloris de peccatis propter Deum ex affectu amoris supernaturalis dilectionis, qui est vera contritio, & vltima dispositio ad gratiam gratum facientem, quæ in eodem instanti posterius tamen natura, contritionem ipsam consequitur.

Quod si quis, intellectus per lumen fidei illustrato, cogitet se propter lethalia peccata ius ad sempiternam felicitatem amisisse, ignem, & cruciatum sempiternos, extremamque miseriam promeruisse, naturaliter ex tali cogitatione insurgere solet in voluntate motus timoris Dei, qui adeo peccata detestatur, & accerere punit. Huic autem motui solet se inserere Deus influxu supernaturali, eum acendo, vt plus stimulet ac pungat, tribuendoque illi esse supernaturale seruilis timoris. Eo autem timore liberum arbitrium adiutum & excitatum, elicere potest dolorem supernaturalem de peccatis ex Dei timore ac gehennæ, qui dolor est attritio supernaturalis cui sacramento sufficiens ad gratiam iustificationis comparandam.

D Ad primum ergo argumentum Andreae à Vega dicendum est, ea quæ Concilium Araucanum dicit fieri in homine, quæ homo non efficit, esse tum habitus supernaturales infusos, quos solus Deus efficienter producit, tum etiam motus gratiæ præuenientis: qui, vt explicatum est, non sunt ab homine cooperante per intellectum & voluntatem, quatenus rationem liberi arbitrii sortiuntur. Porro eo loco illa solum censetur homo facere, quæ per liberum arbitrium, quâ liberum arbitrium est, efficit. Est enim ibi sermo aduersus Pelagianos de bonis quæ ad vitam æternam spectant: cum enim illi contenderent, hominè per suum liberum arbitrium absque auxilio gratiæ posse, imò re ipsa efficere, aliqua eiusmodi bona quibus auxilia gratiæ sibi deinceps conferenda promeretur, definiunt Concilij Patres, Deum quidem, sine homine cooperante per suum liberum arbitrium, efficere in homine aliqua de numero eorum bonorum: hominem verò per suum liberum arbitrium nullum eorum posse efficere, nisi Deus illi per suam gratiam præstet, vt illud efficiat. Quare non negant Patres vel intellectum, vel voluntatem, quatenus natura est, cooperari ad motus gratiæ præuenientis.

F Ad secundum dicendum est, Christum dum peccatores vocat, non pulsare ostium, quod vita careat, minimeque pulsationem percipiat: sed pulsare ostium cordis, hoc est, intellectum & voluntatem, quæ duo vocationem motumve, quo peccator à Deo vocatur, in seipsis experiuntur, neque aliter quam eliciendo simul operationes vitales, quibus peccator à Deo vocatur.

MOLLINA
D. V. E.

atur, & ad fidem, vel ad poenitentiam, vel ad ali-
quod aliud bonum allicitur, quas proinde in se ipso
experimento deprehendit homo, vt & ceteras virtutis,
tam cognoscentium quam appetentium operatio-
nes. Imò sicut, qui pulsat ostium, ea ratione pulsatur, vt
qui intus est percipiat sonum, indeque moueatur
ad aperiendum ostium: ita Deus ea ratione pulsatur ac
mouet cor, vt motus percipiatur, indeque vltimò
per liberum arbitrium moueatur homo ad consen-
tiendum motioni, efficiendumque id ad quod per
illam inuitatur, vt caratione aduersus Christum in ani-
mam concedatur: motio autem illa minimè depre-
henderetur, nisi ad eam vitaliter influerent potentia,
in quibus recipitur. Interest ergo inter ostij ac
cordis pulsationem, quòd licet vtraque, ea ex parte
quà pulsatio præcisè est, si solum efficiens à pul-
sante (neque enim motus gratiæ præuenientis, ea ex
parte quâ sunt ab intellectu & voluntate, sunt pul-
sationes, neque per eas intellectus aut voluntas se
ipsa pulsant: sed solus Deus est qui per eas intelle-
ctum pulsatur & voluntatem) nihilominus ad actio-
nem pulsandi nullo modo concurrat efficiens
ostium, sed solus is, qui pulsatur, interuentu eiusmodi
actionis efficit sonum, qui si ad aures perueniat exi-
stentis intra domum, auditu percipitur: integrum
tamen illi manet aperire vel non aperire ostium: ad
rem verò, quæ est pulsatio cordis, necesse est, vt effi-
cienter concurrat cor ipsum, vt & percipi valeat, &
inde pro sua libertate, ad aperiendum cor Christo
Domino, homo moueri possit. Porro in testimonio
illo Apocalyp. 3. audire vocem Christi, non est il-
lam percipere, sed ei consentire & obedire.

DISPUTATIO XLIV.

*Vtrum credendi, sperandi, diligendi, ac poeni-
tendi actus efficienter emanent à Theologicis
habituibus in eo instanti, quo ad ipsos vltimò
disponunt, & quid sit iustificatio.*

Superest finem primæ huius concordiaë parti exa-
mine propositæ difficultatis imponamus. Vtrum
scilicet supernaturales credendi, sperandi, diligendi,
ac poenitendi actus, quibus adulti ad iustificationem
disponuntur, in quo instanti vltimò ad habitus Theo-
logialium virtutum disponunt, illicque à Deo infun-
duntur, efficienter emanant ab eisdem habitibus
tunc primò infusus, vt quidam volunt: an verò, vt
nos à disputatione octaua, & rursus à 36. non ob-
scure explicasse videmur, tunc non emanant ab ha-
bitibus, qui posterius natura in eodem téporis mo-
mento infunduntur, sed effecti sint supernaturales,
vltimæque dispositiones ad eos habitus, per distin-
cta auxilia ac motus gratiæ præuenientis ac excitantis
hactenus explicata: si autem post illud instans in
eisdem actibus persistamus, tunc toto tempore se-
quenti emanant ab habitibus iam infusus, meritoris-
que sint augmenti tum gloriæ tum etiam gratiæ in
primo instanti omnino gratis acceptæ. Inde verò ac-
cepta occasione simul explicabimus, quid iustificatio
sit, de quoties in præcedentibus facta est mentio.

Diuus Thomas prima secundæ q. 113. artic. 7. ad
quartum & art. 8. ad secundum. Caietanus & Bar-
tholomæus Medina ad eundem art. octauum. Sotus
2. de natura & gratia cap. 18. & in quarto d. 14. q. 2.
art. 6. & Canus in relect. de poenitentia parte prima
ad finem. in ea sunt sententia, vt dicant, vltimam
dispositionem adulti ad gratiam efficienter emanare
à gratia ipsa, in quo instanti gratia primò infundi-
t.

Molina in D. Thom.

A tur. Quin Sotus affirmat particulare auxilium, quo
ille actus supernaturalis fit, vltimòque ad gratiam
disponit, non esse aliud, quam ipsummet influxum
gratiæ habitualis ad eundem actum in genere cau-
sæ efficientis.

*Probatur
primò.*

Hæc sententia probatur primò. Quoniam actus,
quo adultus vltimò disponitur ad gratiam, merito-
rius est vitæ æternæ in eo ipso instanti, in quo gratia
infunditur: sed non potest esse meritorius, nisi emanet
à gratia: ergo emanat à gratia in instanti, in quo
gratia infunditur.

Secundò.

B Secundò, gratia gratum faciens habitus est ope-
ratiuus, agens seu cooperans, quantum est ex parte
sua, ex necessitate naturæ: sed agens ex necessitate
naturæ, præsertim si instantanea agat actione, in quo
instanti primò est, operatur, vt Sol, in quo instanti
est productus, illuminauit: ergo gratia gratum faci-
ens, in quo instanti infunditur adulto, qui per
suam operationem tunc vltimò ad eam disponitur,
cooperabitur ad eundem actum, qui in eo ipso in-
stanti producitur.

Tertiò.

Tertiò, causæ in vno & eodem instanti possunt
esse sibi inuicem causæ, atque ad eò possunt semu-
tuò præcedere in alio atque alio genere causæ, vt,
quando aër suo motu aperit fenestram & ingreditur
aulam, in genere causæ efficientis prior est aëris
ingressus, quam apertio fenestræ: ingrediendo quippe
aperit fenestram: at verò in genere causæ dispositi-
uæ, & quasi materialis, cum fenestræ apertio, dispo-
sitiuo, conditione prærequisita sit, vt aër ingreditur,
prior est, quam aëris ingressus: item iuxta eos, qui re-
solutionem fieri affirmant vsque ad materiam primam,
in quo instanti introducit forma substantialis
ignis, ab ea efficienter emanat calor, quo conser-
uetur in materia, atque ad eò in genere causæ effi-
cientis forma substantialis præcedit in materia suam
requisitam dispositionem: tamen in genere causæ
materialis ac dispositiua prior sit illa eadem dispo-
sitiuo in materia: exemplum etiam adhibet D. Tho-
mas in aëris illuminatione, quæ in genere causæ ef-
ficientis antecedit expulsionem tenebrarum: cum
tamen in genere causæ materialis prior sit tenebra-
rum expulsio, quam luminis receptio: eodem ergo
modo in genere causæ efficientis prior erit gratiæ
infusio, vltimòque illius influxus in actum, quo
adultus vltimò se disponit ad gratiam, quam sit dis-
positio illa: cum tamen in genere causæ materialis
prior sit ea dispositio, quam gratia animam infor-
met, ad eumque actum influat.

Non defuerunt, qui cum sentirent adulti iustifi-
cationem compleri actibus virtutum infusarum af-
firmauerint habitus Theologicarum virtutum effi-
cienter concurrere ad adulti iustificationem, eaque
de causâ actus credendi, sperandi & diligendi, in
quo instanti sunt vltimæ dispositiones ad habitus, &
in quo ipsi primò infunduntur, efficienter ab eis-
dem habitibus produci. Atque id probabant ex ver-
bis illis Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 7. *In iustifi-
catione cum remissione peccatorum hæc omnia simul in-
fusa accipit homo per Iesum Christum cui inseritur, fi-
dem, spem & caritatem: nam fides, nisi ad eam spes acce-
dat & caritas, neque vnus perfectè cum Christo, neque
corporis eius viuum membrum efficit.*

Quartò.

Hinc eiuusmodi eliciebant argumentum, quod or-
dine sit quartum. Vnire & efficere membrum viuū,
efficientiam proculdubio significat: cum ergo hæc
efficientia posita non sit in habituum infusorum
informatione, qua animam illiusque potentias in-
formant, sed in eorundem habituum influxu ad
actus

X X X

actus

*D. Thomæ
opinio.*

actus affectuosè diligendi, sperandi & credendi, qui in eodem instanti eliciuntur, Christoque cum, qui iustificatur, vniunt: consequens est, vt infusi habitus efficienter concurrant ad actus illos, quando in primo iustificationis momento eliciuntur. Confirmatur, quoniam iustificatio vita est spiritualis eius, qui iustificatur: viuere autem spirituale nec esse, nec intelligi valet sine operatione spiritualis vitæ.

Confirm.

Sotus in quarto loco citato non solum confitetur contrariam sententiam esse communem, sed etiam Diui Thomæ opinionem difficilem esse, quæ intelligatur & defendatur. Medina etiam contrariam sententiam satis probabilem iudicat, aitque affirmari posse liberum arbitrium non elicere cum gratia gratum faciente vltimam dispositionem ad eandem gratiam, sed cum motione distincta auxiliij gratiæ præuenientis: atque Diuum Thomam locis citatis nomine gratiæ non intellexisse gratum facientem, sed eiusmodi particulare auxilium. Postea verò opinionem D. Thomæ defendit. Licet enim negari non possit, D. Thom. præter gratiam habitualem, constitutare etiã illud aliud particulare auxilium, vt patet prima secunda q. 109. art. 7. & sequentibus, & q. 112. art. 2. nihilominus locis aliis citatis manifestè affirmat, gratiam ipsam gratum facientè efficienter concurrere ad actû liberi arbitrij, qui in instanti, in quo ipsa infunditur, elicitur. Ego etiam fateor me nunquam valuisse intelligere, quoniam pacto gratiæ ipsa gratum faciens concurrere possit ad actum liberi arbitrij, qui ad eam dispositio est prærequisita: vnde semper probabiliorem multò iudicavi communem opinionem contrariam.

Iustificatio variis acceptionibus.

Occasione verò quarti argumenti p̄positi, & vt res hæc tota dilucidior fiat, ante omnia explicandum nobis est, quid nomine iustificationis, de qua nunc sermo est, intelligatur. Prætermisissis verò aliis eius vocabuli acceptionibus, necnon ea iustificatione, qua quis nullo in se præcedente peccato iustus fit, quo pacto tam Angeli omnes, quàm primi parentes, in quo instanti conditi sunt, vnâ cum natura iustitiam, gratiamve acceperunt: item ea, qua iustus incrementum iustitiæ accipit, de qua Apocalyp̄. vlt. Qui iustus est, iustificetur adhuc. Eccles. 8. Ne verearis vsque ad mortem iustificari: est enim merces operi tuo. & Iacobi 2. Videris quoniam ex operibus iustificatur homo: impij seu peccatoris iustificatio, ex verbis Concilij Tridentini sess. 6. cap. 4. potest in hunc modum definiri. Est translatio ab statu lethalis culpæ in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per Iesum Christum Salvatorem nostrum.

Iustificatio quid.

Quam iustificationem definiunt Concilium Triid.

Non attuli eandem prorsus definitionem Concilij eo in loco, sed eam quæ ex Concilij verbis elici poterat: quoniam dum Concilium eo in loco ita iustificationem definit, *Est translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum Salvatorem nostrum*: non definit vniuersim impij iustificationem, sed eam solum, qua nondum fidelis, nec originali labe mundatus, in gratiæ statum transfertur. A capite namque 14. eiusdem sessionis agere incipit Concilium de illa alia impij iustificatione, qua vir fidelis, post iustificationem primam in lethalem culpam prolapsus, iterum iustificatur. Quin Concilium Tridentinum vsque ad caput decimum quartum eam solum iustificationem infidelis adulti, modumque quo fiat, potissimum explicat, qua, dum cum solo eo dolore de peccatis accedit, qui cum baptismo sufficit, & attritio dicitur, iustificatur, vt ex cap. 6. progressuque toto est manifestum: quod ante oculos est habendum. Progressu ve-

ro illius iustificationis explicato, facile erat omnem aliam iustificationem intelligere. Vt ergo ex eisdem Concilij verbis definitionem conficeremus, quæ omnem vniuersim impij iustificationem comprehenderet, loco illorum verborum, *est translatio ab statu in quo homo nascitur filius primi Adæ*, diximus, *est translatio ab statu lethalis culpæ*.

Hanc iustificationem, ait Concilium c. 7. non esse solum remissionem peccatorum, sed & sanctificationem, ac non solum renouationem per gratiam & dona, ead. ratione hominem, ac non solum per eam ex iniusto fieri iustum, & ex inimico amicam, & heredem vitæ æternæ. Eiusdè iustificationis subiungitur est causam efficientem misericordè Deum, qui gratiâ sanctificat, signans & vngens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ. Ad vltimam verò Christum redemptorè nostrum, qui sua sanctissima passione in ligno Crucis nobis sanctificationem promeruit, & pro nobis Patris satisfecit. Formalem autè iustitiam Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, vnusquisque suam. Quoniam enim nemo posse esse iustus, nisi cui merita passionis Christi communicantur, id tamen in impij iustificatione sit, alium eiusdem sanctissime passionis merito per Spiritum sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificatur, atque ipsi inhaerent. Hæc Concilium ibi. Ex quibus profectò, & cæteris, quæ eodem capite, & cap. 8. ac 10. & deniq; toto sessionis progressu subiungunt, aperte constat, iustitiã, qua formaliter iusti sumus, quæq; misericorditer nos Deus iustos facit, esse habitualem caritatè & gratiam, quæ Christi meritis nobis infunditur, & qua, etiã dormientes & amentes, iusti sumus.

Obseruandum autem est, verbum, *facio*, & quæ ex illo componuntur, interdum sumi ad significandum solum influxum ac causalitatem efficientis causæ, atque aded actionem, qua effectum attingit, & à qua formaliter efficere dicitur. Interdum verò ad significandã causalitatem aliarum causarum. Dicimus namque candorem efficere candidum, non in genere causæ efficientis, sed formalis: & gratiam, quæ est terminus formalis iustificationis, efficere gratum, ab eod. formaliter effectum nomen gratiæ gratum facientis accipit.

Iuxta hæc ergo, si nomen verbale, *iustificatio*, sumatur vt actionè significat, qua Deus nos efficiet iustos facit, transfert; de statu lethalis culpæ in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, sanè iustificatio non est aliud, quàm infusio habitualis caritatis & gratiæ, qua, tamquam actione, iustificationis effectum attingere ac perficere dicitur. Si verò sumatur, vt significat causalitatem causæ formalis, non est aliud, quàm actiuatio, seu informatio, qua habitualis caritas & gratia, à Deo infusa, actuatur & informat animam eius, qui iustificatur: ea enim actuatione formaliter expellitur peccatum (non secus ac lumine recepto in aëre formaliter excluduntur tenebræ, quæ in ipso erant) & iustum efficit eum, quem actuatur & informat: ac proinde in genere causæ formalis ab statu peccati in statum iustitiæ & adoptionis filiorum Dei eundem transfert, atq; conuertit. Sumpta iustificatione hoc modo dicimus gratiã & caritatè iustificare, Deumque eadem gratiã & caritatè, tamquam formali causã, iustificare: tamen infusione ipsa eiusdem gratiæ, tamquam actione, dicitur iustificare.

Ratio iustificationis à nobis definita & explicata, communis proculdubio & vniuersa est omni vniuersim impij iustificationi, quæ post Adæ peccatum fit, siue illa paruulorum sit & amentium interueniente sacramento, siue adultorum attritorum dumtaxat interueniente similiter sacramento, siue con-

MOLINA
D. VI

tritorum habentium supernaturalem dolorem de peccatis propter Deum summe dilectum, qui eo ipso, esto nondum sacramentum adueniat, iustificatur. Quin licet Tridentinum Concilium hanc quoque vltimam adulatorum infidelium iustificationem à capite quarto innuat, potissimum tamen explicationem iustificationis adulatorum infidelium attritorum dumtaxat persequitur: ideoque huius iustificationis ait baptismum esse causam instrumentalem.

Quartum argumentum soluitur.

Hinc iam facile erit intelligere, nullam esse vim quarti argumenti propositi: neque eum esse germanum sensum verborum Concilij Tridentini, quibus argumentum nititur, quem illius sententiae auctores intendunt. Enim verò nullus cum probabilitate, turòque negare potest id, quod Concilium illis verbis docuit, conuenire etiam iustificationi paruulorum, per habitusque supernaturales fidei, spei & caritatis, quos, dum baptizantur, recipiunt, vniuersi Christo, viuamque illius membra effici: cum tamen nullam vitalem operationem tunc habeant, nullumque omnino actum fidei, spei & caritatis exercent: quare vniuersi, de qua illis verbis est sermo, non est per infusum habitum in genere causa efficiens in actus fidei, spei & caritatis, quos iustificatus tunc exercent.

Confirm. soluitur.

Patec etiam nullam esse vim confirmationis eadem argumento addite. Etenim in paruulis iustificationis, & in nobis ipsis dormientibus, vita est spiritalis per caritatem & gratiam, qua formaliter iusti sumus, sine vlla operatione vitæ spiritualis, quæ ab eisdem habitibus tunc emanat. Neque intelligere valeo quonam pacto, iuxta sententiam auctorum quibus eum disputamus, defendi possit, actum, qui à iustificatione in instanti, in quo primò gratiam accipit, elicitur, meritum non esse gratiæ, si, vt affirmant, à vitæ gratiæ & caritatis in eo ipso instanti efficienter emanat: idem namque actus, vltra illud instans continuatus, aut quicumque alius post gratiam acceptam de nouo elicitus, ea ratione non solum gloriæ, sed & gratiæ est meritorium, quia à gratiæ, vitæ spirituali animæ, efficienter emanat: nemo autem dicere audebit, actum illi in primo instanti, in quo gratia acquiritur, meritum esse gratiæ: quoniam eo dato, prima gratia caderet sub meritum, quod est erroneum.

Illud ad hæc est addendum, quamuis peccant, & plusquam periculosè in fide negare quis veller, quod Concilium verbis illis docet, iustificationi paruulorum conuenire: nulla tamen ratione negare posset, conuenire iustificationi eorum infidelium adulatorum, qui ex solo seruili timore attriti, baptismum accedente iustificantur: quandoquidem illis capitibus de ea potissimum iustificatione est sermo, cuius instrumentalis causa est baptismus, vt saltem negari non possit, de ea etiam ibi esse sermonem: at verò per caritatem & gratiam, quam ea iustificatione accipiunt, ita Christo vniuntur, viuamque ipsius membra efficiuntur, vt tamen caritas nullum tunc eliciat actum: præsertim cum, si dormientes, vel amentiam baptizarentur, utpote qui ante somnum, vel amentiam baptismum petissent, gratiam similiter reciperent.

Sensus autem illorum verborum Concilij Tridentini intelligitur facile, si attendamus, vniuersalem Ecclesiam, quæ est à lapsu primorum parentum, corpus quoddam esse mysticum, cuius caput est Christus quæ homo. Per id verò homines mysticè vniuntur Christo, per quod sunt de corpore Ecclesie: eò quòd sint eo ipso membra Christi. Id autem fuit semper fides in Christum, siue implicita siue explicita, pro diuersis militantis Ecclesie statibus: neque enim aliud nomen est sub celo, datum homi-

Molin. in D. Thom.

nibus, in quo oporteat nos saluos fieri: & hunc proposuit Pater propitiatorum per fidem, &c. At verò eo ipso quod quis, siue in sacramento, siue extra sacramentum, & siue paruulus sit, siue adulus, habitum suscipit fidei supernaturalem, quemadmodum efficitur pars Ecclesie vniuersalis, ita efficitur membrum Christi, suo capiti in eo corpore vnitum, eamque vnionem habet siue dormiat, siue vigilet, & siue fidei actum eliciat, siue non, sed impotens omnino tunc sit ad eum eliciendum, vt sunt paruuli & amētes. Licet autem fidei habitus mysticè vniat Christo, membrumque illius in corpore Ecclesie efficiat: nisi tamen accedat habitus spei, & caritatis, quæ spiritalis vita est animæ mortem peccati expellens, vimque ad opera vitæ æternæ meritoria tribuens, vnit imperfectè, solumque constituit membrum adhuc mortuum per lethale peccatum, nullum exercere valens opus æternæ vitæ meritorium. Hinc constat habitus infusus fidei, spei, & caritatis vniat Christo quatenus homini, & quatenus apud est Ecclesie (de qua vnione sermo est apertè in eo loco Concilij) non in genere causa efficiens, sed potius quasi formalis: eo pacto quo forma vnit se materiæ dispositæ, & pars aquæ vnit se alteri parti: is autem, qui eos habitus nobis infundit, nēpe Deus, est qui Christi meritis, suæque misericordiam nos vnit eidem Christo efficienter per eosdem habitus, tamquam per causas formales nos viuam Christi membra efficiendo. Longè alia est vnio, quæ caritati per suum actum tribuitur, quatenus amor, iuxta Dionysium, vnit amantem cum re amata, illumque in eam transformat, de qua est sermo in quarto argumento proposito: eiusmodi namque vnio est cum proprio obiecto caritatis, nempe cum Deo, quatenus Deus est, & non cum Christo quatenus homo est, & Ecclesie caput: de qua sanè vnione sermo non est in eo Concilij loco.

Atque vt sacri Concilij mens, plenius introspectiatur, ratioque iustificationis magis in aperto sit, obseruandum est, institutum Concilij ab illis verbis esse, reicere ac damnare pecciferum illum Lutherianorum errorem, quo asserbant solam fidem iustificare, simulque explanare in quo sensu iustificatio interdum in Scripturis sacris fidei tribuatur. Hac de causa, cum totum iustificationis progressum à quinto capite vsque ad illa verba explicasset, docuissetque ad iustificationem concurrere fidem & spem, compleri verò per caritatem & gratiam cordibus eorum, qui iustificantur, infusam, intulit: *Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum* (subintelligit non solum fidem) *sed hæc omnia simul infusa accipit homo per IESVM Christum, cui inseritur fides, spes & caritas.* Eius verò, quod subintelligendum dixi, subiungit continuò rationem, dicens: *Nam fides, nisi ad eam spes accedat & caritas, neque vnit perfelle cum Christo, neque corporis eius, hoc est, Ecclesie, vnius membrum effici.* Quæ ratione verisimè dicitur, fidem sine operibus mortuam & otiosam esse, & in Christo IESVM, neque circumcissionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per caritatem operatur. Atque hanc fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione petere catechumēnos ab Ecclesia, cum petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine spe & caritate præstare non potest. Vnde statim verbum Christiani adiuunt, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Itaque veram & Christianam iustitiam accipientes, eam ceu primam stolam pro illa, quam Adam sua inobediencia sibi & nobis perdidit, per Christum IESVM donatam, candidam & immaculatam iubentur statim renati cōseruare, vt eam

Caritas spiritalis vnio anima.

proferant

vniuersa Ecclesia à lapsu primorum parentum non corpus mysticum, cuius caput est Christus quæ homo. Fide mysticè vniuntur Christo in corpore Ecclesie & membra illius sunt, in tantum caritate per se.

profexant ante tribunal Christi, & habeant vitam æternam. Hactenus Concilium profectò iustitia & stola, quam catechumeni pro ea, quam Adam sibi & nobis perdidit, in baptismo suscipiunt, & quam candidam & immaculatam servare iubentur, non est alia, quam habitualis caritas & gratia, quam Adamus suo peccato sibi & nobis perdidit, eiusdemq; rationis est in paruulis & in adultis baptizatis, quam proinde paruulorum nomine petunt ab Ecclesia patrini ante eorù baptismum: ea autem, vt conferretur, indiget obseruatione mandatorum, quo tempore sub lethali culpa obligant, neq; per solam infidelitatem, vt Lutherani asserunt, sed per quodcumq; aliud lethale peccatum etiam amittitur: ob eamq; rationem fides in adultis sine operibus mortua, & otiosa dicitur.

Fidei iustificatio qua ratione tribuatur.

Deinde Concilium cap. 8. sequens explicat, Paulum ad Romanos 3. in eo sensu dixisse: *iustificari hominem per fidem, & gratis: quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis vero, quia nihil eorum, quo iustificationem precedant, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur: quia si gratia est, iam non est ex operibus: alioquin gratia, vt ibidem Apostolus ait, iam non est gratia.* Hactenus Concilium. Ecce, fides, quam dixit esse humane salutis initium, addidit esse fundamentum & radicem omnis iustificationis, atque aded etiam iustificationis paruulorum: quod sanè intelligi non potest nisi de fide habituali infusa, quæ primò vnit nos cum nostro capite (tamen si imperfectè, vt explicatum est) nôsque illius membra efficit. Cùm verò salus nostra in vnione cum nostro capite in corpore Ecclesie sit posita, illaque sit prima vnio, & radix ac fundamentum cæterorum, meritò habitualem fidem infusam appellauit initium nostre salutis, & basim, ac fundamentum eorum, quæ ita ad iustificationem pertinent, vt in iustificato permanent; suoque capiti illum vniat, à quo vita caritatis & gratiæ, quæ est integra & perfecta ipsius salus, non, nisi posita vnione per fidem, deriuatur. Hoc verò non tollit quominus in adultis necessarium sit, natura saltem, precedat supernaturalis credendi actus, quo ea, quæ sunt fidei, ex auditu concipientes, diuinæque illustratione ac auxilio præuerti & excitati, liberè moueantur in Deum, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata ac promissa sunt, vt idem Concilium cap. 5. & 6. tradit, sicq; diuinitus adiuti vltimò seipso disponant ad fidei habitum suscipiendum, quo Christo capiti suo inserti, membraque illius effecti, salutis initium, radicemq; ac fundamentum iustificationis in se ipsis habeant.

Salutis initium & fundamentum, diuersum in Concil. Trident. ab exordio iustificationis.

Hinc iam facillè intelligitur, aliud esse salutis initium, radicem ac fundamentum iustificationis, de quo sermo est in Concilio Tridentino cap. 8. citato: aliud verò exordium iustificationis adultorum per præuientem, excitantem ac vocantem gratiam, quæ auxiliis sit particularibus nequaquam in iustificato permanentibus, sed transeuntibus, de quibus sermo est cap. 5. & 6. præcedentibus. Illud quippe primum cõmune est omni vniuersum iustificationis: hoc verò secundum proprium est iustificationis adultorum, ac, natura saltem, illud aliud in eis antecedit.

Iustificatio sumis possit pro præuis dispositionibus supernaturaliter credenti, sperandi & petendi, quibus adultus disponitur.

Dicit aliquis fortasse, adulti iustificationem posse etiam sumi pro præuis dispositionibus actuum supernaturalium credendi, sperandi, diligendi ac petendi, quos de lege ordinaria exigit totius sanctitatis & iustitiæ parcus Deus, vt iustitiam, habitualemve caritatem Christi meritis ipse solus infundat, quæ formaliter iustificet eo pacto quo præuia alte-

ratio, ad formæ substantialis introductionem necessaria, generatio substantialis dicitur, denominatione sumpta ab introductione substantialis formæ, ad quam alteratio illa ordinatur, & ad quam est via. Adde, ad iustificationem adulti hoc modo sumptam, concurrere efficienter caritatis & gratiæ habitum in eo ipso temporis momento, in quo infunditur: non verò solum influxum auxiliij supernaturalis transeuntis: atque influxum habitus caritatis & gratiæ euehi ad esse supernaturale dispositionis vltimæ ad eundem caritatis & gratiæ habitum requisitæ.

Qui hæc ita dixerit, in primis attendat, latum esse discrimen inter præuiam alterationem comparatione introductionis formæ substantialis, in qua introductione posita est propriissima ac formalis ratio generationis substantialis, & inter præuias dispositiones adulti ad iustificationem necessarias. Præuia namque illa alteratio attingit efficienter vnionem formæ substantialis cum materia, isque qui ita alterando disponit materiam, verè dicitur generare substantialiter, ac proinde mirum non est, si alteratio illa, denominatione sumpta à termino, quem introducitur ac efficit, generatio dicatur tamquæ via ad illam: verò præuia supernaturales dispositiones, neque meritorie, nedum efficienter physice, attingunt introductionem caritatis & gratiæ, sed solum sunt conditiones sine quibus Deus meritis Christi, ex suaque misericordia non vult eam infundere: neque qui, Deo cooperante, se ipsum disponit ad iustificationem, se ipsum iustificare, sed solus Deus est, qui illum iustificat: quare quicquid Causæ 12. de locis c. 13. ad 7. & Ruardus Tapper in articulo de iustificatione, pagina 5. in contrarium dixerint, profectò nõ est quòd introductio illarum dispositionum iustificatio appellatur, sed appellada solum est dispositio ad iustificationem, solum quæ est concedendù talem adultum, Deo cooperante, se ipsum disponere ad iustificationem, non verò se ipsum iustificare: imò neq; ad iustificationem cooperare, sed solum se disponere & præparare. Quò sit, vt esto concedendù esset, caritatis & gratiæ habitus efficienter concurrere ad vltimam dispositionem ad eundem habitum, asserendum tamen nõ esset concurrere efficienter ad iustificationem: quòd vltima illa dispositio neq; iustificatio sit, neque pars iustificationis, sed dispositio ad iustificationem, quæ in sola infusione habitus caritatis & gratiæ est posita.

Deinde attendat, saltem in ea adulti iustificatione, quæ accedente sacramento fit cum sola attritione, affirmari non posse habitum caritatis & gratiæ efficienter concurrere ad vltimam dispositionem ad eundem habitum. Etenim neque actus liberi arbitrij tunc est vltima dispositio ad gratiam, sed sacramentum vnà cum illo complet vltimam dispositionem: ad sacramentum autem nemo dixerit concurrere efficienter habitum caritatis & gratiæ: neque in eo instanti est vllus actus dilectionis, vel elicitus, vel imperatus, ad cuius proinde productionem concurrere possit efficienter habitus caritatis & gratiæ, sed solum est dolor de peccatis ex solo timore seruili per longè diuersum influxum euectus ad esse supernaturalis timoris.

Esto autem admittetremus supernaturalem contritionis actum, qui est vltima dispositio ad gratiam, improprie (ne in prædicat) ea ratione appellari posse iustificationem, quia dispositio, vique est ad iustitiam, eorè non video posse cum prebilitate defendi, ad illum, quatenus vltima dispositio est ad gratiam, efficienter concurrere habitum ipsum caritatis & gratiæ, ad quæ vltimò disponit, vt ea ratione possit

MOLLINA
D. VI
4

posset consequenter dici, habitum gratiae & caritatis concurrere efficienter ad ipsi iustificationem.

Primo, quoniam si efficienter emanat ab habitu caritatis & gratiae, non video quo pacto defendi possit non esse meritum, non solum gloriae, sed etiam gratiae, ut supra deductam, est quod tamen plus quam per se in fide concederetur. Hac autem opinione data concedendum esset, etiam quatenus ultima dispositio est ad primam gratiam, esse meritum gratiae, quoniam, ut ultima dispositio est, accersitur emanare efficienter ab habitu gratiae, imò per influxum ipsius habitus in genere causa efficientis compleri in ratione ultima dispositionis ad eundem habitum.

Secundo, quoniam intelligere non valeo quoniam pacto ad actum, qui ita praerequisitus est ad habitus infusionem tamquam dispositio ad illum, ut à libero consensu & influxu arbitrii in illum pèdat ut sit, aut non sit in rerum natura in eo ipso temporis momento, in quo est ultima dispositio ad habitum, concurrat efficienter idem habitus praexistens, & informans animam ac potentiam influentem in genere causa efficientis prius natura, quam sit idem actus, qui ad ipsum disponit praesertim cum de fide sit liberum arbitrium, praeventum, & excitatum à Deo per auxilium gratiae ad actum illum eliciedum, posse non consentire, & non elicere illum in eo ipso instanti, in quo eum elicit, & in quo est iam à Deo excitatum & praeventum, causam reddendo gratiam ita receptam, neque ulterius donum iustificationis assequendo. Quò sit, ut gratia, qua arbitrium praeventur, excitatur & adiuvatur in eo ipso instanti, in quo elicit assensum, doloremve de peccatis, quo ultimo se disponit ad iustificationis donum, neque sit habitus ipse caritatis & gratiae, quo formaliter iustificatur, neque influxus illius, sed auxilium & motio omnino distincta, antecedens tum iustificationem ipsam, tum etiam ultimam dispositionem & influxum liberi arbitrii ad illam, neque satis intelligo quo pacto libera maneret voluntas ad eliciedum, & non eliciedum actum contritionis, si prius in genere causa efficientis acciperet habitum caritatis & gratiae, influxuque illius iuvaretur ad actum contritionis eliciedum. Etenim habitus gratiae semel, priusque natura collatus, quam contritionis actus elicatur, non potest non esse, ac proinde vel concedendum esset voluntatem non manere tunc liberam ad non eliciedum actum contritionis, vel posse adultum recipere habitum caritatis & gratiae, quin ad illam sit ultimo dispositus: quae nullus concedet.

Tertio, quoniam Concilium Tridentinum, ut supra abundè est explicatum, auxiliis gratiae praeventientis & excitantis distinctis ab habitu caritatis & gratiae, & quae postquam à Deo collata sunt, possunt arbitrii libertate cassà reddi, docet adultos disponi ultimo ad iustificationis donum, habitumve caritatis & gratiae, & tunc demum habitum infundi, quando illis auxiliis, liberoque arbitrii influxu adest ea dispositio. Ut enim omittam quae hac de re aperte cap. 5. & 6. sess. 6. docet, tertius canon eiusdem sessionis sic habet: *Si quis dixerit, sine praeventione Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Ecce Spiritus sancti inspiratione & adiutorio affirmat, hominem elicere actus credendi, sperandi, diligendi & penitendi sicut oportet (hoc est, ita ut sufficientes dispositiones sint) ut ei iustificationis gratia conferatur, ac proinde affirmat, iustificationis gratiam, quae aliud

Molina in D. Thom.

A non est quam caritatis & gratiae habitus, confetti praexistentibus illis actibus, quoniam dispositionibus ultimis, quae à praedictis praeviis particularibus auxiliis, liberoque arbitrii influxu dependent. Et canon quartus ita habet: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo moram & excitatum, nihil cooperari assensiendo, Deo excitanti atque vocanti, quo ad eliciedam iustificationis gratiam se disponat ac praeparari, neque posse dissentire si velit, anathema sit.* Ecce, liberum arbitrium ad eam supernaturalem dispositionem, quam cum habuerit, iustificationis gratiam, atque adeo caritatis habitum posterius natura obtinebit, affirmat à Deo moveri & excitari, utique per distinctum auxilium & influxum: liberumque ipsum arbitrium sui cooperari Deo ita excitanti ac vocanti, ut dissentire possit post eam vocationem & excitationem, si velit, neque se ultimo ad iustificationis gratiam praeparare. Nescio quid apertius dici poterit, ut intelligeretur ultimam dispositionem ad iustificationem, ad habitumve caritatis & gratiae, non fieri efficienter ab habitu ipso caritatis & gratiae, sed à praeviis illis aliis auxiliis.

B

Ut verò haec magis nota fiant, & argumenta contrariae opinionis facilius dissolvantur, obseruandum est, habitus infusus fidei, spei & caritatis seu gratiae, esse quidem non solum operatios, sed etiam, quantum est ex se, operari ex necessitate naturae: tamen non esse integras causas suorum actuum, ut est notissimum: sed in eis pendere à libero influxu potentiarum, in quibus resident, in eisdem actus. Praeerea proprium eorum modum influendi in suos actus esse alliciendo potentias, faciliusque reddendo ad suos actus producendos: haec namque est propria cooperatio cum potentiis ad eorum actus, siue actus & habitus naturales sint, siue supernaturales.

C Hinc in primis efficitur, ut nobis vel dormientibus, vel libere ab actuum exercitio cessantibus, habitus nullam prorsus eliciant actionem: atque ut per liberum influxum potentiarum vramur habitibus ad operationes, quando volumus.

Ex eodem etiam capite oritur, ut quamvis habitus, si natura saltem, precedat influxum potentiae ad operationem, possit in eodem instanti, in quo primò exiit, concurrere efficienter ad operationem potentiae, eam alliciendo, facilioremque reddendo ad actum, quem tunc producit: nihilominus, si aliunde potentia prius natura infuset & producat actum, quam habitus adueniat, nequaquam habitus posterius natura adueniens concurrere possit in eodem instanti ad eandem operationem: eo quòd quem admodum non adiuvit potentiam eam alliciendo & promptiorem reddendo ad influxum prius naturae in eum actum emissum, ita neque adiuvare eam possit ad eum actum, ut priori influxu est productus.

Ex priori parte huius illati ortum habuit, ut habitus fidei, spei & caritatis Angelis omnibus & primis parentibus in primo instanti in quo conditi sunt infusi, efficienter concurrerint ad actus credendi, sperandi & diligendi, quos in eo ipso instanti elicerunt. Etenim cum prius natura illos acceperint, quam eos actus elicerint: eò quòd, ut infra in hac prima parte suo loco dicemus, nulla expectata eorum praevia dispositione eis fuerint collati, sed simul Deus, ut Aug. ait, fuerit in eis condens naturam, & largiens gratiam: concurrere iure optimo poterunt cum potentiis eas alliciendo & promptiores reddendo ad influendum in eo ipso instanti in actus, quos tunc elicerunt. Idem dicendum est de habitibus naturalibus, quos primi parentes per infusionem unam cum natura à Deo acce-

X x x 3 perunt,

... non est quam caritatis & gratiae habitus, confetti praexistentibus illis actibus, quoniam dispositionibus ultimis, quae à praedictis praeviis particularibus auxiliis, liberoque arbitrii influxu dependent.

Fidei, spei, caritatis, & gratiae habitus infusi operatios sunt, idque necessitate naturae quantum est ex se.

Habitibus cur vramur quando volumus.

Habitus angelis & primis parentibus infusi in primo instanti actus elicerunt.

Dispositio ad iustificationem...

Quoniam...

... in hac prima parte...

perunt, quales ipsi suis viribus poterant comparare. **H**abitus nam eiusmodi, quia, prius natura illis collati sunt, quam actus exercerent, concurrere poterunt efficienter ad actus scientiarum & virtutum, quos primi parentes in eo ipso instanti eliciunt.

Habitus acquisiti non operantur in instanti in quo primo generantur, sed in continuatione actus.

Ex posteriori verò parte eiusdem provenit, quòd licet habitus naturales, qui solis nostris viribus comparantur, operativi sint, agantque ex parte sua necessitate nature: nihilominus, ut communis fert omnium sententia, in instanti, in quo primo sunt, non influat cum potentia ad actum, quo producuntur: cum tamen eodem temporis momento eliciatur ac existat. Quia enim potentia prius natura in eum actum influit, illi quoque producit, quam habitus per eundem actum in eodem temporis momento productus existat: utique allicere & adiuuare potentiam non potest ad influxum in eundem actum prius natura emillum, atque adeo neque ad productionem actus. Si tamen potentia perseveret in eodem actu, tunc habitus semel acquisitus eam allicere, atque habitum reddit ad influendum in eundem actum toto tempore sequenti, ac proinde actus ille deinceps simul est efficiens à potentia, & ab habitu.

Habitus caritatis & gratie in instanti iustificationis impij infusus non concurrat efficienter ad actum contritionis ac dilectionis supernaturalis tunc elicitum. Cum enim actus ille, quatenus est dispositio ad habitum caritatis & gratie, natura antecedit habitum ipsum: sane prius natura à libero arbitrio auxilium gratie præuenientis excitato, præuenit, ac suffulto emanat influxus in eum actum, quam habitus impio sufficienter iam ad eum dispositio infundatur, ac proinde adiuuare non potest liberum arbitrium in eo instanti ad eiusdem actus productionem efficienter tunc cum eo influendo. Licet ergo adultus per habitus fidei, spei & charitatis, qui illi in iustificatione infunduntur, vim accipiat ad supernaturaliter credendum, sperandum & diligendum ac proinde ad promerendum non solum beatitudinem, sed etiam augmentum gratie, nullam tamen efficientiam eius facultatis exercent in actus, qui tamquam dispositiones eorumdem infusionem antecedunt, sed in continuatione postea eorum, & in actibus aliis, qui post ipsorum infusionem à potentiis de nouo producuntur. Atque id planè satis aperte innuit Concilium Tridentinum sess. 6. si attentè legatur ac expendatur. Etenim vsque ad caput decimum exclusiue, dum totum iustificationis progressum explicat, quousque infidelis adultus in iustitia constituitur, nullum omnino vestigium reperitur, vnde aliquis subodorari possit ex mente Concilij iustitiam ipsam ad actus adulti efficienter concurrere, quin potius supernaturalem totam efficientiam & concurrentem distinctis auxiliis gratie præuenientis & excitantis attribui. Capite autem decimo explicata iam integrè prima iustificatione, subiungit Concilium: Sic ergo iustificati & amici Dei ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem, conuenimur, ut Apostolus inquit, de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis sue, & exhibendo ea arma iustitie in sanctificationem, per observationem mandatorum Dei & Ecclesie, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur, sicut scriptum est: qui iustus est, iustificetur adhuc. Et rursus: Videris quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? Hoc verò iustitiam incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: Da nobis Domine fidei, spei & charitatis augmentum. Hæc cap. illo 10. Tribus verò sequentibus

Agit de mandatorum obseruatione iustificatio necessaria, & de perseverantia in accepta iustitia dono. Illud postremò est obseruandum, quamuis dispositio vltima ad gratiam incipere soleat in adulto per primum sui esse, in quo simul caritatis & gratie habitus infunditur: moraliter tamen loquendo ad eum illum non posse tunc desinere per vltimum sui esse, sed semper continuari per tempus aliquod. Tempore ergo toto, quo actus ille post primum instanti, in quo habitus infunditur, perseverat, concurrens efficienter ad eum habitus caritatis & gratie, ut sepe dictum est, ac proinde toto eo tempore est meritorius incrementi gloriæ & gratie.

B Ad primum ergo argumentum in contrarium, concessa maiori, neganda est minor. Ut enim actus ille (præsertim cum ex influxu præuenientis gratie cum libero arbitrio sit supernaturalis) meritorius sit vitæ æternæ, satis est si in eodem instanti posteriori natura coniunctum habeat habitum caritatis & gratie, per quem redditur actus elicitus ab eo homine, qui in eodem instanti & filius adoptiuus Dei: quemadmodum enim adultus ipse per habitum, quem recipit, gratus Deo efficitur, acceptaturque in vitam æternam: sic etiam actus ille supernaturalis, prius natura efficiens elicitus, aduentu eiusdem habitus gratus efficitur & acceptatur in vitam æternam tamquam dignus per coniunctionem habitus vitæ æternæ. Imò verò ratio cur actus ille meritorius sit solum vitæ æternæ, & non gratiæ, est: quoniam gratia nulla ratione illum antecedit, ut eum, tamquam semè præexistens & fons suapte natura saliens in vitam æternam dignum incrementi gratie efficiat.

C Ad secundum concessa etiam maiori, ad minorem dicendum est, tunc solum esse veram, quando vis ad agendum natura antecedit influxum actionis: non verò quando vis ad agendum est solum causa coadiuuans, & ad actionem minimè necessaria, atque aduenit posteriori natura, quam emanauit influxus actionis, ut in re proposita accedere ostensum est.

D Ad tertium negandum est antecedens, quando vnum est dispositio prærequisita ut alterum existat: talis enim prærequisita dispositio emanare nequit efficienter ab eo ipso, quod, ut existat, illam prærequirit in subiecto, in quo recipi debet, atque existere. Neque exempla, quæ in eo argumento afferuntur, id sufficienter probant.

E Ad primum namque negandum est, aëris ingressum priorem esse in genere cause efficientis apertione fenestrate. Aliud quippe est vis impressa aëri, qua mouetur & comprimitur ad fenestram, aliud motus ipse aëris, quo ad fenestram accedit, ad eamque comprimitur, aliud vis impressa fenestrate, qua fenestra aperitur, moueturque apertionis motu, & aliud ingressus aëris per fenestram, qui proculdubio vltimus est effectus in genere cause efficientis. Etenim licet in genere cause efficientis prior sit influxus in aërem, quam in fenestram & mediante influxu in aërem cause efficientes influant in fenestram: effectus tamen in genere cause efficientis illum ordinem habet, qui paulò ante commemoratus est, vltimusque est aëris ingressus per fenestram. Nam cause primariæ illa omnia efficientes primò imprimunt vim aëri, qua illum mouent versus fenestram: impressio verò vis, impetive illius, non est localis motus, sed alteratio aëris: vis autem illa eo ipso, quòd aëris resistentiam superat, illum mouet localiter versus fenestram, eumque ad illam clausam comprimit: aër autè ita localiter motus, & compressus ad fenestram, mediante vi, quam impressam habet, & motu compressionis sui ipsius

Ad primum ergo argumentum in contrarium, concessa maiori, neganda est minor.

Ad secundum concessa etiam maiori, ad minorem dicendum est.

Ad tertium negandum est antecedens.

Ad primum namque negandum est.

Ad fenestram.

MOLLINA
D. VI
4

ad fenestram, imprimit fenestra vim alia in partem aula interiori: cum autem ea vis qualitas sit, impressio illa est alteratio fenestrae, & non localis motus: instans vero, in quo vis fenestrae impressa tanta est, quanta resistentia fenestrae, est vltimum non esse motus localis aperiens fenestrae: quoniam tunc non est motus, & immediatè post, quando vis illa resistentiam fenestrae superabit, erit motus aperiens fenestrae: eum verò motum consequitur motus ingressus aeris, in eodem quidem tempore, sed postea natura, quatenus prius est per motum illum praeuium auferri in genere causae efficientis impedimentum fenestrae prohibentis ingressum, quam sequi in eodem genere causae aeris ingressum: neque enim aer suo ingressu aperit fenestram sed vis, quam fenestrae imprimit, antequam illa aperiat, aerque ipse ad fenestrae aperiens ingrediatur. Idem accidit quando clauum clauo trudimus: prior namque in genere causae efficientis est expulsio clauis, qui truditur, quam ingressus alterius clauis tamen vis in clauum, qui truditur, deriuatur per clauum, quo eum trudimus.

Ad secundum exemplum, admissio resolutionem fieri vsque ad materiam primam, quamvis nisi id tam aperte docuisset Aristoteles, non sine probabilitate maxima defendi posset contrarium, cum & experimento ipso quasi tangi, ac videri oculis videatur, & non leues euitet difficultates: qua opinandi via insistentes diceremus, accidentia corporea subiectari quidem in materia prima prout facta est in actu primo per formam substantialem: tamen conditionem, sine qua non est subiectum huius numero accidentis, esse, quod forma substantiaria sit informata, hac tamen, vel illa indifferenter. Admissio tamen, vt dixi, illo pronuntio de resolutione vsque ad materiam primam, dicendum est, à forma quidem substantiaria ignis in instanti, in quo introducit in materiam, emanare calorem, quo postquam introducta est, conseruatur in materia: illum tamen numero calorem neque praerequiri in materia, neque esse prius in materia, etiam in genere causae materialis ac dispositiuae, quam forma ipsa substantiaria existat. Aliud namque est loqui de dispositione requisita in materia, vt ea mediante producat forma substantiaria ignis, & haec non emanat à forma substantiaria, qua introducit, sed à generante, anteceditque in genere causae efficientis ac materialis seu dispositiuae formam substantialem ignis geniti, vt omnes admittunt: aliud verò est loqui de conditione praerequisita in materia, vt non repugnet introductioni formae generi, nempe de expulsionem à materia contrariarum dispositionum, quae secum non patiuntur formam ignis: & neque haec dispositio, seu conditio praerequisita, fit à forma geniti, sed à generante, anteceditque tam in genere causae efficientis, quam materialis, introductionem formae geniti: & aliud est loqui de dispositionibus connaturalibus formae geniti, quae per accidens emanant ab ea instanti in quo introducit, quatenus per expulsionem formae ligni fit resolutio vsque ad materiam primam, atque ita quemadmodum desinente subiecto quoad actum primum, quo informabatur, per accidens desinunt dispositiones praecedentes, ita per accidens in materiam, in qua nihil manet quod repugnet, à forma qua introducit, emanat tota latitudo suarum dispositionum, quibus in materia conseruatur: eiusmodi namque dispositiones necesse non est praecedant in materia, sed satis est, si concomitentur formam sub-

Astantialem, consequanturque illius introductionem in materiam omnibus accidentibus praecedentibus denudatam. Quare negandum est, eiusmodi dispositiones, etiam in genere causae materialis ac dispositiuae, praecedere existentiam formae à qua emanant.

Ad tertium exemplum negandum est, in aere, qui illuminatur, priorem esse in genere causae materialis expulsionem, seu non existentiam tenebrarum, introductione lucis. Cum enim tenebrae non aliud sint, quam lucis absentia in subiecto apto illam recipere, proculdubio contradictionem implicat concipere aërem sine tenebris, & non affectum luce: quare neque in genere causae materialis est prior in aere non existentia tenebrarum, quam introductio lucis.

B Ad quartum argumentum negandum est, venire & efficere membrum viuum significare in eo loco Concilij efficientiam, vt ostensum est.

Similiter ad confirmationem negandum est, esse non posse vitam spiritualement sine operatione vitae, vt ex iis, quae in explicatione quaestionis propositae diximus, constat.

Ad quartum.

Ad confirm.

C Licet hoc membrum ad finem membri 13. quaest. 23. artic. 4. & 5. pag. 339. aliqua ex parte habeatur: & membro 6. eiusdem quaest. pag. 308. quia tamen plenius hic quam ibi Patres Conciliantur: hoc totum membrum quale est in Concordia hic inferendum, & pro coronide disputationi praclarissima de praedestinatione imponendum esse existimaui.

D MEMBRVM VLTIMVM.

Traditur ratio conciliandi aliqua ex parte Patres, exponendique sacras Scripturas, quae de praedestinatione loquuntur, sententiaque auctoris magis adhuc explanatur.

Quod ad antiquiores Patres attinet, vt melius intelligantur, & quoad fieri possit ad concordiam adducantur, sciendum est: Cum duo, vt haec tenus explicatum est, necessaria sint vt adultus in vitam aeternam perueniat, à Deoque sit praedestinitus: vnus, vt Deus ea auxilia, ac media ex parte sua constituerit ei conferre, cum quibus praeviderit illum pro sua libertate ita cooperaturum, vt ad terminum vitae in gratia perueniat: alterum, vt ad ultus ipse pro sua libertate sit re ipsa ita cooperaturus: primumque à Deo pendeat, secundum verò ab ipso adulto, eos sanctos Patres, qui tempora Pelagij & Augustini praecesserunt, ad hoc secundum attendentes, vnanimi ferè consensu asseruisse, praedestinationem fuisse secundum praescientiam boni vsus liberi arbitrij, meritorumque cuiusque, ad eumque sensum fuisse conatos interpretari Scripturas sacras.

Prædestinationem esse secundum praescientiam vsus liberi arbitrij quod modus possit intelligi.

FOrta verò haeresi Pelagiana, cum Pelagius contra Scripturas sacras omnia tribueret libero nostro arbitrio, illudque solum sufficere affirmaret ad salutem: & quamvis donum gratiae postea admiserit, asseueraverit tamen, neque necessarium esse, neque conferri ad incipiendum (initium enim salutis esse à nobis per nostrum arbitrium contendeat) sed

conferri ad perficiendum, non quasi sine illo perficere non possemus, sed quia non ita facile, nec tam bene: insuper addiderit, conferri unicuique pro qualitate boni vsus arbitrij præcedentis: cum hæc, inquam, Pelagius doceret, Augustinum & alios Patres, huic hæresi se opposentes, ex Scripturis sanctis ostendisse, initium nostræ salutis esse à Deo per gratiam præuenientem & excitantem, & tam incipere quam perficere pendere à gratia Dei, quæ per Christum nobis datur, donaque & auxilia gratiæ, non pro qualitate vsus arbitrij, sed iuxta Dei beneplacitum conferri.

Credens autem Augustinus cum iis, quæ de gratia aduersus hæresim Pelagianam ex Scripturis rectissime docuerat, coniunctum esse, prædestinationem Dei æternam non fuisse secundum merita, qualitatemque vsus liberi arbitrij à Deo præuisi, sed solum secundum Dei electionem & beneplacitum (quod in quo sensu verissimum sit, membro 9. explicatum est) iuxta eam sententiam Paulum ad Roman. 9. multis in futurum operum locis interpretatus est, restrinxitque illud primæ ad Timoth. 2. *Vult omnes homines saluos fieri: vt non de omnibus vniuersim hominibus, sed de solis prædestinatis intelligeretur.* Quæ doctrina plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis, qui in Gallia morabantur, non solum indoctos, sed etiam doctissimos viros, atque in Episcopali dignitate constitutos, mirum in modum turbauit, ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse periclitatam. Ne enim eiusmodi doctrina adhererent, hæresi potius Pelagiana ex parte assentiendum putabant, variisque alios errores circa paruulorum prædestinationem confingebant. Id quod inter alia testantur duæ illæ epistolæ à Prospero & Hilario Arelatensi Episcopo ea de re ad Augustinum misse, quæ inter opera Augustini ante librum de prædestinatione Sanctorum habentur. Prosperus autem postquam turbationem & periculum multorum explicauit, inter alia, quæ explananda ab Augustino flagitat, ad eos qui turbati fuerant sedandos, atque ad sanam doctrinam reducendos, adiungit: *Illud etiam qualiter diluatur, quæsumus patienter nostram insipientiam ferendo demonstrare, quod retrahatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par inuenitur & vna sententia, qua propositum & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt, vt ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumelia fecerit, quia sinem vniuersumque præuiderit, & sub ipso gratia adiutorio, in qua futurus erat voluntate & actione præseuerit.* Hilarius etiam commemoratis obiectionibus, quæ aduersus Augustini doctrinam ab iis, qui commoti fuerant, afferbantur, eos etiam conquestos fuisse in hunc modum affirmat: *Quid opus fuit, inquit, huiusmodi disputationis incerto rot minus intelligentium corda turbari? Neque enim minus utiliter sine hac definitione rot amnis à rot tractatoribus, rot præcedentibus libris. Catholica fides fuit defensa? Sententiam verò Augustini secutus est D. Thomas, & post eum plerique Scholasticorum.*

Apud antiquos Patres, quæ fuerint certa, & quæ non satis explorata.

Quæ sequuntur hæc sunt semper sine controuersia, tanquam in fide orthodoxa ex Scripturis sanctis luce clarius manifesta, inter Catholicos receptissima: In nobis esse arbitrij libertatem. Nullum, siue adultum, siue paruulum, posse in vitam æternam peruenire, nisi per gratiam ex meritis Christi collatam. Nullum adultum ex suis solis viribus, sine auxilio supernaturali gratiæ, posse iustificari, vitam æternam promereri, atque ad eam peruenire. In Deo esse præscientiam futurorum omnium, ac præ-

destinationem bonorum in vitam æternam per gratiam, dona, & auxilia supernaturalia. Arbitrij libertatem cum his omnibus coherere, minimeque per ea auferri aut impediri. Illud etiam video inter Patres omnes receptissimum, vt ex eorundem testimonij quæst. 14. artic. 13. disputat. 23. membro vltimo, & disputat. 50. ostendimus, non quia Deus præsciuit hoc esse futurum, ex iis quæ ab arbitrio creato pendent, idem futurum esse: sed è contrario, quia ita pro arbitrij libertate erat futurum, Deum id præsciuisse: præsciturus oppositum, si oppositum, vt pro arbitrij libertate esse potest, foret futurum.

An verò initium salutis adultorum ad credendum, sperandum, penitendum, ac diligendum vt ad salutem oportet, esset ab adultis ipsis per proprium arbitrium, ita vt gratiam Dei præuenirent: an verò à Deo per gratiam præuenientem & excitantem, vt rei veritas habet, antequam occasione hæresis Pelagiana res esset diligentius discussa, non erat quicquam inter eos omnino certum & constitutum: quia de causa mirandum non est, si Chrysostomus, aut alij ex iis, qui ante illa tempora scripserunt, contrarium asseruerint, & de eadem re in initio Pelagianæ hæresis Galli, de quibus paulo ante habitus est sermo, aduersus Augustinum contenderent.

Licet semper in prædictis fuerit concors sententia, vnanimisque, non solum Patrum, sed etiam virorum omnium Catholicorum consensus: vnum tamen è difficillimis ab Augustino & ab aliis fuit semper iudicatum, veram inuenire rationem & modum, qui difficultates omnes pelleret, & humanum intellectum peccatum omnino redderet super coherentiam libertatis arbitrij cum diuina gratia, præscientia & prædestinatione, ita vt adultus, nihil his tribus impediens, suam, vt maluerit, operetur, aut non operetur salutem, vitamque æternam assequatur, aut non assequatur. Ac quamuis ij hæretici, qui vel diuinæ gratiæ, vel libertati arbitrij præuicium afferre moliti sunt, ex Scripturis sanctis, principisque fidei efficaciter sint expugnati, haud tamen scio, an explicata penitus, & abundè reddita ratione integra conciliandi libertatem arbitrij cum illis tribus, & hæreticis aditus, quo facilius ad pacem, vnitatemque Ecclesiæ redirent sit patefactus, & concertationes quæ ante mille annos inter viros Catholicos obortæ sunt, quantum par est, sint compositæ. De quarum numero vna, eaque antiquissima, semper fuit, an prædestinatio adultorum fuerit secundum præscientiam vsus liberi arbitrij: an verò pro sola Dei voluntate ac beneplacito. Quidam enim, tam Patres quam Scholastici, ad cooperationem, nihil diuinæ gratiæ, præscientiæ & prædestinatione impediens, in cuiusque arbitrio positam, atque ad salutem necessariam, respicientes, indignumque diuinæ bonitate, iustitiæ, & aequitate reputantes, vt absque vlla prorsus consideratione vsus arbitrij cuiusque, maxime vt haberet, quos puniret, hos prædestinauerit, illos verò reiecerit, asseruerunt prædestinationem secundum præscientiam vsus liberi arbitrij, meritorumque cuiusque fuisse factam.

Alij verò attendentes ad auxilia & dona gratiæ, quæ Deus absque cuiusque iniuria, non pro ratione vsus arbitrij cuiusque præuisi, sed pro suo beneplacito, æterna sua prouidentia distribuere constituit, dixerunt prædestinationem, non secundum præscientiam vsus arbitrij meritorumque cuiusque, sed solum secundum Dei voluntatem ac beneplacitum esse factam: dumque neutri ad duos illos sensus à nobis membro nono explicatos attendunt, nempe:

aliud esse praedestinasse secundum praescientiam vsus liberi arbitrii, quasi pro qualitate, aut propter qualitatem illius statuerit distribuere dona & auxilia, ac praedestinaverit, aliud vero quasi non sine praescientia, habitaque ratione vsus praesuli praedestinaverit, plurimique ex sectatoribus prioris sententiae limites affirmationis posterioris sensus, aliqui vero ex sectatoribus sententiae posterioris, limites negationis prioris sensus transgrediuntur, sibi inuicem non immerito aduersari arbitrantur.

Nos pro nostra tenuitate rationem totam conciliandi libertatem arbitrii cum diuina gratia, praescientia & praedestinatione, quam toto articulo 13, quaest. 14, & artic. 6, quaest. 19, quaest. 22, & tota hac quaest. tradidimus, sequentibus principiis, ex quibus eam deduximus, quaeque variis in locis tradidimus, inniti iudicamus: quae si data, explanataeque semper fuissent, forte neque Pelagiana haeresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, obtendentes cum diuina gratia, praescientia, & praedestinatione cohaerere non posse, neque ex Augustini opinione, concertationibusque cum Pelagianis, tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianam haeresim defecissent, facileque reliquiae illae Pelagianorum in Gallia, quarum in epistolis Prosperi & Hilarii sit mentio, fuissent extinctae, ut patet ex iis in quibus homines illos cum Catholicis conuenisse, & ab eis discessisse eadem epistola testantur: concertationes denique inter Catholicos facile fuissent compositae.

Primum fundamentum. Primum principium ac fundamentum est, modus ille diuinitus influendi, tam per concursum generalem ad actus liberi arbitrii naturales, quam per auxilia particularia ad actus supernaturales, qui quaest. 14, artic. 13, à disputat. 8, à 25, & à 36, explicatus est.

Perseuerantia donum quod dicitur non esse liberum arbitrio pendens. Secundum est, legitima, seu potius orthodoxa, de modo doni perseuerantiae explicatio. Etenim ostendimus, nullum quidem adultum perseuerare posse diu in gratia sine speciali auxilio Dei, ob idque perseuerantiam in gratia esse Dei donum. At nulli Deum denegare auxilium quod ad perseuerandum sit satis. Praeterea cum auxilio, quo cum vnus vsque ad finem vitae perseuerat, posse, si velit, non perseuerare. Et cum auxilio, quod Deus confert, praestoue est conferre ei, qui non perseuerat, posse perseuerare, per eumque stare quod non perseuerat, posse perseuerare, per eumque stare quod non perseueret. Quod fit, ut ad donum perseuerantiae duo sint necessaria. Vnum ex parte Dei, videlicet, ut ea auxilia conferre stauerit cum quibus prauidebat adultum pro sua libertate perseueraturum. Alterum ex parte arbitrii adulti, tamquam conditio sine qua voluntas conferendi talia auxilia non habuisset rationem voluntatis conferendi donum perseuerantiae, nempe ut adultus pro sua libertate ita sit cum eis cooperaturus, ut perseueret, quod in potestate ipsius est collocatum. Quare non ita intelligendum est donum perseuerantiae esse à Deo, quasi per illud potestatem auferat ad non perseuerandum, aut quasi per Deum stet, quominus is perseueret, qui in peccatum labitur. Haec omnia manifesta sunt ex dictis, praecipue quaest. 14, artic. 13, disputat. 14, & à disputat. 17. Atque ex his duobus principiis, satis dilucide, ni fallimur, artic. 13, citato libertatem arbitrii nostri cum diuina gratia conciliamus.

Tertium est. Praescientia illa media inter scientiam Dei liberam & merè naturalem, qua, ut eodem

artic. disputat. 48, & duabus sequentibus ostensum est, ante actum liberam suam voluntatis, cognouit Deus, quid in vnoquoque rerum ordine per arbitrium creatum esset futurum, ex hypothesi quod hos homines, aut Angelos in hoc vel illo ordine rerum collocare staueret, qui tamen cogniturus erat contrarium, si contrarium, ut potest, pro libertate arbitrii creati esset futurum. Atque ex hoc principio ibidem ostendimus libertatem creati arbitrii cum diuina praescientia cohaerere.

Quartum est, quod Deus hunc potius ordinem rerum, quam alium voluerit creare, & in eo haec potius auxilia, quam alia conferre, cum quibus prauidebat hos, & non illos, pro libertate sui arbitrii peruenturos in vitam aeternam, nullam fuisse causam, aut rationem ex parte adultorum praedestinatorum & reprobatorum. Atque ex hoc capite haec tenus diximus praedestinationem non habere causam, aut rationem ex parte vsus liberi arbitrii praedestinatorum & reprobatorum, sed in sola liberam Dei voluntatem esse reducendam. Quod verò voluntas creandi cum ordinem rerum, & in eo conferendi haec & non alia auxilia, rationem praedestinationis comparatione horum adultorum, & non illorum fuerit sortita, pendens fuit ex eo, quod vnus potius vsus, quam alius, pro libertate arbitrii eorum esset futurus, atque adeo ex eo quod vnus eum prauideret, quia pro eorum libertate erat futurus.

Atque ex hoc capite diximus dari rationem praedestinationis adultorum ex parte vsus liberi arbitrii praesuli. Ex eodem etiam capite ostendimus libertatem arbitrii eorum ad operandum, prout oportet ad vitam aeternam assequendam, aut contrario modo, perinde consentire cum praedestinatione per ea ipsa media, per quae ex parte Dei ab aeternitate praedestinati sunt, ac si in Deo non esset praedestinato, sed tantum providentia per eadem media, tamquam incertum Deo esset, an per ipsorum arbitrium in essent cooperaturi ut in vitam aeternam peruenirent, quam incertum id secundum se est. Denique ostendimus non aliam esse difficultatem in concilianda libertate arbitrii nostri cum diuina praedestinatione, quam in eadem ipsa cum diuina praescientia concilianda reperitur.

Iuxta haec, distinximus duos illos sensus, in quorum altero negandum erat cum Augustino praedestinationem fuisse secundum praescientiam vsus arbitrii cuiusque praesuli. In altero verò id ipsum sine scrupulo cum aliis Patribus omnino concedendum erat. Modò addimus duo. Primum est, Scripturas sanctas ita exponendas esse, ut neque iuxta primum sensum affirmemus praedestinationem fuisse secundum praescientiam vsus liberi arbitrii, meritorumque cuiusque adulti. Neque iuxta secundum sensum ad negemus. Secundum est, Patres quodammodo eatenus ad concordiam posse reduci, si, qui negant praedestinationem fuisse secundum praescientiam meritorum ac boni vsus liberi arbitrii futuri, accipiantur in priori sensu, quatenus eorum dicta id patientur, in quibus est Augustinus, & eius sectatores. Qui verò fuisse affirmant secundum merita & bonum vsum praesuli, exponantur in sensu posteriori, quatenus eorum dicta id ferent: de quorum numero sunt, Origenes, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus, omnes in caput nonum epistolae ad Roman. Hieronymus in illud ad Galat. 1. *Cum placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meae.* Et ad Hedibiam in expositione quaest. 10. Faustus (non Manichaeus, sed in Gallia

secundum primum sensum, tamquam incertum Deo esset, an per ipsorum arbitrium in essent cooperaturi ut in vitam aeternam peruenirent, quam incertum id secundum se est. Denique ostendimus non aliam esse difficultatem in concilianda libertate arbitrii nostri cum diuina praedestinatione, quam in eadem ipsa cum diuina praescientia concilianda reperitur.

Iuxta haec, distinximus duos illos sensus, in quorum altero negandum erat cum Augustino praedestinationem fuisse secundum praescientiam vsus arbitrii cuiusque praesuli. In altero verò id ipsum sine scrupulo cum aliis Patribus omnino concedendum erat. Modò addimus duo. Primum est, Scripturas sanctas ita exponendas esse, ut neque iuxta primum sensum affirmemus praedestinationem fuisse secundum praescientiam vsus liberi arbitrii, meritorumque cuiusque adulti. Neque iuxta secundum sensum ad negemus. Secundum est, Patres quodammodo eatenus ad concordiam posse reduci, si, qui negant praedestinationem fuisse secundum praescientiam meritorum ac boni vsus liberi arbitrii futuri, accipiantur in priori sensu, quatenus eorum dicta id patientur, in quibus est Augustinus, & eius sectatores. Qui verò fuisse affirmant secundum merita & bonum vsum praesuli, exponantur in sensu posteriori, quatenus eorum dicta id ferent: de quorum numero sunt, Origenes, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus, omnes in caput nonum epistolae ad Roman. Hieronymus in illud ad Galat. 1. *Cum placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meae.* Et ad Hedibiam in expositione quaest. 10. Faustus (non Manichaeus, sed in Gallia

Gallia

Frankfurt
Universitäts-
bibliothek
Paderborn

Gallia Episcopus) libro primo de gratia & libero arbitrio, capite quarto, & libro secundo, capite sexto tomo quinto bibliotheca Patrum, & plerique alij. Neque verò dubito quin ab Augustino, & ceteris Patribus unanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de prædestinatione sententia, ratioque conciliandi libertatem arbitrij cum diuina gratia, præscientia & prædestinatione, si eis proposita fuisset. Illud etiã addam, multa Augustinum variis in locis docuisse, in quibus cum modo loquendi aliorum Patrum videtur omnino consentire. Atque inter alia, in libro responsionum ad articulos sibi falsò impositos in responsione ad 12. articulum, & refertur 23. quæst. 4. cap. Nabuchodonosor, ita inquit: *Illi de quibus dicitur, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, misissent utique*

^A nobiscum, voluntate exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia præsci sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reuersuri. Et sanctitate ac veritate mansuri: ac per hoc prædestinatio Dei multa est causa standi, nemini causa labendi. Hæc Augustinus.

^B Longior fui in hac disputatione, quàm optatam, verèorque ne aliquarum rerum repetitio lectori molestiam attulerit: quia tamen res est magni momenti ac valde lubrica, & hæc nostra ratio conciliandi libertatem arbitrij cum diuina prædestinatione à nemine, quem viderim, hucusque tradita, idèd fatius hæc duxi paulò fusiùs explicare, ne fortè eorum pressior explicatib' efficeret, quominus mens nostra ab his, qui minùs ingenio pollent, perciperetur.

DEO IESV CHRISTO, ÆTERNI
Dei aeterno Filio. laus & gloria.

INDEX

